

Національна академія педагогічних наук України
Відділення загальної педагогіки та філософії освіти
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського

Л. Д. Березівська

**Реформування загальної середньої освіти
в Україні у ХХ столітті крізь призму
джерелознавства**

Науково-допоміжний бібліографічний покажчик

Київ 2019

УДК 016:373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"+373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"(01)
Б 48

*Рекомендовано до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 9 від 30 травня 2019 р.*

Автор-упорядник:

Л. Д. Березівська, д-р пед. наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Рецензенти:

Сухомлинська О. В., д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України, голов. наук. співробітник відділу історії освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

Добко Т. В., д-р наук із соц. комунікацій, ст. наук. співробітник, завідувач відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Бібліографічний редактор:

Самчук Л. І., завідувач відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Березівська Л. Д.

Б 48 Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Л. Д. Березівська ; НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. – 251 с.

ISBN 978-966-949-069-8

Пропоноване видання є результатом багаторічного дослідження започаткованого автором напрямку – історія реформ і контрреформ загальної середньої освіти в Україні. У ньому відповідно до визначених хронологічних і територіальних меж представлено бібліографічні записи першоджерел (нормативно-правові документи, монографії, посібники, підручники, статті тощо), на яких ґрунтується вивчення означеного процесу, а також історіографічні праці, що відображають поступ педагогічної думки.

Науково-допоміжний бібліографічний покажчик адресовано науковим, науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти, докторантам й аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться історією освіти, зокрема освітніми реформами та контрреформами.

УДК 016:373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"+373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"(01)

© Березівська Л. Д., 2019

ISBN 978-966-949-069-8

National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Department of General Pedagogy and Philosophy of Education
V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

L. D. Berezivska

**Secondary education reform in Ukraine in the
20th century: through the prism of source study**

Scientific auxiliary bibliographic index

Kyiv, 2019

UDC 016:373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"+373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"(01)
B 48

*This index is recommended for publication by
the Scientific Council of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and
Pedagogical Library of Ukraine
(minutes No 9 dated 30 May 2019)*

Author-compiler:

L. D. Berezivska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Director of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine.

Reviewers:

Sukhomlynska O. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, full member of the NAES of Ukraine, Chief Researcher of the History of Education Department, V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine;

Dobko T. V., Doctor of Social Communication Studies, Senior Researcher, Head of the Department of Scientific and Bibliographic Information, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

Bibliographic editor:

Samchuk L. I., Head of the Department of Scientific Information and Bibliographic Activity, V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine.

Berezivska L. D.

B 48 Secondary education reform in Ukraine in the 20th century: through the prism of source study: Scientific auxiliary bibliographic index / L. D. Berezivska, the NAES of Ukraine, the Department of General Pedagogy and Philosophy of Education, V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine. – Vinnytsia : LLC «TVORY», 2019. – 251 p.

ISBN 978-966-949-069-8

The publication covers research findings obtained during many years of studying the research direction, which was initiated by the author, viz. the history of secondary education reforms and counter-reforms in Ukraine. Taking into account the determined chronological and territorial boundaries, it presents bibliographic entries of source materials (regulatory documents, monographs, manuals, textbooks, research papers, etc.) and historiographical research papers (monographs, manuals, textbooks, research articles, etc.). Source materials serve to study the issue under consideration, and historiographical research papers reflect the progress of educational thought.

The scientific auxiliary bibliographic index is addressed to researchers, lecturers, students, persons working for doctor's degree, postgraduate students, as well as those who are interested in the history of education, education reforms and counter-reforms in particular.

UDC 016:373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"+373.3/.5.014.3:930.2](477)"19"(01)

© Berezivska L. D., 2019

ISBN 978-966-949-069-8

ЗМІСТ

<i>Від упорядника</i>	7
<i>Список скорочень</i>	19
РОЗДІЛ I. Спроби реформування шкільної освіти на українських землях в імперську добу (1899–1917)	20
РОЗДІЛ II. Державно-громадське реформування шкільної освіти в добу Української революції (1917–1921)	46
РОЗДІЛ III. Реформування шкільної освіти в Українській Соціалістичній Радянській Республіці у ранній радянський період (1919–1931)	73
РОЗДІЛ IV. Внутрішньосистемне реформування загальної середньої освіти в радянській Україні в умовах авторитарного суспільства (1931–1991)	105
РОЗДІЛ V. Реформування загальної середньої освіти в перше десятиліття незалежної України (1991–2001)	166
<i>Іменний покажчик</i>	238
<i>Додаток.</i> Перелік використаних для формування покажчика основних періодичних та продовжуваних видань	247

CONTENTS

<i>From the compiler</i>	7
<i>List of abbreviations</i>	19
CHAPTER I. School education reform on the Ukrainian lands during the imperial period (1899–1917)	20
CHAPTER II. Public school education reform during the Ukrainian revolution period (1917–1921)	46
CHAPTER III. School education reform in the Ukrainian Soviet Socialist Republic during the early Soviet period (1919–1931)	73
CHAPTER IV. Secondary education reform in the Soviet Ukraine under conditions of authoritarian society (1931–1991)	105
CHAPTER V. School education reform in the first decade of the independent Ukraine (1991–2001)	166
<i>Name index</i>	238
<i>Appendix.</i> List of the main periodicals and serials used for producing the index	247

Найголовнішим завданням реформування, модернізації освіти ... є демократизація відносин між учасниками навчального процесу та формування поважного ставлення суспільства до школи, до конкретного учня, конкретного викладача, до особисті в цілому.

В. Г. Кремень¹

ВІД УПОРЯДНИКА

Розгляд проблеми реформування загальної середньої освіти крізь призму джерелознавства на основі нових методологічних підходів історико-педагогічної науки набуває актуальності в умовах інтенсивної розбудови Нової української школи, імплементації закону України «Про освіту» (2017). Реформи й контрреформи минулого як складники державної освітньої політики здійснювалися в контексті суспільно-політичних, соціально-економічних, педагогічних детермінант, котрі безпосередньо впливали на перебіг їх проведення. Незважаючи на різний рівень реалізації поставлених стратегічних завдань, позитивні й негативні наслідки, спричинені ними, до здобутків реформаторського процесу можна віднести розроблені нормативні документи, що регламентували розвиток освіти в певний історичний період, а також нереалізовані проекти, праці освітян, науковців, громадських діячів, які відображають суспільний дискурс щодо реформування, модернізації загальної середньої освіти тощо. Нині такі матеріали являють собою цінну джерельну базу вивчення історії шкільних реформ і контрреформ в Україні.

Зазначимо, що джерельна база, тобто сукупність дібраних, систематизованих і класифікованих джерел як носіїв інформації про педагогічне минуле, становить основу історико-педагогічних досліджень. Джерелознавство – це метод пізнання створених людством документальних об'єктів; міждисциплінарна галузь науки, яка тісно пов'язана з педагогікою, історією, архівістикою, бібліотекознавством, бібліографознавством. Якість

¹ Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). Київ, 2003. С. 3.

історико-педагогічного пізнання та достовірність тлумачення одержаного знання залежить від підготовки дослідника до вивчення джерел і рівня його світогляду як суб'єктивного аспекту розуміння змісту документів; обізнаності з джерелознавством як особливою галуззю історичної науки та педагогічним джерелознавством як складником педагогічної науки.

Використання джерелознавчого підходу як методу пізнання педагогічного минулого в історико-педагогічних дослідженнях потребує історіографічного аналізу проблеми; визначення критеріїв добору джерел; класифікації й використання різних типів документів; урахування впливу історичної епохи на зміст джерела; джерелознавчого аналізу для одержання знання про потенційні можливості необхідної інформації та джерелознавчого синтезу для з'ясування значення інформації; пізнавального аналізу джерел на основі принципу історизму; ідентифікації й оцінювання подій і процесів минулого. Ці методологічні підходи стали основою створення бібліографічного покажчика «Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ ст. крізь призму джерелознавства». Нами було обрано таку форму репрезентації джерел, бо вона надає можливість представити їх повно й структуровано.

Історіографічний пошук засвідчив, що в сучасній українській історіографії відсутні бібліографічні покажчики, присвячені реформуванню загальної середньої освіти в Україні у ХХ ст. Однак із-поміж праць такого спрямування відзначимо низку видань, до яких зверталися в ході студіювання означеної проблеми².

² Адаменко О. В. Публікації й дисертації українських авторів з питань управління загальноосвітньою школою (друга половина ХХ ст.) : бібліогр. покажч. / О. В. Адаменко ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ : Альма-матер, 2005. 71 с. ; Загальноосвітня школа України за роки незалежності (1991–2001 рр.) : рек. бібліогр. покажч. / АПН України, ДНПБ України, УБА ; уклад.: Ніколюк Л. І., Смелік І. М., Черняєва Г. К. ; наук. консультант Ярмаченко М. Д. *Шкільний світ*. 2002. Черв. (№ 21/23). С. 1–62 ; Лобода С. М. Українська педагогічна преса ХХ століття : іст.-бібліогр. дослідж. / С. М. Лобода ; Держ. закл. «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2010. 119 с. ; Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 1 / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: Пономаренко Л. О., Ніколюк Л. І.,

Пропонований посібник являє собою результат багаторічного дослідження започаткованого нами напряму – історія реформ і контрреформ загальної середньої освіти в Україні в різні історичні періоди³. Він є логічним продовженням монографії «Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті» (Березівська Л. Д., 2008)⁴, докторського дослідження «Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті» (Березівська Л. Д., 2009)⁵, навчального посібника для закладів вищої освіти «Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі» (Березівська Л. Д., 2011)⁶, а також узагальнює джерелознавчі пошуки автора протягом 2000–2018 років.

Бібліографічний покажчик «Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ ст. крізь призму джерелознавства» підготовлено вперше у визначених хронологічних і територіальних межах.

Метою його створення є формування сукупності першоджерел та історіографічних праць про реформування загальної середньої освіти в Україні в ХХ ст., цілісне введення цих матеріалів до наукового обігу задля джерелознавчого забезпечення подальших історико-педагогічних досліджень окресленого процесу.

Самчук Л. І., Каневська І. М. ; наук. консультант Кизенко В. І. *Освіта України*. 2005. № 90/91. С. 1–63 ; Спеціалізовані вчені ради як складник розвитку Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (1994–2014) : наук.-допом. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т педагогіки НАПН України ; уклад.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Заліток Л. М., Левченко Л. Г., Мацейків Т. І., Назаренко Т. Г., Покусова О. С., Смолінчук Л. С., Шелехова Т. Г. ; наук. консультант Сухомлинська О. В. ; наук. ред.: Березівська Л. Д., Топузов О. М. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України], 2016. 452 с.

³ Наукова концепція «Методологія дослідження історії реформування освіти в Україні» члена-кореспондента НАПН України Лариси Березівської. *Літопис сучасної науки і освіти України: наукові школи, авторські системи і концепції* / редкол.: В. Г. Кремень, В. І. Луговий, О. М. Топузов, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, Л. І. Ткаченко, Ю. А. Шеремета. Київ, 2018. С. 92.

⁴ Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті. Київ : Богданова А. М., 2008. 406 с.

⁵ Березівська Л. Д. Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2009. 871 арк.

⁶ Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі. Луганськ, 2011. 384 с.

Водночас зазначимо, що освіта на різних етапах історичного розвитку реформувалася в умовах роз'єднаності українських земель. При цьому існували значні розбіжності в системах освіти тих держав, до складу яких належала певна частина України, а отже, були вони й у здійснюваних освітніх реформах. Тому в покажчику зібрано джерела про реформування загальної середньої освіти з 1899 р. до 40-х років ХХ ст. лише в Наддніпрянській Україні (центральні, південні та східні області), що входила до Російської імперії, згодом – до Української Народної Республіки (УНР), а потім у статусі УСРР (із 1937 р. – УРСР) увійшла до СРСР. Реформування шкільної освіти на території західноукраїнських земель як складової частини Австро-Угорщини до 1917 р., а також у 20–30-х роках ХХ ст., коли вони входили до Польщі, Румунії, Чехословаччини, крізь призму джерелознавства може бути предметом окремого дослідження.

Основу покажчика утворюють бібліографічні записи різнотипних документів із 1899 р. до 2018 р., що зберігаються в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського НАН України, Державній науковій архівній бібліотеці (м. Київ), Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського НАПН України, Педагогічному музеї України. Усі матеріали перевірено *de visu*. У ході наукового пошуку використовувалася електронна бібліотека «Україніка» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Особливістю цього видання є представлення документів із фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Крім того, у посібнику наявні праці зарубіжних авторів про історію реформування освіти в Україні з міжнародної бази даних EBSCO, а також частково використовується система гіперпосилань на електронні версії джерел.

Бібліографічний покажчик складається з передмови «Від упорядника», п'яти розділів, науково-допоміжного апарату й додатка.

Кожний із п'яти розділів розпочинається короткою оглядовою статтею про організаційно-змістові основи реформування загальної середньої освіти в Україні в той чи інший історичний період відповідно до авторської періодизації та про представлені джерела: I період (1899–1917) – спроби реформування шкільної освіти на українських землях в імперську добу в контексті загальноімперських планів; II період (1917–1921) – державно-громадське реформування шкільної освіти в добу Української революції; III період (1919–1931) – реформування шкільної освіти в Українській Соціалістичній Радянській Республіці у ранній радянський період; IV період (1931–1991) – внутрішньосистемне реформування радянської загальноосвітньої школи в радянській Україні в умовах авторитарного суспільства; V період (1991–2001) – реформування загальної середньої освіти в перше десятиліття незалежної України.

У розділах містяться бібліографічні записи першоджерел (нормативно-правові документи, монографії, посібники, підручники, статті тощо), на яких ґрунтується вивчення проблеми реформування загальної середньої освіти в Україні в той чи інший період, а також історіографічних праць (монографії, посібники, підручники, статті тощо) про означений процес від верхньої межі конкретного періоду до 2018 р. При цьому зазначимо, що інколи першоджерела можуть характеризуватися як історіографічні праці, тому наведені в оглядових статтях до розділів кількісні показники про представлені бібліографічні записи є відносними. Матеріали кожного розділу подано в хронологічному порядку (нумерація наскрізна, у межах року – за абеткою).

Для зручності користування виданням і всебічного розкриття його змісту розроблено науково-допоміжний апарат. До нього належить іменний покажчик, у якому наведено прізвища авторів, упорядників, редакторів та інших осіб, відомості про яких є в бібліографічних записах; система посилань між розділами; список скорочень. У додатку до бібліографічного покажчика

вміщено перелік основних періодичних і продовжуваних видань, використаних для формування покажчика.

Бібліографічні записи документів (1426 позицій) та скорочення слів здійснено відповідно до чинних державних стандартів України.

Представлене видання адресовано науковим, науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти, докторантам й аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться історією освіти, зокрема освітніми реформами та контрреформами. Матеріали бібліографічного посібника можуть бути використані для написання праць з історії освіти, розроблення змісту навчальних дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Історія освіти», «Державна освітня політика».

Звертаємо увагу на те, що, оскільки покажчик охоплює великий історичний відрізок часу – понад 100 років, до нього ввійшли не всі документи, над чим працюватимемо надалі. Будемо щиро вдячні за відгуки й зауваження щодо першого видання цього посібника. Надіслані матеріали та пропозиції будуть враховані під час підготовки наступних бібліографічних праць.

*Лариса Березівська,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України*

The most important task of education reform and its modernisation in our country ... is to democratise relations between the participants of educational process as well as inspire society's respect for school, particular pupil, teacher, and individual.

V. H. Kremen¹

FROM THE COMPILER

The problem of secondary education reform considered through the prism of source study on the basis of new methodological approaches of historical and pedagogical science is relevant in the context of intensive development of the New Ukrainian School as well as implementation of the Law of Ukraine *On Education* (2017). Reforms and counter-reforms of the past being components of public education policy were implemented in the context of social, political, economic, and pedagogical determinants which directly influenced those reforms. Despite the different levels of realisation of strategic tasks as well as positive and negative results of reforms and counter-reforms, the following achievements can be observed: documents regulating the development of secondary education during a certain historical period as well as unrealised projects and works produced by educationalists, scientists, and public figures, covering the social discourse in relation to secondary education reform and its modernisation. These materials are considered to be a significant source base for studying the history of school reforms and counter-reforms in Ukraine.

It should be mentioned that the basis of historical and pedagogical research is a source base, i.e. a set of selected, systematised and classified sources containing information about pedagogical past. Source study is a method of studying documentary objects created by mankind; it is an interdisciplinary field of science, closely connected with pedagogy, history, archival studies, library science, and bibliography studies. The quality of historical and pedagogical studying as well as the reliability of interpretation of the gained knowledge depend on the

¹ Kremen V. H. Education and science of Ukraine: ways of modernisation (facts, reflections, and prospects). Kyiv, 2003. P. 3.

following factors: preparedness of the researcher to study sources; the level of his worldview considered to be a subjective aspect of understanding documents; awareness of source study regarded as a special branch of historical science, and awareness of pedagogical source study, which is a component of pedagogical science.

Using a source study approach requires the following: historiographical analysis of the problem; determination of criteria for selecting sources; classification and use of various types of documents; taking into account the influence of the historical period on the content of the source; source study analysis to obtain knowledge on the potential of the necessary information, source study synthesis to ascertain the value of information; cognitive analysis of sources based on the principle of historicism; and identification and evaluation of events and processes of the past. Such methodological approaches became the basis for the bibliographic index titled *Secondary education reform in Ukraine in the 20th century: through the prism of source study*. We used this form of source representation, as it enabled us to present the sources in full.

The historiographical search showed that modern Ukrainian historiography lacks bibliographic indices dealing with secondary education reform in Ukraine in the 20th century. We would like to mention scientific auxiliary bibliographic indices we used when studying the mentioned problem.²

² Adamenko O. V. Publications and dissertations by Ukrainian authors on the secondary school management (the second half of the 20th century) : Bibliogr. index / O. V. Adamenko ; Luhansk Taras Shevchenko National Teachers' Training University. Luhansk : Alma mater, 2005. 71 p.; Secondary school of Ukraine: the years of independence (1991-2001): Recommended bibliogr. index / AES of Ukraine, SSPL of Ukraine, ULA; compilers: Nikoliuk L. I., Smelik I. M., Cherniaieva H. K. ; scientific consultant Yarmachenko M. D. *School world*. 2002. June (No. 21/23). P. 1-62. ; Loboda S. M. Pedagogical press in 20th century Ukraine : Hist. bibliogr. research / S. M. Loboda ; Luhansk Taras Shevchenko National University public institution. Luhansk : Luhansk Taras Shevchenko National University public institution, 2010. 119 p.; Specialised training in high school: ways of development : Scientific auxiliary bibliogr. index. Issue. 1 / AES of Ukraine, V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine ; compilers: Ponomarenko L. O., Nikoliuk L. I., Samchuk L. I., Kanevska I. M. ; scientific consultant Kyzenko V. I. *Education of Ukraine*. 2005. No. 90/91. P. 1-63; Specialised scientific councils: components of the development of the Institute of Pedagogy, the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (1994-2014) : Scientific auxiliary index / the NAES of Ukraine, V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine, the Institute of Pedagogy, the NAES of Ukraine;

The publication covers research findings obtained during many years of studying the research direction, which we initiated, that is the history of secondary education reforms and counter-reforms in Ukraine in different historical periods.³ The scientific auxiliary bibliographic index is a logical continuation of the following research papers by L.D. Berezivska: monograph *School education reform in Ukraine in the 20th century* (2008),⁴ doctoral research *Organisational and pedagogical principles of school education reform in Ukraine in the 20th century* (2009),⁵ and manual for students of higher education institutions *School education reforms in Ukraine in the 20th century: documents, materials, and comments* (2011).⁶ The index generalises source study research carried out during the period from 2000 to 2018.

The scientific auxiliary bibliographic index *Secondary education reform in Ukraine in the 20th century: through the prism of source study* was produced for the first time, taking into account the determined chronological and territorial boundaries.

The objective of the scientific auxiliary bibliographic index is to arrange sources materials and historiographical research papers on secondary education reform in Ukraine in the 20th century as well as introduce these materials into the scientific space in order to further historical and pedagogical research of the subject matter under consideration.

[compilers: Berezivska L. D., Havrylenko T. L., Zalitok L. M., Levchenko L. H., Matseikiv T. I., Nazarenko T. H., Pokusova O. S., Smolinchuk L. S., Shelekhova T. H. ; scientific consultant Sukhomlynska O. V. ; scientific editors: Berezivska L. D., Topuzov O. M. Kyiv : the Institute of Pedagogy, the NAES of Ukraine], 2016. 452 p.

³ Scientific concept „Methodology of research of the history of education reform in Ukraine“ by the corresponding member of the NAES of Ukraine, Larysa Berezivska. *Chronicle of modern science and education of Ukraine: scientific schools, authors' systems and concepts* / editorial board: V. H. Kremen, V. I. Luhovyi, O. M. Topuzov, N. H. Nychkalo, P. Yu. Saukh, L. D. Berezivska, L. I. Tkachenko, Yu. A. Sheremeta. Kyiv, 2018. P. 92

⁴ Berezivska L. D. *School education reform in Ukraine in the 20th century*. Kyiv : Bohdanova A. M., 2008. 406 p.

⁵ Berezivska L. D. *Organizational and pedagogical principles of school education reform in Ukraine in the 20th century* : dis. ... Doctor of Pedagogical Sciences. Kyiv, 2009. 871 p.

⁶ Berezivska L. D. *School education reform in Ukraine in the 20th century: documents, materials, and comments*. Luhansk, 2011. 384 p.

At the same time we should note that education reform was carried out in different periods of historical development when the Ukrainian lands were parts of different countries, the education systems of which varied. Thereby, there were differences in reforms carried out on the Ukrainian lands. The index contains the sources on secondary education reform carried out starting from 1899 to the 1940s in Naddniprianska (Dnieper) Ukraine only (central, southern, and eastern regions), which had different status in the history of Ukraine. At first, it was a part of the Russian Empire, then it was a part of the Ukrainian People's Republic (the UPR), and later it had the status of the Ukrainian SSR within the USSR. School education reform in Western Ukraine can be a subject matter of a separate study conducted through the prism of source study, since they have their own history: at first, the western territories of Ukraine were a part of Austria-Hungary until 1917, and later, in the 1920s and 1930s, they were added to Poland, Romania, and Czechoslovakia.

The index covers bibliographic entries of various documents published during the period from 1899 to 2018, which are stored in V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine, the National Academy of Sciences of Ukraine, State Scientific Archival Library (Kyiv), V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, and Pedagogical Museum of Ukraine. All the materials have been checked de visu. Electronic *Ukrainika* library, V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine, was used while carrying out the research.

The publication presents documents available in the collections of the Central State Archive, the Supreme Authorities and Governance of Ukraine. It also contains research papers by foreign authors on the history of education reform in Ukraine, introduced into the scientific space via EBSCO international database. The author used hyperlinks to electronic versions of the sources.

The bibliographic index consists of the preface, five chapters, scientific auxiliary synthesis, and appendix.

Each chapter starts with a short think piece covering information on the organisational and content basis of secondary education reform in Ukraine in a

certain historical period in accordance with the author's periodisation; it also contains the information about the presented sources. The 1st period, 1899–1917, reflects school education reform carried out on the Ukrainian lands during the imperial period. The 2nd period, 1917–1921, covers public school education reform conducted during the Ukrainian revolution. The 3rd period, 1919–1931, presents school education reform in the Ukrainian Soviet Socialist Republic during the early Soviet period. The 4th period, 1931–1991, concerns system Soviet secondary education reform in the Soviet Ukraine under conditions of authoritarian society. The 5th period, 1991–2001, deals with secondary education reform in the first decade of the independent Ukraine.

Each chapter contains bibliographic entries of source materials (regulatory documents, monographs, manuals, textbooks, research papers, etc.) and historiographical research papers (monographs, manuals, textbooks, research articles, etc.) Source materials serve to study secondary education reform in a certain historical period. Historiographical research papers reflect the issue under consideration starting from the upper point of a certain period until 2018. We should note that sometimes source materials can be considered to be historiographical research papers; thereby the presented quantitative indices about bibliographic entries are relative. The information is presented according to the chronological order in each chapter (continuous numbering is used; if the numbering is presented within a year, it is arranged according to the alphabetic order).

The scientific auxiliary syndesis was developed to facilitate the use of the publication and present its content in full. It includes the following: name index containing the surnames of authors, compilers, editors and other persons, the information about whom is presented in bibliographic entries; the system of references between chapters; and the list of abbreviations. The appendix contains a list of periodicals and serials used for producing the index.

The bibliographic entries of the documents (1,426 items) and abbreviations were produced according to the current state standards of Ukraine.

The presented publication is addressed to researchers, lecturers, students, persons working for doctor's degree, postgraduate students, as well as those who are interested in the history of education, education reforms and counter-reforms in particular. The material of the bibliographic index can be used while preparing research papers on the history of education and developing content of such disciplines as Pedagogy, History of Pedagogy, History of Education, and State Education Policy.

We would like to pay attention to the fact that the index does not contain all the documents, since it covers a long historical period of time, more than 100 years. Thereby, we are going to work further to enlarge this list of documents. We would be grateful if you could give us your feedback and comments regarding the 1st edition of this index. Your comments and suggestions will be taken into account while preparing further bibliographic papers.

*Larysa Berezivska,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Corresponding Member of the NAES of Ukraine*

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВУЦВК – Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
Главсоцвос Наркомпроса УССР – Главное управление социального воспитания и политехнического образования детей Народного комиссариата просвещения Украинской Советской Социалистической Республики
ДНМК УРСР – Державний науково-методичний комітет УРСР
ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка
КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу
КПУ – Комуністична партія України
МО УНР – Міністерство освіти Української Народної Республіки
НАН України – Національна академія наук України
НАПН України – Національна академія педагогічних наук України
НКО УСРР – Народний комісаріат освіти Української Соціалістичної Радянської Республіки
РНК СРСР – Рада народних комісарів Союзу Радянських Соціалістичних Республік
РНК УРСР – Рада Народних Комісарів Української Радянської Соціалістичної Республіки
СССР – Союз Советских Социалистических Республик
УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання
УНР – Українська Народна Республіка
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
Школа ФЗУ – Школа фабрично-заводського учнівства
ЦВК СРСР – Центральний Виконавчий Комітет Союзу Радянських Соціалістичних Республік
ЦДАВО України – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
Ценсоцвих Наркомосвіти УСРР – Відділ соціального виховання Народного комісаріату освіти Української Соціалістичної Радянської Республіки
ЦК ВКП(б) – Центральний Комітет Всесоюзної Комуністичної партії (більшовиків)
ЦК КП(б)У – Центральний Комітет Комуністичної партії (більшовиків) України
ШСМ – Школа сільської молоді

РОЗДІЛ І. СПРОБИ РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ІМПЕРСЬКУ ДОБУ (1899–1917)

Коротко схарактеризуємо причини, особливості, напрями, зміст і результати реформування шкільної освіти в зазначений період.

Соціальні зрушення й потреби економіки, невідповідність між розвитком шкільної освіти, особливо авторитарної, словесної школи навчання, і суспільними потребами Російської імперії на початку ХХ ст., до складу якої входила більшість українських земель, а також розвиток нових ідей щодо навчання й виховання дітей у вітчизняній та зарубіжній педагогіці змусили імперський уряд порушити питання про реформування шкільної освіти. Передбачалися зміни в системі середньої шкільної освіти за основними напрямками: у структурі – реорганізація типів навчальних закладів із метою зближення класичної гімназії й реального училища; створення нових типів, зокрема єдиної 8-річної загальноосвітньої школи з фуркацією в старшому відділенні, єдиної 7-річної реальної середньої школи з біфуркацією в п'ятому класі, приватних навчальних закладів різних типів; у змісті освіти – спрямованість на здобуття учнями загальної освіти, що охоплювала б гуманітарні та природничі знання; зменшення кількості годин на вивчення давніх мов, збільшення – на вивчення загальноосвітніх предметів; зближення класичної (формальної) і реальної (матеріальної) складових частин освіти тощо; поліпшення матеріального становища та фахової підготовки вчителя; в організації навчально-виховного процесу – зміцнення зв'язку школи й сім'ї, широкє залучення громадськості; проголошення виховання (розумового, морального, фізичного) основою шкільної освіти; в управлінні – порушення питання про поєднання діяльності Міністерства народної освіти та Святого Синоду (духовне відомство).

Реформування відбувалося з урахуванням громадсько-педагогічної думки й здійснювалося послідовно: підготовка реформи; розробка проектів основоположних документів та їх оприлюднення. До речі, у цей час уперше в

нормативно-правових актах задекларовано право навчатися рідною («місцевою») мовою на всіх ступенях школи, проте його реалізація уповільнювалася. Загалом уряд Миколи II, змінюючи міністрів освіти (М. П. Боголєпов, П. С. Ванновський та ін.), гальмував хід реформи, особливо на шляху її впровадження, тобто реформа переходила в контрреформу.

Вітчизняні педагоги (В. К. Анреп, М. І. Демков, О. Ф. Музиченко, О. Г. Лотоцький, Т. Г. Лубенець, С. Ф. Русова, Я. Ф. Чепіга, С. Ф. Черкасенко та ін.) через освітянські з'їзди, законодавчий орган Державну думу, пресу впливали на офіційну політику в галузі освіти. Зокрема, у конкретних проектах вони оприлюднили принципи шкільної освіти (єдиної школи, демократичний, децентралізація, національний, трудовий (діяльний), виховний, доступності, обов'язковості, безплатності), а також стратегічні напрями її реформування: в управлінні – децентралізація (розподіл функцій управління шкільною освітою між МНО та органами місцевого самоврядування; розширення компетенцій педагогічних рад); у структурі й організації навчально-виховного процесу – запровадження загального обов'язкового безплатного початкового навчання; створення єдиного типу позастанової демократичної національної школи, взаємозв'язок усіх шкільних ланок; надання прав і свобод учням, розвиток їхніх природних здібностей; скасування покарань і нагород; свобода приватної ініціативи; спільне навчання хлопців і дівчат; у змісті освіти – його розробка на науковому та національному принципах, зв'язку з навколишнім середовищем учня, поєднанні матеріального та формального складників освіти; урахування принципу наступності та застосування активно-творчих, діяльних методів навчання; посилення виховної ролі школи (розумове, моральне, національне, громадянське, трудове, фізичне, естетичне виховання; перенесення релігійного виховання в сім'ю); поліпшення матеріального, правового становища й професійного рівня вчителя. Загалом громадські ініціативи залишилися на папері, бо проектувалися в рамках державної політики

(а влада не була зацікавлена в такому реформуванні середньої освіти), проте вони стали фундаментом для подальших змін у цій галузі.

Новаційний і перспективний проект реформи шкільної освіти П. М. Ігнат'єва (1914–1916) акумулював найкращі ідеї вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки й міг кардинально змінити розвиток освіти. У ході підготовки реформи, створення її законодавчої бази, зокрема «Матеріалів з реформи середньої школи» (1915), було теоретично розвинуто й задекларовано ключові принципи: демократичний (деполітизація, децентралізація управління освітою, вибір методів навчання, різнотипність шкіл та ін.); національний (урахування етнічних особливостей учнів, запровадження рідної мови навчання, обов'язкове вивчення російської мови); гуманістичний (повага та індивідуальний підхід до учня); рівного доступу до здобуття освіти; єдиної школи (наступність усіх її ланок, змісту освіти); трудовий (діяльний) – активні методи навчання; зв'язок школи з життям; поліфуркація, обов'язковість та безплатність навчання; виховний (трудове, розумове, естетичне, моральне, фізичне, патріотичне виховання).

Проектом передбачалося реформування шкільної освіти за такими напрямками: у галузі управління – децентралізація та деполітизація; у структурі – запровадження загального обов'язкового безплатного початкового навчання; створення єдиної загальноосвітньої середньої школи як національної, самодостатньої, демократичної, позастанової, семирічної, двоступеневої з поліфуркацією на II ступені й водночас із спеціальними додатковими класами для підготовки до професійної діяльності учнів, які не вступатимуть до ВНЗ; функціонування різних типів державних і приватних навчальних закладів; у змісті освіти – його розробка на науковому, національному, виховному й трудовому (діяльному) принципах; наближення до реалій життя; поєднання формальної та матеріальної складових частин освіти; концентричність побудови навчального матеріалу; проголошення всебічного й гармонійного розвитку дитини відповідно до її природних здібностей метою освіти; здійснення розумового, фізичного, естетичного,

трудового та патріотичного виховання; в організації навчально-виховного процесу – скасування бальної системи оцінювання, перевідних іспитів, нагород і покарань, цензури підручників; підвищення ролі батьківських комітетів; зближення сім'ї та школи; у методах навчання – активний, трудовий, лабораторний (експериментальний); поліпшення матеріального становища й фахової підготовки вчителя та ін. Однак демократичний проект П. М. Ігнат'єва, який позитивно ставився до ідеї створення української школи, не був реалізований через гальмування імперським урядом реформ і небажання докорінно змінювати чинну систему шкільної освіти. Незважаючи на це, він став підґрунтям реформи в період Української революції (1917–1921)¹.

Із метою інформаційно-бібліографічного супроводу історико-педагогічних досліджень пропонуємо читачам бібліографічні записи документів (121 позиція 1899–1917 рр.) із проблеми реформування шкільної освіти в імперську добу. Серед джерел представлено переважно періодичні видання («Вестник воспитания», «Журнал Министерства народного просвещения», «Киевская старина», «Рідна справа. Вісті з Думи», «Русская школа», «Світло», «Украинский вестник», «Украинская жизнь», «Школа и жизнь» та ін.) цього періоду, котрі висвітлюють стан шкільної освіти, державну освітню політику, нормативно-правові документи, міністерські та альтернативні урядові проекти громадськості щодо реформування галузі освіти й відіграли велику роль у формуванні педагогічного світогляду освітян.

У розділі також наведено бібліографічні записи історіографічних праць (70 позицій 1920–2018 рр.), які відображають ступінь вивчення окресленої проблеми або еволюцію історико-педагогічної думки на різних етапах історичного розвитку України. Зокрема, до нього ввійшли наукові розвідки таких сучасних українських істориків-педагогіки, як Л. Д. Березівська,

¹ Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі. С. 10–13.

Н. М. Гупан, О. М. Друганова, О. В. Кохановська, В. С. Курило,
В. М. Кушнір, І. Л. Лікарчук, С. С. Остапчук, О. І. Пометун, О. В. Попова,
О. Б. Петренко, С. О. Роєнко, О. В. Сухомлинська та ін.

Звичайно, ми не могли охопити всі аспекти окресленої проблеми, тому введені до наукового обігу й систематизовані в розділі бібліографічні записи першоджерел та історіографічних праць можуть стати джерельною основою подальших досліджень з історії шкільної освіти на українських землях в імперську добу (1899–1917).

1899

1. **Гуревич, Я.** К вопросу о реформе системы среднего образования, в особенности же классической гимназии. Гл. 1. [Реформа системы среднего образования] / Я. Гуревич // Русская шк. – 1899. – № 10. – С. 119–135.
2. **Гуревич, Я.** К вопросу о реформе системы среднего образования, в особенности же классической гимназии. Гл. 2. [Недостатки, свойственные классическим гимназиям, и меры их устранения] / Я. Гуревич // Русская шк. – 1899. – № 11. – С. 124–146.
3. **Доклад** Харьковской Городской Думе от Комиссии, назначенной Думою для рассмотрения вопроса о введении всеобщего обучения детей грамоте. – [Харьков : Типо-Литогр. «Печатное Дело», 1899]. – 18 с.

1900

4. **Андриевский, И. С.** Классическое и реальное образование / И. С. Андриевский. – Глухов : Печатня «Наследники Шумицкого», 1900. – 52 с.
5. **Вирениус, А.** Соображения школьного врача по поводу реформы средней школы с точки зрения гигиены и телесного воспитания / В. Вирениус // Русская шк. – 1900. – № 1. – С. 131–141 ; № 2. – С. 90–101.
6. **Езерский, Н.** К вопросу о реформе гимназий / Н. Езерский // Русская шк. – 1900. – № 10/11. – С. 116–149 ; № 12. – С. 107–131.
7. **Житецкий, И.** [Рецензия] / И. Житецкий // Русская шк. – 1900. – № 5/6. – Критика и библиография. – С. 1–7. – Рец. на кн.: Иолли, Л. Народное образование в разных странах Европы / Л. Иолли ; пер. с нем. А. Санина. – Санкт-Петербург : Книгоиздательство и Книжный магазин О. Н. Поповой, 1900. – 192 с.

1901

8. **Комиссия** по преобразованию школы, результаты ее занятий // Русская шк. – 1901. – № 5/6. – С. 274–288.
9. **О предстоящих** реформах учебного строя // Вестн. воспитания. – 1901. – № 4. – С. 129–143.

10. Обзор деятельности учрежденной с высочайшего соизволения при Министерстве народного просвещения комиссии по преобразованию средней школы // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1901. – № 7/8. – С. 77–126.

11. Основные положения организации общеобразовательной средней школы // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1901. – № 7. – С. 75–97.

1902

12. [Высочайший рескрипт на имя управляющего министра народного просвещения Г. Е. Зенгера] // Вестн. воспитания. – 1902. – № 6. – С. 85–87.

13. [Мнение комиссии директоров и ученого комитета Министерства народного просвещения об устройстве средней школы на 1902–1903 гг.] // Вестн. воспитания. – 1902. – № 6. – С. 87–109.

14. Рождественский, С. В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения. 1802–1902 / С. В. Рождественский. – Спб. : Изд. М-ва нар. просвещения, 1902. – 785 с.

1903

15. [Временный учебный план в гимназиях на 1903–1904 уч. год] // Вестн. воспитания. – 1903. – № 7. – С. 140–142.

16. [Новые «кадетские школы» военно-учебного ведомства] // Вестн. воспитания. – 1903. – № 7. – С. 149–151.

17. [О циркуляре министра народного просвещения о нравственном воспитании учащихся средних школ] // Вестн. воспитания. – 1903. – № 7. – С. 134–142.

18. [Работа комиссии по реформе мужской средней школы] // Вестн. воспитания. – 1903. – № 9. – С. 117–125.

19. [Сведения о трудах ученого комитета Министерства народного просвещения по вопросу о реформе средней школы] // Вестн. воспитания. – 1903. – № 7. – С. 142–148.

20. Сеницкий, Е. Из истории Министерства народного просвещения / Е. Сеницкий // Вестн. воспитания. – 1903. – № 7. – С. 40–66.

21. Т-ъ. К вопросу о реформе средней школы / Т-ъ // Русская шк. – 1903. – № 3. – С. 121–128.

22. [Циркуляр главного начальника Туркестанского края о нравственном воспитании учащихся средних школ] // Вестн. воспитания. – 1903. – № 7. – С. 139–140.

1904

23. Предложение Головы П. А. Зеленого по вопросу о нуждах народного образования. – Одесса : Славян. тип. Е. Хрисогелос, 1904. – 21 с.

24. Совещание попечителей учебных округов // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1904. – № 11. – С. 9–15.

25. Senex. К дефектам средней школы / Senex // Русская шк. – 1904. – № 12. – С. 90–98.

1905

26. Ельницкий, А. Крах средней школы / А. Ельницкий // Вестн. знания. – 1905. – № 10. – С. 89–96.

27. Заметки на текущие темы // Киев. старина. – 1905. – Т. 88, № 3. – С. 259.

28. Новый проект низшей общеобразовательной школы // Вестн. воспитания. – 1905. – № 1. – С. 99–109.

1906

29. Дмитриев, Н. Нужды средней школы на Украине / Н. Дмитриев // Укр. вестн. – 1906. – № 13. – С. 890–897.

30. Ефремов, С. Указ 1 мая / С. Ефремов // Киев. старина. – 1906. – Т. 89, № 6. – С. 271–304.

31. Звягинцев, Е. Министерские проекты о народных школах / Е. Звягинцев // Вестн. воспитания. – 1906. – № 5. – С. 123–140.

32. Лотоцкий, А. Школа без языка / А. Лотоцкий // Вестн. воспитания. – 1906. – № 7. – С. 64–74.

33. Протоколы Второго делегатского съезда Всероссийского Союза учителей и деятелей по народному образованию, 26–29 декабря 1905 г. – Санкт-Петербург : Типо-литогр. С. М. Муллер, 1906. – 109 с.

34. Русова, С. Курсы народных учителей в Киеве / С. Русова // Укр. вестн. – 1906. – № 14. – С. 964–968.

35. Русова, С. Современные школьные нужды в Украине / С. Русова // Укр. вестн. – 1906. – № 2. – С. 115–122.

36. Телеграммы украинской парламентской фракции // Укр. вестн. – 1906. – № 2. – С. 135.

37. Чехов, Н. В. Всеобщее обучение (по поводу проекта Министерства народного просвещения) / Н. В. Чехов // Русская шк. – 1906. – № 12. – С. 102–119.

1907

38. А-ский, К. В. Вопросы народного образования во второй Государственной думе / К. В. А-ский // Вестн. воспитания. – 1907. – № 5. – С. 45–74.

39. Вести о реформах, касающихся народного образования // Вестн. воспитания. – 1907. – № 7. – С. 79–80.

40. Листи до депутатів // Рідна справа. Вісті з Думи. – 1907. – 12 квіт. (№ 1).

41. Музиченко, А. Ф. На пути к демократизации школы (из отчета профессорского стипендианта) / А. Ф. Музиченко // Русская шк. – 1907. – № 5. – С. 1–22.

42. Правительство і народна освіта // Рідна справа. Вісті з Думи. – 1907. – 10 трав. (№ 6). – С. 1.

43. Стенографический отчет. Государственная Дума : сессия 2 : заседание 31–51. – Санкт-Петербург, 1907. – 1479 с.

44. Стенографический отчет. Государственная Дума : сессия 2 : заседание 33. – Санкт-Петербург, 1907. – Б. п.

45. Степанов, С. Обзорение проектов реформы средней школы в России, преимущественно в последнее шестилетие (1899–1905) / С. Степанов // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1907. – № 2. – С. 73–122.

46. У Державній думі : засідання 33 // Рідна справа. Вісті з Думи. – 1907. – 6 трав. (№ 5). – С. 3–4.

47. Українська Думська Громада про народну освіту // Рідна справа. Вісті з Думи. – 1907. – 13 трав (№ 70). – С. 3.

48. Що казали в Думі депутати з України про народну освіту // Рідна справа. Вісті з Думи. – 1907. – 20 трав. (№ 9). – С. 2–3.

1908

49. Анреп, В. К. Докладная записка попечителя Харьковского учебного округа, представленная в 1900 году г-ну министру народного просвещения / В. К. Анреп. – Санкт-Петербург : Тип. А. С. Суворина, 1908. – 33 с.

50. Гартвиг, А. Ф. Школьная реформа снизу / А. Ф. Гартвиг. – Москва : Изд. т-ва И. Д. Сытина, 1908. – 201 с.

51. Законопроект о введении всеобщего начального обучения в Российской империи, внесенный Министерством народного просвещения в Государственную Думу второго созыва 20 февраля 1907 г. // Чарнолуский В. И. К школьной реформе / В. И. Чарнолуский. – Москва : Тип. т-ва И. Д. Ситина, 1908. – С. 11–12.

52. Звягинцев, Е. Законопроект В. К. фон-Анрепа о всеобщем обучении / Е. Звягинцев // Вестн. воспитания. – 1908. – № 9. – С. 58–80.

53. Русова, С. О национальной украинской школе прежде и теперь / С. Русова // Русская шк. – 1908. – № 5/6. – С. 34–39.

54. Труды Первого Всероссийского съезда деятелей обществ народных университетов и других просветительных учреждений частой инициативы. – Санкт-Петербург : Тип. «Север», 1908. – 526 с.

55. Чарнолуский, В. И. К школьной реформе / В. И. Чарнолуский. – Москва : Тип. товарищества И. Д. Сытина, 1908. – 72 с.

1909

56. Г. Р. Десятилетний юбилей школьной реформы / Г. Р. // Вестн. воспитания. – 1909. – № 4. – С. 70–91.

1910

57. Демков, М. Педагогика, ее современное положение и предстоящие задачи / М. Демков // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1910. – № 1. – С. 81–102.

58. Смена министра народного просвещения // Вестн. воспитания. – 1910. – № 7. – С. 79–90.

1911

59. Гетьманчук, Я. Без правів / Я. Гетьманчук // Світло. – 1911. – № 6. – С. 64–66.

60. Єфремов, С. «Вони не просять»... / С. Єфремов // Світло. – 1911. – № 4. – С. 21–27.

61. Звягинцев, Е. Думский проект о всеобщем обучении / Е. Звягинцев // Вестн. воспитания. – 1911. – № 1. – С. 55–81.

62. Ключев, И. Реформа системы народного образования в Государственной Думе : проект реформы сред. шк. / И. Ключев // Русская шк. – 1911. – № 6/9. – С. 70–87.

63. Сборник действующих распоряжений Министерства народного просвещения о начальных училищах для инородцев, живущих в Восточной и Юго-Восточной России / сост. и изд. А. И. Сыромятников. – Одесса : Тип. А. И. Короленко, 1911. – 48 с.

64. Циркуляр Министерства народного просвещения директорам и инспекторам народных училищ о наблюдении за школами // Вестн. воспитания. – 1911. – № 7. – С. 127–130.

65. Чепіга, Я. Ф. Грунтовні принципи нормальної школи / Я. Ф. Чепіга // Світло. – 1911. – № 1. – С. 3–7.

1912

66. А-вич, С. Об украинизации средней и высшей школы / С. А-вич // Укр. жизнь. – 1912. – № 4. – С. 31–38.

67. Докладная записка Министерству народного просвещения об украинской школе. – Москва : Укр. жизнь, 1912. – 22 с.

68. Кравченко, Л. Итоги деятельности 3-й Государственной Думы в области народного образования / Л. Кравченко // Русская шк. – 1912. – № 7/8. – С. 169–196.

69. Лубенец, Т. Какие требования предъявляет народ к школе / Т. Лубенец // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1912. – № 4. – С. 195–204.

70. Проект реформы средней школы : (доклад совещания, образованного Государственной Думой для разработки проекта реформы средней школы) // Русская шк. – 1912. – № 7/8. – С. 91–101.

71. Садовский, В. Украинский вопрос в третьей Думе / В. Садовский // Укр. жизнь. – 1912. – № 5. – С. 17–27.

72. Чарнолуский, В. Вопросы народного образования на первом общеземском съезде / В. Чарнолуский. – Санкт-Петербург : Тип. М. А. Александрова, 1912. – 180 с.

73. Чарнолуский, В. К вопросу о «единой» школе / В. Чарнолуский // Вестн. воспитания. – 1912. – № 4. – С. 37–78.

74. Чепига, Я. Просвещенное невежество / Я. Чепига // Укр. жизнь. – 1912. – № 9. – С. 92–94.

75. Черкасенко, С. Голос украинских учителей / С. Черкасенко // Укр. жизнь. – 1912. – № 6. – С. 38–46.

1913

76. А. Л. Национальный вопрос в Государственной думе / А. Л. // Вестн. воспитания. – 1913. – № 6. – С. 77–98.

77. Законопроект епископа Никона об украинских школах и Обществах // Укр. жизнь. – 1913. – № 9. – С. 99–101.

78. Законопроект про приватні школи // Світло. – 1913. – № 9. – С. 37–42.

79. Звягинцев, Е. Проект новых программ для начальных школ / Е. Звягинцев // Вестн. воспитания. – 1913. – № 6. – С. 53–76.

80. Каптерев, П. Ф. Современные задачи народного образования в России / П. Ф. Каптерев. – Москва : Изд. журн. «Народный учитель», 1913. – 80 с.

81. Нові законопроекти // Світло. – 1913. – № 5. – С. 56.

- 82. Од організаційного** Комітету I Всеросійського з'їзду в справах народної освіти // Світло. – 1913. – № 2. – С. 60–62.
- 83. Русова, С.** Ідейні підвалини школи / С. Русова // Світло. – 1913. – № 5. – С. 33–38.
- 84. С. Р.** На з'їздах жіночої освіти й родинного виховання / С. Р. // Світло. – 1913. – № 5. – С. 56–62.
- 85. Чепіга, Я. Ф.** Украинский учитель и материнский язык в начальной школе / Я. Чепіга // Укр. жизнь. – 1913. – № 9. – С. 9–14.
- 86. Чепіга, Я. Ф.** Національність і національна школа / Я. Ф. Чепіга // Проблеми виховання й навчання в світлі науки й практики : зб. психо-пед. статей. – Київ, 1913. – Кн. 1. – С. 118–130.
- 87. Чепіга, Я. Ф.** Передмова до проекту / Я. Ф. Чепіга // Світло. – 1913. – № 1. – С. 36–37.
- 88. Чепіга, Я. Ф.** Проект української школи. Грунтовні постулати проекту / Я. Чепіга // Світло. – 1913. – № 2. – С. 31–41.
- 89. Чепіга, Я. Ф.** Проект української школи (перші два роки) / Я. Чепіга // Світло. – 1913. – № 3. – С. 14–30.
- 90. Чепіга, Я. Ф.** Проект української школи : (3-й, 4-й, 5-й, 6-й рік) / Я. Ф. Чепіга // Світло. – 1913. – № 4. – С. 12–29.
- 91. Черкасенко, С.** Те, без чого не обійдеться / С. Черкасенко // Світло. – 1913. – № 2. – С. 3–5.

1915

- 92. Именной** высочайший указ, данный правительствующему сенату 6 мая 1915 г. [о назначении П. Н. Игнатьева министром народного просвещения] // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1915. – Ч. 58, № 7. – С. 3.
- 93. Мамонтов, Я.** Современный педагогический индивидуализм и методика законоведения / Я. Мамонтов // Шк. и жизнь. – 1915. – 27 июля (№ 30). – С. 727–736.
- 94. Материалы** по реформе средней школы // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1915. – Ч. 63, № 12. – С. 145–304.

- 95. Материалы** по реформе средней школы. Примерные программы и объяснительные записки, изданные по распоряжению г. министра народного просвещения. – Петроград : Сенат. тип., 1915. – 547 с.
- 96. На Украине** и вне ее // Укр. жизнь. – 1915. – № 8/9. – С. 126–127.
- 97. Отчет** о бывшем в Чернигове 14–18 апреля 1916 г. съезде инспекторов народных и высших училищ Черниговской губернии. – Чернигов : Тип. губерн. земства, 1915. – 43 с.
- 98. Правила** о начальных училищах для инородцев // Народная школа : руководство для учителей и учительниц нач. нар. училищ / А. Анастасьев. – Москва, 1915. – Ч. 1. – Разн. паг. – С. 234.
- 99. Р. Г.** Совещание о реформе средней школы / Р. Г. // Вестн. воспитания. – 1915. – № 5. – С. 81–109.
- 100. Реформа** средней школы // Русская шк. – 1915. – № 5/6. – С. 78–91.
- 101. [Реформа** средней школы] // Шк. и жизнь. – 1915. – 7 дек. (№ 49). – С. 1–2.
- 102. С. З.** О реформе ученого комитета / С. З. // Шк. и жизнь. – 1915. – 13 апр. (№ 15). – С. 371–374.
- 103. Серополко, С.** Наследство г. Кассо на Украине / С. Серополко // Укр. жизнь. – 1915. – № 2. – С. 16–19.
- 104. Совещание** о реформе средней школы // Шк. и жизнь. – 1915. – 4 мая (№ 18). – С. 452–458.
- 105. Совещание** о ходе работ по реформе средней школы // Русская шк. – 1915. – № 5/6. – С. 80–84.
- 106. Совещание** попечителей учебных округов // Шк. и жизнь. – 1915. – 2 марта (№ 9). – С. 236–237.
- 107. Совещание** попечителей учебных округов // Шк. и жизнь. – 1915. – 9 марта (№ 10). – С. 258–261.
- 108. Совещание** попечителей учебных округов // Шк. и жизнь. – 1915. – 23 марта (№ 12). – С. 299–304.

109. Совещания о реформе средней школы // Шк. и жизнь. – 1915. – 22 июня (№ 25). – С. 616–620.

1916

110. Белоусенко, О. Украинское национальное представительство / О. Белоусенко // Укр. жизнь. – 1916. – № 4/5. – С. 11–20.

111. Блонский, П. П. Как мыслить среднюю школу / П. П. Блонский // Вестн. воспитания. – 1916. – № 9. – С. 1–46.

112. Ефимов, Е. Реформа средней школы и национальное воспитание по материалам Министерства народного просвещения / Евгений Ефимов // Вестн. воспитания. – 1916. – № 3. – С. 1–31.

113. Лотоцкий, А. За родную школу / А. Лотоцкий. – Москва : Типо-литограф. товарищества И. Н. Кушнерева, 1916. – 57 с.

114. На Украине и вне ее. Гр. П. Н. Игнатъев и украинские школы // Укр. жизнь. – 1916. – № 12. – С. 9.

115. На Украине и вне ее. Украинский язык в школах // Укр. язык в шк. – 1916. – № 9. – С. 65.

116. Науменко, В. Проект реформы средней школы / В. Науменко // Вестн. Европы. – 1916. – № 8. – С. 263–291.

117. Педагогический съезд 12–19 апреля 1916 г. в г. Киеве / Киев. учеб. округ. – Киев, 1916. – 47 с.

118. Проект положения о родительских организациях при средних учебных заведениях Министерства народного просвещения : утв. министром нар. просвещения 6 июля 1916 г. // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1916. – Ч. 65. – С. 63–68.

119. Средняя школа // Шк. и жизнь. – 1916. – 28 дек. (№ 52). – С. 5.

120. Труды Киевского педагогического съезда. 12–19 апреля 1916 г. – Киев : Тип. товарищества И. Н. Кушнерева и К^о, 1916. – 768 с.

1920

121. Постернак, С. Із історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр. / С. Постернак. – Київ : Всеукр. коопер. вид-во «Союз», 1920. – 127 с.

1936

122. Організація комісії в питанні про поліпшення в середній школі : (Циркуляр міністра народної освіти Боголєпова, 1899 р.) // Желваков Н. А. Хрестоматія з історії педагогіки / Н. А. Желваков. – Київ ; Харків, 1936. – Т. 4 : Історія російської педагогіки з найдавніших часів до Великої пролетарської революції, ч. 2. – С. 243–244.

1957

123. Ващенко, Г. Проект системи освіти в самостійній Україні / Г. Ващенко – Мюнхен : Центр. комітет СУМ, 1957. – 48 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11047/file.pdf> (дата звернення: 14.12.2018).

1973

124. Гриценко, М. С. Історія педагогіки : навч. посіб. / М. С. Гриценко. – Київ : Вища шк., 1973. – 447 с.

1987

125. Ignatieff, M. The Russian album / Michael Ignatieff. – London : Cliatto & Windus, 1987. – 191 с.

1991

126. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні : (X – поч. XX ст.) : нариси / [редкол.: М. Д. Ярмаченко (відп. ред.), Н. П. Калениченко (заст. відп. ред.), С. У. Гончаренко та ін.]. – Київ : Рад. шк., 1991. – 384 с.

127. Флит, Н. В. Школа в России в конце XIX – начале XX века : метод. пособие / Н. В. Флит. – Ленинград : Экстерн, 1991. – 97 с.

1992

128. Субтельний, О. Україна: історія / Орест Субтельний ; пер. з англ. Ю. І. Шевчука. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : Либідь, 1993. – 720 с.

1995

129. Пометун, Е. И. Школьное историческое образование в Украине: пути развития и проблемы / Е. И. Пометун. – Луганск : Изд. Восточноукр. гос. ун-та, 1995. – 200 с.

1996

130. Васькович, Г. Шкільництво в Україні (1905–1920 рр.) / Г. Васькович. – Київ : Мандрівець, 1996. – 359 с.

131. Громадсько-педагогічний рух за національну освіту в Україні (кінець XIX – початок XX ст.) // Нариси історії українського шкільництва (1905–1933) : навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ, 1996. – Розд. 1. – С. 11–78. – Бібліогр. у кінці параграфів. – *Зміст*: §1. Боротьба інтелігенції за право існування україномовної початкової школи / [Н. Б. Копиленко]. – С. 11–22 ; §2. Українська преса як провідний засіб впливу на суспільну думку щодо шкільництва та поширення грамотності / [Н. Б. Копиленко]. – С. 22–34 ; §3. Освітня діяльність земств / [Н. П. Калениченко, Ж. Д. Ільченко]. – С. 34–49 ; §4. Харківське та Київське товариство грамотності / [Н. П. Калениченко, Ж. Д. Ільченко]. – С. 49–63 ; §5. Розвиток української національної свідомості – головна мета діяльності «Просвіт» / [Н. Б. Копиленко]. – С. 63–74 ; §6. Всеукраїнська спілка вчителів і діячів народної освіти на терені боротьби за українську школу / [Н. Б. Копиленко]. – С. 74–78.

132. Русова, С. Мої спомини / С. Русова. – Київ : Україна-Віта, 1996. – 208 с.

133. Українська педагогічна думка кінця XIX – першої чверті XX ст. в особах / [О. В. Сухомлинська, Н. Б. Копиленко, Т. О. Самоплавська, С. М. Філоненко] // Нариси історії українського шкільництва (1905–1933) : навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ, 1996. – Розд. 4. – С. 223–294.

1998

134. Ступарик, Б. М. Національна школа: витоки, становлення : навч.-метод. посіб. / Б. М. Ступарик. – Київ : ІЗМН, 1998. – 336 с.

1999

- 135. Бойко, О. Д.** Історія України : посіб. для студентів вищ. навч. закл. / О. Д. Бойко. – Київ : Академія, 1999. – 568 с.
- 136. Історія педагогіки** / за ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 1999. – 336 с.
- 137. Купинская, Е. В.** Проблемы реформы средней общеобразовательной школы в деятельности Министерства народного просвещения России в конце XIX – начале XX в. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : специальность 13.00.01 «Общая педагогика» / Купинская Елена Викторовна ; Моск. гос. пед. ун-т. – Москва, 1999. – 24 с.
- 138. Перетятко, О. В.** Творчий пошук освітян Харківщини в реформуванні традиційного шкільництва на початку XX століття / О. В. Перетятко // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 1999. – Вип. 2. – С. 124–127.

2000

- 139. Курило, В. С.** Освіта та педагогічна думка Східноукраїнського регіону у XX столітті / В. С. Курило. – Луганськ : ЛДПУ, 2000. – 460 с.
- 140. Русова, С.** Нова школа / С. Русова // Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студентів пед. спец. вузів / І. В. Зайченко ; [передм. М. Д. Ярмаченка]. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Чернігів, 2000. – С. 180–191.
- 141. Сбруєва, А. А.** Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.

2001

- 142. Білокінь, О. І.** Українське питання в Державній думі Російської імперії (1906–1917) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Білокінь Олена Іванівна ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2001. – 16 с.
- 143. Перетятко, О. В.** Ідеї реформаторської педагогіки в діяльності приватних початкових та середніх шкіл Харківської губернії (1890–

1917 pp.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Перетятко Олена Валеріївна ; Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2001. – 17 с.

144. Попова, О. В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в ХХ ст. : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Попова Олена Володимирівна ; Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2001. – 39 с.

145. Сірополко, С. Історія освіти в Україні / Степан Сірополко. – Київ : Наук. думка, 2001. – 912 с.

2002

146. Гупан, Н. М. Українська історіографія історії педагогіки / Н. М. Гупан. – Київ : А.П.Н., 2002. – 224 с.

147. Зайченко, І. В. Проблеми української національної школи у пресі (друга пол. ХІХ – поч. ХХ ст.) / І. В. Зайченко ; за ред. М. Д. Ярмаченка. – Львів : [Львів. обл. книжкова друк.], 2002. – 344 с.

2003

148. Березівська, Л. Д. Стратегічна мета виховання в проектуванні шкільної освіти в Україні (1905–1917) / Л. Д. Березівська // Зб. наук. пр. Серія «Педагогічні науки» / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2003. – Вип. 35 : Виховання дітей та молоді в контексті громадянського суспільства. – С. 17–21.

149. Любар, О. О. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко ; за ред. О. О. Любара. – Київ : Знання, 2003. – 450 с. – (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

150. Огнев'юк, В. О. Осягнення освіти: підсумки ХХ століття / В. О. Огнев'юк. – Київ : Навч. книга, 2003. – 111 с.

2005

- 151. Березівська, Л. Д.** Проект реформи середньої шкільної освіти (1899–1901) М. П. Боголепова / Лариса Березівська // Шлях освіти. – 2005. – № 3. – С. 44–49.
- 152. Березівська, Л. Д.** Реформування шкільної освіти П. С. Ванновським у контексті громадсько-педагогічної думки в Україні (1901–1902) / Л. Д. Березівська // Зб. наук. пр. Нац. аграр. ун-ту / Нац. аграр. ун-т. – Київ, 2005. – Вип. 88. – С. 13–21.
- 153. Березівська, Л. Д.** Розвиток ідей про реформування шкільної освіти в Україні (1905–1914) / Л. Д. Березівська // Зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-ту. Педагогічні науки / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2005. – Вип. 40. – С. 53–59.
- 154. Українська педагогіка в персоналіях :** навч. посіб. : у 2 кн. Кн. 2. XX ст. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005. – 549, [3] с. – Бібліогр. в кінці ст.

2006

- 155. Березівська, Л. Д.** Нові підходи до реформи шкільної освіти П. М. Ігнат'єва (1915–1916) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2006. – № 3. – С. 64–67.
- 156. Березівська, Л. Д.** Профілізація навчання старшокласників у проекті освітньої реформи П. М. Ігнат'єва (1915–1916) / Лариса Березівська // Профільне навчання: теорія і практика : зб. наук. пр. за матеріалами методол. семінару АПН України / АПН України. – Київ, 2006. – С. 193–198.
- 157. Березівська, Л. Д.** Реформа освіти в діяльності Державної думи: дискусії навколо національної школи / Л. Д. Березівська // Історико-педагогічний альманах / АПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, – 2006. – Вип. 1. – С. 4–11.
- 158. Березівська, Л. Д.** Реформа школи: дискусії щодо проекту П. М. Ігнат'єва / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2006. – № 4. – С. 57–61.
- 159. Березівська, Л. Д.** Реформування шкільної освіти Міністерством народної освіти у контексті громадсько-педагогічного руху в Україні 1904–

1907 рр. / Л. Д. Березівська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. / Крим. гуманітар. ун-т. – Ялта, 2006. – Вип. 10, ч. 1. – С. 41–49.

160. Ігнатенко, Н. І. Реформування освітньої галузі в другій половині XIX – на початку XX століття / Наталія Вікторівна Ігнатенко, Наталія Ігорівна Міщенко // Школа першого ступеня: теорія і практика : зб. наук. пр. / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ін-т. – Тернопіль, 2006. – Вип. 19. – С. 5–15.

2007

161. Калініченко, Н. А. Трудова підготовка учнів сільської школи в Україні. Друга половина XIX–XX століття : монографія / Н. А. Калініченко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2007. – 744 с.

2008

162. Березівська, Л. Д. Спроби реформування шкільної освіти в імперську добу (1899–1917) / Л. Д. Березівська // Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – Київ, 2008. – С. 19–84.

163. Гаєвська, Л. А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) : монографія / Л. А. Гаєвська. – Умань : Жовтий, 2008. – 332 с. – Бібліогр. : с. 293.

164. Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

2009

165. Березівська, Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX ст.: історіографія питання / Л. Д. Березівська // Історико-педагогічний альманах / АПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2009. – Вип. 1. – С. 15–28.

166. Березівська, Л. Д. Спроби реформування шкільної освіти в імперську добу (1899–1917) / Березівська Лариса Дмитрівна // Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті :

дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Березівська Лариса Дмитрівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2009. – Розд. 2. – Арк. 73–142. – *Зміст:* [Підрозд.] 2.1. Проекти змін шкільної освіти в 1899–1904 рр. – Арк. 73–92 ; [Підрозд.] 2.2. Державно-громадські ініціативи щодо реформи шкільної освіти (1904–1914). – Арк. 92–117 ; [Підрозд.] 2.3. Демократичний проект реформування шкільної освіти П. М. Ігнат'єва (1914–1916). – Арк. 117–136 ; Висновки до другого розділу. – Арк. 137–142.

2010

167. Березівська, Л. Д. Наслідки та досвід реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст. / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2010. – № 1/2. – С. 45–49.

168. Друганова, О. М. Історіографія проблеми розвитку приватної ініціативи в освіті України (кінець ХVІІІ – початок ХХ століть) / О. М. Друганова // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2010. – Вип. 34. – С. 51–61. – Бібліогр.: 10 назв.

169. Клочко, Н. Л. Реформування початкової освіти України в ХХ столітті : [посібник] / Клочко Н. Л. – Вінниця : [ВДПУ], 2010. – 117 с. – Текст доступний в Інтернеті: klochko.vk.vntu.edu.ua/file/75ed36628e70cc0c98ea95ff6bfb1b4db.doc (дата звернення: 12.12.2018).

170. Лобода, С. М. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття: протистояння ідей : монографія / С. М. Лобода ; Держ. закл. «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 504 с.

171. Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (ХХ століття) : навч.-метод. посіб. / [авт. кол.: Сухомлинська О. В., Курило В. С., Березівська Л. Д. та ін.] ; АПН України, Ін-т педагогіки, ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2010. – 443 с.

172. Петренко, О. Б. Гендерний вимір шкільної освіти в Україні (XX століття) / О. Б. Петренко. – Рівне : Олег Зень, 2010. – 530 с.

173. Розсоха, А. Реформаторські погляди Миколи Ланге на шкільну освіту / Антоніна Розсоха, Оксана Коваленко // Рідна шк. – 2010. – № 12. – С. 41–45. – Бібліогр.: 7 назв.

2011

174. Березівська, Л. Д. Спроби реформування шкільної освіти в імперську добу (1899–1917) / Л. Д. Березівська // Реформи шкільної освіти в Україні у XX столітті: документи, матеріали і коментарі : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. : хрестоматія / Л. Д. Березівська ; МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України. – Луганськ, 2011. – Ч. 1. – С. 10–74.

175. Роєнко, С. О. Історіографічні аспекти розвитку приватних закладів освіти в Україні (XIX – початок XX століття) [Електронний ресурс] / Роєнко С. О. // Наук. вісн. Донбасу. Педагогічні науки : електрон. наук. фах. вид. / Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Текст. дані. – Луганськ, 2011. – № 4. – Бібліогр.: 29 назв. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2011_4_15.pdf (дата звернення: 18.03.2016). – Назва з екрана.

176. Твердохліб, Т. С. Ідея реформування школи в педагогічній спадщині викладачів Духовної Академії (друга половина XIX ст. – поч. XX ст.) / Т. С. Твердохліб // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2011. – Вип. 28. – С. 165–173. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2011_28_24 (дата звернення: 16.02.2016).

177. Шаравара, Т. О. Історіографія освітніх реформ у Російській імперії другої половини XIX – початку XX ст. / Т. О. Шаравара // Укр. іст. журн. – 2011. – № 5. – С. 147–161. – Бібліогр. у підрядк. посиланнях.

178. Шевчук, Г. До історії освіти в Наддніпрянській Україні у XIX – на початку XX століття / Ганна Шевчук // Вісн. Львів. ун-ту. Серія педагогічна / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2011. – Вип. 27. – С. 228–237. –

Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2011_27_28 (дата звернення: 16.02.2016).

2013

179. Березівська, Л. Д. Тенденції реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст. / Л. Д. Березівська // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоєвої. – Київ, 2013. – С. 420–428.

180. Березівська, Л. Д. Тенденції розвитку державної політики щодо диференціації організації та змісту шкільної освіти в Україні (кінець ХІХ ст. – 1932 р.) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2013. – № 1/2. – С. 66–71.

181. Колесник, І. О. Реформування шкільної освіти в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) / І. О. Колесник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 31. – С. 51–56. – Бібліогр.: 12 назв.

182. Підходи до диференціації шкільного навчання на українських землях Російської імперії / Л. Д. Березівська, Н. П. Дічек, Л. С. Бондар, Н. Б. Антонець, Н. М. Гупан // Диференційований підхід в історії української школи (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.): монографія / НАПН України, Ін-т педагогіки. – Київ, 2013. – Розд. 1. – С. 11–245. – Бібліогр. у кінці підрозд.

2014

183. Бобрицька, Г. Питання реформування шкільної освіти в роботах членів харківського математичного товариства (ХМТ) на початку ХХ ст. / Галина Бобрицька // Наук. зап. Серія: Педагогічні науки / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2014. – Вип. 125. – С. 52–55. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nz_p_2014_125_15.pdf (дата звернення: 15.01.2018).

184. Роєнко, С. О. Розвиток шкільної приватної освіти в Україні (XIX – початок XX століття) : автореф. дис. ... канд пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Роєнко Світлана Олександрівна ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2014. – 20 с.

2015

185. Кушнір, В. М. Теорія і практика профільного навчання в історії розвитку вітчизняної школи (друга половина XIX–XX ст.) / В. М. Кушнір. – Умань : Сочінський, 2015. – 412 с.

2017

186. Березівська, Л. Д. Спроби реформування шкільної освіти в імперську добу (1899–1917): історіографія та джерела дослідження / Л. Д. Березівська // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2017. – Вип. 1. – С. 32–30.

187. Кохановська, О. В. Вплив освітніх реформ на розвиток природничо-математичної освіти дівчат (початок XX ст.) / О. В. Кохановська // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / Херсон. акад. неперерв. освіти. – Херсон, 2017. – Вип. 33. – С. 285–291. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2017_33_48 (дата звернення: 15.01.2018).

188. Остапчук, С. С. Оцінювання навчальних досягнень учнів у вітчизняній освіті (80-ті роки XIX – початок 40-х років XX століття) : автореф. дис. ... канд пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Остапчук Світлана Сергіївна ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2017. – 20 с.

2018

189. Жорова, І. Організація шкільної освіти України на початку XX століття / Ірина Жорова // Пед. науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2018. – № 7. – С. 111–121. – Бібліогр.: 4 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті:

<https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2019/01/718друк.pdf> (дата звернення: 22.01.2019).

190. Мелешенко, А. А. Роль єврейського шкільництва в системі початкової освіти на Волині в кінці XIX – на початку XX століття / А. А. Мелешенко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2018. – Вип. 2. – С. 86–91. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://eprints.zu.edu.ua/27193/1/16.pdf> (дата звернення: 16.02.2016).

191. Efimova, O. V. The Peculiarities of the Organization of the Educational Process in Cadet Corps Wich Were Located in Ukrainian Lands in the Second Half of the 19th – at the Beginning of the 20th Century / Efimova O.V. // Virtus. – 2018. – № 25. – С. 104–107. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua/Journal25.pdf> (дата звернення: 15.01.2018).

РОЗДІЛ II. ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917–1921)

Для формування цілісного уявлення про реформування шкільної освіти в добу Української революції коротко висвітлимо причини, які спонукали до перетворень у галузі освіти, хід, напрями, зміст, результати, позитивні й негативні тенденції цього процесу.

На відміну від попереднього періоду реформа доби Української революції 1917–1921 рр. відбувалася в контексті докорінних соціально-політичних перетворень, проголошення Української Народної Республіки, що інтенсифікувало зміни в шкільній освіті. В основу державної національної освітньої політики лягли визначені українськими громадськими діячами й педагогами (М. С. Грушевський, О. Ф. Музиченко, В. П. Науменко, С. Ф. Русова, С. О. Сірополко, І. М. Стешенко, П. І. Холодний, Я. Ф. Чепіга, І. М. Ющишин та ін.) пріоритетні принципи: демократичний; національний; гуманістичний; єдиної школи; трудовий; поліфуркація, безплатність та обов'язковість навчання; світськість.

Означена реформа за Центральної Ради здійснювалася відповідно до провідних напрямів: створення структури шкільної освіти – побудова національної світської виховуючої діяльної (трудової) єдиної 11-річної загальноосвітньої школи з поліфуркацією або професіоналізацією старшої ланки як основного складника національної системи шкільної освіти; запровадження загального обов'язкового навчання в різнотипних державних і приватних навчальних закладах; організація системи управління на основі децентралізації, національно-персональної автономії (забезпечення національним меншинам рівних прав), переведення шкіл різних відомств до МНО; визначення змісту освіти – створення програм і підручників для здобуття учнями загальної освіти, що передбачало б отримання гуманітарних і природничих знань з урахуванням національного, наукового й діяльного принципів, поєднання формального та матеріального підходів, зв'язок із

навколишнім середовищем учнів; запровадження української мови та мов національних меншин як викладових, українознавчих предметів; розробка методів навчання – діяльні, активно-творчі; проголошення основною метою школи виховання особистості на національних цінностях, творчого громадянина; поліпшення матеріального забезпечення й фахової підготовки вчителя.

Діяльність керівних органів освіти (Генеральний секретаріат освіти, Міністерство народної освіти УНР) розгорталася в кількох площинах: підготовка реформи (розроблення документів відповідними комісіями та Генеральною шкільною радою із залученням учителів, членів Центральної Ради, обговорення й схвалення їх на з'їздах, нарадах) та її реалізація, планування подальших кроків.

За досить короткий період вдалося досягти певних практичних результатів: в управлінні – створення Міністерства народної освіти УНР, підпорядкування йому всіх типів шкіл; скасування шкільних округ; передання управління освітою губерніальним та районним комісарам; у структурі – відкриття різних типів державних і приватних українських шкіл; у змісті освіти – уведення до навчального процесу української мови й літератури, географії та історії України, ручної праці, вилучення Закону Божого, давніх мов; підготовка шкільних підручників українською мовою та мовами національних меншин; розроблення й початок запровадження програми національного виховання; запровадження курсів українознавства для вчительства, посади вчителя української мови та літератури.

Загалом реформа шкільної освіти в період Центральної Ради була широкомасштабною й перспективною, бо передбачала значні кардинальні зміни в ідеології та філософії освіти.

Розроблені засади й започатковані напрями реформування освітньої галузі в Україні часів Центральної Ради знайшли своє продовження й за гетьмана П. П. Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918). Найбільше практичних результатів вдалося досягти в ході націоналізації шкільної освіти

(відкриття українських шкіл, українізація тогочасних навчальних закладів тощо). Із метою створення єдиної системи освіти об'єднано всі типи початкової школи, ліквідовано органи керівництва школами відомства Святого Синоду, підпорядковано Міністерству народної освіти і мистецтва військові гімназії, уведено обов'язкове початкове навчання. За доби Гетьманату П. П. Скоропадського зросли матеріальні видатки на розвиток шкільної освіти.

У цей період в освітньому просторі з'явилися й негативні тенденції: «оновлення» системи управління на основі централізації та реставрації імперської системи управління освітою (відновлення шкільних округ, ігнорування громадської думки). Більшість із розроблених Міністерством народної освіти в добу Центральної Ради законопроектів не були реалізовані через низку зовнішніх (залежність Української держави від австро-німецької військової адміністрації, проросійські орієнтації) і внутрішніх причин (авторитарні форми правління, неоднозначне ставлення вчительства до освітніх змін, недостатній рівень реформаторського досвіду, фінансового забезпечення).

За часів Директорії Українська Народна Республіка (грудень 1918 – листопад 1921) повернулася до досвіду реформування освітньої галузі в період Центральної Ради. Підґрунтям цієї шкільної реформи, яка поєднала в собі ініціативу «згори» (уряду) і «знизу» (громадськості), стали ідеї українських педагогів.

Міністерство народної освіти УНР здійснювало реформування за ключовими напрямками: в управлінні – ліквідація шкільних округ і відновлення принципів децентралізації, національно-персональної автономії; у структурі – запровадження загального обов'язкового навчання; 12-річної загальноосвітньої триступеневої школи: єдиної загальноосвітньої виховуючої національно-державної діяльної (трудової) 8-річної двоступеневої школи (I ступінь – молодша основна 4-річна школа; II – старша основна 4-річна школа, після закінчення якої дозволялося продовжити навчання в 4-річній

колегії (III ступінь) із профільними відділами або в 4-річних професійних школах); різнотипність державних і приватних дівочих, хлоп'ячих, змішаних навчальних закладів; у змісті освіти – спрямованість на здобуття учнями загальної середньої освіти, що передбачало отримання гуманітарних і природничих знань на основі національного, наукового, діяльного принципів; концентричний підхід до побудови навчального матеріалу; поєднання формального й матеріального підходів у доборі змісту освіти; уведення обов'язкових навчальних предметів: Закону Божого, української мови, літератури, історії та географії України; вилучення з навчального плану російської мови й літератури; розроблення національної системи виховання – національне, громадянське, розумове, трудове, фізичне, моральне; поліпшення матеріального становища та фахової підготовки вчителя¹.

Проте через складні внутрішні й зовнішні умови реформа, яка могла кардинально змінити розвиток освіти в Україні, здійснювалася лише частково (фактично декларувалася). Вона залишилася нереалізованою передусім через поразку Української революції, зміну суспільного ладу – встановлення більшовицької влади на теренах України. Попри це, розроблену керівними освітніми органами концепцію національної освіти відображено в низці нормативно-правових документів: Проекті єдиної школи та Статуті єдиної школи УНР, законах «Про державну мову в УНР», «Про управління освітою в УНР», «Про обов'язкове безплатне навчання».

У цьому розділі пропонуємо дослідникам історії освіти й педагогіки бібліографічні записи джерел (62 позиції 1917–1921 рр.) та історіографічних праць (90 позицій 1920–2018 рр.) із проблеми реформування шкільної освіти в добу Української революції – час, який перегукується з нинішнім періодом розбудови нової української школи. Джерела (періодичні видання: «Вільна українська школа», «Вісник Генерального Секретаріату Української

¹ Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у XX столітті: документи, матеріали і коментарі. С. 75–78.

Народної Республіки», «Вісник педагогічно-професійного з'їзду», «Вісти з Української Центральної Ради» тощо; документи ЦДАВО України та ін.) цього періоду, які були вилучені з радянського дискурсу, тепер введені до наукового обігу та є об'єктом історико-педагогічного аналізу й висвітлення. Варто зазначити, що в представленому розділі не подано джерела про ранню діяльність Народного комісаріату освіти УСРР, яка набула легітимності зі встановленням у 1919 р. більшовицької влади (див. розділ III).

Історіографічний аналіз проблеми засвідчив, що різні аспекти реформування шкільної освіти в Україні означеного періоду більшою чи меншою мірою вивчали сучасні українські історики (А. М. Боровик, О. П. Машевський, А. М. Пижик, Н. Ю. Ротар, Ю. В. Телячий та ін.), історики педагогіки (Л. Д. Березівська, Н. М. Гупан, В. С. Курило, І. Л. Лікарчук, Л. В. Потапова, М. М. Собчинська, С. М. Філоненко та ін.), праці яких представлено в розділі.

Нині, через сто років, є можливість на основі цих введених до наукового обігу документів осмислити організаційно-змістові аспекти реформи шкільної освіти в малодосліджений і заборонений для об'єктивного вивчення в радянську добу історичний період.

1917

- 192. Від секретарства** народної освіти до губерніяльних і повітових земських управ, учительських організацій // Вістник Ген. Секретаріату Укр. Нар. Респ. – 1917. – 9 груд. (№ 4). – С. 3.
- 193. Всеукраїнський педагогічний з'їзд** // Вістник пед.-проф. з'їзду. – 1917. – 15 серп. (№ 6). – С. 1.
- 194. Декларація** Секретаріату Центральної Ради // Вісти з Укр. Центр. Ради. – 1917. – Черв. (№ 10). – С. 3.
- 195. До українців-педагогів** // Вістник Ген. Секретаріату Укр. Нар. Респ. – 1917. – 23 листоп. (№ 2). – С. 3.
- 196. Дорошкевич О.** Огляд життя середньої школи / О. Дорошкевич // Вільна укр. шк. – 1917. – № 2. – С. 97–100.
- 197. II Всеукраїнський педагогічний з'їзд** // Вістник пед.-проф. з'їзду. – 1917. – 16 серп. (№ 7). – С. 1.
- 198. Другий Всеукраїнський учительський з'їзд** // Вісти з Укр. Центр. Ради. – 1917. – Верес. (№ 15/16). – С. 7–8.
- 199. Закони й постанови ЦР** по освіті та законопроекти, складені секретарем освіти (вересень 1917 – 29 квітня 1918) // ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 14. – 196 арк.
- 200. Обіжник** Генерального секретаря освітніх справ про організацію роботи в школах України, тимчасовий закон про управління шкільними справами на Україні (25 липня 1917 – 10 грудня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 12. – 171 арк.
- 201. Обіжник** департаменту вищої і середньої освіти учбовим закладам і комісаріатам (13 грудня 1917 – 30 квітня 1918 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 104. – 10 арк.
- 202. Постанова** Ради від 23 квітня 1917 р. про організацію губернських повітових та міських українських Рад. Проект закону про нові функції

педагогічних рад середніх шкіл України // ЦДАВО України. – Ф. 2581. – Оп. 3. – Спр. 2. – 3 арк.

203. Постанови в справі організації освіти, винесені Всеукраїнським учительським з'їздом 5–6 квітня і передані ним дня 5 мая «Українській Центральній Раді» // Вісти з Укр. Центр. Ради. – 1917. – Май (№ 5). – С. 2–3.

204. Постанови націоналістичних організацій про підтримку Центральної Ради і надіслані привітання їй і секретарю освіти. Відозви генерального секретаря освіти Стешенка до громадян і вчителів про допомогу в українізації школи та ін., (2 липня 1917 – 1918 рр.) // ЦДАВО України. – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 16. – 49 арк.

205. Постанови Першого Всеукраїнського селянського з'їзду (Київ, 28 трав. – 2 черв. 1917) // Вісти з Укр. Центр. Ради. – 1917. – Черв. (№ 11/12). – С. 3.

206. Постанови про організацію місцевих учительських спілок і всеукраїнської спілки учителів, їхні статuti, протоколи з'їздів, скликання всеукраїнського з'їзду. Квітень 1917 – 16 липня 1918 // ЦДАВО України. – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 17. – 107 арк.

207. Проект нової організації, школи та її органів, про вибори директорів (27 серпня 1917 – 13 квітня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 69 а. – 30 зв.

208. Проекти, постанови і доповіді про організацію і структуру секретарства та Міністерства освіти УНР (вересень 1917 – 20 травня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 12. – 84 арк.

209. Протоколи і журнали засідань Генерального Секретаріату Центральної Ради (3 березня – 29 грудня 1917 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 1063. – Оп. 3. – Спр. 1. – 152 арк.

210. Робота Другого Всеукраїнського вчительського з'їзду // Вістник пед.-проф. з'їзду. – 1917. – 10 серп. (№ 1). – С. 2.

211. Робота Другого Всеукраїнського вчительського з'їзду // Вістник пед.-проф. з'їзду. – 1917. – 14 серп. (№ 3/5). – С. 1–2.

212. Русова, С. На день реформи. Шкільний Округ / С. Русова // Вільна укр. шк. – 1917. – № 3/4. – С. 178–179.

213. Юцишин, І. Про нижчу школу на Україні / І. Юцишин // Вільна укр. шк. – 1917. – № 2. – С. 94–98 ; № 3/4. – С. 182–186.

1918

214. В справі шкільної реформи на Україні : (до М-ва нар. освіти від Укр. учительського т-ва в Катеринославі) // Вільна укр. шк. – 1918–1919. – № 1. – С. 42–47.

215. Закон про скасування посад директорів та інспекторів народних шкіл // Вістник Ради нар. комісарів Укр. Нар. Респ. – 1918. – 13 квіт. (№ 19). – С. 1.

216. Закон про скасування Шкільних Округ // Вістник Ген. Секретаріату Укр. Нар. Респ. – 1918. – 5 січ. (№ 1). – С. 2.

217. Законопроекти і постанови гетьманського міністерства освіти та управління шкільних справ про асигнування коштів учбовим закладам. Доповідні записки, звіти про діяльність департаменту середньої школи і нижчої освіти, 1918 р. // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 5. – Спр. 1. – 76 арк.

218. Законопроекти та документи до них про відкриття початкових шкіл, курсів для педагогів та ін. питань нижчої освіти (19 квітня – 23 грудня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 771. – Арк. 121.

219. Законопроекти та обіжники міністерства про організацію навчання у вищих початкових школах, проекти програм навчальних предметів, що викладаються в цих школах, 1918 р. // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 712. – 114 арк.

220. Законопроекти та пояснюючі записки до них по департаменту вищої й середньої освіти (3 квітня – 16 вересня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 54. – Арк. 223.

221. Законопроекти та пояснюючі записки до них по департаменту нижчої освіти (8 травня – 26 грудня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 57. – 114 арк.

- 222. Звіти** про роботу, плани й проекти Секретарства освіти і окремих його відділів з 25 червня до 1 травня 1918 р. // ЦДАВО України. – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 15. – 104 арк.
- 223. Коротка записка** про діяльність Міністерства освіти з 12 травня по 24 жовтня 1918 р. // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 63. – 14 зв.
- 224. Матеріали** по вопросу о преподавании предметов украиноведения в учебных заведениях / изд. Киев. учеб. округа. – Киев: Тип. т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1918. – 66 с.
- 225. Музиченко, О.** Питання про єдину школу на Україні / Ол. Музиченко // Вільна укр. шк. – 1918–1919. – № 8/9. – С. 85–89.
- 226. Музиченко, О.** Реформа школи чи шкільна реформація? / Ол. Музиченко // Вільна укр. шк. – 1918–1919. – № 4. – С. 201–207; № 6/7. – С. 3–10.
- 227. Народа** в справі організації Народної освіти в Україні 15–20 грудня 1917 року. – Київ: Вид. пед. журн. «Вільна українська школа», 1918. – 18 с.
- 228. Обіжники** й інструкції Департаменту вищої й середньої освіти, проект тимчасового закону про функції педагогічних рад по середніх школах України (квітень 1918 – 11 січня 1919) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 593. – 23 арк.
- 229. Обіжники** Міністерства народної освіти про організацію роботи середньої школи (7 травня – 30 листопада 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 399. – 88 арк.
- 230. Протоколи** засідання комісії про створення й роботу комісії по складанню проекту шкільного управління на Україні (червень – 24 грудня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 93. – 88 арк.
- 231. Протоколи** з'їзду комісарів народної освіти на Україні (11–14 липня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 14. – 13 арк.
- 232. Протоколи** комісії по виробленню програми для нижчих і вищих початкових шкіл всієї України (1 серпня 1918 – 8 серпня 1918) // ЦДАВО України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 680. – 11 арк.

233. Родников, В. Ідея єдиної школи в своїм першій джерелі / В. Родников // Вільна укр. шк. – 1918–1919. – № 8/9. – С. 89–92.

234. Розпорядження Директорії Української Народної Республіки про управління школами на Україні // Вістник Укр. Нар. Респ. – 1918. – 19 груд. (число 10). – С. 2.

235. Чепіга, Я. Ф. Вільна школа, її ідеї й здійснення в практиці / Я. Чепіга. – Київ : Вид-во укр. шк., 1918. – 72 с.

236. Чепіга, Я. Ф. До трудової вільної школи! / Я. Чепіга // Вільна укр. шк. – 1918–1919. – № 8/9. – С. 81–85.

237. Чепіга, Я. Ф. Тимчасові програми для нижчих початкових шкіл на 1918–1919 шкільний рік : крит. нарис / Я. Ф. Чепіга // Вільна укр. шк. – 1918–1919. – № 5. – С. 291–297.

1919

238. 24 лютого 1919 р. Ухвалений Закон про управління освітою в Українській Народній Республіці // Вістник Держ. Законів для всіх земель Укр. Нар. Респ. – 1919. – 25 квіт. (№ 14). – С. 105–112.

239. Закон про асигнування в розпорядження Міністерства народної освіти на утримання 20-ти дворічних педагогічних курсів для підготовки учителів нижчих початкових шкіл 880000 крб // Вістник Держ. Законів для всіх земель Укр. Нар. Респ. – 1919. – 2 берез. (№ 2). – С. 1.

240. Закон про асигнування 490000 грн на влаштування українських книгозбірень при українських державних середніх школах // Вістник Держ. Законів для всіх земель Укр. Нар. Респ. – 1919. – 8 лип. (№ 23). – С. 146.

241. Закон про безплатне обов'язкове навчання всіх дітей шкільного віку громадян України // Вістник Держ. Законів для всіх земель Укр. Нар. Респ. – 1919. – 8 лип. (№ 23). – С. 146.

242. Закон «Про державну мову в Українській Народній Республіці» // Вістник Держ. Законів для всіх земель Укр. Нар. Респ. – 1919. – 18 січ. (№ 1). – С. 4.

- 243. Закони** і законопроекти Міністерства освіти УНР про норми оплати педагогів і т. ін. Статут середньої школи УНР та ін., 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 2. – Спр. 122. – 76 арк.
- 244. Законопроект** Міністерства освіти УНР з пояснювальною запискою та інструкція про асигнування грошової допомоги вчителям УНР, про організацію учбових закладів УНР (1 січня 1919 – 7 жовтня 1919) // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 2. – Спр. 125. – 59 арк.
- 245. Законопроекти** (копії) та пояснювальні записки до них, надіслані до Ради Міністрів УНР, Міністерства освіти. Т. 2. По нижчій і вищій початковій школах (6 грудня 1918 – 14 листопада 1919) // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 1. – Спр. 10. – 118 арк.
- 246. Законопроекти** (копії) та пояснюючі записки до них, надіслані до Ради Міністрів УНР, Міністра освіти. Т. 2. По середній школі (10 січня – 5 листопада 1919) // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 1. – Спр. 11. – 173 арк.
- 247. Лебединцев, К.** Демократизація школи та інтереси культури / К. Лебединцев // Вільна укр. шк. – 1919–1920. – № 4/5. – С. 132–139.
- 248. Накази** і обіжники по МНО, розпорядження департаменту нижчої освіти (17 грудня 1918 – 14 листопада 1919) // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 1. – Спр. 27. – 82 арк.
- 249. Накази** по департаментах Міністерства загальної, нижчої, вищої, середньої, позашкільної освіти, професійної освіти. Головне управління мистецтва (копії) по особовому складу (25 грудня 1918 – 11 листопада 1919) // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 1. – Спр. 16. – 134 арк.
- 250. Обіжник** 1 лютого 1919 р. до п.п. Директорів та Педагогічних рад середніх шкіл всіх типів // Вістник Укр. Нар. Респ. – 1919. – 20 лип. (число 21) – С. 1.
- 251. Обіжник** 1 липня 1919 р. до п.п. Директорів та Педагогічних Рад середніх шкіл всіх типів // Вістник Укр. Нар. Респ. – 1919. – 8 серп. (число 36). – С. 1.

252. Проект єдиної школи на Вкраїні. Основна школа Кн. 1. – Кам'янець-Подільський : Дністер, 1919. – 172 с.

253. Протоколи засідань педагогічних комісій УНР при МО УНР (20 липня 1919 – 21 жовтня 1920 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 2. – Спр. 162. – 82 арк.

1920

254. Постернак, С. Із історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр. / С. Постернак. – Київ : Всеукр. кооп. вид-во «Союз», 1920. – 127 с.

1921

255. Обіжник Міністерства освіти УНР про викладання предметів українською мовою та про видачу закордонних паспортів. Протоколи засідань Ради Міністрів УНР, 1921 // ЦДАВО України. – Ф. 2582. – Оп. 2. – Спр. 34. – 14 арк.

1930

256. Сірополко, С. Освітня політика на Україні за часів Директорії / Ст. Сірополко // Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879–1926) / [Міжорг. комітет для вшанування пам'яті Симона Петлюри в Празі]. – Прага, 1930. – С. 166–172.

1938

257. Сокульський, Д. Проект єдиної школи в Україні. Під 20-ліття створення новітньої системи українського виховання й навчання / Дмитро Сокульський. – Львів : Т-во «Взаємна поміч українського вчительства», 1938. – 31 с.

1956

258. Крилов, І. Система освіти в Україні (1917–1930) / І. Крилов. – Мюнхен, 1956. – 95 с.

1957

259. Грищенко, М. М. Сорок років розвитку радянської школи в Українській РСР / М. М. Грищенко // Розвиток народної освіти і педагогічної науки в

Українській РСР, 1917–1957 : наук. зап. / М-во освіти Укр. РСР, НДІ педагогіки. – Київ, 1957. – Т. 6 : Серія педагогічна. – С. 5–135.

1966

260. Гриценко, М. С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917–1965) / М. С. Гриценко. – Київ : Рад. шк., 1966. – 230 с.

1967

261. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР (1917–1967) : монографія / А. Г. Бондар, О. Г. Дзевєрін, Б. С. Кобзар [та ін.]. – Київ : Рад. шк., 1967. – 482 с.

1968

262. Бондар, А. Д. Розвиток суспільного виховання в Українській РСР (1917–1967) / А. Д. Бондар. – Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1968. – 226 с.

1974

263. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа : сб. док., 1917–1973 гг. / [сост.: А. А. Абакумов, Н. П. Кузин, Ф. И. Пузырев, Л. Ф. Литвинов]. – Москва : Педагогика, 1974. – 560 с.

1992

264. Майборода, В. К. Національні школи України: історія, розвиток, уроки / В. К. Майборода, С. В. Майборода // Рідна шк. – 1992. – № 11/12. – С. 6–16.

1994

265. Білецький, Л. Українська Народна Республіка / Л. Білецький, І. Герасимович // Енциклопедія українознавства : заг. частина : ротапр. вид. 1949 р. / НАН України, Ін-т історіографії. – Перевид. в Україні. – Київ, 1994. – Т. 1. – С. 933–934.

1996

266. Боротьба за українську школу в період визвольних змагань українського народу (1917–1920) // Нариси історії українського шкільництва (1905–1933) : навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ, 1996. – Розд. 2. – С. 79–120. – Бібліогр. у кінці параграфів. – *Зміст*: §1. Освітня політика українських урядів у 1917–1920 рр. / [С. М. Філоненко]. – С. 79–88 ;

§2. Проблеми національної освіти на сторінках часопису «Вільна українська школа» / [С. М. Філоненко]. – С. 88–120.

267. Ротар, Н. Ю. Діяльність українських національно-демократичних урядів в галузі освіти (1917–1920 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : [спец.] 07.00.01 «Історія України» / Ротар Наталія Юріївна ; Чернівець. держ. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 1996. – 22 с.

1997

268. Верстюк, В. Ф. Українська Центральна Рада : навч. посіб. / В. Ф. Верстюк. – Київ : Заповіт, 1997. – 344 с.

269. Кукурудзяк, М. Г. З історії національної школи і педагогічної думки в Українській Народній Республіці / М. Г. Кукурудзяк, М. М. Собчинська. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 1997. – 175 с.

270. Машевський, О. П. Політика уряду гетьмана П. Скоропадського в галузі освіти, науки, мистецтва (квітень – грудень 1918 року) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : [спец.] 07.00.01 «Історія України» / Машевський Олег Петрович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 1997. – 18 с.

1998

271. Грушевський, М. С. Культура краси і культура життя / М. С. Грушевський // Михайло Грушевський / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 1998. – С. 80–81. – (Бібліотека українця).

272. Пижик, А. М. Культурно-освітня політика в добу Директорії УНР (1918–1920 рр.) : автореф. дис. ...канд. іст. наук. : [спец.] 07.00.01 «Історія України» / Пижик Андрій Миколайович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 1998. – 19 с.

273. Потапова, Л. В. Розвиток національної школи в Україні (1917–1933 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Потапова Лариса Володимирівна ; Луган. держ. пед. ін-т ім. Т. Г. Шевченка Східноукр. ун-ту. – Київ, 1998. – 16 с.

2000

274. Кемінь, В. П. Педагогіка «нового виховання» в Україні у міжвоєнний період (1918–1939) / Кемінь В. П., Кемінь Г. М // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. пр. / Київ. держ. лінгвіст. ун-т. – Київ, 2000. – Вип. 8. – С. 28–30.

275. Телячий, Ю. В. Реформа української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917–1920): історичний аспект : автореф. дис. ... канд. іст. наук : [спец.] 07.00.01 «Історія України» / Телячий Юрій Васильович ; Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2000. – 16 с.

2001

276. Дем'яненко, Н. М. 1917-й: спроба реформ (реформування структури і змісту вищої педагогічної освіти в перший період Української Народної Республіки) / Наталія Дем'яненко // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 104–111.

277. Панькова, С. Українська Народна Республіка / С. Панькова // Довідник з історії України (А–Я) : посіб. для серед. загальноосвіт. навч. закл. / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопрац. і допов. – Київ, 2001. – С. 924–925.

278. Потапова, Л. В. Творення національної школи і культури (1917–1933 рр.) / Л. В. Потапова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти [та ін.]. – Київ ; Запоріжжя, 2001. – Вип. 20. – С. 144–145.

279. Самандас, Н. В. Становлення і розвиток системи державних органів управління освітою в Україні (1917–1941 рр.) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.05 «Галузеве управління» / Самандас Наталія Володимирівна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2001. – 20 с.

2002

280. Березівська, Л. Д. Проблема реформування системи освіти в Україні на сторінках журналу «Вільна українська школа» (1917–1920) / Березівська Л. Д. // Зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Київ, 2002. – Спец. вип. : До витоків становлення української педагогічної науки. – С. 51–55.

281. Лікарчук, І. Л. Міністри освіти України : [монографія] : в 2 т. Т. 1. 1917–1943 рр. / І. Л. Лікарчук. – Київ : Ешке О. М., 2002. – 328 с.

2005

282. Березівська, Л. Д. Розвиток ідей про право дитини навчатися рідною українською мовою (1905–1919) / Л. Д. Березівська // Зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2005. – Вип. 6. – С. 3–10.

2006

283. Березівська, Л. Д. Реформа шкільної освіти в добу Центральної Ради як перший національний досвід / Лариса Березівська // Шлях освіти. – 2006. – № 2. – С. 40–46.

284. Березівська, Л. Д. Реформування шкільної освіти в період Гетьманату П. П. Скоропадського (29 квітня – 13 грудня 1918 р.) / Лариса Березівська // Історико-педагогічний альманах / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2006. – Вип. 2. – С. 4–15.

285. Березівська, Л. Д. Реформа шкільної освіти: концепції Міністерства народної освіти УНР та Наркомосу УСРР (1919–1920) / Л. Д. Березівська // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – [Луганськ], 2006. – № 19 : Педагогічні науки, ч. 1 : Історико-педагогічні дослідження. Регіональний вимір. – С. 99–107.

286. «Просвіти» Поділля в добу Української революції (1917–1920) : зб. док. і матеріалів / Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. [та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Медобори – 2006, 2014. – 571 с.

2007

287. Березівська, Л. Д. Розробка Проекту єдиної школи в Україні в період Директорії УНР (13 листопада 1919 – кінець 1920) як стратегічного документа розвитку шкільної освіти / Л. Д. Березівська // Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія соціально-педагогічна / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 5 : Просвітницька діяльність Софії Русової : [матеріали Міжнар. наук. симп., присвяч. 150-річчю від дня народж.], т. 2. – С. 3–12.

288. Верстюк, В. Ф. Доба Центральної Ради в публіцистичній спадщині М. Грушевського / Владислав Верстюк // Грушевський М. Твори : у 50 т. / Михайло Грушевський. – Львів, 2007. – Т. 4, кн. 1 : Серія: Суспільно-політичні твори : (доба Української Центральної Ради березень 1917 – квітень 1918). – С. I–XVI.

2008

289. Березівська, Л. Д. Державно-громадське реформування шкільної освіти в період Української національно-демократичної революції (1917–1920) / Л. Д. Березівська // Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті : монографія / Л. Д. Березівська ; Ін-т педагогіки. – Київ, 2008. – С. 85–152.

290. Боровик, А. М. Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917–1920 рр.) / А. М. Боровик. – Чернігів : Чернігів. обереги, 2008 – 368 с.

2009

291. Березівська, Л. Д. Державно-громадське реформування шкільної освіти в період Української національно-демократичної революції (1917–1920) / Березівська Лариса Дмитрівна // Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у XX століття : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Березівська Лариса Дмитрівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2009. – Розд. 3. – Арк. 143–210. – *Зміст:* [Підрозд.] 3.1. Шкільна реформа як засіб створення єдиної демократичної національної школи в добу Центральної Ради. – Арк. 143–162 ;

[Підрозд.] 3.2. Реформаторські процеси в галузі шкільної освіти в період Гетьманату П. П. Скоропадського. – Арк. 162–181 ; [Підрозд.] 3.3. Шкільне реформування за часів Директорії як продовження освітньої політики Центральної Ради. – Арк. 181–205 ; Висновки до третього розділу. – Арк. 205–210.

292. Швидун, В. М. Особливості педагогічних змін у діяльності загальноосвітніх шкіл України (1917–1941 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Швидун Віктор Миколайович ; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2009. – 20 с.

2010

293. Грабовська, Г. М. Організаційно-правові засади розвитку освіти в період української національної революції 1917–1921 рр. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [спец.] 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / Грабовська Ганна Миронівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2010. – 20 с.

294. Шитий, С. І. Політико-правові підходи української центральної ради до побудови системи народної освіти в Україні (березень 1917 – квітень 1918 рр.) / С. І. Шитий // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 18, Економіка і право : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2010. – Вип. 11. – С. 55–61. – Бібліогр.: 9 назв.

2011

295. Березівська, Л. Д. Державно-громадське реформування шкільної освіти в період Української національно-демократичної революції (1917–1920) / Л. Д. Березівська // Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. : хрестоматія / Л. Д. Березівська ; МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України. – Луганськ, 2011. – Ч. 2. – С. 75–186.

- 296. Березівська, Л. Д.** Диференціація навчання як форма індивідуального підходу до дитини у працях українських педагогів (1917–1920 роки) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2011. – № 8/9. – С. 75–80.
- 297. Березівська, Л. Д.** Ідеї індивідуалізації та диференціації навчання у Проекті єдиної школи в Україні (1917–1919) / Л. Д. Березівська // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2011. – № 1. – С. 4–9.
- 298. Березівська, Л. Д.** Реформування шкільної освіти в період Української національно-демократичної революції (1917–1920): історіографія питання / Лариса Березівська // Обрії. – 2011. – № 2. – С. 10–12.
- 299. Березівська, Л. Д.** Статут єдиної школи (1919) як проект розвитку шкільної освіти в Україні на основі диференційованого підходу / Лариса Березівська // Шлях освіти. – 2011. – № 2. – С. 34–37.
- 300. Данилевська, О.** Утвердження державного статусу української мови за доби Української революції 1917–1920 років / Оксана Данилевська // Історія і суспільствознавство в шк. України: теорія та методика навчання. – 2011. – № 4. – С. 41–47.
- 301. Лебідь, І. Ю.** Історичні умови розвитку системи освіти в Україні (1917–1918 рр.) / І. Ю. Лебідь // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Вип. 9. – С. 58–62. – Бібліогр.: 12 назв.
- 302. Литовський, Д. В.** Діяльність всеукраїнської учительської спілки за перебування при владі радянських урядів у 1917–1921 роках / Д. В. Литовський // Зб. наук. пр. Серія «Історія та географія» / Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2011. – Вип. 40. – С. 108–111. – Бібліогр.: 18 назв.
- 303. Маньківська, Т. О.** Учителство Харківщини в період української національно-демократичної революції (1917–1921 рр.) / Т. О. Маньківська

// Зб. наук. пр. Серія «Історія та географія» / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2011. – Вип. 41. – С. 140–143. – Бібліогр.: 15 назв.

304. Петренко, О. Проблема періодизації розвитку гендерних підходів до вітчизняної освіти й виховання у радянський період: [1917–1991 рр.] / Оксана Петренко // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2011. – Вип. 1. – С. 16–20. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ipa_2011_1_6 (дата звернення: 16.01.2018).

305. Сорочан, Н. А. Діяльність Харківського губернського земства в справі управління освітою і культурою за часів українських національних урядів (березень 1917 року – грудень 1918 року) / Н. А. Сорочан // Зб. наук. пр. Серія «Історія та географія» / Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2011. – Вип. 40. – С. 100–104. – Бібліогр.: 15 назв.

306. Фомська, С. Чернігівська «Просвіта» за часів Української Центральної Ради / Світлана Фомська // Сіверянський літопис. – 2011. – № 1. – С. 55–61. – Бібліогр.: 32 назви.

2012

307. Верстюк, В. Ф. Українська революція 1917–1921 рр. : сучас. дискурс укр. історіографії / В. Ф. Верстюк // Історія України. – 2012. – Черв. (№ 21/22). – С. 8–11.

308. Гупан, Н. Здійснення диференціації у змісті шкільних навчальних книг доби Української революції / Нестор Гупан // Рідна шк. – 2012. – № 10. – С. 53–56. – Бібліогр.: 7 назв.

309. Маньківська, Т. О. Українізація шкіл і вчительство на Слобожанщині у 1917–1918 роках / Т. О. Маньківська // Наука. Релігія. Суспільство. – 2012. – № 4. – С. 41–45. – Бібліогр.: 25 назв.

310. Цепков, Д. О. Українізація школи на Харківщині за часів Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 року) / Д. О. Цепков // Зб. наук. пр. Серія

«Історія та географія» / Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2012. – Вип. 44. – С. 130–131. – Бібліогр.: 12 назв.

2013

311. Березівська, Л. Д. Ідеї про диференційований підхід в українській школі доби визвольних змагань (1917–1920) / Л. Д. Березівська, Н. М. Гупан // Диференційований підхід в історії української школи (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.): монографія / НАПН України, Ін-т педагогіки. – Київ, 2013. – Розд. 2. – С. 246–289. – Бібліогр. у кінці підрозд.

312. Жванко, Л. М. Соціальний захист дітей в часи української революції: доба Гетьманату Павла Скоропадського (квітень – грудень 1918 р.) / Л. М. Жванко // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 36. – С. 121–130. – Бібліогр.: 92 назви.

313. Завальнюк, О. М. Степан Сірополко і освітні процеси в Україні (1917–1920 рр.) / О. М. Завальнюк // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство : зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільськ, 2013. – Вип. 3. – С. 84–92. – Бібліогр.: 56 назв.

314. Капелюшна, М. В. Висвітлення в історико-правових дослідженнях законодавчого забезпечення мовної політики за доби Української революції 1917–1921 рр. / Капелюшна М. В. // Вісн. Акад. праці і соц. відносин Федерації профспілок України. Серія: Право та державне управління : наук. зб. / Акад. праці і соц. відносин. – Київ, 2013. – № 1. – С. 23–29. – Бібліогр.: 19 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_pdu_2013_1_6 (дата звернення: 16.02.2016).

315. Купрійчук, В. Вплив товариств «Просвіта» на державотворчі процеси гуманітарного розвитку доби української національної революції (1917–1920 рр.) / В. Купрійчук // Зб. наук. пр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2013. – Вип. 1. – С. 207–217. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті

доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprnadu_2013_1_22 (дата звернення: 16.02.2016).

316. Матвієнко, Н. Освітня політика українських урядів в революційні часи (1917–1920 рр.): новітня історіографія / Наталія Матвієнко // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – Вип. 39. – С. 145–148. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2013_39_26 (дата звернення: 16.02.2016).

317. Русова Софія Федорівна (1856–1940) [Електронний ресурс] // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. потрал]. – Текст. дані. – Київ, [2013]. – Режим доступу: <http://dnrb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/русова-с-ф/> (дата звернення: 13.06.2017). – Назва з екрана.

318. Сірополко, С. О. Завдання нової школи / С. О. Сірополко // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство : зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільськ, 2013. – Вип. 3. – С. 274–282. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprknuiobk_2013_3_49 (дата звернення: 13.06.2017).

319. Телячий, Ю. В. Праця С. Сірополка «Завдання нової школи»: спроба сучасного погляду / Ю. В. Телячий // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія: Історичні науки / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2013. – Вип. 6. – С. 406–412. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprknuiobk_2013_3_50 (дата звернення: 13.06.2017).

320. Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович (1875–1938) [Електронний ресурс] // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. потрал]. – Текст. дані. – Київ, [2013]. – Режим доступу: <http://dnrb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/чепіга-я-ф/> (дата звернення: 13.06.2017). – Назва з екрана.

2014

- 321. Дурдуківський Володимир Федорович (1874–1938)** [Електронний ресурс] // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, [2014]. – Режим доступу: <http://dnrb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/дурдуківський-в-ф/> (дата звернення: 13.06.2017). – Назва з екрана.
- 322. Крик, Н. В.** Українізація школи та проблема навчальної літератури в період Гетьманату П. Скоропадського / Н. В. Крик // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія: Історичні науки / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2014. – Вип. 7. – С. 369–377. – Бібліогр.: 34 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkprni_2014_7_36 (дата звернення: 13.06.2017).
- 323. Марчук, М. В.** Освітня складова політики ЗУНР / М. В. Марчук // Галичина : наук. і культур.-просвіт. краєзнав. часопис / Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2014. – № 25/26. – С. 145–148. – Бібліогр.: 9 назв.
- 324. Мельник, Е. М.** Становлення національної початкової і середньої школи в Україні в добу Української Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) / Е. М. Мельник // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2014. – Т. 21. – С. 93–101. – Бібліогр.: 19 назв.
- 325. Шевченко, В.** До питання про українізацію доби визвольних змагань і відродження національної державності та соборності (1917–1921 рр.) / Володимир Шевченко // Україна у світ. історії. – 2014. – № 4. – С. 108–122. – Бібліогр.: 17 назв.

2015

- 326. Баханов, К. О.** Становлення змісту шкільного курсу історії України під час Української революції 1917–1921 рр. / К. О. Баханов // Історія та правознавство. – 2015. – № 13/14. – С. 2–3.

327. Березівська, Л. Д. Маловідомі джерела з історії державної освітньої політики: план управління освітою в Україні (1917–1918) / Лариса Березівська // Освіта для сучасності = Edukacja dla współczesności : [зб. наук. пр. : у 2 т.] / НПУ ім. М. П. Драгоманова, комітет Польської акад. наук, Наук. т-во «Польща – Україна» [та ін.]. – Київ, 2015. – Т. 2. – С. 122–127.

328. Дербак, А. П. Досвід державного впливу на процес духовного відродження українського народу в добу революційних перетворень 1917–1920 років / А. П. Дербак // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Серія: Філософія. – 2015. – № 4. – С. 13–18. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaduph_2015_4_4 (дата звернення: 13.06.2017).

329. Музиченко Олександр Федорович (1875–1940) [Електронний ресурс] // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, [2015]. – Режим доступу: <http://dnrb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/10390-2/> (дата звернення: 13.06.2017). – Назва з екрана.

330. Мищак, І. М. Основні напрямки реформування системи освіти на початковому етапі Української революції 1917–1921 років (за матеріалами українських газет 1917 року) / І. М. Мищак // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. / Укр. акад. наук, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2015. – Вип. 93. – С. 36–40. – Бібліогр.: 17 назв.

2016

331. Березівська, Л. Д. Внесок Софії Русової у розбудову національної освіти: за матеріалами журналу «Вільна українська школа» (1917–1920) / Л. Д. Березівська // Наук. зап. [Ніжин. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя]. Серія: Психолого-педагогічні науки. – 2016. – № 1. – С. 286–290. – Бібліогр.: 17 назв.

332. Березівська, Л. Д. Ідея національно-патріотичного виховання школярів у добу Української революції: за матеріалами журналу «Вільна українська

школа» (1917–1920) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2016. – № 1. – С. 57–62. – Бібліогр.: 17 назв.

333. Березівська, Л. Д. Колекція журналу «Вільна українська школа» (1917–1920) як джерело мікроісторії освіти України / Лариса Березівська // Історико-педагогічний альманах / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2016. – Вип. 1. – С. 4–9.

334. Гандзюк, В. Освітня реформа на Поділлі в добу Гетьманату (за матеріалами газет 1918 року) / Віталій Гандзюк // Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи. – 2016. – № 9/10. – С. 135–139.

335. Дем'янюк, О. Діяльність осередків «Просвіти» в добу Директорії УНР (1918–1921 рр.) / Олександр Дем'янюк // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Історичні науки. – 2016. – № 3. – С. 22–27. – Бібліогр.: 20 назв.

336. Зінченко, А. Переклади богослужбової літератури українською мовою у 1919–1921 рр. / Арсен Зінченко // Українознавство. – 2016. – № 2. – С. 147–156. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://ndiu.org.ua/book/journal/2016/2/13.pdf> (дата звернення: 17.10.2017).

337. Кобельський, Д. В. Історична проза на тему «козацтва» у зібраннях університетської бібліотеки та її роль у подіях Української революції 1917–1921 рр. / Д. В. Кобельський // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2016. – Т. 21, вип. 2. – С. 57–65. – Бібліогр.: 14 назв.

338. Чернов, Б. О. Розвиток національної освіти в добу Української національно-демократичної революції початку ХХ ст. (1917–1920) : [монографія] / Борис Чернов ; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Київ : Міленіум, 2016. – 53 с. : фот. – Бібліогр. в кінці ст.

- 339. Березівська, Л. Д.** Проект єдиної школи в Україні про дванадцятирічну загальну середню освіту (1917–1920 рр.) / Л. Д. Березівська // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2017. – № 1. – С. 77–84. – Бібліогр.: 10 назв.
- 340. Василенко, Д.** Студіювання нормативно-правової системи освіти в Україні у 1917–1928 рр. за архівними матеріалами / Дар'я Василенко, Лариса Бутко // Емінак. – 2017. – № 1, т. 4. – С. 32–36. – Бібліогр.: 21 назва. – Текст статті доступний в Інтернеті: https://drive.google.com/file/d/0B3nG_d10WKQvaElmeGRrci02ZTQ/view (дата звернення: 12.12.2018).
- 341. Грибенко, О.** Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917–1918 рр. : хрестоматія з курсу «Актуальні питання української революції 1917–1921 рр.» : [у 2 т.]. Т. 1 / Олександр Грибенко ; МОН України, Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів : Глухів. НПУ ім. О. Довженка, 2017. – 266 с. – *Зі змісту*: Законодавча база українських урядів 1917–1918 рр. – С. 11–104 ; Українська Держава (26 квітня – 26 грудня 1918 р.). Державні акти Гетьмана П. Скоропадського. Грамоти, закони, накази, постанови, статuti Української Держави. – С. 105–262.
- 342. Єрмак, Ю. І.** Реорганізація освітньої системи України 1917–1920 рр. (план єдиної національної школи) / Ю. І. Єрмак // Наук. зап. Бердян. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки / Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ, 2016. – Вип. 1. – С. 88–94. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpu_2016_1_16 (дата звернення: 12.12.2018).
- 343. Романько, І. І.** Досвід реформування національної системи освіти [в 1917–1921 рр.] та його використання в сучасній Україні: історіографія питання / І. І. Романько // Наук. вісн. льот. акад. Серія: Педагогічні науки / Кіровоград. льот. акад. Нац. авіац. ун-ту. – Кропивницький, 2017. – Вип. 2. – С. 96–105. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasps_2017_2_16 (дата звернення: 12.12.2018).

344. Українська революція (1917–1921 рр.): головні події, постаті : рек. бібліогр. список / упоряд. Литовченко О. В. // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Режим доступу: http://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/Ukrainian_revolution_917-1921.pdf (дата звернення: 17.10.2017). – Назва з екрана.

2018

345. Богомолова, М. Ю. Діяльність українських урядів в освітній сфері України в 1917–1920 році / Богомолова М. Ю. // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2018. – Вип. 151 : Серія: Педагогічні науки, т. 1. – С. 160–164. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3641 (дата звернення: 17.10.2018).

346. Berezivska, L. D. The Ukrainian educational journal Vilna Ukrainska Shkola (1917–1920): a source of the history of Ukrainian and foreign education / Larysa Dmytrivna Berezivska // History of Education Researcher. – 2018. – № 101. – P. 3–11. – Ref.: p. 10–11.

Див. також №№ 123, 126–131, 133–139, 141, 144–147, 149, 150, 154, 160, 161, 163–165, 167–172, 175–181, 183–185, 190.

РОЗДІЛ III. РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РАДЯНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ У РАННІЙ РАДЯНСЬКІЙ ПЕРІОД (1919–1931)

Стисло означимо причини, особливості, напрями, зміст і результати реформування шкільної освіти в зазначений період.

Після поразки Української революції (1917–1921) у ході встановлення більшовицької влади на початковому (перехідному) етапі (1919–1920) реформування освітньої галузі Наркомос УСРР, офіційно відкинувши досягнення національної реформи, але врахувавши реальний стан української освіти, узяв за основу Положення про єдину трудову школу РСФРР і розробив так звану «радянську» модель шкільної освіти, за якою різні типи навчальних закладів ліквідовувалися, а замість них планувалося створити єдину трудову безплатну обов'язкову 10-річну загальноосвітню двоступеневу школу (I – 6-річний курс, II – 4-річний курс).

Для здійснення «шкільної» революції й побудови єдиної трудової школи була створена комісія, яка, залучивши педагогів-практиків (В. Є. Бутвін, В. М. Дога, К. М. Дорошкевич, В. Ф. Дурдуківський, А. М. Лобода, К. Ф. Лебединцев, О. Ф. Музиченко, С. П. Постернак, В. П. Родніков, Я. Ф. Чепіга та ін.), підготувала Положення про Єдину трудову школу Української Соціалістичної Радянської Республіки. Воно не було реалізоване через плани українського уряду йти власним шляхом розвитку УСРР, прагнення сформувати національно орієнтовану систему освіти на марксистських і класових засадах.

На другому (організаційному) етапі реформи шкільної освіти (1920–1924) у контексті соціально-економічних (збільшення кількості безпритульних дітей, голод, визрівання непу) і політичних (зміцнення радянської влади) детермінант, зважаючи на передовий зарубіжний досвід, концептуально розроблялася та апробувалася відмінна від російської українська радянська система освіти. Вона була створена наркомом освіти

Г. Ф. Гриньком, а згодом доповнена його заступником Я. П. Ряппо, обговорена й схвалена на засіданнях колегії членами різних відділів Наркомосу УСРР, всеукраїнськими освітніми та партійними нарадами.

Нова система освіти ґрунтувалася на таких принципах: професіоналізації (монотехнізм); єдиної школи; соціального виховання (виховання дитини в дитячих будинках для комуністичного суспільства на колективістських засадах); педоцентричний (зосередження освітньої політики на інтересах дитини); національний (українізація, двомовність); трудовий (наближення змісту освіти до життя, активні методи організації навчання та виховання, трудова спрямованість); ідеологічний (виховання гармонійно розвиненого громадянина комуністичного суспільства); атеїстичний. Вони визначили подальше реформування шкільної освіти.

Пріоритетними напрямками змін були такі: в управлінні – поступова централізація на чолі з Наркомосом УСРР, що підпорядковувався РНК УСРР, під контролем ЦК КП (б) У; у структурі – створення системи соціального виховання дітей (дитячий будинок як осередок комуністичного виховання, освіти, матеріального забезпечення, охорони дитинства); трудова школа, трудові колонії, дитячі містечка, досвідно-педологічні станції та ін. – державні, змішані; розроблення основ єдиної трудової школи (загальноосвітня 10-річна (проект) двоступенева з професіоналізацією на її другому ступені, безплатна, обов'язкова, світська); у змісті освіти – українізація; уведення російської мови як навчального предмета; у методах навчання – активно-творчі, діяльні; у вихованні – соціальне, національно-інтернаціональне, комуністичне через комсомольські та піонерські організації; залучення вчительства до проведення реформи; забезпечення мінімальної матеріальної бази для школи.

Найважливішими результатами реформи вважаємо: розроблення концепції шкільної освіти як системи соціального виховання та втілення її в основоположних документах (Декларація Наркомосу УСРР про соціальне виховання дітей, 1920; Кодекс законів про народну освіту в УСРР, 1922;

Порадники про соціальне виховання дітей, 1921–1928), поширення викладених у них ідей на всій території УСРР; проголошення обов'язковим навчання дітей у початкових чотирирічних школах; відкриття нових українських дитячих закладів і реорганізація наявних; українізацію змісту освіти; надання можливості здобувати освіту всім верствам суспільства (акцентування уваги на найбільш бідніших прошарках населення).

На третьому етапі реформи (1924–1927), який оцінюємо як змістовий і кульмінаційний, в умовах розгортання непу й зростання потреби в спеціалістах для народного господарства Наркомос УСРР обґрунтував організаційно-педагогічні засади шкільної освіти, істотно змінив її за основними напрямками: в управлінні – створено Державний науково-методологічний комітет для розроблення наукових основ нової шкільної системи освіти; у структурі – порушено проблему та частково запроваджено загальне обов'язкове початкове навчання; узаконено єдиний тип школи – 7-річна трудова школа з двох концентрів (I – 4-річна початкова школа, II – 3-річна трудова школа); у змісті освіти – розроблення його на засадах активності й комплексності, сцієнтистської, прагматичної концепції, унаслідок чого мова, література, історія, мистецтво стали другорядними порівняно з природознавством і математикою; визначено теми «природа», «суспільство», «праця» стрижневими, навколо них будувався зміст навчального процесу; запроваджено нові навчальні комплексні плани й програми, розсипні підручники; здійснено державну українізацію освіти в масових масштабах; уведено в практику школи активні методи навчання: Дальтон-план, метод проєктів, запозичених із досвіду європейської та американської школи, для індивідуалізації навчання й розвитку самодіяльності учнів; в організації навчально-виховного процесу – замінено урок на практичне заняття вчителя з учнями; скасовано домашні завдання, покарання та заохочення; замість бальної системи оцінювання введено періодичну реєстрацію успішності школярів; запроваджено тестування як вимірника освітніх досягнень учнів; проголошено безплатне навчання в

початковій школі (практично воно було і безплатним, і платним); підвищено зарплатню вчителям. Отже, була створена нова школа за організацією, змістом і методикою.

Протягом 1927–1930 рр. Наркомос УСРР упроваджував власну модель шкільної освіти. Однак суспільно-політичні (єдині в межах СРСР – централізована союзна влада, законодавство, ідеологія) і соціально-економічні (єдині економічна політика, план розвитку народного господарства) реалії УСРР, незважаючи на прагнення українського керівництва зберегти свою систему освіти, призвели до поступової уніфікації її в загальнорадянську, що відбувалася під всезростаючим тиском Наркомосу РСФРР.

Реформування здійснювалося за такими ж напрямками, як і в попередній період, у контексті несприйняття політехнізації, боротьби української педагогічної громадськості проти уніфікації освіти. Із зростанням позитивних результатів політики українізації посилювався ідеологічний тиск загальносоюзної влади на згортання цих процесів.

Протягом 20-х років в УСРР була запроваджена єдина система соціального виховання дітей 4–15 років: дитячий садок, дитячий будинок, єдина трудова монотехнічна 7-річна школа праці (I обов'язковий концентр – 4-річна початкова школа для дітей 8–12 років, після закінчення якої можна було продовжити навчання в 4-річних школах сільської (ШСМ) і робітничої молоді (ФЗУ) для здобуття загальної й спеціальної (професіоналізація) освіти; II концентр – 3-річна трудова школа для дітей 12–15 років, де здобували загальну освіту). Після закінчення 7-річки можна було продовжити навчання в технікумах і здобути там вищу освіту, у 3-річних професійних школах, далі – в інституті відповідно до певної галузі народного господарства. Загалом таку систему освіти оцінюємо як практично орієнтовану, наближену до життя.

Реформа 20-х років ХХ ст. відповідала запитам суспільства, мала націонал-комуністичний характер, була динамічною, новаційною,

педагогічно спрямованою й політично ідеологізованою, більшою мірою зорієнтованою на найкращий зарубіжний досвід, меншою – на національні традиції, тому й суперечливою¹.

Пропонуємо дослідникам історії освіти й педагогіки бібліографічні записи джерел (101 позиція 1919–1931 рр.: нормативно-правові документи; періодичні або продовжувані видання («Бюлетень Народного комісаріату освіти», «Виробнича думка : тижневий додаток до газети “Народний учитель”», «Шлях освіти» та ін.); статті, брошури досліджуваного періоду; документи ЦДАВО України та ін.) та історіографічних праць (75 позицій: статті, брошури, монографії, посібники, автореферати дисертацій тощо дослідників 20-х років ХХ ст. – 2018 р.) із проблеми реформування шкільної освіти в Україні раннього радянського періоду для подальших історико-педагогічних розвідок. Зокрема, у розділі подано бібліографічні записи праць сучасних українських істориків (В. І. Марочко, В. В. Липинський, С. М. Чернявська та ін.), істориків педагогіки (О. В. Адаменко, Л. Д. Березівська, М. Ю. Богомолова, Т. Л. Гавриленко, Н. М. Гупан, О. Є. Жосан, В. С. Курило, І. Л. Лікарчук, О. В. Мушка, Н. Г. Осьмук, О. В. Попова, О. Б. Петренко, Т. О. Самоплавська, О. В. Сухомлинська та ін.), які вивчали різні аспекти шкільних реформ в Україні протягом 1919–1931 рр.

Представлений у розділі бібліографічний список документів відображає поступ педагогічної думки від фальсифікацій освітніх явищ і феноменів у рамках комуністичного тоталітарного режиму до переосмислення праць та документів щодо розвитку радянської освіти крізь призму національної історії.

Звісно, ми не могли охопити всі аспекти розглядуваної проблеми, тому введені до наукового обігу й систематизовані в розділі бібліографічні записи першоджерел та історіографічних праць можуть стати джерельною основою подальших досліджень з історії шкільної освіти України 20-х років ХХ ст.

¹ Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі. С.187–190.

1919

347. Виписки з протоколів засідання педагогічної секції наукового підвідділу Наркомосу УСРР. Рецензії на підручники для початкової і середньої шкіл (27 червня 1919 – 4 серпня 1919 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 729. – 69 арк.

348. До діяльності комісії по перегляду та виконанню Статуту про єдину, вільну, трудову, соціальну школу на Україні // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 393 (Протоколи засідання комісії по перегляду й переведенню в життя положення про єдину трудову школу і матеріали до них. Копії (19 березня – 15 травня 1919 р.)). – Арк. 139, 139 зв.

349. Доклад по организационному обстеженню школьного отдела Наркомпроса // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 389 (Протоколи засідань колегій шкільного відділу і єдиної трудової школи, комісій по перегляду і редагуванню підручників, по складанню програм і планів занять в єдиній трудовій школі, музейній комісії (Копії. Звіти підвідділів і секцій шкільного відділу про їх діяльність за травень – серпень 1919)). – Арк. 213, 213 зв.

350. Інструкція для губерніяльних і повітових комісарів освіти для переведення в життя наказу Міністерства освіти від 30 січня 1919 р. щодо викладання українською мовою предметів у вищій, середній і нижчій школах, а також в школах і на курсах для дорослих // Вістник Укр. Нар. Респ. – 1919. – 20 лип. (число 21). – С. 1.

351. Коротка доповідь Наркомосу УСРР про його діяльність в 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 314. – 22 арк.

352. Наказ № 84 Комісаріату народної освіти // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 337 (Матеріали про організацію народної освіти на Україні (декрети, проекти декретів, положення, постанови, інструкції, протоколи, пояснювальні записки, учбові програми (23 січня – 26 липня 1919)). – Арк. 58.

353. Народный комисариат просвещения Народному комисариату военных дел (1919) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 334 (Звіти підвідділів і секцій відділу єдиної трудової школи про їх роботу за травень – серпень 1919 р. Листування з наркоматами УСРР, місцевими відділами народної освіти і учбовими закладами про ліквідацію кадетських корпусів, передачу всіх учбових закладів до відому Наркомосу, проведення в життя принципів єдиної трудової школи, звільнення шкільних приміщень і підготовку до навчального року, перепис дітей шкільного віку, організацію губернських і повітових відділів шкільних санаторіїв, звільнення від призову в Червону Армію робітників народної освіти та з інших питань організації народної освіти (25 березня – 20 серпня 1919 р.)). – Арк. 64.

354. Основы строительства свободной, единой, трудовой школы на Украине, 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 383 (Положення та проекти положень про єдину трудову школу України, культурно-освітні установи мережі залізниць України та підвідділи шкільного відділу України. Учбові програми з фізики і механіки в середніх учбових закладах. Списки педагогічного персоналу гімназій і училищ м. Києва (9 березня – травень 1919 р.)). – Арк. 124, 124 зв.

355. Отчет о деятельности отдела социального воспитания на 10 июля 1919 г. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 160 (Матеріали про організацію соціального виховання на Україні (декрети і пояснювальні записки до них, положення, інструкції, доповіді, звіти, виписки з протоколів засідань, листування; лютий – 18 серпня 1919 р.)). – Арк. 41.

356. Постанова Тимчасового робітничого і селянського уряду УСРР про передачу всіх учбових закладів України у відання відділу освіти. Положення про організаційно-інструкторський відділ та підвідділи з'їздів-курсів відомства Наркомосу УСРР, звіт і доповідна записка про діяльність підвідділу з'їздів-курсів. Листування з відділами Наркомосу УСРР про організацію Рад при Наркомосі (14 червня – 12 серпня 1919) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 19. – 44 арк.

357. Проект Єдиної школи на Вкраїні, 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 383 (Положення та проекти положень про єдину трудову школу України, культурно-освітні установи мережі залізниць України та підвідділи шкільного відділу України. Учбові програми з фізики і механіки в середніх учбових закладах. Списки педагогічного персоналу гімназій і училищ м. Києва (9 березня – травень 1919 р.)). – Арк. 47–67.

358. Проект постановлення о проведенні в жизнь Єдиной трудовой школы // ЦДАВО України. – Ф. 166. Оп. 1. – Спр. 393. – Арк. 111–119.

359. Протокол заседания Комиссии при школьном отделе Наркомпроса по пересмотру и осуществлению Положения о единой трудовой школе 17 апреля 1919 г. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 393 (Протоколи засідання комісії по перегляду й переведенню в життя положення про єдину трудову школу і матеріали до них. Копії (19 березня – 15 травня 1919 р.)). – Арк. 23, 23 зв.

360. Протокол № 1 засідання комісії по перегляду і редагуванню шкільних підручників і книжок 13 травня 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 389 (Протоколи засідань колегій шкільного відділу і єдиної трудової школи, комісій по перегляду і редагуванню підручників, по складанню програм і планів занять в єдиній трудовій школі, музейній комісії (Копії. Звіти підвідділів і секцій шкільного відділу про їх діяльність за травень – серпень 1919)). – Арк. 39–44.

361. Протокол № 3 засідання Комісії по перегляду і редагуванню шкільних підручників при Наркомосвіті 19 травня 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 389 (Протоколи засідань колегій шкільного відділу і єдиної трудової школи, комісій по перегляду і редагуванню підручників, по складанню програм і планів занять в єдиній трудовій школі, музейній комісії (Копії. Звіти підвідділів і секцій шкільного відділу про їх діяльність за травень – серпень 1919)). – Арк. 55–70.

362. Протокол № 12 заседания коллегии школьного отдела 24 мая 1919 г. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 389 (Протоколи засідань колегій

шкільного відділу і єдиної трудової школи, комісії по перегляду і редагуванню підручників, по складанню програм і планів занять в єдиній трудовій школі, музейній комісії (Копії. Звіти підвідділів і секцій шкільного відділу про їх діяльність за травень – серпень 1919)). – Арк. 75–80.

363. Схема организации отдела единой трудовой школы // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 383 (Положення та проекти положень про єдину трудову школу України, культурно-освітні установи мережі залізниць України та підвідділи шкільного відділу України. Учбові програми з фізики і механіки в середніх учбових закладах. Списки педагогічного персоналу гімназій і училищ м. Києва (9 березня – травень 1919 р.)). – Арк. 115.

1920

364. Второе Всеукраинское совещание по просвещению (17–25 августа 1920) : протоколы пленарных заседаний, тезисы и резолюции. – Харьков : Всеукр. гос. суд, 1920. – 141 с.

365. Збірник декретів, постанов, наказів та розпоряджень по Народному комісаріату освіти УСРР. – Харків : Всеукр. держ. вид-во, 1920. – Вип. 1–2.

366. Звіт Народного комісаріату освіти УСРР за 1920 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 875. – 5 арк.

367. Наказ ч. 2. Основні начала шкільної роботи, 1920 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 957 (Протоколи засідання надзвичайної комісії по захисту дітей від 30 червня і 6 серпня 1920 р. Матеріали про роботу Полтавського губвідділу Наросвіти (звіти, доповіді, доповідні записки, учбові плани, програми та ін.)). – Арк. 28.

368. Народный комиссариат просвещения УССР. Постановление о проведении в жизнь 7-летней трудовой школы // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 955 (Декларація Наркомосу УСРР від 1.VII.1920 р. про соціальне виховання дітей. Положення, постанови, обіжники, схеми, штати та ін. матеріали Наркомосу про організацію дитячих будинків, інститутів, дитячої інспекції, проведення літньої шкільної кампанії та ін. (7 червня – 7 жовтня 1920)). – Арк. 15.

369. Постанова Ради Народних Комісарів УСРР за 21 вересня 1920 р. [про запровадження української мови в школах і радянських установах] // Пролетар. освіта. – Київ, 1920. – № 2. – С. 47.

370. Постановление Центрального Совета защиты детей при Совнарком об организации «Недели защиты детей» 5 сентября 1920 г. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 984 (Постанови, інструкції ЦР захисту дітей при Раднаркомі УСРР про організацію «Тижня захисту дітей». Листування з ВУ ЦР Комітетами, відділами Наркомосу УСРР, Наркомпросом, Наркомфіном та ін. установами про проведення «Тижня захисту дітей на Україні!» (16 вересня – 1 лютого 1920)). – Арк. 1.

371. Протокол засідань делегатського педагогічного з'їзду учителів 2, 3, 4, 5, 6 серпня 1920 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 957 (Протоколи засідання надзвичайної комісії по захисту дітей від 30 червня і 6 серпня 1920 р. Матеріали про роботу Полтавського губвідділу Наросвіти (звіти, доповіді, доповідні записки, учбові плани, програми та ін.)). – Арк. 38–40.

372. Протоколи засідань Центральної комісії по проведенню тижня захисту дітей за вересень 1920 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 986. – 5 арк.

373. Стенограма 2-ої Всеукраїнської наради з освіти (18 липня – 23 серпня 1920) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 936. – 260 арк.

374. Стенограма 1-го Всеукраїнського з'їзду губернських відділів народної освіти 28–30 березня 1920 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 874. – 181 арк.

1921

375. Відчит Народного комісаріату освіти VI Всеукраїнському з'їздові Рад. – Харків : Нар. комісаріат освіти УСРР, 1921. – 48 с.

376. Гринько, Г. Соціальне виховання дітей / Г. Гринько // Порадник по соціальному вихованню дітей / упоряд. Ценсоцвих Наркомосвіти УСРР. – Харків, 1921. – Вип. 1. – С. 5–23.

377. Декларація Наркомосвіти УСРР про соціальне виховання дітей (1.07.1920) // Пролетар. освіта. – Вінниця, 1921. – № 1. – С. 2–4.

378. Збірник матеріалів губнаросвіти Київщини за час від червня 1920 р. до січня 1921 р. / зложений редкол. у складі Володимира Гадзінського, Михайла Харитонеску, Марії Запорожець. – Київ : 10-та рад. друк., 1921. – 144 с.

379. Матеріали до II і III Всеукраїнських нарад по освіті. Тези доповідей, статті та ін. (10 березня – 2червня 1921) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Спр. 937. – 236 арк.

1922

380. Виписки з протоколів засідань колегії Наркомосу УСРР (8 серпня 1922 – 7 лютого 1923) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 750. – 294 арк.

381. Звіт про роботу Наркомосу УСРР за 1922–1923 рр. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 3. – Спр. 24. – 199 арк.

382. Кодекс законів о народном просвещении УССР : утв. ВУЦИК 2 нояб. 1922 г. на основании Постановления III Сессии VI созыва ВУЦИК от 16 окт. 1922 г. / [Нар. комиссариат просвещения УССР]. – Харьков : Изд. Нар. комиссариата просвещения УССР, 1922. – 75, [3] с.

383. Операційний план Українського головного комітету соціального виховання дітей на 1922 р. та звіти про його діяльність за 1921–1922 академічний рік і серпень, жовтень 1922 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 1619. – 208 арк.

384. Отчет Народного Комиссариата просвещения за 1921 г. / Нар. комісаріат освіти УСРР. – Харьков : Наркомос, 1922. – 64 с.

385. Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР. 3 листопада 1922 – 18 грудня 1923 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 826. – 149 арк.

386. Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР (оригінали) та листи до них (30 серпня – 9 грудня 1922 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 743. – 291 арк.

387. Третье всеукраинское совещание по просвещению : выдержки из материалов работ пленума и секций. Резолюции / Нар. комиссариат просвещения УССР. – Харьков : Ред.-изд. отдел Наркомпроса, 1922. – [163 с.].

1923

388. Протокол № 4 3-го совещания наркомов союзных и автономных республик 3 декабря 1923 г. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 3. – Спр. 17 (Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР та матеріали до них. Т. 4. 4 вересня 1923 – 31 грудня 1923). – Арк. 202–206.

389. Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР та матеріали до них : (в 6 т.). Т. 1 (5 січня 1923 – 21 квітня 1923) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 3. – Спр. 12. – 311 арк.

390. Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР та матеріали до них (5 травня – 28 серпня 1923) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 3. – Спр. 15. – 197 арк.

391. Русова, С. Ф. Єдина діяльна (трудова) школа : вступна лекція на каф. педагогіки лектора Кам'янецького ун-ту С. Ф. Русової / С. Ф. Русова. – Лейпциг : Укр. вид-во в Катеринославі за допомогою Укр. громад. комітету в ЧСР, 1923. – 51 с.

1924

392. План роботи Наркомосу УСРР, Центрального управління в справах друку, Головполітосвіти та ін. підлеглих НКО установ на 1924–1925 р. (18 вересня 1924 – 2 березня 1925) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 4. – Спр. 25. – 282 арк.

393. Про заходи боротьби з дитячою безпритульністю : постанова ЦВК і РНК СРСР від 17 квітня 1924 р. // Зб. узаконень та розпорядж. робітничо-селянського уряду України. – 1924. – 29 жовт. (число 21/22). – С. 498–501.

394. Про постановку навчально-виховавчої та культурно-освітньої справи : постанова 3-ої Сесії Всеукр. Центр. Виконав. Комітету VIII скликання від

12 жовт. 1924 р. // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1924. – Верес. – листоп. (№ 3/4). – С. 24–29.

395. Протоколи засідань Колегії Наркомосу УСРР (оригінали) та матеріали до них (18 квітня – 9 червня 1924) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 4. – Спр. 18. – 377 арк.

396. Руководство по соціальному вихованню / Главсоцвос Наркомпроса УССР. – 4-е изд. перераб. – [Б. м.] : Гос. изд-во України, 1924. – 311 с.

397. Тези докладів і резолюцій Всеукраїнської наради завгубвно (1–7 берез. 1924) // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1924. – 15 лип. (№ 1). – С. 1–39.

398. Чепіга, Я. Ф. Практична трудова педагогіка / Чепіга Я. Ф. – Харків ; Київ : Книгоспілка, 1924. – 121 с.

1925

399. Матеріали державного науково-методологічного комітету. № 2 // Путь просвещения. – 1925. – № 5/6. – Додаток. – С. 1–28. – *Зміст*: Організація методологічної роботи : тези доповіді Я. П. Ряппо, ухвалені Всеукраїнською Народою губерціальних і окружних інспектур народної освіти 25–31 травня 1925 р. – С. 3–12 ; Виробнича практика й стаж у системі профосу : тези доповіді Я. П. Ряппо, ухвалені Держнаукаметодкомом 4 травня 1925 р. – С. 12–21 ; Про комплексову систему в закладах соціального виховання : тези доповіді І. О. Соколянського, ухвалені Держнаукаметодкомом 14 травня 1925 р. – С. 22–23 ; Про нормалізацію учбового життя в закладах профосу : лист Держнаукаметодкому до всіх учбових закладів професійної освіти. – С. 23–28.

400. Матеріали про стан та роботу науково-педагогічних і методичних комітетів при відділах народної освіти України (протоколи, циркуляри, звіти, доповіді, доповідні записки, плани, статистичні відомості, таблиці), 19 травня – 23 жовтня 1925 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 681. – 980 арк.

401. Про заходи термінового переведення повної українізації радянського апарату : постанова Всеукр. Центр. Виконав. Комітету й Ради Нар. Комісарів

УСРР від 30 квіт. 1925 р. // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1925. – 1–15 лип. (№ 6). – С. 1–5.

402. Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР за 1925 р. та квартальний звіт про його роботу за червень – вересень 1924 р. Листування з Наркомосом РСФРР та його відділами про стан роботи по самоосвіті на Україні, підготовку до гастролей в м. Харкові Московського художнього академічного і малого театрів, про організацію та поліпшення культурно-освітньої роботи серед українського населення, яке проживає на території РСФРР та ін. питання (15 грудня 1924 – 12 червня 1924) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 4. – Спр. 104. – 518 арк.

403. Протоколи засідань Наркомосу УСРР в справі проведення загального навчання. Листування з ЦСУ УСРР про надсилку відомостей про кількість дитячого населення на Україні (8 жовтня – 17 грудня 1925) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 223. – 78 арк.

404. Резолюції до доповідей на Всеукраїнській нараді губ. та окр. інспекторів Наросвіти в м. Харкові, 26 травня 1925 р. // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1925. – 1–15 серп. (№ 7). – С. 1–31.

405. Резолюції I Всеукраїнського вчительського з'їзду (в січні 1925) // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1925. – Січ. (число 1). – С. 6–13.

406. Ряппо, Я. П. Новий етап в праці Наркомосвіти / Я. Ряппо // Рад. освіта. – 1925. – № 2. – С. 8–12.

407. Ряппо, Я. П. Система народного просвещения Украины : сб. материалов, ст. и докл. / Я. Ряппо. – Харьков : Гос. изд-во Украины, 1925. – 231 с.

408. Стенограма засідань IV сесії науково-педагогічного комітету Головоцвиху при Наркомосі УСРР, 1925 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 678. – 418 арк.

1926

409. Діяльність Наркомосвіти УСРР за 1924–1925 р. / Наркомосвіти УСРР. – Харків : Держ. вид-во України, 1926. – 163 с.

410. Доповідь про діяльність Наркомосу УСРР за 1924–1926 рр. та матеріали до нього. 1926 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 2. – 46 арк.

411. Протоколи засідань Державного науково-методологічного комітету (оригінали і копії) та матеріали до них (4 січня – 14 серпня 1926) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 6. – Спр. 688. – 359 арк.

1927

412. Авдієнко, М. О. Народна освіта на Україні / М. О. Авдієнко. – Харків : ЦСУ, 1927. – 101 с.

413. Глейзер, М. А. Збірник чинного законодавства УСРР про народну освіту / М. А. Глейзер ; за ред. Я. П. Ряппо. – Вид. 2-ге. – Харків : Юрид. вид-во НКЮ УСРР, 1927. – 207 с.

414. Положення про Український науково-дослідний інститут педагогіки // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1927. – 1–7 листоп. (№ 8). – С. 13–15.

415. Постанова Політбюро ЦК КП(б)У про стан народної освіти на Україні // Шлях освіти. – 1927. – № 2/3. – С. 139–142.

416. Про забезпечення рівноправності мов та про сприяння розвитку української культури : постанова Всеукр. центр. виконав. комітету та Ради нар. комісарів УСРР від 6 лип. 1927 р. // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1927. – 1–15 серп. (№ 30/31). – С. 2–11.

417. Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР за 1927 р. Копії (12 січня – 31 грудня 1927) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 201. – 194 арк.

418. Протоколи та стенограма засідань колегії Наркомосу УСРР за 1927–1928 р. Копії (3 січня – 19 грудня 1928) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 198. – 166 арк.

419. Розпорядження по народній освіті УСРР за 1927 р. (10 січня – 27 грудня 1927) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 239. – 239 арк.

420. Ряппо, Я. П. Жовтень та освіта / Я. Ряппо // Шлях освіти. – 1927. – № 10. – С. 1–12.

421. Ряппо, Я. П. Народна освіта на Україні за десять років революції / Я. П. Ряппо. – Київ : Держ. вид-во України, 1927. – 126 с.

1928

422. Авдієнко, М. О. Народна освіта на Україні в 1927–1928 р. / М. О. Авдієнко // Рад. освіта. – 1928. – № 10. – С. 15–26.

423. Зеленський. Практично переглянути систему / Зеленський // Виробн. думка : тижн. дод. до газети «Народний учитель». – 1928. – 26 верес. (№ 39). – С. 3–5.

424. К. М. IV Всеукраїнська нарада по народній освіті (огляд) / К. М. // Виробн. думка : тижнев. дод. до газети «Народний учитель». – 1928. – 11 лип. (№ 23). – С. 8–10.

425. Костюченко, А. За корективи освітньої системи / А. Костюченко // Шлях освіти. – 1928. – № 12. – С. 54–57.

426. Кравченко, М. Громадська думка на Україні про систему освіти / М. Кравченко // Шлях освіти. – 1928. – № 12. – С. 22–54.

427. Марков, В. И. Советская система народного образования УСРР : (материалы к истории развития системы народного образования УСРР) / В. И. Марков. – Саратов : [б. и.], 1928. – 65 с.

428. Осадченко. Використати досвід двох систем / Осадченко // Виробн. думка : тижнев. дод. до газети «Народний учитель». – 1928. – 3 жовт. (№ 40) – С. 2–5.

429. Писаренко, С. За Українську систему / С. Писаренко // Виробн. думка : тижнев. дод. до газети «Народний учитель». – 1928. – 26 верес. (№ 39). – С. 5–6.

430. Про затвердження «Українського правопису» : постанова НКО т. Скрипника від 6 верес. 1928 р. // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1928. – 20–24 жовт. (№ 43). – С. 1.

431. Про перегляд учбових планів та програм масової школи (визначення основних напрямів роботи ДНМК у цій справі) : постанова Колегії НКО від

03.12.1928 р., протокол № 28 // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1928. – Груд. (№ 51). – С. 1–4.

432. Протоколи та стенограма засідань колегії Наркомосу УСРР за 1927–1928 р. Копії (3 січня – 19 грудня 1928) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 198. – 166 арк.

433. Резолюції IV Всеукраїнської наради в справі народної освіти // Виробн. думка : тижн. дод. до газети «Народний учитель». – 1928. – 25 лип. (№ 30). – С. 1–12.

434. Резолюції IV Всеукраїнської наради в справі народної освіти про стан та перспективи народної освіти на Україні // Шлях освіти. – 1928. – № 7. – С. 13–19.

435. Систему освіти УСРР – на обговорення мас // Виробн. думка : тижн. дод. до газети «Народний учитель». – 1928. – 21 листоп. (№ 47). – С. 10–11.

436. Скуратівський, Д. Освіта в системі соціалістичного будівництва / Д. Скуратівський // Виробн. думка : тижн. дод. до газети «Народний учитель». – 1928. – 10 жовт. (№ 41). – С. 6–8.

1929

437. Альберштейн. Система народної освіти : збірник / Альберштейн, В. Ястржембський. – [Б. м.] : ДВУ, 1929. – 320 с.

438. На доповідь про стан та перспективи культурного будівництва : постанова XI Всеукр. з'їзду Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів від 15 трав. 1929 р. // Бюл. Нар. комісаріату освіти. – 1929. – 15–22 лип. (№ 28). – С. 1–8.

439. Програма школи – на широке обговорення // Виробн. думка : тижн. дод. до газети «Народний учитель». – 1929. – 30 січ. (№ 4/5). – С. 1.

440. Протокол засідання колегії Наркомосу УСРР (копія) та матеріали до нього (15 квітня 1929) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 9. – Спр. 19. – 53 арк.

441. Скуратівський, Д. Вимоги до програм / Д. Скуратівський // Виробн. думка : тижн. дод. до газети «Народний учитель». – 1929. – 30 січ. (№ 4/5). – С. 2–3.

1930

442. Бубнов, А. С. Про систему народної освіти / А. С. Бубнов. – Харків : Всеукр. філ. вид-ва «Робітник освіти», 1930. – 28 с.

443. За загальне навчання : зб. директив та інструкцій. Вип. 1. – Харків : Держ. вид-во України, 1930. – 56 с.

444. Ряппо, Я. П. Развитие украинской системы народного образования / Я. Ряппо // Педагогическая энциклопедия / под ред. А. Г. Калашникова. – М., 1930. – Т. 3. – С. 576.

445. Скрипник М. О. За єдину систему народної освіти / М. Скрипник. – Харків, 1930. – 101 с.

1931

446. Карпенко, О. Постанова ЦК ВКП(б) про початкову та середню школу – бойова програма в боротьбі за політехнічну школу / О. Карпенко // Комуніст. освіта. – 1931. – № 9. – С. 12–16.

447. Скрипник, М. О. Загальне навчання та політехнізація шкіл / М. О. Скрипник // Комуніст. освіта. – 1931. – № 2/3. – С. 7–24.

1932

448. Збірник документів у розвиток постанови ЦК ВКП(б) про початкову та середню школу / [упоряд.: Ю. Г. Черченко, О. М. Кошель]. – Харків : Рад. шк., 1932. – 168 с.

1947

449. Постанови партії та уряду про школу : збірник / упоряд. О. Г. Сивець. – Київ ; Харків : Рад. шк., 1947. – 152 с. – (Бібліотека учителя).

1948

450. Грищенко, М. М. Розвиток народної освіти на Україні за роки радянської влади / М. М. Грищенко. – Київ : Рад. шк., 1948. – 76 с.

1970

451. Коляска, І. В. Освіта в радянській Україні : пер. з англ. мови з допов. і дод. / І. В. Коляска. – [Торонто : Martin, 1970]. – 246 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://diasporiana.org.ua/istoriya/1674-kolyaska-i-osvita-v-radyanskiy-ukrayini/> (дата звернення: 12.12.2018).

1985

452. Протоколи совещаний наркомов просвещения союзных и автономных республик, 1919–1924 гг. / [ред.: М. П. Ким, Л. В. Иванова, Ф. И. Шаронова]. – Москва : Наука, 1985. – 881 с.

1986

453. Очерки истории педагогической науки в СССР (1917–1980) / под. ред. Н. П. Кузина, М. Н. Колмаковой. – Москва : Педагогика, 1986. – 288 с.

1991

454. Даниленко, В. М. Сталінізм на Україні: 20–30-ті роки / В. М. Даниленко, Г. В. Касьянов, С. В. Кульчицький. – Київ : Либідь, 1991. – 342 с.

1992

455. Тютюнник, Л. В. Проблемы деятельности опытных учреждений Наркомпроса Украины (1922–1937 гг.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Тютюнник Людмила Владимировна ; НИИ педагогики Украины. – Киев, 1992. – 24 с.

1995

456. Освіта і шкільництво під Советами / Л. Білецький, Г. Ващенко, Д. Дорошенко, І. Розгін, Ю. Шерех // Енциклопедія українознавства : заг. частина. – Ротапр. вид. 1949 р. – Перевид. в Україні. – Київ, 1995. – Т. 1. – С. 934–942.

1996

457. Напрями українізації школи в радянський період (1920–1933) // Нариси історії українського шкільництва (1905–1933) : навч. посіб. / за ред.

О. В. Сухомлинської. – Київ, 1996. – Розд. 3. – С. 121–222. – Бібліогр. у кінці параграфів. – *Зміст*: §1. Розвиток педагогічної науки / [О. В. Сухомлинська]. – С. 121–153 ; §2. Українська національна школа / [С. М. Філоненко]. – С. 153–175 : табл. ; §3. Комплексне навчання в школах України / [О. В. Сухомлинська]. – С. 176–207 : табл. ; §4. Українознавчі предмети в школі та позашкільній діяльності / [Т. О. Самоплавська]. – С. 208–222 : табл.

1998

458. Коваленко, В. О. Особливості розвитку системи освіти в Україні в 20-ті роки ХХ ст. / В. О. Коваленко // *Наук. зап. [Ніжин. держ. пед. ун-ту]. Психолого-педагогічні науки.* – 1998. – С. 79–86.

1999

459. Бистрицька, О. Б. Розвиток шкільної освіти національних меншин на початку 30-х років ХХ ст. / О. Б. Бистрицька // *Історія та географія : зб. наук. пр.* / Харків. держ. пед. ун-т. – Харків, 1999. – Вип. 3. – С. 106–118.

460. Липинський, В. В. Державна мовна політика в Україні у галузі загальної освіти та її реалізація у 20-ті роки / В. В. Липинський // *Історія та географія : зб. наук. пр.* / Харків. держ. пед. ун-т. – Харків, 1999. – Вип. 3. – С. 100–106.

2000

461. Гупан, Н. М. Вітчизняна історико-педагогічна наука у 20-ті роки ХХ ст. / Н. Гупан // *Пам'ять століть.* – 2000. – № 4. – С. 81–86.

462. Овчинников, А. В. Дума народного просвещения / А. В. Овчинников // *Педагогіка.* – 2000. – № 8. – С. 73–79.

463. Плужник, В. П. Становлення інноваційних шкіл України у 20-х роках ХХ століття / В. П. Плужник // *Педагогіка та психологія : зб. наук. пр.* / Харків. держ. пед. ун-т. – Харків, 2000. – Вип. 15. – С. 12–16.

464. Попова, О. В. Особливості інноваційних процесів у системі освіти України (20-ті роки ХХ ст.) / О. В. Попова // *Педагогічні науки : зб. наук. пр.* / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2000. – С. 160–167.

2001

- 465. Липинський, В. В.** Принципи комплектування і склад учнівських колективів в УСРР у 20-ті роки / В. В. Липинський // Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки / Луган. держ. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2001. – Вип. 1. – С. 112–117.
- 466. Липинський, В. В.** Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Липинський Віталій Володимирович ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2001. – 39 с.

2003

- 467. Багно, Ю.** Аналіз програм формальних знань для I Концентру трудової школи України (20-ті роки ХХ ст.) / Ю. Багно // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2003. – Вип. 176 : Педагогіка та психологія. – С. 8–13.
- 468. Борисов, В. Л.** Становлення та розвиток загальноосвітньої школи в Україні 1920–1933 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Борисов Владислав Леонідович ; Дніпропетров. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2003. – 20 с.
- 469. Марочко, В.** Репресовані педагоги України : жертви політичного терору (1929–1941) / В. Марочко, Г. Хіллів. – Київ : Наук. світ, 2003. – 302 с.
- 470. Олійник, Г.** Зміст навчальних програм для українських початкових шкіл Галичини у 20-ті рр. ХХ ст. / Г. Олійник // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2003. – Вип. 176 : Педагогіка та психологія. – С. 102–106.
- 471. Самоплавська, Т. О.** Система соціального виховання України у творчому доробку Г. Гринька (1890–1938) / Т. О. Самоплавська // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2003. – Вип. 177 : Педагогіка і психологія. – С. 158–163.
- 472. Чернявська, С. М.** Впровадження української мови в систему освіти 1923–1932 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : [спец.] 07.00.01 «Історія

України» / Чернявська Світлана Миколаївна ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2003. – 20 с. – Текст автореферату доступний в Інтернеті: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 17.01.2018).

2004

473. Антонюк, Т. Пошуки шляхів розвитку освіти в Україні у 20-х роках ХХ ст. / Т. Антонюк // Рідна шк. – 2004. – № 4. – С. 45–47.

2005

474. Дояр, Л. В. Освіта УСРР та її роль у денационалізації українського народу (на матеріалах першої половини 20-х рр. ХХ ст.) / Л. В. Дояр // Зб. наук. пр. / НДІ українознавства. – Київ, 2005. – Т. 4. – С. 275–280. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://nndiuv.org.ua/images/book/4.pdf> (дата звернення: 16.01.2018).

2006

475. Березівська, Л. Д. Реформа шкільної освіти: концепції Міністерства народної освіти УНР та Наркомосу УСРР (1919–1920) / Л. Д. Березівська // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – № 19, ч. 1. – С. 99–107.

476. Чепіга (Зеленкевич), Я. Ф. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. / Я. Ф. Чепіга (Зеленкевич) ; упоряд., наук. ред. Л. Д. Березівська ; Ін-т педагогіки АПН України. – Харків : ОВС, 2006. – 328 с.

2007

477. Березівська, Л. Д. Прихована реформа шкільної освіти в УРСР: причини, напрями, наслідки (30-ті роки ХХ ст.) / Л. Д. Березівська // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2007. – Вип. 36. – С. 52–57.

478. Березівська, Л. Д. Реалізація української радянської моделі шкільної освіти в УСРР у контексті боротьби освітян проти її уніфікації (1927–1930) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2007. – № 5. – С. 67–71.

479. Березівська, Л. Д. Реформа внутрішнього змісту школи в УСРР 1924–1927 рр. у контексті суспільно-політичних та соціально-економічних детермінант / Л. Д. Березівська // Зб. наук. пр. Серія «Педагогічні науки» / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2007. – Вип. 45. – С. 37–43.

480. Березівська, Л. Д. Розробка Наркомосом УРСР системи шкільної освіти та її апробація в контексті соціально-економічних та суспільно-політичних детермінант (1920–1924) / Лариса Березівська // Історико-педагогічний альманах / АПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2007. – Вип. 1. – С. 9–19.

2008

481. Березівська, Л. Д. Розбудова шкільної системи освіти в Українській Соціалістичній Радянській Республіці (1919–1930) / Л. Д. Березівська // Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – Київ, 2008. – С. 153–210.

482. Сургай, О. Чому і як навчати? : деякі особливості інновац. процесів у системі освіти України у 20-х роках ХХ ст. / О. Сургай // Гуманітар. науки. – 2008. – № 2. – С. 153–157.

2009

483. Березівська, Л. Д. Розбудова шкільної системи освіти в Українській Соціалістичній Радянській Республіці (1919–1930) / Березівська Лариса Дмитрівна // Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Березівська Лариса Дмитрівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2009. – Розд. 4. – Арк. 211–274. – *Зміст:* [Підрозд.] 4.1. Реформа шкільної освіти на основі концепції Наркомосу РСФРР (1919–1920). – Арк. 211–222 ; [Підрозд.] 4.2. Схема реформування системи шкільної освіти Г. Ф. Гринька (1920–1924). – Арк. 222–244 ; [Підрозд.] 4.3. Реформування 1924–1927 рр. як період експериментування й пошуку. – Арк. 244–255 ; [Підрозд.] 4.4. Реалізація радянської моделі шкільної освіти в УСРР (1927–1930). – Арк. 255–269 ; Висновки до четвертого розділу. – Арк. 269–274.

484. Сафонова, Н. В. Відродження освітнього руху в Україні у 20-х роках ХХ століття / Н. В. Сафонова // Наука і освіта. – 2009. – № 3. – С. 71–74. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/3_2009/18.pdf.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

485. Сивачук, Н. Концепції українознавства в контексті українізації 20-х років ХХ століття / Наталія Сивачук // Українознавство. – 2009. – № 4. – С. 96–99. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://archive.nndiuv.org.ua/fulltext.html?id=1798&search=%F1%E8%E2%E0%F7%F3%EA> (дата звернення: 16.01.2018).

486. Стельмахівська, В. П. Етапи становлення шкільної гігієни в Україні в період реорганізації системи освіти (історія, шляхи розвитку, проблеми, досягнення) : [20–40 рр. ХХ ст.] / Стельмахівська В. П. // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Серія: Медицина / Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2009. – Вип. 37. – С. 211–213. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/UNUMED_2009_37_47.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

2010

487. Васильчук, Г. М. Становлення та функціонування радянської системи освіти в УРСР 1920–30-х рр.: до історіографії проблеми / Г. М. Васильчук // Наук. зап. Серія: Історія / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2010. – Вип. 18. – С. 355–362. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzvdpu_ist_2010_18_71.pdf (дата звернення: 15.01.2018).

488. Голиш, Г. М. Розвиток освіти українського села в період нової економічної політики 1921–1929 рр. (на матеріалах історії Чапаєвської (Богушковослобідської) школи Золотоніського району Черкаської округи) / Г. М. Голиш // Український селянин : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України, Черкас. держ. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2010. – Вип. 12. – С. 80–82. – Бібліогр.: 15 назв. – Текст статті доступний в

Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ukrasel_2010_12_31.pdf (дата звернення: 16.01.2018).

489. Захарченко, М. В. Основні тенденції вивчення радянськими істориками освіти на селі в Українській СРР в 20-х рр. ХХ ст. / М. В. Захарченко // Український селянин : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України, Черкас. держ. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2010. – Вип. 12. – С. 24–26. – Бібліогр.: 22 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ukrasel_2010_12_11.pdf (дата звернення: 16.01.2018).

490. Мушка, О. В. Дискусія між Наркомосом УСРР і Наркомосом РСФРР щодо розвитку шкільної освіти: історіографія дослідження (1920 р. – поч. 30-х рр. ХХ ст.) / Оксана Мушка // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2010. – Вип. 2. – С. 73–76. – Бібліогр.: 19 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2010_2_18.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

491. Мушка, О. В. Діяльність Наркомосу УСРР щодо українізації шкільної освіти у 1919 – поч. 30-х рр. ХХ ст. / О. Мушка // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2010. – № 2. – С. 4–9. – Бібліогр.: 26 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Potip_2010_2_3.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

492. Мушка, О. В. Реформування Наркомосом змісту освіти в шкільних закладах України періоду 1920–1930 рр. / О. В. Мушка // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2010. – Вип. 53. – С. 164–168. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://visnyk.zu.edu.ua/pdf/visnyk53.pdf> (дата звернення: 16.01.2018).

2011

493. Березівська, Л. Д. Розбудова шкільної системи освіти в УСРР (1919–1930) / Л. Д. Березівська // Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі : навч. посіб. для студентів вищ. навч.

закл. : хрестоматія / Л. Д. Березівська ; МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України. – Луганськ, 2011. – Ч. 3. – С. 187–259.

494. Новицька, О. В. Організація науково-дослідної роботи як складової реформування системи освіти в Україні (1920–1924) / Ольга Валеріївна Новицька // Шлях освіти. – 2011. – № 4. – С. 42–47. – Бібліогр.: 14 назв.

495. Осьмук, Н. Г. Ідеї реформаторської педагогіки в дослідженнях українських освітніх діячів 20-х – початку 30-х років ХХ століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Осьмук Наталія Григорівна ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2011. – 20 с. : рис.

2012

496. Адаменко, О. Часопис «Просвещение Донбасса (Радянська школа)» як дзеркало проблем освіти 20-х років ХХ століття / Олена Адаменко // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2012. – Вип. 2. – С. 109–113. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2012_2_23.pdf (дата звернення: 19.02.2018).

497. Арешонков, В. Трансформація змісту шкільної суспільствознавчої освіти в Україні на початку 20-х рр. ХХ ст.: уроки для сьогодення / Володимир Арешонков // Молодь і ринок. – 2012. – № 3. – С. 91–95. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mir_2012_3_21.pdf (дата звернення: 19.02.2018).

498. Гавриленко, Т. Л. Тенденції розвитку початкової освіти в УСРР у 1920-х роках / Тетяна Гавриленко // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2012. – Вип. 2. – С. 133–136. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2012_2_28.pdf (дата звернення: 15.01.2018).

499. Калабська, В. Сучасна оцінка антирелігійної компанії в освіті радянської України (за матеріалами педагогічної періодики 20-х років ХХ ст.) / Віра Калабська // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2012. – Вип. 3. – С. 96–102. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpudpu_2012_3_16.pdf (дата звернення: 16.01.2018).

500. Кір'янова, О. Сучасна вітчизняна історіографія (2000 р. – 2011 р.) про професійну діяльність української науково-педагогічної інтелігенції в культурно-освітніх процесах Радянської України в 20–30-х рр. ХХ ст. / Олена Кір'янова // Наук. зап. з укр. історії : зб. наук. пр. / Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 31. – С. 176–182. – Бібліогр.: 25 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzzui_2012_31_29.pdf (дата звернення: 16.01.2018).

501. Товканець, Г. Професійна економічна освіта на Закарпатті в 20-х роках ХХ століття / Г. Товканець // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2012. – Ч. 3. – С. 339–345. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpudpu_2012_3_48.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

2013

502. Булавіна, С. Правові основи діяльності українських громадських культурно-освітніх організацій та товариств Волині у 20–30 роках ХХ ст. / С. Булавіна // Історико-правовий часопис / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 2. – С. 23–29. – Бібліогр.: 24 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipch_2013_2_7.pdf (дата звернення: 19.02.2018).

503. Жосан, О. Е. Тенденції розвитку шкільної навчальної літератури в Україні (20-ті – 80-ті роки ХХ століття) : [монографія] / О. Е. Жосан. – Кіровоград : Ексклюзив-Систем, 2013. – 656 с.

504. Коробова, Л. О. Історіографія дослідження організаційно-педагогічних засад діяльності дитячого будинку у системі освіти України (20-ті – середина 30-х рр. ХХ ст.) / Л. О. Коробова // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки НАПН України, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2013. – Вип. 15. – С. 356–361. – Бібліогр.: 19 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2013_15_74.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

505. Пилипенко, О. С. Діяльність Я. П. Ряппо в державному апараті управління освітою в УСРР у 1920-ті роки / О. С. Пилипенко // Зб. наук. пр. Серія: Історія та географія / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2013. – Вип. 49. – С. 123–124. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ist_2013_49_30.pdf (дата звернення: 16.01.2018).

506. Розвиток педагогічної думки і практики щодо диференціації навчально-виховного процесу в українській школі у 20-ті – на початку 30-х років / Л. Д. Березівська, Н. П. Дічек, О. В. Сухомлинська, М. Я. Антонєць, Т. І. Куліш, Т. В. Філімонова, С. М. Шевченко, Н. М. Гупан // Диференційований підхід в історії української школи (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.): монографія / НАПН України, Ін-т педагогіки. – Київ, 2013. – Розд. 3. – С. 290–637. – Бібліогр. у кінці підрозд.

507. Цепков, Д. О. Формування радянських органів управління освітою на Харківщині в 1919–1920 роках / Д. О. Цепков // Зб. наук. пр. Серія: Історія та географія / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2013. – Вип. 49. – С. 168–169. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ist_2013_49_41.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

2014

508. Гавриленко, Т. Л. Ретроспективний аналіз діяльності підготовчих класів як форми передшкільної освіти в Україні у радянську добу (20-ті – 80-ті рр. ХХ ст.) / Гавриленко Т. Л. // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія:

Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2014. – Вип. 122. – С. 45–51 : табл., рис. – Бібліогр.: 27 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2014_122_13.pdf (дата звернення: 15.01.2018).

509. Колесник, І. О. Історіографія й джерельна база питання розвитку вітчизняної школи (20–30-ті роки ХХ ст.) / І. О. Колесник // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 34. – С. 67–71. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchuP_2014_34_14.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

510. Осьмук, Н. Г. Теоретико-практичні засади реформаторської діяльності Григорія Гринька на посаді наркома освіти УСРР [1920–1923 рр.] / Наталія Осьмук // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2014. – Вип. 1. – С. 55–58. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2014_1_9.pdf (дата звернення: 16.01.2018).

511. Стрижак, Є. М. Проблема освітянських кадрів України 1920–1930-х років в історіографії 20–90-х рр. ХХ ст. / Є. М. Стрижак // Гуманітарний вісник. Серія: Історичні науки / Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси, 2014. – Число 20, вип. 4, ч. 2. – С. 36–45. – Бібліогр.: 26 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Gvi_2014_20_4\(2\)_6.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Gvi_2014_20_4(2)_6.pdf) (дата звернення: 17.01.2018).

2015

512. Цепков, Д. О. Структура Харківського губернського відділу народної освіти у 1919–1921 роках / Д. О. Цепков // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т, Іст. ф-т. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 42. – С. 47–49. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_42_11 (дата звернення: 17.01.2018).

2016

513. Дудка, Т. Більшовицька культрегресивна місія винищення педагогічної інтелігенції (перша пол. ХХ ст.): [20-ті рр.] / Тетяна Дудка // Педагогічні

науки : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2016. – Вип. 66/67. – С. 167–173 : рис. – Бібліогр.: 15 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2016_66-67_27 (дата звернення: 13.06.2017).

514. Кожина, А. Освітня політика радянської влади (1920-ті рр.) / Альона Кожина // Емінак. – 2016. – № 3, т. 3. – С. 47–50. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3\(3\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3(3)_10) (дата звернення: 17.01.2018).

515. Мосійчук, Т. «Одна школа – два народи»: шкільні плебісцити в освітній діяльності УНДО (20–30 рр. ХХ ст.) / Тетяна Мосійчук // Краєзнавство. – 2016. – № 1/2. – С. 102–113. – Бібліогр.: 72 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nsku.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/Краєзнавство_1-2_2016.pdf (дата звернення: 17.01.2018).

516. Тимошик, М. Учитель та його місія на селі: маловідомі архівні документи про суть радянзації української школи у 20–30-х роках ХХ століття / Микола Тимошик // Українознавство. – 2016. – № 1. – С. 201–222. – Бібліогр.: 34 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2016_1_18 (дата звернення: 17.01.2018).

2018

517. Богомолова, М. Ю. Внесок Якова Феофановича Чепіги (Зеленкевича) (1875–1938) у розвиток теорії і практики соціального виховання (20–30-ті роки ХХ ст.) / М. Ю. Богомолова // Наук. зап. Серія: Педагогічні науки / Центральноукр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кропивницький, 2018. – № 166. – С. 53–58.

518. Богомолова, М. Ю. Дитячий колектив як основна форма соціального виховання дітей в Україні в 20-х роках ХХ ст. за О. Залужним (1886–1941) / М. Ю. Богомолова // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2018. – Вип. 62. – С. 31–36.

- 519. Богомолова, М. Ю.** Науково-методичні засади розвитку освіти в Україні в період реалізації Концепції соціального виховання (20–30 рр. ХХ ст.) / Богомолова Марина Юріївна // Вісн. Черкас. ун-ту. – 2018. – № 5 : Серія: Педагогічні науки. – С. 20–26. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2121/2207> (дата звернення: 17.01.2018).
- 520. Богомолова, М. Ю.** Соціальне виховання дітей крізь призму кодексу законів про народну освіту УСРР (листопад 1922 р.) / М. Ю. Богомолова // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2018. – Вип. 2. – С. 34–38. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://eprints.zu.edu.ua/27184/1/7.pdf> (дата звернення: 17.01.2018).
- 521. Богомолова, М. Ю.** Стан шкільництва в Україні періоду формування нової освітньої політики держави 20–30-х років ХХ століття / М. Ю. Богомолова // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / Херсон. акад. неперерв. освіти Херсон. облради. – Херсон, 2018. – Вип. 37. – С. 260–265. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: https://drive.google.com/file/d/1T0X0gZoavfxswFzQdGp_JpuT92QF1m4W/view (дата звернення: 07.12.2018).
- 522. Сидоренко, Н. В.** Змістово-методичне забезпечення освітнього процесу у школах для національних меншин на території Північно-Східної України у 20–30-х роках ХХ століття / Наталія Сидоренко // Пед. науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2018. – № 4. – С. 336–348. – Бібліогр.: 26 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/09/32.pdf> (дата звернення: 07.12.2018).
- 523. Сидоренко, Н. В.** Становлення мережі шкіл для національних меншин на території Північно-Східної України в період радянизації суспільства : [20–30-х рр.] / Сидоренко Наталія Володимирівна // Вісн. Черкас. ун-ту. – 2018. – № 5 : Серія: Педагогічні науки. – С. 105–111 : табл. – Бібліогр.: 18 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2136/2222> (дата звернення: 17.01.2018).

524. Kestere, I. Breaking the Tongue: Language, Education and Power in Soviet Ukraine, 1923–1934, by Matthew D. Pauly, University of Toronto Press, 2014 / I. Kestere // Paedagogica Historica. – 2018. – Vol. 54, Iss. 3. – P. 377–381.

Див. також №№ 123, 124, 126–131, 133–139, 141, 144–147, 149, 150, 154, 160, 161, 164, 165, 167–172, 175–181, 183–185, 188–190, 258, 260–263, 273, 274, 278, 279, 281, 292, 304, 317, 320, 321, 329, 340.

РОЗДІЛ IV. ВНУТРІШНЬОСИСТЕМНЕ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ В УМОВАХ АВТОРИТАРНОГО СУСПІЛЬСТВА (1931–1991)

За хронологічним виміром це найбільший період в історії шкільної освіти. Протягом шістдесяти років у радянській Україні її реформування жорстко регламентувалося партійним керівництвом, здійснювалося «згори» без урахування громадсько-педагогічної думки. Освітнє законодавство розробляли спеціальні комісії при ЦК КПРС, реалізовувало Міністерство освіти УРСР під контролем відділу шкіл ЦК КП України в режимі постійної звітності ЦК КПРС. Проте були й періоди послаблення контролю, наприклад за часів «хрущовської» реформи, коли українські освітяни брали активну участь в обговоренні нормативно-правових документів, перспективного розвитку освіти.

Протягом 1984–1991 рр. у контексті «горбачовської дійової перебудови», зокрема декларування принципу демократизації освіти, відродився й активізувався громадсько-педагогічний рух щодо реформування загальної середньої освіти, зважаючи на шкільні реалії. Отже, українська освіта пройшла складний шлях від перетворення в радянську освітню модель за зразком російської в ході сталінської контрреформи до відродження вітчизняної школи в руслі перебудовчих суспільних процесів. Конкретизуємо.

Здійснена сталінським урядом контрреформа (прихована реформа) у 30-х – на початку 50-х років, як складник соціально-економічних і суспільно-політичних перетворень, за допомогою партійних постанов, репресивно-терористичних методів в умовах згортання українізації й утвердження тоталітаризму в УРСР знівельовала та спотворила досягнення й педагогічні пошуки 20-х років, кардинально змінила парадигму освіти – від школи праці до школи навчання. Із шкільної освіти вилучено такі педагогічні принципи, як демократичний, педоцентричний, політехнічний; суть деяких змінено:

єдиної школи – в уніфіковану школу (єдині структура, зміст освіти, підручники, плани, розклад уроків, методи й класно-урочна форма навчання, система оцінювання, ідеологізація змісту підручників гуманітарних і природничих предметів тощо); національний – в інтернаціональний; релігійний – в атеїстичний. Принцип централізації (через державне регулювання сфери освіти) набирав тотально монопольного характеру, що спричинило згортання творчої активності вчительства, поглиблення системної ідеологізації на основі марксистсько-ленінського вчення, стандартизації, авторитарності, радянської та русифікації. Ці принципи й стали фундаментом радянської системи загальної середньої освіти.

Контрреформу відповідно до стратегічних цілей (повернення до школи навчання, перетворення української освітньої системи в загальнорадянську) було реалізовано за основними напрямками: в управлінні (централізація на чолі з єдиним директивним центром у Москві – відділом шкіл ЦК ВКП (б)); у структурі (встановлення на території України російської державної системи освіти: обов'язкова 4-річна початкова школа; неповна середня 7-річна школа без внутрішньої диференціації, профорієнтації з правом вступу її випускників до технікумів; повна середня 10-річна школа з правом вступу її випускників до ВНЗ; реорганізація профшкіл у середні спеціальні навчальні заклади; переведення профільних шкіл (ФЗУ та ШСМ) для підлітків до системи державних трудових резервів (1940)); у змісті освіти (підвищення його наукового рівня; установа міжпредметних зв'язків; повернення до формальної концепції навчання, тобто герbartіанської ідеї виховуючого навчання; згортання українізації; посилення ідеологізації на основі марксизму-ленінізму, русифікації, радянської, атеїзму; запровадження суспільствознавства, історії, географії СРСР; вилучення трудового навчання з навчальних планів і ліквідація шкільних майстерень); у вихованні (запровадження колективізму, політизації та воєнізації через діяльність піонерських і комсомольських організацій із метою творення нової радянської людини); в організації освітнього процесу (введення єдиного

шкільного режиму й правил, роздільної форми навчання (1943); нагородження учнів золотими та срібними медалями; запровадження п'ятибальної системи оцінювання знань дітей; посилення контролю за дисципліною тощо); методи й форми навчання (скасування комплексно-проектної та лабораторно-бригадної методики навчання й повернення до предметної, класно-урочної системи). При цьому позитивними вважаємо поступове впровадження загального обов'язкового початкового навчання, декларування питання про загальну 7-річну освіту.

У результаті ініційованої М. С. Хрущовим реформи 1956–1964 рр., що здійснювалася послідовно (проголошення, розробка й реалізація) у контексті десталінізації, певної демократизації суспільства, науково-технічної революції та перебудови економічної сфери, відбулися зміни в освіті, зокрема в загальній середній. Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» (17 квітня 1959 р.) визначив провідні освітні принципи: зв'язок школи з життям (підготовка учнів до суспільно корисної, продуктивної праці), політехнічний (поєднання вивчення основ наук, політехнічного навчання й трудового виховання), професіоналізації (підготовка учнів із виробничих спеціальностей у поєднанні з виробничим навчанням), ідеологічний (комуністичний).

Реформування як спроба радянського уряду замінити школу знання на модернізовану школу праці реалізовувалося за найважливішими напрямками: у структурі (запровадження 8-річного обов'язкового навчання, створення нових типів середніх шкіл (загальноосвітня трудова політехнічна школа з виробничим навчанням, вечірня (змінна) середня школа робітничої або сільської молоді, заочна середня загальноосвітня школа), шкіл для обдарованих дітей, груп продовженого дня); у змісті освіти (побудова його на засадах політехнізму, професіоналізації, сцієнтизму, ідеологізації, русифікації; введення до навчального процесу історії УРСР, виробничого навчання; запровадження нових методів і форм навчання (бригадні, групові

та індивідуальні форми роботи учнів; Мала академія наук; учнівські олімпіади; учнівські виробничі й ремонтно-будівельні бригади, екскурсії, заняття в майстернях, на шкільних навчально-дослідних ділянках) із метою активізації розумової, пізнавальної активності учнів); у вихованні (формування гармонійно розвиненої, духовно багатой, морально чистої, освіченої, фізично досконалої, працьовитої людини комуністичного суспільства; звернення до особистості, що було проголошено в Моральному кодексі будівника комунізму й тлумачилося в контексті ідей колективізму); в організації навчально-виховного процесу (поліпшення матеріально-технічної бази школи, умов праці, фахового рівня учителя; розкріпачення методичної думки вчительства, проголошення його основною фігурою перетворень).

До позитивних результатів реформи належать: часткова демократизація внутрішньошкільного життя школи та управління освітою (залучення громадськості до формування освітнього законодавства, інститутів педагогіки та психології УРСР – до розроблення змісту освіти); активізація педагогічних досліджень як наукового підґрунтя для здійснення реформи (М. М. Грищенко, Г. С. Костюк, М. М. Лисенко, В. О. Сухомлинський, С. Х. Чавдаров та ін.); виникнення завдяки педагогам-новаторам (В. О. Сухомлинський, І. Г. Ткаченко та ін.) авторських шкіл, які сприяли розгортанню педагогічної творчості, пошукам шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу та активізації навчальної діяльності учнів на уроці, створенню В. О. Сухомлинським гуманістичної концепції виховання. Незавершеність шкільної реформи зумовлена здебільшого суспільно-політичними (зміна влади в країні, згортання реформ в усіх галузях суспільного життя), а не фаховими (відсутність педагогічного, правового й матеріально-технічного забезпечення реалізації реформи) причинами.

Часткові перетворення в шкільній освіті УРСР 1964–1984 рр., регульовані відповідними партійними постановами, пояснюються потребою змін згідно з науково-технічним розвитком в умовах наростання стагнаційної

тенденції суспільного поступу. Вони здійснювалися за традиційними напрямками: у структурі (запровадження загальної обов'язкової середньої 10-річної освіти; переведення початкової школи на 3-річний термін навчання (1976 р. у Науково-дослідному інституті педагогіки УРСР створено лабораторію з проблем навчання і виховання дітей 6-річного віку (до її складу ввійшли відомі українські вчені: М. В. Богданович, М. С. Вашуленко, О. Я. Савченко, Н. Ф. Скрипченко та ін.), яка очолила широкий експеримент, підготувала програми з усіх видів навчальної діяльності, нові підручники, навчально-методичні посібники), що було новим для України; запровадження факультативних занять, спеціалізованих шкіл та інтернатів фізико-математичного й природничого профілів); у змісті освіти (формування його на основі відповідності науково-технічному розвитку, марксистсько-ленінському світогляду, поєднання формальної та матеріальної концепцій освіти; уведення як самостійного предмета «трудового навчання»); в організації навчально-виховного процесу (розроблення методів навчання для активізації самостійної, пізнавальної активності учнів, творчого мислення та удосконалення уроку; запровадження нових технічних засобів і програмованого навчання; посилення контролю за діяльністю школи; поліпшення матеріально-технічної бази школи). Отже, основна парадигма попередньої реформи – школа праці з обов'язковою професіоналізацією поступилася іншій – школі навчання, яка мала давати міцні знання й готувати школярів до вступу у ЗВО.

Директивне реформування мало суперечливий і неоднозначний характер, адже разом із позитивними зрушеннями, яких вдалося досягти, відбувалися процеси, що негативно впливали на освітню галузь. Наприклад, запровадження загальної обов'язкової середньої освіти, розширення шкільної мережі, інтенсивний розвиток педагогічної науки в напрямі модернізації змісту освіти на наукових і загальнокультурних підвалинах, методів навчання й на противагу їм – русифікація, радянізація; розвиток авторських шкіл та педагогічного новаторства (О. А. Захаренко, В. О. Сухомлинський,

І. Г. Ткаченко, В. Ф. Шаталов та ін.) – ігнорування їх офіційною педагогікою; проголошення всебічного, гармонійного, духовного розвитку учнів – позбавлення їх знання про свою національну історію, культуру; сприяння вивченню російської, а не рідної мови, що спричинило зростання кількості російських шкіл.

Тодішня командно-адміністративна система уникала кардинальних змін, гальмувала розвиток шкільної освіти в Україні. Законодавство в галузі освіти розроблялося Міністерством освіти РРФСР (СРСР) під контролем відповідних партійних органів. Наслідком такої освітньої політики стала криза школи («радянської», бо термін «українська» у документах не вживався), що проявлялася в подальшому одержавленні її, постановці перед нею необґрунтованих завдань для стовідсоткового виконання, у систематичних змінах навчальних планів, регламентуванні навчально-виховного процесу, зокрема створенні українськими науковцями навчальних програм і підручників лише «із специфічних предметів» (українська мова, російська мова для українських шкіл, російська та українська література, трудове навчання, історія, географія УРСР) на основі встановлених Центральною комісією з розробки змісту освіти (м. Москва, 1964 р.) підходів тощо.

Декларативна «черненківсько-андроповська» реформа 1984 р. ставила за мету загальну професіоналізацію шкільної освіти для підготовки кваліфікованих працівників у різних сферах виробництва. Серед здобутків реформування виділяємо лише запровадження 11-річної загальноосвітньої професійної школи з початком навчання дітей із 6 років, оскільки всі інші складники реформи повторювали напрями розвитку шкільної освіти, задекларовані в попередніх партійно-урядових документах.

Загалом реформу не було реалізовано, проте простежувалися часткові зміни: у змісті освіти (збільшення кількості годин на трудове навчання й практику, вивчення російської мови; активізація підручникотворення в галузі початкової освіти; введення нових курсів «Основи виробництва. Вибір

професії», «Етика і психологія сімейного життя», «Основи інформатики та обчислювальної техніки» та ін.); в організації освітнього процесу (відкриття навчально-виробничих комбінатів; запровадження уроків профорієнтації в початковій і восьмирічній школі тощо).

У руслі «горбачовської» перебудови (1985) відбулося ініціювання «знизу» (розвиток педагогіки співробітництва) і проголошення «згори» (1988) «дійової перебудови» освіти. Міністерство народної освіти УРСР у контексті активізації учительських пошуків здійснювало реформування з метою створення національної системи загальної середньої освіти за визначальними напрямками: розроблення освітнього законодавства (Концепція середньої загальноосвітньої національної школи України, 1990; Закон України «Про освіту», 1991); відродження української школи; відновлення національного компонента в змісті освіти. Основою реформи української школи, що відроджувалася в умовах радянської ідеології, стали нові (національний, демократичний, деполітизації, гуманізації та гуманітаризації) і розвинуті (рівного доступу до здобуття освіти, наступності, неперервності й багатоманітності освіти, науковий, світський) принципи. Проголошення незалежності України, розпад СРСР уможливили розвиток національної системи загальної середньої освіти¹.

Для різноаспектних досліджень історії радянських реформ і котрреформ загальної середньої освіти, інших явищ і феноменів цієї епохи рекомендуємо історикам освіти й педагогіки бібліографічні записи джерел (316 позицій 1931–1991 рр.: нормативно-правові документи; періодичні або продовжувані видання («Комуністична освіта», «Радянська школа», «Збірник наказів Народного комісаріату освіти», «Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР», «Радянська освіта» та ін.); статті, брошури досліджуваного періоду; документи ЦДАВО України тощо). Вони висвітлюють стан загальної середньої освіти, державну освітню політику,

¹ Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі. С. 260–265.

нормативно-правові документи, міністерські та альтернативні урядовим проекти громадськості щодо реформування шкільної освіти, а отже, містять важливе історико-педагогічне знання про зазначений процес в Українській Радянській Соціалістичній Республіці.

Історіографічні праці (147 позицій: статті, брошури, монографії, посібники, дисертації тощо вчених 30-х років ХХ ст. – 2018 р.) відображають ступінь дослідженості окресленої проблеми або поступ історико-педагогічної думки в різні періоди історичного розвитку України. Серед них наукові розвідки сучасних українських істориків (М. Л. Ветрова, Н. Г. Красножон, Л. В. Кузнецова Т. В. Шліхта та ін.), істориків педагогіки (О. В. Адаменко, М. Я. Антонєць, Л. Д. Березівська, Т. Л. Гавриленко, О. С. Грицайова, Г. І. Іванюк, Я. П. Кодлюк, В. С. Курило, В. М. Кушнір, Г. І. Лемко, І. Л. Лікарчук, Л. В. Пироженко, О. В. Попова, О. В. Сухомлинська, Т. В. Янченко та ін.).

Пропоновані в розділі систематизовані бібліографічні записи першоджерел та історіографічних праць відображають еволюцію вітчизняної педагогічної думки: від її фальсифікації в рамках комуністичної ідеологемі до відродження на основі національного, демократичного, гуманістичного принципів в умовах розбудови української державності. Ці джерела можуть стати підґрунтям подальших історико-педагогічних розвідок із різних аспектів історії загальної середньої освіти радянської України 1931–1991 рр.

1931

- 525. Бурганський, Н.** Нові програми політехнічної школи / Н. Бурганський // Комуніст. освіта. – 1931. – № 10/12. – С. 47–49.
- 526. Іванов, Ю.** Обов'язкове навчання на Україні / Ю. Іванов. – Харків : Госп-во України, 1931. – 44 с.
- 527. Полоцький, О.** «Працювати по-новому, по-новому керувати» / О. Полоцький // Комуніст. освіта. – 1931. – № 9. – С. 1–7.
- 528. Постанова ЦК ВКП(б)** про початкову і середню школу // Комуніст. освіта. – 1931. – № 7/8. – С. 1–7.

1932

- 529. Збірник** документів у розвиток постанови ЦК ВКП(б) про початкову та середню школу / [упоряд.: Ю. Г. Черченко, О. М. Кошель]. – Харків : Рад. шк., 1932. – 168 с.
- 530. Матеріали** про популяризацію та виконання постанови ЦК ВКП(б) «Про початкову та середню школу» районними відділами народної освіти і школами України (протоколи, резолюції, доповіді, доповідні записки, плани, відомості), липень 1931–1932 рр. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 10. – Спр. 431. – 255 арк.
- 531. Протокол № 25** позачергового засідання колегії НКО, 29 серпня 1932 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 10. – Спр. 5 (Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР і матеріали до них. Копії (21 грудня 1931 – 21 грудня 1932)). – Арк. 51, 51 зв.
- 532. Протокол № 35** позачергового засідання колегії НКО від 16 листопада 1931 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 10. – Спр. 920 (Протоколи засідань колегії Наркомосу УСРР (копії та матеріали, 2 січня 1932 – 9 січня 1933)). – Арк. 259–260.

1933

533. Косіор, С. В. Підсумки і найближчі завдання проведення національної політики на Україні / С. В. Косіор // Комуніст. освіта. – 1933. – № 9. – С. 11–46.

534. Наказ наркома освіти УСРР від 31 березня 1933 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. 3 (Накази, розпорядження наркома освіти УСРР та його заступників за 1933 р.). – Арк. 49.

535. Наказ № 62 заступника наркома освіти УСРР т. Хвилі від 16 липня 1933 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. 3 (Накази, розпорядження наркома освіти УСРР та його заступників за 1933 р.). – Арк. 17.

536. Політехнічна школа до XVI роковин Жовтня // Комуніст. освіта. – 1933. – № 9. – С. 8–9.

537. Постанова колегії НКО УСРР від 29 березня 1933 р. «Про постанову ЦК КП(б)У з 11 березня 1933 р. про підручники для початкової й середньої школи» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. 24 (Матеріали до засідань колегії Наркомосу УСРР (9 січня – 10 червня 1933)). – Арк. 1–5.

538. Чавдаров, С. Х. Про методи наукової роботи над підручником / С. Чавдаров // Комуніст. освіта. – 1933. – № 6. – С. 34–37.

1935

539. Затонський, В. П. Більше уваги комуністичному вихованню дітей / В. П. Затонський // Комуніст. освіта. – 1935. – № 45. – С. 6–13.

540. Накази Наркома освіти тов. Затонського // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1935. – № 18. – С. 4–5. – *Зміст:* [Про виконання наказу «Про антирелігійну роботу в школі й серед дорослих» від 3 груд. 1934 р. № 759 : наказ Наркома освіти тов. Затонського від 28 трав. 1935 р. № 569]. – С. 4–5 ; Про антирелігійну роботу в школі і серед дорослих : наказ Наркома освіти тов. Затонського від 3 груд. 1934 р. № 759. – С. 5.

541. Постанова про роботу з молодими учителями : постанова Управи початкової та серед. шк. НКО УСРР від 28 лют. 1935 р. // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1935. – № 8. – С. 6–7.

542. Про видання і продаж підручників для початкової, неповної середньої і середньої школи : постанова Ради нар. комісарів Союзу РСР і ЦК ВКП(б) від 7 серп. 1935 р. // Комуніст. освіта. – 1935. – № 7/8. – С. 6–8.

543. Про організацію навчальної роботи і внутрішній розпорядок у початковій, неповній середній і середній школі : наказ заст. Нар. комісара освіти УСРР тов. Хвилі від 7 верес. 1935 р. № 913 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти УСРР. – 1935. – № 25. – С. 9–10.

544. Про оцінку успішності учнів : наказ Наркома освіти тов. Затонського від 15 жовт. 1935 р. № 985 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1935. – № 30. – С. 5–7.

545. Про посилення методичної допомоги учителям : наказ Наркома освіти тов. Затонського : від 27 жовт. 1935 р. № 1061 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1935. – № 34. – С. 2–3.

1936

546. Затонський, В. П. Усунути хиби в школі / В. Затонський // Комуніст. освіта. – 1936. – № 1/2. – С. 11–25.

547. Костюк, Г. Теорія і практика педологічної псевдонауки / Г. Костюк // Комуніст. освіта. – 1936. – № 8. – С. 146–147.

548. Про викладання історії та суспільствознавства в початковій, неповній середній та середній школі : наказ Наркома освіти УСРР тов. Затонського В. П. від 4 верес. 1936 р. № 645 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1936. – № 26. – С. 3.

549. Про викладання фізики в неповній середній та середній школі УСРР : наказ наркома освіти тов. Затонського В. П. від 3 верес. 1936 р. № 637 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1936. – № 26. – С. 4.

550. Про військові заняття в середній школі : наказ Наркома освіти тов. Затонського В. П. від 3 верес. 1936 р. № 637 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1936. – № 26. – С. 4.

551. Про здійснення постанови ЦК ВКП(б) від 4 липня 1936 р. «Про педологічні викривлення в системі наркомосів» : наказ наркома освіти УСРР тов. Затонського В. П. від 10 лип. 1936 р. № 414 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1936. – № 18. – С. 6–8.

552. Про педологічні викривлення в системі Наркомосів : постанова ЦК ВКП(б) від 4 лип. 1936 р. // Комуніст. освіта. – 1936. – № 7. – С. 56–58.

1937

553. Про відміну викладання труда в школах : наказ заст. Нар. комісара освіти УРСР тов. Дитюка С. Ю. від 23.02.1937 р. № 309 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1937. – № 5. – С. 6–7.

1938

554. Патинко, Г. Озброймо наших учнів добрим знанням російської мови / Г. Патинко // Комуніст. освіта. – 1938. – № 5/6. – С. 34–37.

555. Про доповнення постанови РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 20 квітня 1938 року «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України» : постанова Ради Нар. комісарів УРСР від 9 жовт. 1938 р. № 1331 // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти. – 1938. – № 33. – С. 7.

556. Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України : постанова Ради Нар. комісарів УРСР і ЦК КП(б)У від 20 квіт. 1938 р. // 3б. наказів Нар. комісаріату освіти УРСР. – 1938. – № 33. – С. 5–7.

557. Редько, Ф. А. До нових перемог радянської школи / Ф. А. Редько // Комуніст. освіта. – 1938. – № 9. – С. 8–17.

558. Хоменко, Г. С. Здійснення загального обов'язкового навчання / Г. С. Хоменко // Комуніст. освіта. – 1938. – № 7. – С. 28–32.

1939

559. Інструкція про порядок реорганізації шкіл в Західних областях України. – Київ : НКО УРСР, Упр. шкіл, 1939. – 19 с.

560. Основні заходи Народного комісаріату освіти УРСР на січень–березень 1939 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. 423б. – Арк. 1–22.

561. Положення про роботу інспектора шкіл Народного комісаріату освіти УРСР : затв. Нар. комісаріатом освіти УРСР від 16 верес. 1939 р. // 3б. наказів та розпорядж. Нар. комісаріату освіти УРСР. – 1939. – № 26. – С. 4–6.

562. Положення про роботу інспектора шкіл обласного відділу народної освіти, Народного Комісаріату освіти МАРСР і Київського міського відділу освіти : затв. Нар. комісаріатом освіти УРСР від 16 верес. 1939 р. // 3б. наказів та розпорядж. Нар. комісаріату освіти УРСР. – 1939. – № 26. – С. 7–9.

563. Постановлення партії и правительства о школе : сб. постановлений ЦК ВКП(б) и Совнаркомов СССР и РСФСР за 1931–1939 гг. – Москва : Гос. учеб.-пед. изд-во Наркомпроса РСФСР, 1939. – 104 с.

564. Редько, Ф. А. До нових перемог / Ф. А. Редько // Комуніст. освіта. – 1939. – № 10. – С. 21–32.

1940

565. Бухало, С. М. Підсумки 1939–1940 і основні завдання наступного 1940–1941 навчального року / С. М. Бухало // Комуніст. освіта. – 1940. – № 9. – С. 10–28.

566. Звернення до всіх працівників органів народної освіти і профспілкових організацій Української РСР : затв. Нар. комісаріатом освіти УРСР // 3б. наказів та розпорядж. Нар. комісаріату освіти Укр. РСР. – 1940. – № 22/23. – С. 2–4.

567. Постанова республіканської наради активу працівників народної освіти України від 15 серп. 1940 р. // 3б. наказів та розпорядж. Нар. комісаріату освіти Укр. РСР. – 1940. – № 22/23. – С. 4–6.

568. Про запровадження єдиного навчального плану в школах УРСР // 3б. наказів та розпорядж. Нар. комісаріату освіти Укр. РСР. – 1940. – № 20/21. – С. 20–21.

1942

569. РНК УРСР. Доповідна записка «Про роботу шкіл УРСР в 1941–1942 н. р. та про підготовку до навчального року» (17 травня 1942 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 5 (Доповідні записки Народного комісаріату освіти УРСР до РНК УРСР з питань народної освіти УРСР, 17 травня – 18 грудня 1943). – Арк. 57.

1944

570. Секретареві ЦК КП(б)У по кадрах т. Кириченку О. І. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8 (Доповідні записки Народного комісаріату освіти УРСР до Ради народних комісарів УРСР з питань народної освіти. Т. 1. 6 січня – 15 серпня 1944 р.). – Арк. 579.

1945

571. Бухало С. М. Освіта на Радянській Україні / С. Бухало. – Київ : Укр. держ. вид-во, 1945. – 15 с.

572. Стенографічний протокол засідання колегії Народного комісаріату освіти УРСР (4 квітня 1945 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 55 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення засідань Колегії Наркомосвіти УРСР). Т. 1. 7 лютого – 10 травня 1945). – Арк. 16–29.

1946

573. Наказ заступника міністра освіти УРСР т. Філіпова О. М. від 3 червня 1946 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 133 (Накази Міністерства освіти УРСР з питань основної діяльності (1 червня – 10 серпня 1946 р.)). – Арк. 7.

574. Постанова колегії Міністерства освіти УРСР від 14 вересня 1946 р. «Про буржуазно-націоналістичні концепції в підручниках з української мови й літератури для шкіл УСРР» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 130 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР. Т. 3 (6 травня – 18 вересня 1946 р.)). – Арк. 218–223.

575. Раді Міністрів УРСР. Постанова № 1452 «Про навчальний план для спеціальних шкіл-інтернатів з англійською мовою навчання» (14 серпня 1946 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 128 (Постанови Ради Міністрів УРСР з питань народної освіти. Т. 2. (6 травня – 23 грудня 1946 р.)). – Арк. 110–116.

1947

576. Постанова колегії Міністерства освіти УРСР від 9 грудня 1947 р. «Про стан викладання української літератури в школах УРСР» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 244 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР, ТЛУ (15 жовтня – 21 листопада 1947 р.)). – Арк. 103–107.

577. Постанова колегії Міністерства освіти УРСР «Про стан викладання історії СРСР та історії України в школах УРСР» (22 листопада 1947 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 244 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР, ТЛУ (15 жовтня – 21 листопада 1947 р.)). – Арк. 269–272.

578. Постанови партії та уряду про школу. – Київ ; Харків : Рад. шк., 1947. – 152 с.

579. Стенограма наради, присвяченої роботі над піднесенням ідейно-методичної якості підручників з української та російської мов й читанок для початкової школи, 15 грудня 1947 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 252. – 164 арк.

1948

580. Матеріали (протоколи, стенограми та рішення засідань колегій Міністерства освіти УРСР). Т. 4. 21 серпня 1948 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 385. – 281 арк.

1952

581. Звіт про роботу шкіл УРСР за 1952–53 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1348. – 131 арк.

582. Навчальні плани початкової, семирічної і середньої школи УРСР на

1952–53 н. р. – Київ : Рад. шк., 1952 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1344. – 2 арк.

1953

583. Програми для шкіл 1–10 класів на 1953 р. Т. 1 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1346. – 231 арк.

584. Програми для шкіл 1–10 класів на 1953 р. Т. 2 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1347. – 207 арк.

585. Річний звіт про роботу шкіл УРСР за 1953–54 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1544. – 82 арк.

1956

586. Лисенко, М. М. Перебудувати викладання історії в середній школі у світлі рішень XX з'їзду КПРС / М. М. Лисенко // Рад. шк. – 1956. – № 10. – С. 8–16.

587. Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу шкіл та органів народної освіти УРСР за 1956–57 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2130. – 146 арк.

588. Стенограма наради голів комісії по удосконаленню старих і виготовленню нових навчальних планів і програм для середніх шкіл, 7 вересня 1956 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1809. – 8 арк.

589. Стенограма наради директорів середніх шкіл УРСР про стан трудового навчання учнів (28 листопада 1956 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1816. – 12 арк.

590. Стенограма Республіканської наради завоблвно по питанню організації виконання рішень XIX з'їзду КПУ та заходів по проекту директив XX з'їзду КПРС по 6-му п'ятирічному плану, 1956 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1806. – 228 арк.

591. Стенограма республіканської наради заввідділами шкіл облвно та директорів інститутів удосконалення кваліфікації учителів про підсумки роботи шкіл УРСР за 1955/56 н. р., 1–2 жовтня 1956 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1811. – 208 арк.

592. Стенограма Республіканської наукової конференції з питань політехнічного навчання в школах УРСР, 1956 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1807. – 112 арк.

593. Стенографічний протокол наради завоблвно про виконання наказу Міністерства освіти УРСР «Про підсумки роботи шкіл УРСР за 1955–1956 н. р.», 1 грудня 1956 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1817. – 29 арк.

594. Чавдаров, С. Х. Невідкладні завдання педагогічної науки / С. Х. Чавдаров, М. М. Грищенко // Рад. шк. – 1956. – № 9. – С. 11–21.

1957

595. Васильєв, В. І. Назрілі питання / В. І. Васильєв // Рад. шк. – 1957. – № 7. – С. 27–30.

596. Гольдін, Ф. Л. Поліпшити методичну підготовку вчителя / Ф. Л. Гольдін // Рад. шк. – 1957. – № 6. – С. 22–24.

597. Річний звіт про роботу шкіл та органів народної освіти УРСР за 1957–58 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2349. – 133 арк.

598. Розенберг, М. Й. Удосконалювати виробниче навчання / М. Й. Розенберг // Рад. шк. – 1957. – № 7. – С. 21–27.

599. Стенограма наради у міністра освіти УРСР 6 березня 1957 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2028 (Стенограма нарад у міністра освіти УРСР та його заступників з питань роботи шкіл республіки (12 лютого – 11 грудня 1957 р.)). – Арк. 20–23.

600. Тесленко, І. Ф. За виробниче навчання в школі / І. Ф. Тесленко, Б. Н. Мітюров // Рад. шк. – 1957. – № 6. – С. 25–27.

601. Ушкало, М. К. Виробниче навчання в системі політехнізації / М. К. Ушкало, З. В. Сичевська // Рад. шк. – 1957. – № 1. – С. 20–23.

602. Хвиль, М. М. Проти примітивізму в організації виробничої праці учнів / М. М. Хвиль, К. О. Ходосов // Рад. шк. – 1957. – № 2. – С. 23–27.

603. Шаповал, М. М. Виробниче навчання – складова частина політехнічної освіти / М. М. Шаповал, Ю. П. Осмоловський // Рад. шк. – 1957. – № 7. – С. 18–22.

1958

604. В Президію ЦК КПРС «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи освіти в країні» : (пропозиції викладені в опублікованій записці товариша М. С. Хрущова, схвалені Президією ЦК КПРС). – Київ : Держ. вид-во політ. літ. УРСР. – Київ, 1958. – 19 с.

605. Всенародна справа : [про обговорення питань перебудови системи освіти і поліпшення навч.-вихов. роботи рад. шк. в окремих обл. УРСР (Київська, Луганська, Вінницька, Кримська, Черкаська, Чернігівська, Ровенська, Станіславська)] // Рад. шк. – 1958. – № 8. – С. 3–17.

606. За дальший розквіт радянської школи // Рад. шк. – 1958. – № 10. – С. 10–16.

607. Закон об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР. – Москва : Известия, 1958. – 31 с.

608. Навчальні плани початкової, семирічної і середньої школи УРСР на 1957–1958 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2348. – 7 арк.

609. Про безплатне використання історико-революційних кінофільмів попередніх випусків у культурно-масовій роботі, 1958 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2230 (Розпорядження Міністерства освіти (4 січня – 10 грудня 1958 р.)). – Арк. 13.

610. Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в країні : тези ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР // Рад. шк. – 1958. – № 11. – С. 3–23.

611. Річний звіт про роботу шкіл Міністерства освіти УРСР та органів народної освіти за 1958–1959 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2584. – 90 арк.

- 612. Розпорядження** Міністерства освіти УРСР від 14 січня 1958 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2230 (Розпорядження Міністерства освіти (4 січня – 10 грудня 1958 р.)). – Арк. 3.
- 613. Стенограма** наради директорів шкіл по питанню прищеплення учням трудових навичок (25–27 листопада 1958 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2255. – 26 арк.
- 614. Стенограма** наради з питань реорганізації шкіл 29 липня 1958 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2251 (Стенограми та протоколи нарад при Міністерстві УРСР по питанню перебудови роботи школи (5 травня – 3 грудня 1958 р.)). – Арк. 9–31.
- 615. Стенограма** наради при Міністерстві освіти УРСР завоблвно спільно з науково-дослідними установами республіки і колегій Міністерства освіти, начальників управлінь і відділів, 1958 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2251 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР, ТЛУ (15 жовтня – 21 листопада 1947 р.)). – Арк. 59–109.
- 616. Стенограма** науково-практичної конференції з питань виробничого навчання в школах УРСР. 18–19 квітня 1958 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2250. – 49 арк.
- 617. Стенограма** республіканської наради заступників голів облвиконкомів, завідувачів шкіл обкомів КП України, завоблвно, голів обкомів профспілки з питання подальшого розвитку педагогічної науки в Україні (11 червня 1958 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2252. – 88 арк.
- 618. Стенограми** та протоколи нарад при Міністерстві УРСР по питанню перебудови роботи школи (5 травня – 3 грудня 1958 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2251. – 115 арк.
- 619. Чавдаров, С. Х.** За творче опрацювання проблем педагогічної науки / С. Х. Чавдаров, М. М. Грищенко // Рад. шк. – 1958. – № 1. – С. 3–17.

1959

- 620. Білодід, І. К.** На шляху перебудови школи / І. К. Білодід. – Київ : Рад. шк., 1959. – 81 с.
- 621. Думки і пропозиції щодо проектів навчальних планів і програм** // Рад. шк. – 1959. – № 10. – С. 58–72.
- 622. Закон** про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР. – Київ : Рад. шк., 1959. – 26 с.
- 623. Навчальні** плани для загальноосвітніх шкіл УРСР (проект) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2461 (Матеріали (протоколи, стенограми, доповідні записки, довідки, постанови) засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 4–28 квітня 1959 р.)). – Арк. 41–57.
- 624. План** роботи науково-дослідних інститутів педагогіки і психології з розробки перебудови системи шкільної освіти // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 16. – Спр. 2457 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР (5–27 січня 1959 р.)). – Арк. 68–80.
- 625. Протокол** засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 5 січня 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 16. – Спр. 2457 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР (5–27 січня 1959 р.)). – Арк. 1–3.
- 626. Протокол** засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 29 січня 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2458 (Матеріали (протоколи, стенограми, постанови, доповідні записки та довідки) засідань колегії Міністерства освіти УРСР (28–31 січня 1958)). Т. 1. – Арк. 54–66.
- 627. Протокол** засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 4 травня 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2462 (Матеріали (протоколи, стенограми, постанови, доповнення, записки та довідки) засідання колегій Міністерства освіти УРСР (4–29 травня 1959 р.)). Т. 6. – Арк. 1–33.

628. Протокол засідання Міністерства освіти УРСР, 10 квітня 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2461 (Матеріали (протоколи, стенограми, доповідні записки, довідки, постанови) засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 4–28 квітня 1959 р.). – Арк. 5–8.

629. Річний звіт про роботу шкіл Міністерства освіти УРСР та органів народної освіти за 1959–1960 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2928. – 128 арк.

630. Стенограма засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 5 січня 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 16. – Спр. 2457 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР (5–27 січня 1959 р.)). – Арк. 9–32.

631. Стенографічне засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 13–14 січня 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 16. – Спр. 2457 (Матеріали (протоколи, стенограми та рішення) засідань колегії Міністерства освіти УРСР (5–27 січня 1959 р.)). – Арк. 158–192.

632. Стенографічний протокол засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 5 лютого 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2459 (Матеріали (протоколи, стенограми, доповідні записки, довідки, постанови) засідань колегії Міністерства освіти УРСР (9–28 лютого 1959 р.)). – Арк. 36–40.

633. Стенографічний протокол засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 10 квітня 1959 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2461 (Матеріали (протоколи, стенограми, доповідні записки, довідки, постанови) засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 4–28 квітня 1959 р.)). – Арк. 9–14.

1960

634. Колегії Міністерства освіти УРСР. Доповідна записка «Про навчальний план з російської мови і літератури в школах УРСР», 1960 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2691. – 217 арк.

635. Річний звіт про роботу шкіл Міністерства освіти УРСР та органів народної освіти за 1960–1961 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 3196. – 124 арк.

636. Съезд учителей Украинской ССР (14–16 окт. 1959 г.) / М-во просвещения УССР; [сост.: Е. С. Березняк, С. П. Заволока, М. А. Хлопячий]. – Київ : Рад. шк., 1960. – 320 с.

1961

637. Стенограма республіканської наради директорів сільських шкіл УРСР з питань перебудови роботи шкіл, 4–5 квітня 1961 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 3050. – 137 арк.

638. Хрущев, Н. С. Воспитывать активных и сознательных строителей коммунистического общества : речь на XIII съезде ВЛКСМ 18 апр. 1958 г. / Н. С. Хрущев. – Москва : Молодая гвардия, 1961. – 47 с.

639. Школи Харківщини на шляху перебудови / М. Ф. Бойко, М. Ф. Бабич, Д. Ф. Куюков, Т. М. Ніколов. – Київ : Рад. шк., 1961. – 149 с.

1962

640. Білодід, І. К. Величні завдання / І. Білодід // Рад. шк. – 1962. – № 1. – С. 3–9.

641. До нових рубежів у перебудові школи // Рад. шк. – 1962. – № 8. – С. 3–6.

642. Керівні матеріали про школу / [упоряд.: С. В. Бабич, В. О. Вікторов, С. П. Заволока]. – Київ : Рад. шк., 1962. – 387 с.

643. Положення про Міністерство освіти УРСР (4 січня 1962 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 3294. – 4 арк.

644. Про хід виконання Закону про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР : постанова Верхов. Ради Укр. РСР від 4 лип. 1962 р. // Рад. шк. – 1962. – № 7. – С. 3–9.

645. Сивець, О. Г. Про нові навчальні плани для шкіл Української РСР / О. Г. Сивець // Рад. шк. – 1962. – № 7. – С. 10–13.

1963

646. Шашло, Т. М. Керівна роль Комуністичної партії в розвитку радянської школи на Україні / Т. М. Шашло. – Київ : Рад. шк., 1963. – 157 с.

1964

647. Про навчальні плани і програми для восьмирічних і середніх шкіл УРСР на 1964/65 навчальний рік : [вказівки програм.-метод. управління М-ва освіти УРСР від 19.08.1964 р. № 7] // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1964. – № 15/16. – С. 3–11.

648. Про навчальні плани і програми для восьмирічних і середніх шкіл УРСР на 1964/65 навчальний рік : розпорядж. М-ва освіти УРСР від 17 серп. 1964 р. № 28 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1964. – № 15/16. – С. 2.

649. Стенограма наради завідувачів облвно про завдання органів народної освіти в зв'язку з виходом постанови ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР «Про перехід середніх шкіл з 3-річного на 2-річне навчання та готовність шкіл республік до нового 1964–65 н. р.» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 4084. – 38 арк.

1965

650. Довідка Міністерства освіти УРСР про хід підготовки стабільних програм і підручників для 8-річних і середніх шкіл УРСР, 19 жовтня 1965 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 4607. – 132 арк.

651. Стенографічний протокол наради семінару завідувачів облвно про завдання обласних відділів народної освіти в справі покращення роботи навчальних закладів республіки, 26–28 квітня 1965 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 4473. – 49 арк.

1966

652. Звіт про роботу Міністерства освіти УРСР у 1966–67 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 5384. – 131 арк.

653. Навчальні плани загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1966/67 навчальний рік // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1966. – № 13/14. – С. 2–38.

654. Навчальні плани шкіл, розроблені Міністерством освіти УРСР, 1966–1967 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 5496. – 94 арк.

655. Присяжнюк, К. Ф. Новий етап в розвитку радянської школи на Україні / К. Ф. Присяжнюк ; М-во освіти УРСР, НДІ педагогіки. – Київ : Рад. шк., 1966. – 155 с.

656. Про часткову зміну і удосконалення трудової підготовки учнів у школах Української РСР : постанова колегії М-ва освіти УРСР від 27 трав. 1966 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1966. – № 12. – С. 2–6.

657. Протокол засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 30 грудня 1966 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 4913 (Документи (протоколи, стенограми, постанови та доповідні записки) засідань колегії Міністерства освіти УРСР, 30 грудня 1966 р.). – Арк. 1–5.

658. Розвиток освіти в УРСР за 50 років радянської влади, 1968 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 6292. – 17 арк.

659. Стенограма засідання колегії Міністерства освіти УРСР, 16 вересня 1966 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 4907 (Документи (протоколи, стенограми, постанови та доповідні записки) засідань колегії Міністерства освіти УРСР. 7–30 вересня 1966 р.). – Арк. 61–103.

660. Стенограма засідання позачергової колегії Міністерства освіти УРСР (10 травня 1966 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 4902 (Документи (протоколи, стенограми, постанови та доповідні записки) засідань колегії Міністерства освіти УРСР. 6–22 травня 1966 р.). – Арк. 25–30.

1967

661. Бондар, А. Д. З історії розвитку народної освіти на Україні за роки Радянської влади / А. Д. Бондар // Укр. іст. журн. – 1967. – № 11. – С. 23–33.

662. Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи в Українській РСР : постанова ЦК КП України і Ради Міністрів Укр. РСР від 8 груд. 1966 р. № 900 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1967. – № 1. – С. 2–8.

1968

663. Кобзар, Б. Школа України на новому етапі / Б. Кобзар // Рідна шк. – 1968. – № 1. – С. 1–11.

664. Стенограма республіканської наради по питанню поліпшення «Читанки» для 1 класу, 1969 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 6795. – 38 арк.

665. Удовиченко, П. П. До нового піднесення роботи школи / П. П. Удовиченко // Рідна шк. – 1968. – № 7. – С. 11–21.

1970

666. Навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1970/71 навчальний рік : затв. М-вом освіти УРСР від 14 січ. 1970 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1970. – № 7/8. – С. 3–54.

667. Президії Верховної Ради УРСР. «Про стан підвищення освітнього і професійного рівня та трудовлаштування молоді, яка закінчила загальноосвітні школи УРСР в 1970 р.» (14 жовтня 1970 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 7830 (Доповідні записки управління до Президії Верховної Ради УРСР та Ради Міністрів УРСР про здійснення загального обов'язкового 8-річного навчання і запровадження середньої освіти для молоді в УРСР за 1970–71 н. р.). – Арк. 1–9.

668. Раді Міністрів УРСР. Доповідна записка про забезпечення учнів загальноосвітніх шкіл УРСР (25 травня 1970 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 7418 (Доповідні записки управління до Ради Міністрів УРСР про заходи до поліпшення підготовки і видання шкільних підручників та забезпечення ними учнів загальноосвітніх шкіл УРСР за 1970 р.). – Арк. 32–34.

669. Раді Міністрів УРСР. Доповідна записка про початок 1970–71 н. р. в загальноосвітніх школах УРСР (8 жовтня 1970 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 7830 (Доповідні записки управління до Президії Верховної Ради УРСР та Ради Міністрів УРСР про здійснення загального обов'язкового 8-річного навчання і запровадження середньої освіти для молоді в УРСР за 1970–71 н. р.). – Арк. 36–39.

670. Статут середньої загальноосвітньої школи : затв. наказом М-ва освіти УРСР від 28 верес. 1970 р. № 199 // 36. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1970. – № 22. – С. 3–18.

671. Школа і вимога часу // Рад. шк. – 1970. – № 8. – С. 1–8.

1971

672. Комісії по народній освіті Верховної Ради УРСР «Про здійснення загального обов'язкового 8-річного навчання і запровадження середньої освіти для молоді в УРСР», 1971 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 7830 (Доповідні записки управління до Президії Верховної Ради УРСР та Ради Міністрів УРСР про здійснення загального обов'язкового 8-річного навчання і запровадження середньої освіти для молоді в УРСР за 1970–71 н. р.). – Арк. 22–36.

673. Навчальні плани середніх загальноосвітніх трудових політехнічних шкіл УРСР на 1971–72 н. р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8250. – 60 арк.

674. Рішення колегії Міністерства освіти УРСР від 17 січня 1971 р. «Про навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл на 1972/73 н.р.» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8149 (Документи (протоколи, рішення, довідки) засідань колегії Міністерства освіти УРСР (12–17 січня 1972)). – Арк. 45–48.

675. ЦК Компартії України, Рада Міністрів УРСР. «Про попередні підсумки роботи загальноосвітніх шкіл УРСР у 1971/72 н. р.» (20 липня 1970 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8162 (Доповідні записки та інформації Міністерства освіти УРСР до Ради Міністрів УРСР та

ЦК КПУ з питань народної освіти (1 червня – 29 вересня 1972 р.)). – Арк. 115–198.

1972

676. Навчальні плани середніх загальноосвітніх трудових політехнічних шкіл Української РСР на 1972/73 навчальний рік : затв. колегією М-ва освіти УРСР від 17 січ. 1972 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1972. – № 6. – С. 5–23.

677. ЦК Компартії України. Пропозиції про поліпшення вивчення російської і української мов у школах Української РСР // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8162 (Доповідні записки та інформації Міністерства освіти УРСР до Ради Міністрів УРСР та ЦК КПУ з питань народної освіти (1 червня – 29 вересня 1972 р.)). – Арк. 121–126.

1973

678. Навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1973/74 навчальний рік [з українською мовою навчання] : затв. колегією М-ва освіти УРСР від 24 жовт. 1972 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1973. – № 2. – С. 3–12.

679. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про народну освіту : затв. Законом Союзу Рад. Соціаліст. Респ. від 19 лип. 1973 р. // Рад. шк. – 1973. – № 9. – С. 3–18.

680. Про «Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про народну освіту» / Голов. упр. шкіл М-ва освіти СРСР // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1973. – № 18. – С. 17–23.

681. Про хід виконання постанови ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР від 7 липня 1972 р. № 326 «Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді і дальший розвиток загальноосвітньої школи УРСР» : наказ М-ва освіти УРСР від 30 лип. 1973 р. № 202 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1973. – № 18. – С. 9–17.

682. Учебные планы средних общеобразовательных школ Украинской ССР на 1973/74 учебный год [с русским языком обучения] : утв. коллегией М-ва

просвещения УССР от 24 окт. 1972 г. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1973. – № 2. – С. 15–30.

1974

683. Навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1974/75 навчальний рік : затв. колегією М-ва освіти УРСР від 19 груд. 1973 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1974. – № 5. – С. 3–13.

684. Об изменении срока обучения в средних общеобразовательных трудовых политехнических школах с производственным обучением : постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 10 авг. 1964 г. // Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа : сб. док., 1917–1979 гг. / [сост.: А. А. Абакумов и др.]. – Москва, 1974. – С. 218.

685. ЦК Компартії України. «Пропозиції про поліпшення вивчення російської і української мов у школах УРСР» (26 лютого 1974 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8677 (Доповідні записки та інформації Міністерства освіти УРСР до Ради Міністрів УРСР та ЦК КПУ з питань народної освіти (7 січня – 29 березня 1974 р.)). – Арк. 121–126.

686. ЦК Компартії України (13 лютого 1974 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. Спр. 8677 (Доповідні записки та інформації Міністерства освіти УРСР до Ради Міністрів УРСР та ЦК КПУ з питань народної освіти (7 січня – 29 березня 1974 р.)). – Арк. 86–87.

1975

687. Навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1975/76 навчальний рік [з українською мовою навчання] : затв. колегією М-ва освіти УРСР від 5 берез. 1975 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1975. – № 7. – С. 3–13.

688. Учебные планы средних общеобразовательных школ Украинской ССР на 1975/76 учебный год [с русским языком обучения] : утв. коллегией М-ва просвещения УССР от 5 марта 1975 г. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1975. – № 7. – С. 14–29.

1976

- 689.** Документи засідання колегії Міністерства освіти УРСР (стенограми, рішення, доповідні записки), 4 лютого 1976 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8860. – 81 арк.
- 690.** Маринич, О. М. Рішення XXV з'їду КПРС і завдання загальноосвітньої школи / О. М. Маринич // Рад. шк. – 1976. – № 6. – С. 3–11.
- 691.** ЦК Компартии Украины. Об итогах Республиканской научно-практической конференции «Пути повышения эффективного изучения русского языка в школах УССР в свете решений XXV съезда КПРС (2 ноября 1976 г.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8875 (Документи, направлені до ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР та ін. державних органів з питань народної освіти (довідні, інформації, листи), 4 червня – 15 грудня 1976 р.). – Арк. 77.

1977

- 692.** Об итогах Республиканской научно-практической конференции «Пути повышения эффективности изучения русского языка в школах Украинской ССР в свете решений XXV съезда КПРС» // 36. наказів та інструкцій М-ва освіти УРСР. – 1977. – № 1. – С. 4–6.
- 693.** Развитие народного образования УССР : справ. материалы / ред. В. В. Лисица. – Киев : Рад. шк., 1977. – 32 с.
- 694.** Сухомлинський, В. О. Комуністична ідейність – основа морального виховання / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5. – С. 35–45.
- 695.** Сухомлинський, В. О. Людина неповторна / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5. – С. 80–96.
- 696.** Сухомлинський, В. О. Розумова праця і зв'язок школи з життям / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5. – С. 53–69.

697. Сухомлинський, В. О. Суспільство і вчитель / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 5 – С. 108–122.

698. Четвертий з'їзд учителів УРСР / [редкол.: Є. С. Березняк, В. І. Войко, С. П. Заволока та ін.]. – Київ : Рад шк., 1977. – 236 с.

1978

699. Прокоф'єв, М. О. Про завдання органів народної освіти і шкіл по виконанню рішень ХХУ з'їзду партії, постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про дальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці» : доп. міністра освіти СРСР М. О. Прокоф'єва на Всесоюз. з'їзді вчителів / М. О. Прокоф'єв // Рад. шк. – 1978. – № 3. – С. 3–13.

1982

700. Про народну освіту : Закон УРСР від 28.06.1974 р. № 2778-VIII // Основні документи про школу / упоряд. Є. С. Березняк. – Київ, 1982. – С. 31–47.

1983

701. О ходе выполнения постановления ЦК Компартии Украины и Совета Министров УССР от 10 июня 1983 г. № 268 «Об организации выполнения в республике постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 26 мая 1983 г. № 473 «О дополнительных мерах по улучшению изучения русского языка в общеобразовательных школах и других учебных заведениях союзных республик» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9213 (Документи направлені до ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, Верховної Ради УРСР з питань народної освіти (інформації, доповідні, листи), 4 січня – 28 березня 1984 р.). – Арк. 10–13.

1984

- 702. Бабанский Ю. К.** Реформа школы (задачи, содержание, научно-теоретическое значение) / Ю. К. Бабанский. – Москва : О-во «Знание» РСФСР, 1984. – 48 с.
- 703. Інформаційне** повідомлення про Пленум ЦК КПРС // Рад. шк. – 1984. – № 5. – С. 3.
- 704. Комплексні** заходи Міністерства освіти УРСР по реалізації Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9208 (Документи засідання колегії Міністерства освіти УРСР (рішення, постанови, доповідні записки), 14–27 червня 1984 р.). – Арк. 5–52.
- 705. Навчальні** плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1984/85 навчальний рік : затв. колегією М-ва освіти УРСР // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1984. – № 9. – С. 3–26.
- 706. Об использовании** ТСО в преподавании русского языка в национальной школе : [метод. письмо М-ва просвещения УССР] // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1984. – № 10. – С. 3–28.
- 707. Основні** напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи : схвалено Пленумом ЦК КПРС 10 квіт. і Верхов. Радою СРСР 12 квіт. 1984 р. // Рад. шк. – 1984. – № 6. – С. 3–26.
- 708. Про викладання** навчальних предметів у 1984/85 навчальному році // Рад. шк. – 1984. – № 7. – С. 29–52.
- 709. Про основні** напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи : постанова Пленуму ЦК КПРС від 10 квіт. 1984 р. // Про реформу загальноосвітньої школи і професійної школи : зб. док. і матеріалів : [пер. з рос.]. – Київ, 1984. – С. 9–13.
- 710. Про підвищення** заробітної плати вчителів та інших працівників народної освіти : постанова ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР і Всесоюз. Центр. Ради Проф. Спілок // Рад. шк. – 1984. – № 7. – С. 19–21.

711. Про поліпшення трудового виховання, навчання, професійної орієнтації школярів і організацію їх суспільно корисної, виробничої праці : постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР [від 12 квіт. 1984 р. № 314] // Рад. шк. – 1984. – № 7. – С. 3–6.

712. Про реформу загальноосвітньої і професійної школи : зб. док. і матеріалів : [пер. з рос.]. – Київ : Політвидав України, 1984. – 110 с.

713. Черненко, К. У. Промова Генерального секретаря ЦК КПРС товариша К. У. Черненка [на Пленумі ЦК КПРС 10 квіт. 1984 р. / К. У. Черненко] // Рад. шк. – 1984. – № 5. – С. 4–10.

714. Ярмаченко, М. Д. [Розмова з директором НДІ педагогіки УРСР, академіком АПН України М. Д. Ярмаченком про виконання завдань, окреслених в постанові ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про дальше вдосконалення загальної середньої освіти молоді і поліпшення умов роботи загальноосвітньої школи»] // Рад. шк. – 1984. – № 9. – С. 18–20. – Актуальні інтерв'ю.

1985

715. Гончаренко, С. У. Науково-технічний прогрес і вдосконалення змісту середньої освіти в процесі здійснення реформи школи / С. У. Гончаренко // Рад. шк. – 1985. – № 1. – С. 63–69.

716. Козаков, Е. А. Реформа школы в действии / Е. А. Козаков // Реформе школы партийную заботу / [сост.: Валентина Владимировна Усенко, Виталий Иванович Батыщев, Иван Сергеевич Бык]. – Киев, 1985. – С. 98–101.

717. Навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1985/86 навчальний рік : затв. М-вом освіти УРСР // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1985. – № 10. – С. 3–22.

718. Про заходи по виконанню постанови ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР від 10 липня 1984 р. № 281 «Про дальше вдосконалення загальної середньої освіти молоді і поліпшення умов роботи загальноосвітньої школи» : наказ міністра освіти УРСР від 08.08.1984 р.

№ 265 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1985. – № 2. – С. 3–24.

719. Про роботу загальноосвітньої школи в умовах реформи // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9256 (Документи, направлені до ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, Верховної Ради УРСР з питань народної освіти (інформації, доповідні, листи), 2 вересня – 30 грудня 1985 р.). – Арк. 130–132.

720. Про роботу органів народної освіти і педагогічних колективів шкіл Кіровоградської області по виконанню рішень червневого (1983 р.) та квітневого (1984 р.) Пленумів ЦК КПРС, реалізації першочергових завдань шкільної реформи : рішення колегії М-ва освіти УРСР від 26.12.1984 р., протокол № 12/138 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1985. – № 5. – С. 7–14.

721. Про стан і заходи по дальшому поліпшенню трудового навчання, виховання і професійної орієнтації учнів загальноосвітніх шкіл відповідно до Основних напрямів реформи школи в Полтавській області : рішення колегії М-ва освіти УРСР від 28.11.1984 р. № 11/127 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1985. – № 9. – С. 6–11.

722. Фоменко, М. В. Идеи реформы воплотить в жизнь / М. В. Фоменко // Реформе школы партийную заботу / [сост.: Валентина Владимировна Усенко, Виталий Иванович Батыщев, Иван Сергеевич Бык]. – Киев, 1985. – С. 16–24.

1986

723. Зязюн, І. А. Народний учитель у соціалістичному суспільстві / І. А. Зязюн // Рад. шк. – 1986. – № 1. – С. 12–19.

724. Матвеев, В. Ф. В поисках истины / В. Ф. Матвеев // Учит. газета. – 1986. – 25 дек. (№ 154). – С. 2.

725. Навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1986/87 навчальний рік : затв. міністром освіти УРСР 30.01.86 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1986. – № 6. – С. 3–25.

- 726. Накреслене** партією – виконаємо // Рад. шк. – 1986. – № 3. – С. 3–5.
- 727. Паламарчук, В. Ф.** Системний підхід до впровадження педагогічних ідей у практику роботи школи / В. Ф. Паламарчук // Рад. шк. – 1986. – № 12. – С. 16–21.
- 728. Педагогика** сотрудничества. Отчет о первой встрече педагогов-экспериментаторов // Учит. газета. – 1986. – 18 окт. (№ 125). – С. 1–2.
- 729. Про** дальше вдосконалення загальної середньої освіти молоді і поліпшення умов роботи загальноосвітньої школи : [постанова ЦК Компартії України і Ради Міністрів Укр. РСР від 10 лип. 1984 р. № 281] // Рад. шк. – 1986. – № 6. – С. 19–25.
- 730. Про** перехід на нові навчальні плани і програми середньої загальноосвітньої школи : рішення колегії М-ва освіти УРСР від 25.12.1985 р. № 12/131 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1986. – № 3. – С. 3–5.
- 731. Про** роботу відділів і закладів народної освіти Чернівецької області по реалізації Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи : рішення колегії М-ва освіти УРСР від 24.04.1986 р., протокол № 5/39 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1986. – № 12. – С. 3–9.
- 732. Про** роботу органів народної освіти, шкіл та дошкільних закладів республіки по створенню організаційно-педагогічних умов для переходу на навчання дітей 6-річного віку : наказ М-ва освіти Укр. РСР від 13.03.1986 р. № 85 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1986. – № 8. – С. 29–32.
- 733. Рішення** колегії Міністерства освіти УРСР (15 липня 1986 р.) «Про хід реалізації реформи загальноосвітньої школи та завдання органів і закладів народної освіти республіки по її здійсненню в світлі рішень червневого (1986) Пленуму ЦК КПРС і липневого 1986 р. Пленуму ЦК Компартії України» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9284 (Документи засідань колегії Міністерства освіти УРСР (протоколи, рішення, постанови), 25 червня – 15 липня 1986 р.). – Арк. 73–74.

734. Фоменко, М. Ф. Школа на шляху перебудови / М. Ф. Фоменко // Рад. шк. – 1986. – № 8. – С. 3–13.

735. Школа на путях реформи / сост. Н. Е. Чухрий. – Одесса : Маяк, 1986. – 120 с.

1987

736. Анкета, Р. Ш. Реформа школи: проблеми і труднощі в її реалізації / Р. Ш. Анкета // Рад. шк. – 1987. – № 12. – С. 3–10.

737. Демократизация личности. Отчет о второй встрече педагогов-экспериментаторов // Учит. газета. – 1987. – 17 окт. (№ 124). – С. 2.

738. Навчальні плани вечірніх (змінних) середніх загальноосвітніх шкіл на 1987/88 навчальний рік [заочного навчання з сесійним режимом] : затв. наказом Міносвіти УРСР від 09.04.1987 р. № 101 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1987. – № 11. – С. 7–14.

739. Навчальні плани вечірніх (змінних) середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1987/88 навчальний рік [з українською та російською мовою навчання] : затв. наказом Міносвіти УРСР від 09.04.1987 р. № 101 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1987. – № 10. – С. 3–20.

740. Навчальні плани загальноосвітніх шкіл Української РСР з поглибленим теоретичним і практичним вивченням навчальних предметів на 1987/88 навчальний рік : затв. М-ва освіти УРСР від 23.04.1987 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1987. – № 13. – С. 9–23.

741. Навчальні плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1987/88 навчальний рік [з українською мовою викладання] : затв. міністром освіти УРСР від 11.03.1987 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1987. – № 8. – С. 19–24.

742. Навчальні плани спеціалізованих шкіл з поглибленим теоретичним і практичним вивченням циклу навчальних предметів на 1987/88 навчальний рік : затв. М-ва освіти УРСР від 23.04.1987 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1987. – № 13. – С. 3–8.

743. Перебудову школи – на рівень сучасних вимог : тези М-ва освіти СРСР : М-во освіти СРСР узагальнило матеріали учит. з'їздів та конф., які відбулися, виступи в пресі, критичні зауваження в листах трудящих і виносить на обговорення серпневих конф. учителів, всієї громадськості матеріал, який публікується сьогодні // Рад. освіта. – 1987. – 17 лип. (№ 57). – С. 1, 3.

744. Постанова колегії Міністерства освіти УРСР і президії Українського республіканського комітету профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ «Про підсумки роботи органів і установ освіти республіки у 1986 р. та заходи по реалізації рішень ХХVII з'їзду КПРС, шкільної реформи, виконанню планів і соціалістичних зобов'язань на 1987 р.» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9321 (Документи засідань колегії Міністерства освіти УРСР (протоколи, постанови, доповідні записки, рішення), 28 січня – 18 лютого 1987 р.). – Арк. 42–46.

745. Про підсумки навчально-виховної роботи в 1-х класах чотирирічної початкової школи відповідно до вимог шкільної реформи : рішення колегії М-ва освіти УРСР від 24.06.1987 р., протокол № 5/51 // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1987. – № 15. – С. 3–5.

746. Пятый съезд учителей УССР (15–16 мая 1987 г.) / [редкол.: В. Е. Тараненко, В. С. Плохий, В. В. Усенко та ін.]. – Київ : Рад. шк. – 144 с.

747. Рідна мова : [обговорення проекту Статуту школи] / підгот. П. Ігнатенко // Рад. освіта. – 1987. – 5 трав. (№ 35). – С. 3.

748. Статут середньої загальноосвітньої школи : проект // Рад. освіта. – 1987. – 6 лют. (№ 10). – С. 2–3.

749. Учебные планы средних общеобразовательных школ Украинской ССР на 1987/88 учебный год [с русским языком обучения] : утв. М-вом просвещения от 11.03.1987 г. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1987. – № 9. – С. 8–21.

750. Фоменко, М. В. Про хід виконання в республіці рішень ХХVII з'їзду КПРС і ХХVII з'їзду Компартії України, основних напрямів реформи

загальноосвітньої і професійної школи по подальшому підвищенню якості навчання і комуністичного виховання підростаючого покоління: доп. міністра освіти Укр. РСР М. Ф. Фоменка / М. В. Фоменко // Рад. шк. – 1987. – № 7. – С. 10–19.

Te same: О ходе выполнения в республике решений XXVII съезда КПСС и XXVII съезда Компартии Украины, основных направлений реформы общеобразовательной и профессиональной школы по дальнейшему повышению качества обучения и коммунистического воспитания подрастающего поколения / М. В. Фоменко // Пятый съезд учителей УССР (15–16 мая 1987 г.) / [редкол.: В. Е. Тараненко, В. С. Плохий, В. В. Усенко и др.]. – Киев, 1987. – С. 17–29.

751. ЦК Компартии Украины. «О ходе осуществления реформы в УССР» (10 сентября 1987 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9328 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР, Міністерства освіти СРСР та інших державних органів з питань народної освіти (інформації, переписки). 6 липня – 30 грудня 1987). – Арк. 48–50.

752. Щербицький, В. В. Поглиблювати реформу школи, виховувати активну, творчу особистість / В. В. Щербицький // Рад. шк. – 1987. – № 7. – С. 4–9.

1988

753. Вишневський, О. І. Демократизація навчально-виховного процесу в школі / О. І. Вишневський // Рад. шк. – 1988. – № 1. – С. 6–12.

754. Войдем в новую школу. Отчет о четвертой встрече педагогов-экспериментаторов, педагогов-ученых и публицистов // Учит. газета. – 1988. – 18 окт. (№ 123). – С. 2.

755. Гільбух, Ю. З. Педагогіка співробітництва: досягнення і прорахунки / Ю. З. Гільбух // Рад. шк. – 1988. – № 1. – С. 12–21.

756. Гончаренко, С. У. Концепція загальної середньої освіти і всебічний розвиток особистості / С. У. Гончаренко // Рад. шк. – 1988. – № 10. – С. 77–80.

- 757. За нову**, демократичну школу : платформа делегації України на Всесоюз. з'їзді працівників освіти // Рад. освіта. – 1988. – 4 лист. (№ 89). – С. 1.
- 758. Завдання** партійних організацій Республіки по здійсненню перебудови середньої та вищої школи відповідно до рішень лютого (1988 р.) Пленуму ЦК КПРС : постанова Пленуму Центр. Комітету Компартії України // Рад. освіта. – 1988. – 12 квіт. (№ 31). – С. 1, 4.
- 759. Заходи** Міністерства освіти УРСР по виконанню рішень лютого 1988 р. Пленуму ЦК КПРС, квітневого 1988 р. Пленуму ЦК Компартії України // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9348 (Документи засідань колегій Міністерства освіти УРСР (постанови, рішення, доповідні записки), 25 травня 1988 р.). – Арк. 3–8.
- 760. Матеріали** Пленума ЦК КПРС, 17–18 лютого 1988 г. – Москва : Политиздат, 1988. – 77 с.
- 761. Методика** обновления. Отчет о третьей встрече педагогов-экспериментаторов в Москве // Учит. газета. – 1988. – 19 марта. (№ 34) – С. 1–2.
- 762. Навчальні** плани середніх загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1988/89 навчальний рік : затв. міністром освіти УРСР 26 квіт. 1988 р. // Зб. наказів та інструкцій М-ва освіти Укр. РСР. – 1988. – № 10. – С. 3–13.
- 763. Ничкало, Н. Г.** Не можна розглядати автономно : [обговорення концепції освіти] / Н. Ничкало // Рад. освіта. – 1988. – 21 жовт. (№ 85). – С. 1.
- 764. Очерки** истории школы и педагогической мысли народов СССР / под ред. Ф. Г. Паначина, М. Н. Колмаковой, З. И. Равкина. – Москва : Педагогика, 1988. – 272 с.
- 765. Постанова** колегії Міністерства освіти УРСР і президії Республіканського комітету профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ (10 березня 1988 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9347 (Документи засідань колегії Міністерства освіти УРСР (постанови, рішення, доповідні записки), 10–30 березня 1988 р.). – Арк. 5–11.

766. Про хід перебудови середньої та вищої школи та завдання партії по її здійсненню : постанова Пленуму Центр. Комітету КПРС від 18 лют. 1988 р. // Рад. освіта. – 1988. – 23 лют. (№ 16). – С. 1, 2.

767. Пугач, В. Варіант на завтра: якою бути концепції освіти / В. Пугач // Рад. освіта. – 1988. – 12 серп. (№ 65). – С. 1.

768. Сухомлинский, В. А. В Центральний Комитет КПСС тов. Хрущеву Н. С. / В. А. Сухомлинский // Сов. педагогика. – 1988. – № 3. – С. 97–102.

769. Сухомлинский, В. А. К вопросу об организации школ-интернатов / В. А. Сухомлинский // Сов. педагогика. – 1988. – № 12. – С. 82–88.

770. Творчо здійснювати реформу школи, розвивати ідейний потенціал перебудови : з Пленуму ЦК Компартії України // Рад. освіта. – 1988. – 12 квіт. (№ 31). – С. 1–4.

771. Фоменко, М. В. На шляху оновлення школи : міністр нар. освіти М. В. Фоменко відповідає на запитання ред. «Радянської освіти» [щодо підготовки до нового навч. року, програми дій новоствореного міністерства та освітн. установ і закл.] // Рад. освіта. – 1988. – 16 серп. (№ 66). – С. 1.

772. Через гуманізацію і демократизацію до нової якості освіти : Всесоюз. з'їзд працівників нар. освіти // Рад. освіта. – 1988. – 21 груд. (№ 102). – С. 1, 2.

773. Шаталов, В. Ф. За чертой привычного : ответы учителя-новатора на заданные журналистом Н. Столяровым вопр. по проблемам перестройки общеобразоват. шк. / В. Ф. Шаталов. – Донецк : Донбасс, 1988. – 69 с.

1989

774. Госкомитет СССР по народному образованию, 11 апреля 1989 г. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 42 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів, ЦК Компартії України та ін. державних органів з питань народної освіти (інформації, листування), 2 січня – 27 червня 1989 р.). – Арк. 153.

- 775. Кучернюк, М. Ф.** Трудові колективи і реформа школи / М. Ф. Кучернюк. – Київ : Т-во «Знання» УРСР, 1989. – 48 с.
- 776. Навчальні** плани денних загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1989/90 навчальний рік : затв. М-вом нар. освіти УРСР від 20 квіт. 1989 р. // Інформ. зб. М-ва нар. освіти УРСР. – 1989. – № 10. – С. 2–20.
- 777. Першочергові** заходи по організації виконання Закону Української РСР «Про мови в Українській РСР» : дод. до рішення колегії МНО УРСР від 27 груд. 1989 р. № 10/69 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 41 (Документи засідань колегії Міністерства (рішення, постанови, доповідні записки) 11 вересня – 27 грудня 1990 р. – Арк. 109–117.
- 778. Про мови** в Українській РСР : Закон Укр. Рад. Соц. Респ. : проект // Рад. освіта. – 1989. – 8 верес. (№ 72). – С. 1–2.
- 779. Про мови** в Українській РСР : Закон Укр. Рад. Соц. Республіки від 28 жовт. 1989 р. // Рад. освіта. – 1989. – 7 листоп. (№ 89). – С. 1–2.
- 780. Рада Міністрів УРСР.** «Про поділ класів (груп) при вивченні української мови і літератури в загальноосвітніх школах, професійно-технічних і педагогічних училищах УРСР з російською мовою навчання на дві групи (підгрупи)» (16 червня 1989 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 42 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів, ЦК Компартії України та ін. державних органів з питань народної освіти (інформації, листування), 2 січня – 27 червня 1989 р.). – Арк. 182.
- 781. Рішення** колегії Міністерства народної освіти УРСР «Про першочергові заходи щодо організації виконання Закону УРСР «Про мови в УРСР» (27 грудня 1989 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 41 (Документи засідань колегії Міністерства (рішення, постанови, доповідні записки), 11 вересня – 27 грудня 1989 р.). – Арк. 108–117.
- 782. Тимчасове** положення про середній спеціальний навчальний заклад (примірне) // Рад. освіта. – 1989. – 28 лип. (№ 60). – С. 1–2.
- 783. Тимчасове** положення про середню загальноосвітню школу СРСР (примірне) // Рад. освіта. – 1989. – 25 лип. (№ 59). – С. 1–2.

784. Щербаков, В. Судьбы национальных культур, языка и народного образования / В. Щербаков // Сов. педагогика. – 1989. – № 9. – С. 11–20.

785. Ягодин, А. Г. Совершенствование межнациональных отношений и школа / А. Г. Ягодин // Сов. педагогика. – 1989. – № 8. – С. 3–11.

1990

786. Вишневський, О. І. Вдивляючись у перспективу. Про деякі підходи до формування концепції української школи / О. І. Вишневський // Рад. шк. – 1990. – № 10. – С. 5–9.

787. Гончаренко, С. У. Про принципів положення Концепції національної середньої загальноосвітньої школи / С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований // Рад. шк. – 1990. – № 10. – С. 3–5.

788. Государственный комитет СССР по народному образованию. Заместителю председателя Шукшунову В. Е. К вопросу о проекте Союзного договора в части образования и науки (18 сентября 1990 г.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 82 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР та ін. державні органи з питань народної освіти, інформації, листування, 1990 (травень – вересень)). – Арк. 105.

789. До національного відродження через школу // Рад. освіта. – 1990. – 31 лип. (№ 61). – С. 1–2.

790. Доповідна записка про початок нового 1990–91 н. р. в загальноосвітніх школах, профтехучилищах, педагогічних навчальних закладах УРСР // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 79 (Документи засідань колегії Міністерства (рішення, постанови, доповідні записки), 12 вересня – 24 жовтня 1990 р.). – Арк. 10–20.

791. Звернення комісій Верховної Ради УРСР з питань народної освіти і науки, з питань культури та духовного відродження до батьків // Рад. освіта. – 1990. – 10 серп. (№ 64). – С. 1.

792. Зязюн, І. А. «...У мені кожен вчитель побачить свого захисника»: на запитання кор. «Радянської освіти» відповідає міністр нар. освіти України

Іван Андрійович Зязюн / інтерв'ю вів Віктор Логвин // Рад. освіта. – 1990. – 31 серп. (№ 70). – С. 1, 2.

793. Каюков, В. Багатоваріантність : [проект концепції, схвалений президією ради Кіровоград. обл. від-ня Пед. т-ва УРСР] / В. Каюков // Рад. освіта. – 1990. – 17 квіт. (№ 30). – С. 1, 3.

794. Конкурс «Національна школа» // Рад. освіта. – 1990. – 26 січ. (№ 7). – С. 1.

795. Конкурс «Національна школа». Багатоваріантність // Рад. освіта. – 1990. – 17 квіт. (№ 30). – С. 1–3.

796. Конкурс «Національна школа». Ключ до відродження // Рад. освіта. – 1990. – 27 лют. (№ 16). – С. 1.

797. Концепція середньої загальноосвітньої національної школи України : проект / М-во нар. освіти УРСР // Рад. освіта. – 1990. – 14 серп. (№ 65). – С. 1–3.

798. Концепція середньої загальноосвітньої української національної школи : проект / підгот.: В. В. Стрілько (голова робочої групи), А. Г. Погрібний, А. М. Алексюк [та ін.] // Рад. освіта. – 1990. – 27 лют. (№ 16). – С. 3.

799. Концепція української національної школи (розроблена творчою групою педагогів Львівської обл.) // Початкова шк. – 1990. – № 11. – С. 38–40.

800. Концепція української школи Прикарпаття : проект / авт. проекту Р. П. Скульський // Рад. освіта. – 1990. – 20 листоп. (№ 92). – С. 2–3.

801. Луговий, В. І. «Ми теж українці...» : [інтерв'ю із заст. міністра нар. освіти УРСР В. І. Луговим про систему освіти в Канаді та міжнар. зв'язки між освітянськими організаціями УРСР і Канади / записав В. Гончаренко] // Рад. освіта. – 1990. – 8 черв. (№ 46). – С. 1, 2.

802. Педагогіка народознавства : [спроба концепції] / авт.: П. Ігнатенко, Ю. Руденко, М. Стельмахович [та ін.] // Рад. освіта. – 1990. – 27 лип. (№ 60). – С. 1–4.

803. Підбито підсумки [конкурсу «Національна школа»] // Рад. освіта. – 1990. – 12 черв. (№ 47). – С. 1.

804. Президія Ради Міністрів УРСР. Про проект Закону УРСР про освіту // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 83 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР та ін. державних органів з питань народної освіти (інформації, листування), 5 жовтня – 28 грудня 1990 р.). – Арк. 90–92.

805. Програми середньої загальноосвітньої школи. 1–3 класи / М-во нар. освіти УРСР, Голов. навч.-метод. управління заг. серед. освіти. – Київ : Рад. шк., 1990. – 176 с.

806. Рада Міністрів УРСР. Проект відповіді (25 грудня 1990) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 83 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР та ін. державних органів з питань народної освіти (інформації, листування), 5 жовтня – 28 грудня 1990 р.). – Арк. 112–114.

807. Рішення колегії Міністерства народної освіти УРСР «Про початок нового 1990–91 н. р. в загальноосвітніх школах, профтехучилащах, педагогічних навчальних закладах УРСР» (12 вересня 1990 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 79 (Документи засідань колегії Міністерства (рішення, постанови, доповідні записки), 12 вересня – 24 жовтня 1990 р.). – Арк. 9.

808. Савченко, О. Я. У пошуках нової Концепції школи першого ступеня навчання / О. Я. Савченко // Початкова шк. – 1990. – № 1. – С. 2–7.

809. Українська школа : [львів. проект концепції укр. нац. шк.] // Рад. освіта. – 1990. – 12 черв. (№ 47). – С. 2–3.

810. Українська школа : проект концепції розроблено на Львівщині // Рад. освіта. – 1990. – 29 черв. (№ 52). – С. 1.

1991

811. Бех, І. Д. Концепція виховання особистості / І. Д. Бех // Рад. шк. – 1991. – № 5. – С. 40–47.

- 812. Верховній Раді України.** Комісії з питань освіти і науки (2 вересня 1991 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 122 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР та ін. державних органів з питань народної освіти (інформації, листування), 5 травня – 30 вересня 1991 р.). – Арк. 72.
- 813. Кабінету Міністрів України** (11 листопада 1991 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 129 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР та ін. державних органів з питань народної освіти (інструкції, листування), 2 жовтня – 31 грудня 1991 р.). – Арк. 31.
- 814. Киричук, О. В.** Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України / О. В. Киричук // Рад. шк. – 1991. – № 5. – С. 33–40.
- 815. Комплексний** план Міністерства народної освіти УРСР на виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 12.02.1991 р. «Про Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року : затв. рішенням колегії М-ва нар. освіти УРСР від 22.05.1991 р. № 5/27 // Інформ. зб. М-ва нар. освіти Укр. РСР. – 1991. – № 14. – С. 4–23.
- 816. Концепція** позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи / авт.: С. У. Гончаренко, В. Ф. Новосельський, В. М. Оржехівська [та ін.] // Рад. шк. – 1991. – № 6. – С. 48–55.
- 817. Концепція** української національної школи // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 112 (Документи засідань колегії Міністерства (рішення, постанови, доповідні записки), 30 січня – 27 лютого 1991 р.). – Арк. 18, 18 зв.
- 818. Крупа, М. П.** Ідея національної школи та шляхи її реалізації в сучасних умовах / М. П. Крупа // Початкова шк. – 1991. – № 1. – С. 2–9.
- 819. Моляко, В. О.** Концепція виховання творчої особистості / В. О. Моляко // Рад. шк. – 1991. – № 5. – С. 47–51.
- 820. Основні** напрямки інформатизації народної освіти УРСР у 1991–1995 рр. та заходи по їх реалізації : затв. рішенням колегії М-ва нар. освіти

УРСР від 24.07.1991 р. № 7/51 // Інформ. зб. М-ва нар. освіти Укр. РСР. – 1991. – № 20. – С. 4–17.

821. Положення про державну загальноосвітню школу Української РСР : проект альтернативний / Твор. спілка вчителів України, Голов. навч.-метод. управління заг. серед. освіти МНО УРСР // Освіта. – 1991. – 12 лип. (№ 56/57). – С. 5–6.

822. Положення про середню загальноосвітню школу України : проект / М-во нар. освіти України, НДІ педагогіки УРСР // Освіта. – 1991. – 12 лип. (№ 56/57). – С. 1–2.

823. Президії Ради Міністрів УРСР. «Про проект Закону УРСР про освіту» (17 січня 1991 р.) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 121 (Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР та ін. державних органів з питань народної освіти (інформації, листування), 3 січня – 29 квітня 1991 р.). – Арк. 24–40.

824. Про освіту : Закон Укр. Рад. Соц. Респ. від 23 трав. 1991 р. // Рад. шк. – 1991. – № 9. – С. 5–19.

825. Про порядок введення в дію Закону Української РСР «Про освіту» : постанова Верхов. Ради Укр. РСР від 4 черв. 1991 р. // Рад. шк. – 1991. – № 9. – С. 3–4.

826. Програма розвитку народної освіти Української РСР на перехідний період (1991–1995 рр.) : затв. рішенням колегії М-ва нар. освіти УРСР від 19.06.1991 р., протокол № 6/37 // Інформ. зб. М-ва нар. освіти Укр. РСР. – 1991. – № 15/16. – С. 4–36.

827. Протокол № 5 засідання колегії Міністерства народної освіти УРСР від 22 травня 1991 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 114 (Документи засідань колегії Міністерства народної освіти (протокол № 5, рішення, постанови, доповідні записки), 22 травня 1991 р.). – Арк. 1–5.

828. Протокол № 6 засідання колегії Міністерства народної освіти УРСР від 19 червня 1991 р. // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 115 (Документи засідань колегії Міністерства народної освіти УРСР (протокол

№ 6, рішення, постанови, доповідні записки), 19 червня 1991 р.). – Арк. 1–20.

1992

829. Комплексна програма пошуку, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді «Творча обдарованість» : затв. наказами Президії АН України від 11.12.1991 р. № 335, колегії Міністерства освіти України від 16.10.1991 р. № 8/70, колегії Міністерства освіти України від 20.11.1991 р. № 12–5/210, Міністерства молоді та спорту України від 3.12.1991 р. № 51, Міністерства охорони здоров'я України від 4.12.1991 р. № 11–3, правління фонду «Обдаровані діти України» від 9.10.1991 р. № 3 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 3. – С. 17–22 ; № 5. – С. 20–32.

1993

830. Кузнєцова, Л. В. Загальноосвітня школа України в умовах національного відродження. Кінець 80-х – початок 90-х років (історико-політичний аспект) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / Кузнєцова Людмила Василівна ; Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 1993. – 25 с.

2002

831. Антонєць, М. Я. Проблема реформування змісту шкільної освіти у поглядах В. О. Сухомлинського / М. Я. Антонєць // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини. – Київ, 2002. – Вип. 5. – С. 238–256.

832. Красножон, Н. Г. Загальноосвітня школа України в контексті суспільно-політичного життя (1943–1953 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Красножон Неоніла Григорівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 17 с.

833. Томашенко, В. Державна освітня політика в Україні (1961–1985 роки) / В. Томашенко, О. Жабенко // Вісн. Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2002. – № 2. – С. 147–155.

2003

- 834. Березівська, Л. Д.** Ідеї В. О. Сухомлинського і Закон про школу 1959 р. / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2003. – № 9. – С. 9–12.
- 835. Дзвінчук, Д. І.** Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство / Д. І. Дзвінчук. – Київ : НІЧЛАВА, 2003. – 240 с.
- 836. Жабенко, О. В.** Особливості й тенденції державного управління освітою в Україні (1946–2001 рр.) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Жабенко Олександр Вікторович ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2003. – 20 с.

2004

- 837. Березівська, Л. Д.** В. О. Сухомлинський про навколишнє середовище в контексті освітньої реформи другої половини 50-х років ХХ ст. / Л. Д. Березівська // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки / Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2004. – Вип. 8 : Василь Сухомлинський і сучасність: особистість у навколишньому середовищі. – С. 139–143.
- 838. Кодлюк, Я. П.** Підручник для початкової школи: теорія і практика : [монографія] / Ярослава Кодлюк. – Тернопіль : Підруч. і посіб., 2004. – 228 с.

2005

- 839. Ветрова, М. Л.** Розвиток освіти на Волині у 50–60-х роках ХХ століття / М. Л. Ветрова // Наук. вісн. Історичні науки. Філологічні науки / Волин. держ. ун-т. – Луцьк, 2005. – № 6. – С. 69–74.

2006

- 840. Адаменко, О. В.** Публікації й дисертації 50-х років ХХ століття з питань управління загальноосвітньою школою / Олена Адаменко // Історико-педагогічний альманах / АПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2006. – Вип. 1. – С. 124–130. –

Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ipa_2006_1_14 (дата звернення: 13.06.2017).

841. Адаменко, О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні (1950–2000 рр.) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Адаменко Олена Вікторівна ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 44 с.

842. Березівська, Л. Д. Українські народні традиції як культурологічні засади творчої спадщини В. О. Сухомлинського / Лариса Березівська // Початкова шк. – 2006. – № 12. – С. 5–8.

843. Пироженко, Л. В. Педагогічна преса як джерело дослідження проблем реформування змісту загальноосвітньої школи в кінці 50-х рр. ХХ ст. / Лідія Пироженко // Історико-педагогічний альманах / АПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2006. – Вип. 2. – С. 22–27. – Бібліогр.: 15 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2006_2_4.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

2007

844. Березівська, Л. Д. Прихована реформа шкільної освіти в УРСР: причини, напрями, наслідки (30-ті роки ХХ ст.) / Л. Д. Березівська // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2007. – Вип. 36 – С. 52–57.

845. Березівська, Л. Д. Радянська реформа про зміцнення зв'язку школи з життям (1956–1964) / Лариса Березівська // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 42–47.

846. Березівська, Л. Д. Часткові внутрішньосистемні зміни шкільної освіти УРСР в контексті прихованої русифікації (1964–1984) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2007. – № 9. – С. 60–63.

847. Іванюк, Г. І. Соціально-педагогічні засади розвитку сільської школи в Україні (1958–2000 рр.) / Г. І. Іванюк. – Київ : Пед. думка, 2007. – 408 с.

848. Пироженко, Л. В. Діяльність Комісії з визначення змісту загальної середньої освіти у середині та кінці 60-х рр. ХХ ст. / Лідія Пироженко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ.

пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2007. – № 21. – С. 215–221. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2007_21_34.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

2008

849. Березівська, Л. Д. Радянська реформа загальноосвітньої і професійної школи у руслі зародження демократичних змін в УРСР (1984–1988) / Лариса Березівська // Молодь і ринок. – 2008. – № 1. – С. 25–31.

850. Березівська, Л. Д. Реформування шкільної освіти в УРСР в умовах авторитарно-партійного суспільства на демократичних засадах (1988–1991) / Лариса Березівська // Молодь і ринок. – 2008. – № 4. – С. 21–30.

851. Березівська, Л. Д. Тенденції внутрішньосистемного реформування загальноосвітньої школи в УРСР в умовах авторитарного суспільства (1930–1991) / Л. Д. Березівська // Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – Київ, 2008. – С. 211–338.

852. Пироженко, Л. В. Пошуки теоретичних засад реформування змісту загальної середньої освіти у 1964–1966 рр. / Лідія Пироженко // Історико-педагогічний альманах / АПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2008. – Вип. 2. – С. 4–12. – Бібліогр.: 19 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2008_2_3.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

853. Janmaat, J. G. Nation Building, Democratization and Globalization as Competing Priorities in Ukraine's Education System / Janmaat, Jan Germen // Nationalities Papers. – 2008. – Vol. 36, Iss. 1. – P. 1–23.

2009

854. Березівська, Л. Д. Тенденції внутрішньосистемного реформування загальноосвітньої школи в УРСР в умовах авторитарного суспільства (1930–1991) / Березівська Лариса Дмитрівна // Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ століття : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Березівська Лариса Дмитрівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2009. – Розд. 5. – Арк. 275–407. – *Зміст:*

[Підрозд.] 5.1. Контрреформа системи шкільної освіти як її уніфікація в загальнонарадянську в 30-х – на початку 50-х рр. ХХ ст. – Арк. 275–303 ;
[Підрозд.] 5.2. Реформа щодо зміцнення зв'язку школи з життям 1956–1964 рр. як складова деідеологізації суспільного життя. – Арк. 304–339 ;
[Підрозд.] 5.3. Часткові зміни і наростання стагнаційних явищ у шкільній освіті в 1964–1984 рр. – Арк. 339–368 ; [Підрозд.] 5.4. Зародження демократичних змін на тлі реформи загальноосвітньої і професійної школи (1984–1991). – Арк. 368–400 ; Висновки до п'ятого розділу. – Арк. 400–407.

855. Гуцол, А. Джерела з історії розвитку позашкільних закладів освіти Луганської та Донецької областей (1946–1991 рр.) / Алла Гуцол // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2009. – Ч. 2. – С. 84–90. – Бібліогр.: 19 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpudpu_2009_2_13.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

2010

856. Литньова, Т. Періодизація історії розвитку змісту загальної середньої освіти (30-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) / Тамара Литньова // Історико-педагогічний альманах / АПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2010. – Вип. 2. – С. 68–72. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2010_2_17.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

857. Лікарчук, І. Л. Міністри освіти України : [монографія] : в 2 т. Т. 2. 1943–2007 рр. / І. Л. Лікарчук. – Київ : Ешке О. М., 2010. – 587 с.

858. Пироженко, Л. В. Підходи до диференціації змісту загальної середньої освіти в середині 60-х – першій половині 70-х рр. ХХ ст. / Лідія Пироженко // Молодь і ринок. – 2010. – № 3. – С. 33–36. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mir_2010_3_9.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

859. Семеновська, Л. Політехнічна освіта школярів крізь призму ідей І. Ткаченка / Лариса Семеновська // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтав.

нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2010. – Вип. 1. – С. 96–102. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pena_2010_1_18.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

860. Семеновська, Л. Теоретичні проблеми реалізації ідеї політехнізму у вітчизняній педагогічній теорії (1958–1983 рр.) / Лариса Семеновська // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2010. – Вип. 2. – С. 121–129. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pena_2010_2_22.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

861. Polese, A. The formal and the informal: exploring “Ukrainian” education in Ukraine, scenes from Odessa / Abel Polese // Comparative Education. – 2010. – Vol. 46, Iss. 1. – P. 47–62.

2011

862. Березівська, Л. Д. Внутрішньосистемне реформування загальноосвітньої школи в УРСР в умовах авторитарного суспільства (1930–1991) / Л. Д. Березівська // Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. : хрестоматія / Л. Д. Березівська ; МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України. – Луганськ, 2011. – Ч. 4. – С. 260–376.

863. Грицайова, О. С. Організаційно-педагогічні засади освітніх реформ України другої половини ХХ ст. / Грицайова Ольга Сергіївна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія / РВНЗ «Кримський гуманітарний університет». – Ялта, 2011. – Вип. 30, ч. 2. – С. 90–94.

864. Красняков, Є. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти / Євген Красняков // Віче. – 2011. – № 20. – С. 21–24. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2011_20_9 (дата звернення: 13.06.2017).

865. Москалик, Г. Філософське осмислення реформування освіти Кременчука у 1956–1964 рр. в епоху десталінізації та початку НТР / Геннадій

Москалик // Імідж сучас. педагога. – 2011. – № 5. – С. 38–40. – Бібліогр.: 6 назв.

866. Семеновська, Л. Реалізація ідеї політехнізму засобом організації продуктивної праці учнів (друга половина ХХ століття) / Лариса Семеновська // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – Вип. 1. – С. 134–142. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pena_2011_1_24.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

2012

867. Адаменко, О. В. Особливості і тенденції розвитку педагогічної науки в Україні у другій половині ХХ століття / Олена Адаменко, Віталій Курило // Рідна шк. – 2012. – № 4/5. – С. 39–43. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/rsh_2012_4-5_8.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

868. Гавриленко, Т. Л. Генеза початкової освіти в Україні (1958–2001 роки): історіографія питання / Т. Л. Гавриленко // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2012. – № 19, ч. 1. – С. 260–268. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vlur_2012_19\(1\)_40.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vlur_2012_19(1)_40.pdf) (дата звернення: 13.12.2018).

869. Гавриленко, Т. Л. Розвиток початкової освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. як історико-педагогічна проблема / Т. Л. Гавриленко // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2012. – № 15, ч. 1. – С. 234–240. – Текст статті доступний в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vlur_2012_15\(1\)_34.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vlur_2012_15(1)_34.pdf) (дата звернення: 13.06.2017).

870. Пироженко, Л. В. Основні положення теорії структури змісту освіти у педагогічній науці 70-х рр. ХХ ст. [Електронний ресурс] / Л. В. Пироженко // Наук. вісн. Донбасу : електрон. наук. фах. вид. / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Текст. дані. – Луганськ, 2012. – № 4. – Бібліогр.: 20 назв. –

Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_4_10.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

871. Пироженко, Л. В. Становлення предметів загальної середньої освіти у 30-х роках ХХ ст. / Лідія Пироженко // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань, 2012. – Вип. 2. – С. 125–128. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2012_2_26.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

872. Томаченко, О. В. Трансформація змісту шкільних програм з історії (1989–2010 рр.) / О. В. Томаченко // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2012. – Вип. 3.33. – С. 192–200. – Бібліогр.: 38 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdu_2012_3.33_27.pdf (дата звернення: 14.12.2018).

873. Шліхта, Н. В. «Деідеологізація» освіти в роки перебудови: причини, напрями реформи, суперечності / Н. В. Шліхта // Наук. зап. НаУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». – Київ, 2012. – Т. 130. – С. 37–42. – Бібліогр.: 30 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NaUKMAi_2012_130_9.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

2013

874. Березівська, Л. Д. Державна політика стосовно диференціації організації та змісту шкільної освіти в Українській Радянській Соціалістичній Республіці (кінець 30-х – 80-ті роки ХХ ст.): історіографія та джерела дослідження / Л. Д. Березівська // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки НАПН України, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2013. – Вип. 15. – С. 45–50. – Бібліогр.: 21 назва. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_15_11 (дата звернення: 13.06.2017).

- 875. Гавриленко, Т. Л.** Розвиток початкової освіти в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст.: джерельна основа дослідження / Т. Л. Гавриленко // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки НАПН України, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2013. – Вип. 15. – С. 123–128. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2013_15_28.pdf (дата звернення: 13.06.2017).
- 876. Кирлан, О. В.** Навчальні програми з читання для початкової школи України другої половини ХХ ст. в контексті реформування системи початкової освіти / О. В. Кирлан // Наук. зап. Серія: Педагогіка / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2013. – № 1. – С. 14–19 : табл. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NZTNPU_ped_2013_1_5.pdf (дата звернення: 13.06.2017).
- 877. Крайнік, Р. М.** Компартійні організації у повоєнному відновленні освітніх закладів західної України: радянська історіографія другої половини 1940-х – 1950-х рр. / Р. М. Крайнік // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2013. – Вип. 3.35. – С. 269–272. – Бібліогр.: 15 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdu_2013_3.35_46.pdf (дата звернення: 13.06.2017).
- 878. Крайнік, Р. М.** Радянська ідеологізація системи освіти України в 1945 році: історіографія проблеми / Р. М. Крайнік // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2013. – Вип. 3.34. – С. 288–291. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdu_2013_3.34_43.pdf (дата звернення: 13.06.2017).
- 879. Мисан, В. О.** Організація шкільної освіти в роки нацистської окупації (на прикладі функціонування школи № 2 міста Рівного) / В. О. Мисан // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. / Укр. ін-т нац. пам'яті. –

Київ, 2013. – Вип. 6. – С. 133–144. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ntip_2013_6_15.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

880. Пироженко, Л. В. Дослідження реформування змісту шкільної освіти: джерелознавчий аспект : [1964–1984 pp.] / Л. В. Пироженко // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки НАПН України, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2013. – Вип. 15. – С. 546–549. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_15_110 (дата звернення: 13.06.2017).

2014

881. Березівська, Л. Д. Державна політика щодо диференціації організації та змісту шкільної освіти в Українській Радянській Соціалістичній Республіці у період «відлиги» (друга половина 50-х років – 1964 р.) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2014. – № 1/2. – С. 54–60. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2014_1-2_13 (дата звернення: 13.06.2017).

882. Василенко, Д. П. Стан повоєнної народної шкільної освіти в Українській РСР на прикладі Полтавської області в 1943–1946 роках / Д. П. Василенко // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту / Запоріз. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2014. – Вип. 39. – С. 160–164. – Бібліогр.: 16 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/39/29.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

883. Гавриленко, Т. Л. Державна політика щодо організації початкової освіти в Українській РСР (1964–1984 pp.) / Гавриленко Т. Л. // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. ім. Тараса Шевченка. – Чернігів, 2014. – Вип. 120. – С. 92–96. – Бібліогр.: 29 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdruP_2014_120_29.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

884. Гавриленко, Т. Л. Реформування змісту початкової освіти в Українській РСР у 60-х – на початку 70-х років ХХ ст.: причини, хід,

наслідки / Гавриленко Т. Л. // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2014. – Вип. 119. – С. 35–39. – Бібліогр.: 23 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdruP_2014_119_12.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

885. Лебідь, І. Ю. Пріоритетні завдання управління початковою освітою в 30-х роках ХХ ст. / Лебідь І. Ю. // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2014. – Вип. 17. – С. 75–79. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znprr_2014_17_16.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

886. Панасюк, Л. В. До витоків білінгвізму в Україні: освіта в Україні 1944–1989 рр. (історико-політологічний аналіз) / Л. В. Панасюк // Гуманітарні студії : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2014. – Вип. 21. – С. 125–130. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gums_2014_21_18.pdf (дата звернення: 13.06.2018).

887. Пироженко, Л. В. Диференціація змісту навчального предмета у 60–70-х рр. ХХ ст. / Пироженко Л. В. // Наук. пр. Серія «Педагогіка» / Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». – Миколаїв, 2014. – Т. 246, вип. 234. – С. 133–136. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nrchdured_2014_246_234_28.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

888. Пироженко, Л. В. Реформування змісту загальної середньої освіти – провідна тенденція розвитку української школи 60–80-х років ХХ століття / Л. В. Пироженко // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика. – 2014. – Вип. 3/4. – С. 109–113. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NPO_2014_3-4_23.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

889. Семеновська, Л. Особливості розвитку ідеї політехнізму у вітчизняній педагогічній теорії (1937–1952 рр.) / Лариса Семеновська // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2014. – Вип. 61/62. – С. 192–200. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pena_2014_61-62_31.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

2015

890. Березівська, Л. Д. Державна політика стосовно диференціації організації та змісту шкільної освіти в Радянській Україні в умовах зародження демократичних змін (1985–1991) / Л. Д. Березівська // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2015. – № 1. – С. 70–78.

891. Василенко, Д. Трансформація нормативної бази галузі народної шкільної освіти в період повоєнної відбудови 1950–1957 років у Полтавській області / Дар'я Василенко // Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія: Історичні науки / Нац. ун-т «Острозька академія». – Острог, 2015. – Вип. 24. – С. 108–113. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2015_24_18 (дата звернення: 22.01.2019).

892. Гавриленко, Т. Л. Експериментальні дослідження українських учених у галузі початкової освіти: класи вирівнювання (1975–1982 рр.) / Тетяна Гавриленко // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки НАПН України, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2015. – Вип. 18. – С. 47–52. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/0peddysk_2015_18_10.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

893. Іванюк, Г. Тенденції розвитку сільської школи України (1972–1984 рр.) / Ганна Іванюк // Освіт. простір України. – 2015. – Вип. 5. – С. 7–13. – Бібліогр.: 10 назв.

894. Камишин, В. В. Модернізація змісту середньої освіти в Україні у 90-х роках ХХ століття, спрямована на розвиток обдарованих учнів / В. В. Камишин, Н. Ф. Федорова, Б. О. Піонтковський-Вихватень // Освіта та розвиток обдар. особистості. – 2015. – № 11. – С. 5–15. – Текст статті

доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_11_3 (дата звернення: 22.01.2019).

895. Касьянов, Г. Освітня система України 1990–2014 : аналіт. огляд. / Георгій Касьянов ; Благод. фонд «Інститут розвитку освіти» – Київ : ТАКСОН, 2015. – 52 с.

896. Кушнір, В. М. Втілення ідеї поглибленого вивчення предметів в умовах утилітарної середньої освіти (60–70-ті роки ХХ ст.) / В. М. Кушнір // Наук. зап. Бердян. держ. пед. ун-ту. Педагогічні науки / Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ, 2015. – Вип. 2. – С. 118–123. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/4423/1/Pohlyblene_vyvchennia%20%20.pdf (дата звернення: 13.06.2018).

897. Марчук, О. А. Забезпечення загальноосвітніх шкіл вчителями в період хрущовської «відлиги» (перша половина 1960-х рр. ХХ ст.) / О. А. Марчук // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. / Запоріж. нац. ун-т, Іст. ф-т. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 42. – С. 184–189. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_42_38 (дата звернення: 13.06.2018).

898. Пироженко, Л. В. Диференціація змісту шкільної освіти у 70-х рр. ХХ ст. / Л. В. Пироженко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2015. – Вип. 1. – С. 50–53. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VZhDU_2015_1_12.pdf (дата звернення: 13.06.2017).

899. Пироженко, Л. В. Проблеми реформування змісту вітчизняної загальноосвітньої школи другої половини ХХ ст. крізь призму педагогічної періодики / Пироженко Л. В. // Наук. вісн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. – 2015. – № 1. – С. 162–168. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <https://drive.google.com/file/d/0B39qF5XFgrODb1lrTzFQczNSYkk/view> (дата звернення: 13.06.2017).

900. Прокопів, Л. Диференційований підхід до навчання в діяльності малокомплектних (малочисельних) шкіл України (друга половина XX – початок XXI століть) / Любов Прокопів // Обрії. – 2015. – № 1. – С. 37–40. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2015_1_14 (дата звернення: 13.06.2017).

901. Спудка, І. М. Шкільний процес як засіб формування підлеглих Третього Рейху (на прикладі м. Запоріжжя) / І. М. Спудка, Л. В. Турчина // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т, Іст. ф-т. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 42. – С. 143–147. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_42_30 (дата звернення: 13.06.2018).

902. Янченко, Т. В. Заборона педології в Україні у контексті розвитку радянського суспільства (30-ті роки XX ст.) / Янченко Тамара Василівна // Междунар. науч. журн. = Міжнар. наук. журн. = International scientific journal. – 2015. – № 8. – С. 48–53. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_8_13 (дата звернення: 13.06.2018).

903. Янченко, Т. В. Ліквідація педології в Україні: причини та наслідки / Тамара Янченко // Молодь і ринок. – 2015. – № 11. – С. 45–49. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://www.drohobych.net/ddpu/biblioteka/chutach/fnv/molod_I_rynok/11_130_2015.pdf (дата звернення: 13.06.2018).

2016

904. Марчук, О. А. Зміни в організації навчально-виховної роботи вчителів у школах як наслідок реформування середньої освіти в Україні середини XX ст. / О. А. Марчук // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту / Запоріз. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2016. – Вип. 45, т. 1. – С. 284–287. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45\(1\)_47](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45(1)_47) (дата звернення: 13.06.2018).

905. Пісоцька, М. Е. Нормативно-правове забезпечення індивідуалізації навчання учнів середніх навчальних закладів УРСР другої половини

XX століття / М. Е. Пісоцька // Вісн. Дніпропетров. ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. Педагогічні науки. – 2016. – № 1. – С. 95–100. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://duan.edu.ua/uploads/vidavnitstvo-15-16/16155.pdf> (дата звернення: 13.06.2018).

906. Стражнікова, І. В. Система освіти України в перші роки незалежності : [у статті охарактеризовано систему освіти України, проаналізовано наслідки догматизації змісту навч. процесу до 1991 р., розглянуто й розкрито можливий потенціал розвитку системи освіти країни у перші роки незалежності] / І. В. Стражнікова // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1. – С. 539–542. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12 (дата звернення: 22.01.2019).

907. Фізеші, О. Й. Початкова школа Закарпаття в системних освітніх трансформаціях другої половини ХІХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : [спец.] 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Фізеші Октавія Йосипівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2016. – 40 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://www.npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/D26.053.01/aref_Fizeshi.PDF (дата звернення: 12.12.2018).

2017

908. Нариси з історії розвитку диференційованого підходу до організації навчання в українській школі (кінець 30-х – 80-ті рр. ХХ ст.) [Електронний ресурс] : посібник / [кол. авт.: Сухомлинська Ольга Василівна, Дічек Наталія Петрівна, Березівська Лариса Дмитрівна та ін. ; за заг. ред. Н. П. Дічек]. – Текст. дані. – Київ : Пед. думка, 2017. – 768 с. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/709172/1/posibnyk_13_07_2017_last.pdf (дата звернення: 13.06.2017). – Назва з екрана.

909. Реформа освіти // Путівник по реформах : вид. розроб. Громад. орг. «Інтерньюз-Україна» за підтримки Посольства Фінляндії в Україні. – Київ, 2017. – С. 230–239. – Текст доступний в Інтернеті:

http://reformsguide.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Pytivnuk_for_web_pages.pdf (дата звернення: 22.01.2019).

910. Стражнікова, І. В. Проблеми середньої освіти західного регіону України (друга половина ХХ століття) / Стражнікова І. В. // *Virtus*. – 2017. – Iss. 11. – С. 130–133. – Бібліогр.: 4 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua/Journal11.pdf> (дата звернення: 12.12.2018).

911. Стрільчук, Л. Освітня політика радянської влади на землях Західної України (1939–1941 рр.) / Людмила Стрільчук // *Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Історичні науки*. – 2017. – № 5. – С. 69–73. – Бібліогр.: 7 назв.

2018

912. Berezivska, L. D. Secondary education reform in Ukraine: concepts and drafts (1988–1991) / L. D. Berezivska // *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. – Budapest, 2018. – Vol. 6, Iss. 153. – P. 7–10.

Див. також №№ 123, 124, 128, 129, 131, 134–136, 139, 141, 144–146, 149, 150, 154, 161, 164, 165, 167, 169–172, 179, 185, 188, 260–263, 273, 274, 278, 279, 281, 292, 304, 317, 320, 321, 329, 446, 447, 450, 451, 453, 455–457, 459, 468, 469, 472, 477, 486, 487, 490, 491, 495, 500, 502–504, 506, 508, 509, 515–517, 519, 521–524.

РОЗДІЛ V. РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1991–2001)

Реформування загальної середньої освіти України в перше десятиліття незалежності (1991–2001) можна охарактеризувати як перехідний і кардинальний період, своєрідний місток між радянською авторитарною парадигмою освіти, що відходила в минуле, і демократичною особистісно орієнтованою, котра відкривала нові горизонти її розвитку.

Позитивною тенденцією реформування освіти цього періоду є розроблення нормативної бази галузі з урахуванням громадсько-педагогічної думки. Так, результатом спільної інтенсивної праці Міністерства народної освіти УРСР і науково-педагогічної, учительської спільноти став Закон України «Про освіту», де освіта проголошувалася пріоритетною сферою соціально-економічного розвитку суспільства на засадах гуманізму, демократії, національної самосвідомості, взаємоповаги між народами. У ньому визначено основні принципи освіти: гуманістичний, демократичний, доступність освіти та рівність умов для повної реалізації здібностей, таланту, всебічного розвитку; пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей над політичними й класовими інтересами; органічний зв'язок із національною історією, культурою; незалежність системи освіти від політичних, громадських і релігійних організацій; світський та науковий характер освіти; інтеграція з наукою, виробництвом і міжнародною освітою; гнучкість та практичність освіти; еквівалентність державного управління й громадського самоврядування; безперервність освіти¹. Цей документ як конгломерат творчості українських освітян та учених став першим національним у нашій незалежній державі. Протягом 1993–2003 рр. він зазнавав змін і доповнень.

¹ Про освіту : Закон Укр. Рад. Соц. Респ. від 23 трав. 1991 р. Рад. шк. 1991. № 9. С. 5–19.

Після прийняття Закону України «Про освіту» I з'їзд педагогічних працівників України (1991) для його реалізації схвалив Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»), яку було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. У програмі визначено мету її створення – забезпечення розвитку освіти як пріоритетного засобу розбудови української держави, а також стратегічні завдання реформування освіти: відродження й розбудова національної системи освіти; виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн світу; подолання монопольного становища держави в освітній сфері; формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти.

У руслі розглядуваної проблеми варто зацентувати увагу на підрозділі «Загальна середня освіта», у якому конкретизовано загальні завдання, напрями, шляхи та принципи реформування. Документ кардинально змінював структуру шкільної освіти: від однотипної до різнотипної. Відповідно до нього відкривалася можливість здобувати загальну середню освіту в триступеневій системі загальноосвітніх навчально-виховних закладів: початковій школі (I ступінь), основній школі (II ступінь), старшій школі (III ступінь). Крім того, було узаконено функціонування різних типів загальноосвітніх навчально-виховних закладів: школи нового типу (гімназії, ліцеї, спеціальні заклади для обдарованих дітей, школи (класи) із поглибленим вивченням окремих предметів, навчально-виховний комплекс, недільні, приватні школи тощо), загальноосвітні школи-інтернати, зорієнтовані на спеціалізовану поглиблену підготовку з технічного, гуманітарного, спортивного, художньо-естетичного та інших напрямів, а також відкриття при цих школах окремих класів для обдарованих дітей.

Програма була актуальною й довгоочікуваною, адже в ній визначено педагогічні засади реформування галузі, пріоритети й стратегію розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу XXI століття, а саме: створення життєздатної системи безперервного навчання та виховання з метою досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливості

постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального й культурного потенціалу як найвищої цінності нації². Проте, як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти (2002, схвалено II Всеукраїнським з'їздом працівників освіти, затверджено Президентом України), через невідповідність темпів і глибини перетворень вимогам особистості, суспільства та держави виникла потреба «в радикальній модернізації галузі»³. Отже, від цього часу розпочався новий етап реформування загальної середньої освіти, який потребує об'єктивної й неупередженої оцінки.

Характерною тенденцією для розглядуваного періоду є поява великої кількості авторських колективних та індивідуальних концепцій реформування загальної середньої освіти (концепції української школи загального характеру, концепції виховання, концепції навчання предметів), розроблення яких освітяни, науковці, громадськість розпочали ще в умовах формування демократичного виміру освіти, відродження української школи (1987–1990).

До концепцій загального характеру належать документи, що охоплюють усі складники (мета, завдання, принципи, зміст навчання та виховання, структура, умови реалізації концепції тощо) освітнього процесу української школи. Серед них виділяємо *колективні* (Концепція української національної школи – освітяни Городенківського району Івано-Франківської області (О. Я. Юрковський та ін.), 1991; Концепція інформатизації освіти – В. Ю. Биков, Я. І. Вовк, М. І. Жалдак, Н. В. Морзе, Ю. С. Рамський, І. І. Комісаров, М. Л. Смульсон, Ю. І. Мащбиць, В. І. Луговий, О. І. Ляшенко, В. Д. Руденко, А. Г. Олійник, А. Ю. Пилипчук, 1994; концепція «Школа розвитку» – А. В. Фурман, О. І. Калугін, 1994; Концепція креативної освіти у

² Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 1993 р. № 896. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=896-93-%EF> (дата звернення: 10.04.2019).

³ Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). С. 178.

природничо-науковому ліцеї – А. І. Сологуб, 2000) й *індивідуальні* (Концепція організації навчально-виховного процесу в школі розвитку – О. В. Киричук, 1994 та ін.) тощо.

Окремо визначаємо групу авторських колективних та індивідуальних концепцій виховання школярів (принципи, методи, форми, засоби тощо): Концепція національного виховання – І. Д. Бех, Т. Б. Буяльська, В. М. Герасименко, Т. Д. Дем'янюк, А. Й. Капська, С. О. Кириленко, С. О. Ладивір, І. В. Мартинюк, С. О. Нікітчина, С. О. Свириденко, З. І. Снісар, Ю. І. Терещенко, П. М. Щербань, 1995; Концепція національної системи фізичного виховання – Р. Ф. Ареф'єв, М. Д. Зубалій, В. І. Кубасова, В. В. Столітенко, 1994; Концепція сучасного українського виховання – Львівська обласна організація Всеукраїнського педагогічного товариства імені Григорія Ващенка, 1996; Концепція національного виховання – Ю. Д. Руденко (науковий керівник), О. Т. Губко, Г. В. Біленька, В. І. Каюков, М. І. Кравчук, М. П. Кононенко, Н. І. Поклад, А. М. Москаленко, Є. І. Сявавко, А. В. Цьось, 1996 та ін.

До розроблених у цей період авторських концепцій навчання предметів, що відображають теоретичні й методичні аспекти навчання тих чи інших предметів у загальноосвітній школі, належать такі: Концепція шкільної хімічної освіти – Ю. Г. Шмуклер, 1991; Концепція трудової підготовки учнів – А. В. Вихрущ, М. Гушулей, Г. М. Терещук, Д. О. Тхоржевський, 1992; Концепція шкільної практичної психології – А. М. Фурман, 1992; підходи до Концепції літературної освіти – О. Р. Мазуркевич, 1994; Концепція літературної освіти – Н. Й. Волошина, Є. А. Пасічник, Н. Ф. Скрипченко, П. П. Хропко, 1994; Концепція мовної освіти – О. М. Біляєв, М. С. Вашуленко, В. М. Плахотник, 1994; Концепція вивчення мов національних меншин у загальноосвітніх школах України – лабораторія російської мови та мови етнічних меншин Інституту педагогіки АПН України, 1996; Концепція вивчення українського народознавства в сучасній національній школі – Г. Й. Горинь, Є. І. Сявавко, С. С. Жовнір-

Коструба, Н. С. Жовнір-Івась, О. Д. Жовнір, С. П. Павлюк (керівник), 1997 та ін.

Аналіз документів засвідчив: інтенсифікацію творчої думки щодо перспективного розвитку загальної середньої освіти в умовах розбудови української державності, творення національної державної освітньої політики; активізацію участі в реформуванні, крім науковців та освітян, громадсько-педагогічних і культурних діячів із метою формування національної системи освіти; відродження української школи на основі європейських цінностей, передових принципів (національний, гуманістичний, демократичний, диференціації, індивідуалізації), що відповідало суспільним потребам в умовах відмови від радянської ідеології тощо.

Наведемо міркування академіка В. Г. Кременя (міністр освіти і науки України в 2000–2005 рр.) про одинадцятилітній розвиток системи освіти в незалежній Україні, який, на його думку, «не позбавлений суперечностей і труднощів, але головною при цьому є тенденція до динамізму й осучаснення». Учений визначив основні здобутки розбудови національної системи освіти та демократизації освітянської галузі, а саме: розроблення нової законодавчої бази, створення вітчизняних підручників і педагогічної преси, оновлення змісту освіти, варіативність мережі навчальних закладів та освітньо-професійних програм тощо⁴.

Таким чином, аналіз перших основоположних національних нормативно-правових документів (Закон України «Про освіту», 1991; Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), 1993), авторських індивідуальних і колективних концепцій перспективного розвитку української школи в незалежній Україні свідчить про те, що державна освітня політика цього періоду спрямовувалася на формування національної системи загальної середньої освіти. Її провідними принципами

⁴ Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). С. 86.

стали такі: пріоритетності, демократизації, гуманізації, гуманітаризації, національної спрямованості освіти, безперервності, варіантності, еквівалентності державного управління й громадського самоврядування тощо.

Враховуючи все це, можемо стверджувати, що 1991–2001 рр. в історії загальної середньої освіти незалежної України – це перший досвід національного законотворення й перші спроби реалізації основних законодавчих документів у шкільній практиці.

Для розкриття організаційно-педагогічних основ реформування загальної середньої освіти незалежної України пропонуємо історикам освіти й педагогіки бібліографічні записи джерел (432 позиції 1991–2001 рр.): нормативно-правові документи, періодичні або продовжувані видання («Педагогіка і психологія», «Початкова школа», «Рідна школа», «Шлях освіти», «Освіта і управління», «Директор школи, ліцею, гімназії», «Освіта», «Освіта України», «Педагогічна газета», «Інформаційний збірник Міністерства освіти України», «Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України» та ін.) й історіографічних праць (80 позицій), а саме: статті, монографії тощо науковців 2001–2018 рр., які відображають ступінь дослідженості окресленої проблеми або розвиток історико-педагогічної думки в добу незалежності України. До нього ввійшли, зокрема, наукові розвідки сучасних українських істориків (В. В. Галах, М. М. Зеркаль, А. І. Махінко та ін.), істориків педагогіки (Л. Д. Березівська, Г. І. Грищук, К. М. Левківський, О. Я. Савченко, Л. Л. Смірнова, О. В. Сухомлинська та ін.).

Представлена в цьому розділі бібліографія сприятиме інформаційному забезпеченню дослідження проблеми реформування загальної середньої освіти в незалежній Україні; комплексному введенню джерел до наукового обігу; осмисленню організаційно-змістових основ реформування загальної середньої освіти; розкриттю маловідомих чи невідомих явищ і процесів,

особливостей поступу української педагогічної думки на нових концептуальних засадах.

Розглядуваний період порівняно з попередніми є найменш дослідженим, зокрема потребують подальшого вивчення питання про втілення реформи, її позитивні та негативні результати, зміни в структурі, змісті, організації освітнього процесу.

1991

913. Концепція середньої загальноосвітньої школи України // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 117 (Документи засідань колегії міністерства (протоколи № 8, 9, 10, рішення, постанови, доповідні записки, 30 серпня – 23 вересня 1991 р.). – Арк. 35–69.

914. Положення про групи продовженого дня у загальноосвітніх школах // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 120 (Документи засідань колегії Міністерства (протокол № 11 – продовження, рішення, постанови, доповідні записки, протокол № 12), 16 жовтня – 18 грудня 1991 р.). – Арк. 23–27.

915. Положення про середню загальноосвітню школу України : проект // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 118 (Документи засідань колегії Міністерства (протокол № 11, рішення, постанови, доповідні записки), 16 жовтня 1991 р.). – Арк. 114–129.

916. Постанова про порядок відкриття, реорганізації, ліквідації навчально-виховних закладів системи освіти : проект // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 118 (Документи засідань колегії Міністерства (протокол № 11, рішення, постанови, доповідні записки), 16 жовтня 1991 р.). – Арк. 141–151.

917. Савченко, О. Я. Напрямки оновлення початкової школи / О. Я. Савченко // Початкова шк. – 1991. – № 10. – С. 2–8.

1992

918. Бібік, Н. М. Народознавство (проект програми для 1–3 класів трирічної початкової школи) / Н. М. Бібік, М. Л. Струнка // Початкова шк. – 1992. – № 3/4. – С. 35–38.

919. Комплексна програма пошуку, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді «Творча обдарованість» : затв. наказами Президії АН України від 11.12.1991 р. № 335, колегії Міносвіти України від 16.10.1991 р. № 8/70, колегії Мінвузу України від 20.11.1991 р. № 12–5/210, Мінмолодьспорту України від 3.12.1991 р. № 51, Мінздоров'я України від 4.12.1991 р. № 11–3, правління фонду «Обдаровані діти України» від 9.10.1991 р. № 3 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 3. – С. 17–22 ; № 5. – С. 20–32.

- 920. Концепція** естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури / розроб. Респ. учбово-метод. кабінетом (центром) естет. виховання учнів. молоді М-ва освіти України // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 5. – С. 2–9.
- 921. Концепція** літературної освіти : проект // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 24. – С. 24–28 ; 1993. – № 2. – С. 2–8.
- 922. Концепція** середньої загальноосвітньої школи України : затв. рішенням колегії М-ва освіти України // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 4. – С. 3–29.
- 923. Концепція** трудової підготовки учнів національної школи України : проект / розроб.: А. Вихрущ, М. Гушулей, В. Лопух, Г. Терещук (Тернопіл. пед. ін-т), Д. Тхоржевський (Київ. пед. ін-т ім. М. Драгоманова) // Освіта. – 1992. – 27 берез. (№ 12). – Методист : газета в газеті. – № 3. – С. 1–2.
- 924. Навчання** грамоти і розвиток українського мовлення російськомовних першокласників : метод. рек. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 17/18. – С. 21–27.
- 925. Орієнтовний** навчально-тематичний план курсу «Початки підприємництва» для загальноосвітніх шкіл (10–11-ті класи) // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 9/10. – С. 60–61.
- 926. Основні** напрямки діяльності класного керівника : дод. 1 до листа М-ва освіти України від 30.10.1992 р. № 1/9–163 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 23. – С. 10–18.
- 927. Положення** про державну систему освіти України : проект // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 7 (Протоколи засідань колегії та документи до них, 24 червня 1992 р.). – Арк. 9–12.
- 928. Положення** про заклад освіти (проект) // ЦДАВО України. – Ф. 166. Оп. 18. – Спр. 7 (Протоколи засідань колегії та документи до них, 24 червня 1992 р.). – Арк. 13–22.
- 929. Про додаткові** заходи на виконання Закону «Про мови в Українській РСР» в системі Міністерства освіти України : наказ М-ва освіти України від

07.09.1992 р. № 123 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 19. – С. 3–9.

930. Про запровадження в освітніх закладах норм «Українського правопису» четвертого видання : наказ М-ва освіти України від 09.10.1992 р. № 143 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 21. – С. 3–4.

931. Про запровадження навчання іноземної мови в початкових класах загальноосвітніх шкіл // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 24. – С. 15–24.

932. Про оцінювання поведінки учнів загальноосвітніх шкіл : лист М-ва освіти України від 29.04.1992 р. № 1/9–8 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 9/10. – С. 62.

933. Про перехід до вивчення курсу «Література народів світу» [у школах з українською мовою викладання] : лист М-ва освіти України від 27.09.1992 р. № 1/9–129 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 21. – С. 4.

934. Про поліпшення організації підготовки і видання книг і навчально-методичної літератури для закладів освіти України : наказ М-ва освіти України від 19.10.1992 р. № 155 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 23. – С. 3–9.

935. Програма з народознавства для 1–11-х класів класів : проект : дод. до листа М-ва освіти України від 10.11.1992 р. № 1/9–169 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 24. – С. 3–15.

936. Програма курсу «Основи держави і права України» для 9-х класів загальноосвітніх шкіл : проект // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 15/16. – С. 37–49.

937. Тименко, В. П. Художня праця : орієнт. програма інтегр. курсу для 1–4 кл. сільських шк. / В. П. Тименко // Початкова шк. – 1992. – № 1. – С. 40–47.

938. Тимчасове положення про атестацію педагогічних працівників навчально-виховних закладів та установ освіти України : затв. наказом М-ва освіти України від 10.09.1992 р. № 125 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 20. – С. 3–14.

939. Тимчасове положення про гімназію : затв. наказом М-ва освіти України від 20.07.1992 р. № 74 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 15/16. – С. 17–22.

940. Тимчасове положення про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти : затв. міністром освіти України 20 лип. 1992 р. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 17/18. – С. 2–4.

941. Тимчасове положення про ліцей : затв. наказом М-ва освіти України від 20.07.1992 р. № 74 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 15/16. – С. 22–31.

942. Тимчасове положення про навчально-виховні заклади для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків : затв. міністром освіти України 20 лип. 1992 р. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 17/18. – С. 13–20.

943. Тимчасове положення про недільну школу національних меншин в Україні : затв. М-вом освіти України 04.11.1992 р. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 23. – С. 26–29.

944. Тимчасове положення про приватний середній загальноосвітній заклад в державній системі освіти : затв. наказом М-ва освіти України від 20.07.1992 р. № 74 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 15/16. – С. 27–31.

945. Тимчасове положення про середню загальноосвітню школу України : затв. наказом М-ва освіти України від 20.07.1992 р. № 74 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 15/16. – С. 3–17.

946. Фурман А. В. Орієнтири концепції шкільної практичної психології / А. В. Фурман // Рідна шк. – 1992. – № 11/12. – С. 37–40 : табл., схеми.

1993

947. Бойко, А. М. Гуманізація початкової школи – основа розбудови цілісної системи національної освіти / А. М. Бойко // Початкова шк. – 1993. – № 12. – С. 3–5.

948. Гончаренко, С. На порозі «конверсії» освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Освіта. – 1993. – 6 серп. (№ 23). – С. 5.

949. Гончаренко С. У. Соціально-педагогічні проблеми розбудови української школи / С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований // Рідна шк. – 1993. – № 4. – С. 51–56.

950. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття». – Київ : Райдуга, 1994. – 62 с.

Те саме: Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»): затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 1993 р. № 896 // Освіта. – 1993. – Груд. (№ 44/46). – С. 2–15.

951. З трибуни Першого з'їзду педагогічних працівників України // Освіта. – 1993. – 6 січ. (№ 1/2). – С. 3–9. – *Зі змісту:* Виступи на Пленарному засіданні І. Юхновського, М. Жулинського, Л. Сачкова, І. Дзюби, П. Кислого, Л. Лихоносової ; 27 січ. (№ 5). – С. 3. – *Зі змісту:* Виступ на Пленарному засіданні О. Захаренка ; 3 лют. (№ 6). – С. 3. – *Зі змісту:* Виступ на Пленарному засіданні М. Ярмаченка.

952. Захаренко, О. Виклад доповіді голови Спілки, академіка АПН України Олександра Захаренка [на Другому з'їзді Творчої спілки вчителів України / О. Захаренко] // Освіта. – 1993. – 20 жовт. (№ 36). – С. 4–5.

953. Звернення делегатів Другого з'їзду Творчої спілки вчителів України до Президента України Леоніда Макаровича Кравчука // Освіта. – 1993. – 20 жовт. (№ 36). – С. 3.

954. Інформаційні матеріали до засідання колегії Міністерства за підсумками 1993 року (середні загальноосвітні, позашкільні навчально-виховні та дошкільні заклади). – Київ, 1994 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 85 (Протоколи, рішення колегії та документи до них № 22, 23, 25, 16 березня – 25 травня 1994 р.). – Арк. 135–165.

955. Концепція самоорганізації розвитку особистості учня у навчально-виховному процесі / М. О. Аверін, Т. А. Аверіна, Ю. П. Болотін [та ін.] // Рідна шк. – 1993. – № 8. – С. 53–60.

- 956. Концепція** трудової підготовки школярів України : проект / творчий колектив: Д. О. Тхоржевський (керівник) [та ін.] // Освіта. – 1993. – 30 серп. (№ 28). – С. 8–9.
- 957. Минко, Я.** Крок зроблено : перші заг. збори Акад. пед. наук / Ярослав Минко // Освіта. – 1993. – 8 квіт. (№ 11). – С. 4.
- 958. Орієнтири** концепції навчальної книжки і підручника / А. В. Фурман, С. І. Атаманенко, В. В. Клименко, О. І. Цедик // Рідна шк. – 1993. – № 1. – С. 17–20.
- 959. Положення** про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти : затв. наказом М-ва освіти України від 01.07.1993 р. № 230 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 20. – С. 4–6.
- 960. Положення** про логопедичні пункти системи освіти : затв. наказом М-ва освіти України від 13.05.1993 р. № 135 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 20. – С. 13–19.
- 961. Положення** про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19 серп. 1993 р. № 660 // Освіта. – 1993. – 3 верес. (№ 29). – С. 8–9.
- 962. Положення** про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу, клас) України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку : затв. наказом М-ва освіти України від 13.05.1993 р. № 136 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 22. – С. 18–30 ; 1994. – № 1. – С. 17–27.
- 963. Про використання** державної символіки у навчально-виховних закладах України : лист М-ва освіти України від 20.07.1993 р. № 1/9–103 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 19. – С. 15–25.
- 964. Про підсумки** експерименту щодо проведення тестування випускників загальноосвітніх шкіл і впровадження нових умов прийому до вищих навчальних закладів : рішення колегії М-ва освіти України від 02.09.1993 р. № 16/1 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 22. – С. 10–18.

- 965. Про порядок** зарахування дітей до 1-го класу загальноосвітніх навчально-виховних закладів : наказ М-ва освіти України від 28.07.1993 р. № 285 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 17/18. – С. 31–32.
- 966. Про роботу** органів управління і навчальних закладів по розбудові системи національної освіти : рішення колегії М-ва освіти України від 26.04.1993 р. № 11/2 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 14. – С. 3–19.
- 967. Програма** комплексу навчальних занять «Охорона життя і здоров'я учнів» // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 23 ; 1994. – № 2. – С. 4–11.
- 968. Статут** Асоціації керівників шкіл України (АКШУ) // Освіта. – 1993. – 23 черв. (№ 19). – С. 6.
- 969. Статут** Українського Педагогічного товариства ім. Григорія Ващенка : проект // Освіта. – 1993. – 17 верес. (№ 31). – С. 6.
- 970. Таланчук, П. М.** «Починати треба спочатку...» : [інтерв'ю з міністром освіти П. М. Таланчуком про розбудову нової освіти України / записала Ольга Гергель] // Початкова шк. – 1993. – № 1. – С. 2–3.
- 971. Таланчук, П. М.** Україна: від найдипломованішої до найосвіченішої / Петро Таланчук // Освіта. – 1993. – 27 серп. (№ 27). – С. 2.
- 972. Таланчук, П. М.** Україна ХХІ століття: стратегія освіти (доп. міністра освіти на Першому з'їзді педпрацівників України) / П. М. Таланчук // Рідна шк. – 1993. – № 2. – С. 2–8.
- 973. Таланчук, П. М.** Щоб відчули себе повноцінними людьми... / Петро Таланчук // Освіта. – 1993. – 5 листоп. (№ 38). – С. 2.
- 974. Таланчук, П. М.** ...Як земля освячена трудом : на запитання кореспондента відповідає міністр освіти України П. М. Таланчук / розмову вела Ольга Гергель // Освіта. – 1993. – 22 квіт. (№ 13). – С. 4–5.
- 975. Тимчасове** положення про логопедичні пункти при загальноосвітніх школах : затв. міністром освіти України 20 лип. 1992 р. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1993. – № 3. – С. 24–31.

1994

- 976. Доповідна** записка про хід експерименту «Школа розвитку» в Донецькому експериментальному об'єднанні шкільних модулів // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 86 (Протоколи, рішення колегії та документи до них № 26, 27, 29, 30, 31, 32, 29 червня – 28 грудня 1994 р.). – Арк. 39–44.
- 977. Інструкція** про порядок прийому учнів до загальноосвітніх навчально-виховних закладів на конкурсній основі : затв. наказом М-ва освіти України від 20.07.1994 р. № 236 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 22. – С. 3–6.
- 978. Киричук, О. В.** Концепція організації навчально-виховного процесу в школі розвитку / О. В. Киричук // Рідна шк. – 1994. – № 6. – С. 15–18.
- 979. Концепція** безперервної системи національного виховання : проект / М-во освіти України. – Київ, 1994. – 16 с.
- 980. Концепція** викладання іноземних мов в Україні : проект / підгот.: Бех П. О., Биркун Л. В. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 24. – С. 7–24.
- 981. Концепція** інформатизації / авт. кол.: В. Ю. Биков, Я. І. Вовк, М. І. Жалдак [та ін.] // Рідна шк. – 1994. – № 11. – С. 26–29.
- 982. Концепція** літературної освіти / Н. Й. Волошина, Є. А. Пасічник, Н. Ф. Скрипченко, П. П. Хропко // Початкова шк. – 1994. – № 3. – С. 48–56.
- 983. Концепція** національного виховання // Освіта. – 1994. – 26 жовт. (№ 71/72). – С. 5–6, 11–12.
- 984. Концепція** національної системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді України / Р. Т. Раєвський, В. Г. Ареф'єв, М. Д. Зубалій [та ін.] // Початкова шк. – 1994. – № 8. – С. 50–54.
- 985. Концепція** неперервної валеологічної освіти в Україні / розроб.: Т. Бойченко, Н. Вадзюк, В. Мовчанюк [та ін.] // Початкова шк. – 1994. – № 12. – С. 43–46 ; 1995. – № 2. – С. 57–60.

- 986. Левшин, М. М.** До вивчення інформатики в 1–4 класах / М. М. Левшин // Початкова шк. – 1994. – № 8. – С. 19–24.
- 987. Навчальні** плани середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів України на 1994/95 навчальний рік // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 10. – С. 2–24.
- 988. Положення** про загальноосвітній інтернатний заклад України : затв. М-вом освіти України від 13.05.1993 р. № 138 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 13/14. – С. 31–62.
- 989. Положення** про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти // Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту / М-во освіти України ; [упоряд.: К. Е. Жолковський, С. І. Лисенко]. – Київ, 1994. – Вип. 1. – С. 63–65.
- 990. Положення** про Малу академію наук і наукові товариства учнів України : дод. № 1 до наказу М-ва освіти України від 11.02.1994 р. № 35 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 9. – С. 10–16.
- 991. Положення** про навчальний та навчально-науково-виробничий комплекси : затв. наказом М-ва освіти України від 19.01.1994 р. № 13 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 13/14. – С. 3–9.
- 992. Положення** про навчальні майстерні загальноосвітнього навчально-виховного закладу : затв. наказом М-ва освіти України від 16.06.1994 р. № 184 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 20. – С. 13–17.
- 993. Положення** про навчально-виховні заклади для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків : затв. наказом М-ва освіти України від 13.05.1993 р. № 137 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 1. – С. 3–16.
- 994. Положення** про порядок проведення тестування із загальноосвітніх дисциплін та Положення про центр тестування : затв. наказом М-ва освіти України від 03.03.1994 р. № 57 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 8. – С. 23–24.

995. Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19 серп. 1993 р. № 660 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 12. – С. 3–17.

996. Про введення в дію Положення про середній загальноосвітній навчально-виховних заклад : наказ М-ва освіти України від 07.09.1993 р. № 332 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 12. – С. 2–17.

997. Про порядок відбору та виїзду учнів загальноосвітніх навчально-виховних закладів України на навчання за кордоном : лист М-ва освіти України від 31.03.1994 р. № 1/9–60 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 8. – С. 25–26.

998. Про поступове впровадження вивчення іноземних мов у початкових класах загальноосвітніх шкіл : лист Управління змісту базової освіти М-ва освіти України від 26.09.1994 р. № 3/12–245 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 21. – С. 13–15.

999. Про стан навчально-виховної роботи закладів освіти та завдання по реалізації Державної національної програми «Освіта» : рішення колегії М-ва освіти України від 16.03.1994 р. № 22/1 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 11. – С. 3–20.

1000. Про удосконалення керівництва виховною роботою у навчально-виховних закладах Міністерства освіти України : наказ М-ва освіти України від 04.11.1993 р. № 395 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 2. – С. 3–4.

1001. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 груд. 1993 р. № 3808-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 14. – Ст. 80. – Текст закону станом на 03.07.2018 р. доступний в Інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 14.12.2018).

1002. Програма з іноземних мов для початкової школи // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 21. – С. 15–32.

1003. Програма інтегративного курсу «Основи валеології та медичних знань» (1–10 класи, 332 год) / склали: А. Б. Царенко, Т. Є. Бойченко,

Т. П. Усатенко [та ін.] // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1994. – № 17/18. – С. 3–49.

1004. Савченко, О. Я. Альтернативні можливості початкової освіти / О. Я. Савченко // Початкова шк. – 1994. – № 5. – С. 3–6.

1005. Стельмахович, М. Г. Виховний ідеал української народної педагогіки / М. Г. Стельмахович // Початкова шк. – 1994. – № 2. – С. 3–6.

1006. Стельмахович, М. Г. Українознавство в початковій школі / М. Г. Стельмахович // Початкова шк. – 1994. – № 8. – С. 3–5.

1007. Українознавство (стандарт навчального інтегративного курсу) : проект / авт. кол.: П. П. Кононенко (керівник), Т. П. Усатенко (ведуча проекту стандарту), С. В. Чепелик [та ін.] // Початкова шк. – 1994. – № 12. – С. 40–43.

1995

1008. Бібік, Н. М. Програма пропедевтичного курсу «Основи радіаційно-гігієнічних знань» / Н. М. Бібік, В. А. Приліпко // Початкова шк. – 1995. – № 10/11. – С. 39–43.

1009. Бондаренко, Н. В. Про концепцію мовної освіти національних спільнот в Україні / Н. В. Бондаренко // Початкова шк. – 1995. – № 10/11. – С. 24–27.

1010. Бурячок, А. А. Про концепцію нової (остаточної) редакції українського правопису / А. А. Бурячок // Освіта. – 1995. – 27 верес. – 4 жовт. (№ 37/38). – С. 8–9.

1011. Гончаренко, С. У. Гуманітаризація загальної середньої освіти / С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований // Початкова шк. – 1995. – № 3. – С. 4–10 ; № 4. – С. 9–13.

1012. Гончаренко, С. У. І все-таки гуманітаризація! / С. У. Гончаренко // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 3–7.

1013. Експериментальна програма з курсу «Основи сімейної економіки та малого бізнесу» (9-й клас) / уклад. М. І. Карлін // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 15. – С. 13–25.

- 1014. Єрмоленко, С. Я.** Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови / С. Я. Єрмоленко, Л. І. Мацько // Початкова шк. – 1995. – № 1. – С. 33–37.
- 1015. Жофчак, З. З.** Концепція навчально-виховної роботи авторської школи / З. З. Жофчак // Початкова шк. – 1995. – № 7. – С. 48–51.
- 1016. Закон України про мови : проект // Освіта. – 1995. – Черв. (№ 26). – С. 7.**
- 1017. Закон України «Про науку» : проект // Освіта. – 1995. – 23 серп. (№ 33). – Укр. вчений : дод. до тижневика «Освіта». – 17 серп. (№ 4). – С. 2–5.**
- 1018. Згуровський, М.** Доповідь міністра освіти на парламентських слуханнях про стан освіти в Україні / Михайло Згуровський // Освіта. – 1995. – 22 лют. (№ 8). – С. 1–2.
- 1019. Згуровський, М.** Знання: створити можливість для їх здобуття : із доп. міністра освіти на Колегії, присвяч. діяльності серед. загальноосвіт. шк. та профтехосвіти / Михайло Згуровський // Освіта. – 1995. – 13–19 квіт. (№ 13/14). – С. 3.
- 1020. Згуровський, М.** Україна зобов'язана повернути собі славу найосвіченішої / Михайло Згуровський // Освіта. – 1995. – 23 серп. (№ 33). – С. 2, 3.
- 1021. Інтелігенція України б'є на сполох // Освіта. – 1995. – 8–15 листоп. (№ 45/46). – С. 8–9. – Зміст:** Постанова Конгресу української інтелігенції ; З виступу учасників Конгресу І. Драча, П. Мовчана, К. Морозова, А. Погрібного.
- 1022. Концепція** безперервної базової хімічної освіти в Україні : проект / авт. кол.: Буринська Н. М., Бовиків Б. О., Бібік Н. М. [та ін.] // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 7. – С. 3–27.
- 1023. Концепція** безперервної біологічної освіти в Україні : проект / авт. кол.: Мусієнко М. М., Брайон О. В., Данилова О. В. [та ін.] // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 8. – С. 24–31.

1024. Концепція безперервної історичної освіти в Україні : проект / авт. склад: Л. В. Артемова, О. І. Ганжа, О. І. Калакура [та ін.] // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 8. – С. 11–24.

1025. Концепція національного виховання : схвалена Всеукр. пед. радою працівників освіти від 30 черв. 1994 р. / М-во освіти України // Початкова шк. – 1995. – № 2. – С. 48–52. – Текст доступний в Інтернеті: http://shekeriakliudmyla.blogspot.com/2015/11/blog-post_17.html (дата звернення: 12.12.2018).

1026. Концепція національного художнього виховання дітей, учнівської та студентської молоді в умовах відродження української національної культури / розроб. Василем Герасименком, Аллою Верещагіною ; Укр. центр естет. виховання молоді // Освіта. – 1995. – 6 верес. (№ 35). – С. 3.

1027. Концепція неперервної екологічної освіти та виховання в Україні : проект // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 14. – С. 2–17.

1028. Концепція та зміст природничо-математичної освіти в навчальних закладах гуманітарного спрямування : зб. метод. матеріалів. Вип. 1 / [редкол.: О. І. Глобін та ін.]. – Київ, 1995. – 88 с.

1029. Концепція шкільної математичної освіти : проект // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 17. – С. 20–32.

1030. Левшин, М. Концепція вивчення інформатики / М. Левшин // Початкова шк. – 1995. – № 8. – С. 40–42.

1031. Національна державна комплексна програма естетичного виховання / МОН України, АПН України, Ін-т українознавства Київ. ун-ту ім. Т. Шевченка, Ін-т систем. дослідж. освіти України ; уклад.: І. А. Зязюн, О. М. Семашко // Рідна шк. – 1995. – № 12. – С. 29–52.

1032. Ніколаєнко, С. Чи потрібні зміни в Законі «Про освіту»? / Станіслав Ніколаєнко // Освіта. – 1995. – 23 серп. (№ 33). – С. 6.

1033. Ніколенко, О. С. Творчість : навч.-темат. план і програми з розвитку творч. можливостей мол. школярів (1–4 кл.) для вчителів, керівників загальноосвіт. шк., ліцеїв, гімназій, студентів та викладачів пед. спец. вищ.

навч. закл. / О. С. Ніколенко, Л. А. Онищук, С. О. Сисоєва // Початкова шк. – 1995. – № 7. – С. 38–40.

1034. Орач, О. Небезпечна розмова про двомовність : відкритий лист П. Симоненку, першому секретареві ЦК КПУ з приводу заяви Президії ЦК КПУ «Нет – языковой дискриминации и фундаментализму!» / Олег Орач // Освіта. – 1995. – 25 січ. (№ 4). – С. 8–9.

1035. Положення про вечірню (змінну) середню загальноосвітню школу : затв. наказом М-ва освіти України від 17.10.1994 р. № 293 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 6. – С. 26–31.

1036. Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року» : постанова Кабінету Міністрів України від 11 серп. 1995 р. № 638 // Освіта. – 1995. – 23 серп. (№ 33). – С. 2.

1037. Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності : затв. наказом М-ва освіти України від 15.02.1995 р. № 39 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 12. – С. 7–24.

1038. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається : затв. наказом М-ва освіти України, М-ва праці України і М-ва у справах молоді і спорту України від 02.06.1995 р. № 159/30/1526 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 15. – С. 2–7.

1039. Про освіту : Закон України : [проект нової ред., прийнятий Верхов. Радою України у першому читанні] // Освіта. – 1995. – 15 серп. (№ 31). – С. 1–4.

1040. Про поліпшення навчально-виховної роботи в загальноосвітніх та професійно-технічних закладах і завдання щодо реалізації рекомендацій парламентських слухань «Про стан освіти в Україні» : рішення колегії М-ва освіти України від 28.03.1995 р. № 3/1 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 10. – С. 3–9.

1041. Програма з курсу «Основи екології» для 10–11-х класів середньої загальноосвітньої школи / уклад.: Пустовіт Н. А., Плечова З. Н. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 14. – С. 18–32.

1042. Програма курсу «Людина і суспільство» для учнів 11-х класів загальноосвітніх навчально-виховних закладів : проект / склали: Арцішевський Р. А. (наук. керівник), Возняк С. С., Кондратик Л. Й. [та ін.] // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 20. – С. 10–19.

1043. Програма курсу «Права людини» для учнів середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів : проект / склали: Денисов В. Н., Рабінович П. М., Семенов В. С. [та ін.] // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1995. – № 19. – С. 2–25.

1044. Римаренко, Ю. Права людини та громадянина, права народів, права етнічних меншин (концептуальний аспект) / Ю. Римаренко // Освіта. – 1995. – 12 лип. (№ 29). – С. 1–6.

1045. Скопенко, В. «Сьогодні українську вивчає весь світ, але не забудьте як зникали держави...» / Віктор Скопенко // Освіта. – 1995. – 13 груд. (№ 52). – С. 4–5.

1046. Шибко, В. Правильні слова вселяють надію, але не заклики врятовують освіту : співдоп. виголосив заст. голови Комісії Верхов. Ради України з питань науки та нар. освіти / Віталій Шибко // Освіта. – 1995. – 22 лют. (№ 8). – С. 3.

1996

1047. Базовий навчальний план середньої загальноосвітньої школи : проект : дод. 2 до рішення колегії М-ва освіти України від 22.05.1996 р. № 8/3–6 // Освіта України. – 1996. – № 3. – С. 5 ; Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 17/18. – С. 12–20.

1048. Болюбаш, Я. Програма «Вчитель» захищає соціальний статус педагога : [інтерв'ю із секретарем робочої групи, начальником відділу пед. освіти Голов. упр. вищ. освіти М-ва освіти України Ярославом Болюбашем з

викладом та комент. основ. положень нової програми / вела Ніна Міщенко] // Освіта України. – 1996. – № 10. – С. 4–5.

1049. Гнатюк, В. Відчуті причетність до розбудови держави : Концепція нац. шк. і шляхи її реалізації / В. Гнатюк // Рідна шк. – 1996. – № 10. – С. 7–9.

1050. Єрмаков, І. Г. Нова школа нової України на зламі століть /І.Г.Єрмаков // Постметодика. – 1996. – № 4. – С. 23–28.– Бібліогр.: 20 назв.

1051. Звернення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Яка перспектива української освіти?» до Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України // Освіта. – 1996. – 20 листоп. (№ 63/64). – С. 3.

1052. Звернення Комісії Верховної Ради України з питань науки та народної освіти до Президента України Л. Д. Кучми // Освіта. – 1996. – 18 верес. (№ 50). – С. 1.

1053. Інструкція про екзамени, переведення та випуск учнів загальноосвітніх навчально-виховних закладів України : затв. наказом М-ва освіти України від 29.01.1996 р. № 24 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 3/4. – С. 50–62.

1054. Інструкція про організацію та діяльність гімназії : затв. наказом М-ва освіти України від 20.07.1995 р. № 217 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 1/2. – С. 49–56.

1055. Інструкція про організацію та діяльність ліцею : затв. наказом М-ва освіти України від 20.07.1995 р. № 217 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 1/2. – С. 57–64.

1056. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти : затв. рішенням колегії МОНУ від 28.02.1996 р. № 2/4-8 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 13. – С. 2–15.

1057. Концепція державного стандарту загальної середньої освіти України : дод. 1 до рішення колегії М-ва освіти України від 22.05.1996 р. № 8/3–6 // Освіта України. – 1996. – № 3. – С. 4–5 ; Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 17/18. – С. 7–11.

- 1058. Концепція** інтегративної українознавчої валеологічної освіти в Україні (за розроб. П. П. Кононенка «Система національної освіти») / ведуча проекту Т. П. Усатенко // Освіта. – 1996. – 24 лип. (№ 39). – С. 1–3.
- 1059. Концепція** національного виховання / кол. авт.: Ю. Д. Руденко, О. Т. Губко, Г. В. Біленька [та ін.] // Освіта. – 1996. – 7 серп. (№ 41). – С. 2–7.
- 1060. Концепція** спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку на найближчі роки та перспективу / АПН України, Ін-т спец. педагогіки. – Київ : Центр слухової реабілітації «Аврора», 1996. – 36 с.
- 1061. Концепція** становлення мережі середніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості : затв. рішенням колегії М-ва освіти України від 26.06.1996 р. № 9/5–4 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 17/18. – С. 53–64.
- 1062. Концепція** сучасного українського виховання / Львів. обл. орг. Всеукр. Пед. Т-ва ім. Г. Ващенка // Освіта. – 1996. – 18 верес. (№ 50). – С. 4–5.
- 1063. Концепція** формування світогляду громадянина України : проект / розроб. Юрій Руденко // Освіта. – 1996. – 20 листоп. (№ 63/64). – С. 8–9.
- 1064. Концепція** шкільної математичної освіти / розроб.: Бурда М. І., Слєпкань З. І., Литвиненко Г. М. // Освіта. – 1996. – 31 лип. (№ 40). – С. 2–4.
- 1065. Кучма, Л.** Діти України: тривоги, біль, надії : з виступу Президента України Леоніда Кучми на Всеукр. нараді з питань дитинства / Леонід Кучма // Освіта. – 1996. – 12 черв. (№ 32). – С. 2.
- 1066. Міщенко, М.** Державну мову – в систему освіти України : «круглий стіл» М-ва освіти і т-ва «Просвіта» / Микола Міщенко // Освіта України. – 1996. – № 11. – С. 4–5.
- 1067. Національна** програма «Діти України» [Електронний ресурс] : затв. указом Президента України від 18 січ. 1996 р. № 63/96 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 1996. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/63/96> (дата звернення: 12.12.2018). – Назва з екрана.

- 1068. Положення** про золоту медаль «За особливі успіхи у навчанні» та про срібну медаль «За успіхи у навчанні» : затв. наказом М-ва освіти України від 19.01.1996 р. № 12 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 8. – С. 17–19.
- 1069. Положення** про навчально-дослідну земельну ділянку загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчальних закладів : затв. наказом М-ва освіти України від 01.11.1995 р. № 307 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 14. – С. 3–10.
- 1070. Положення** про Похвальний лист «За відмінні успіхи у навчанні» та Похвальну грамоту «За особливі успіхи у вивченні окремих предметів» : затв. наказом М-ва освіти України від // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 8. – С. 20.
- 1071. Римаренко, Ю.** Концепція державної етнонаціональної політики України : програма реалізації основ. положень / Юрій Римаренко // Освіта. – 1996. – 29 трав. (№ 30/31). – С. 12–13.
- 1072. Римаренко, Ю.** Концепція державної етнонаціональної політики України : проект / Юрій Римаренко // Освіта. – 1996. – 22 трав. (№ 28/29). – С. 10–11.
- 1073. Роман, С. В.** Концепція навчання іноземної мови / С. В. Роман // Початкова шк. – 1996. – № 2. – С. 16–18.
- 1074. Савченко, О. Я.** «Діти України» – турбота держави : [розмова із заст. міністра освіти України Олександром Савченко щодо виконання Національної програми «Діти України» / записала Ніна Міщенко] // Освіта України. – 1996. – № 8. – С. 1, 4.
- 1075. Савченко, О. Я.** Реформування змісту початкової освіти / О. Я. Савченко // Початкова шк. – 1996. – № 1. – С. 4–8.
- 1076. Савченко, О. Я.** Цілі й цінності реформування сучасної школи / О. Я. Савченко // Шлях освіти. – 1996. – № 1. – С. 20–23.
- 1077. Статут** центрів розвою національної освіти в Україні // Освіта. – 1996. – 14 серп. (№ 42). – С. 3.

1078. Стельмахович, М. Школа і педагогіка в умовах становлення Української Держави / М. Стельмахович // Рідна шк. – 1996. – № 5/6. – С. 5–8.

1079. Цільова комплексна програма «Соціально-психологічна допомога і реабілітація осіб з вадами фізичного і психічного розвитку»: затв. колегією М-ва освіти України від 22.05.1996 р. № 8/2–7 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 13. – С. 15–30.

1997

1080. А як слухати весну? : обговорюємо базовий навч. план і проблеми, пов'язані з його апробацією / О. Писанський, О. Вовк, Т. Шпилька [та ін.] // Освіта. – 1997. – 15–22 січ. (№ 4/5). – С. 7.

1081. Андрущенко, В. Наша освіта має бути на рівні цивілізованих країн : з Колегії М-ва освіти України / Віктор Андрущенко // Освіта України. – 1997. – 22 серп. (№ 34). – С. 1, 2.

1082. Арцішевський, Р. Державний стандарт початкової ланки освіти : суспільствознавство / Роман Арцішевський, Надія Бібік // Початкова шк. – 1997. – № 7. – С. 12–14.

1083. Базовий навчальний план середніх закладів освіти України : проект // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 210 (Протокол № 22 засідання колегії та документи до нього, 24 грудня 1997 р.). – Арк. 39–43.

1084. Булавко, В. Проект Державного стандарту «Початкова школа» та проблеми початкової освіти / Віталій Булавко // Освіта України. – 1997. – 21 листоп. (№ 47). – С. 7.

1085. Вашуленко, М. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) / Микола Вашуленко // Початкова шк. – 1997. – № 2. – С. 2–5.

1086. Вишневський, О. Повернімось до чистих джерел : про деякі невідклад. акценти до концепції сучас. укр. виховання : з виступу Омеляна Вишневського, проф. Дрогобиц. пед. ін-ту ім. І. Франка [на Другому Конгресі Всеукр. пед. т-ва ім. Гр. Ващенка] / Омелян Вишневський // Освіта. – 1997. – 5–11 лют. (№ 10/11). – С. 2 ; 12–19 лют. (№ 12/13). – С. 4–5.

- 1087. Гончаренко, С.** Державний стандарт початкової ланки освіти : природознавство / Семен Гончаренко, Лідія Ващенко, Ніна Коваль // Початкова шк. – 1997. – № 7. – С. 14–17.
- 1088. Громовий, В.** Як не допустити появи в Україні «втраченого покоління»? : Конгрес укр. молоді очима учасника секції «Освіта і молодь» / Віктор Громовий // Освіта. – 1997. – 2–9 лип. (№ 47/48). – С. 6.
- 1089. [Дебати навколо «Стандартів»]** // Освіта. – 1997. – 10–17 груд. (№ 86/87). – С. 4–5.
- 1090. Державний стандарт загальної середньої освіти.** Економіка : [проект] / підгот.: І. Прокопенко, О. Решетняк, О. Олійник [та ін.] // Освіта України. – 1997. – 28 листоп. (№ 48). – С. 5–7 ; 5 груд. (№ 49). – С. 8–10.
- 1091. Державний стандарт загальної середньої освіти.** Історія. Суспільствознавство : проект : [2-й варіант] / керівник робочої групи С. В. Кульчицький // Освіта України. – 1997. – 25 лип. (№ 30). – С. 3–10.
- 1092. Державний стандарт загальної середньої освіти.** Освітня галузь «Математика». «Інформатика». «Природознавство». «Фізика». «Географія» : проект // Освіта України. – 1997. – 8 серп. (№ 32). – С. 3–14.
- 1093. Державний стандарт загальної середньої освіти.** Освітня галузь «Українська мова як державна» : проект // Освіта України. – 1997. – 1 серп. (№ 31). – С. 4–6.
- 1094. Державний стандарт загальної середньої освіти :** проект / підгот.: С. В. Кульчицький, Р. А. Арцішевський, Н. М. Бібік [та ін.] // Освіта України. – 1997. – 30 трав. (№ 22). – С. 6–8 ; 6 черв. (№ 23). – С. 6–8 ; 13 черв. (№ 24). – С. 6–8 ; 27 черв. (№ 26). – С. 7–9 ; 4 лип. (№ 27). – С. 6.
- 1095. Державний стандарт загальної середньої освіти.** Суспільствознавство : проект держстандарту / керівники робочої групи: Бабкіна О. В., Закович М. М., Радіонова І. Ф., Скиба В. Й. // Освіта України. – 1997. – 1 серп. (№ 31). – С. 7–8.
- 1096. Державні освітні стандарти (початкова школа) :** проект // Освіта України. – 1997. – 7 трав. (№ 18/19). – С. 8–9 ; 16 трав. (№ 20). – С. 5–7.

- 1097.** Державні стандарти загальної середньої освіти: соціально-педагогічні виміри : із засідання Комітету Верхов. Ради (про виконання ст. 15 Закону України «Про освіту») / підгот. Олена Гергель // Освіта України. – 1997. – 24 жовт. (№ 43). – С. 1, 6–7.
- 1098.** Доповідна записка про апробацію підручників та навчальних посібників для середніх загальноосвітніх закладів // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 210 (Протокол № 22 засідання колегії та документи до нього, 24 грудня 1997 р.). – Арк. 46–51.
- 1099.** Єдиного освітянського простору домагається Росія від України, або Розповідь про те, на чому базується співпраця двох освітянських міністерств // Освіта України. – 1997. – 21 лют. (№ 9). – С. 1, 4.
- 1100.** Закон України «Про загальну середню освіту» : проект // Освіта. – 1997. – 20–27 серп. (№ 55/56). – С. 6–11 ; Освіта України. – 1997. – 18 лип. (№ 29). – С. 3–7.
- 1101.** Звернення Науково-освітньої ради Всеукраїнського об'єднання «Громада» до українських учених, освітян, діячів культури / П. П. Толочко, М. Д. Ярмаченко, В. В. Немошкаленко [та ін.] // Освіта. – 1997. – 1–8 жовт. (№ 67). – С. 3.
- 1102.** Згуровський, М. «Ми повинні упереджувати ситуацію, а не фіксувати проблеми» : доп. міністра освіти України [на розширеному засід. Колегії М-ва освіти України 19 лют. 1997 р.] / Михайло Згуровський // Освіта України. – 1997. – 28 лют. (№ 10). – С. 1, 4, 9.
- 1103.** Згуровський, М. Міністр освіти України Михайло Згуровський: «Структурне реформування – це примноження потенціалу освіти» / Михайло Згуровський // Освіта України. – 1997. – 4 квіт. (№ 15). – С. 1.
- 1104.** Згуровський, М. Нова ситуація розвитку освіти і роль педагогічної науки : доп. міністра освіти України [на заг. зборах АПН України, що відбулися 28–29 січ. 1997 р.] / Михайло Згуровський // Освіта України. – 1997. – 7 лют. (№ 7). – С. 3.

- 1105. Згуровський, М.** Освіта: підсумки минулого навчального року і найближчі перспективи / Михайло Згуровський // Освіта України. – 1997. – 8 серп. (№ 32). – С. 1–2.
- 1106. Згуровський, М.** Про закони прямої дії в освіті / Михайло Згуровський // Освіта України. – 1997. – 31 жовт. (№ 44). – С. 1, 3.
- 1107. Згуровський, М.** Реальний шлях збереження освіти – реформування : [розмова з міністром освіти України Михайлом Згуровським про розвиток нац. освіт. системи / записав Анатолій Фурман] // Освіта і упр. – 1997. – № 1. – С. 6–12.
- 1108. Згуровський, М.** «Явища, зумовлені економічною кризою, не повинні затінити позитивних напрацювань» : [доп. міністра освіти України на розширеній колегії М-ва освіти України] / Михайло Згуровський // Освіта України. – 1997. – Січ. (№ 4/5). – С. 1, 3–5.
- 1109. Змін** на краще не передбачається : констатувала Колегія М-ва освіти України // Освіта. – 1997. – 15–22 січ. (№ 4/5). – С. 1–3.
- 1110. Колегії** Міністерства освіти України. Про підсумки експериментальної роботи авторської (М. П. Гузика) школи-комплексу № 3 м. Южного Одеської області : доповідна записка // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 208 (Протоколи №№ 19, 20 засідань колегії та документи до них, 24 вересня – 29 жовтня 1997 р.). – Арк. 172–177.
- 1111. Комплексні** заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 8 верес. 1997 р. № 998 // Освіта. – 1997. – 24 верес. – 1 жовт. (№ 65/66). – С. 4–5.
- 1112. Концептуальні** засади демократизації та реформування освіти в Україні : пед. концепції / [авт.: А. Погрібний, А. Алексюк, О. Вишневський та ін.]; Всеукр. Пед. Т-во ім. Гр. Ващенка, Ін-т українознавства Нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, АН вищої шк. України. – Київ : Школяр, 1997. – 150 с.
- 1113. Концептуальні** засади розвитку освіти національних меншин в Україні : проект // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 205 (Прокол № 9 засідання колегії та документи до нього, 28 травня 1997 р.). – Арк. 19–36.

1114. Концептуальні положення науково-освітнього напрямку «Безпека життя і діяльності людини» для всіх рівнів освіти в Україні / авт. кол.: Науменко А. М., Кузнецов В. О., Малишева Н. Р. [та ін.] // Освіта. – 1997. – 26 листоп. – 3 груд. (№ 82/83). – С. 10–11.

1115. Концепція вивчення мов національних меншин у загальноосвітніх школах України / розроб. лаб. рос. мови та мов етнічних меншин Ін-ту педагогіки АПН України // Освіта України. – 1997. – 21 лют. (№ 9). – С. 8–9.

1116. Концепція вивчення українського народознавства в сучасній національній школі : проект / авт. кол.: Г. Й. Горинь, Є. І. Сявакко, С. С. Жовнір-Коструба [та ін.] // Освіта України. – 1997. – 10 жовт. (№ 41). – С. 10.

1117. Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» / М-во освіти України. – Київ, 1997. – 5 с.

Те саме // Освіта України. – 1997. – 12 груд. (№ 50). – С. 6.

1118. Концепція позашкільної освіти та виховання : [затв. рішенням колегії М-ва освіти України від 25.12.1997 р. № 16/3-8] // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 7. – С. 22–32 ; Освіта. – 1997. – 26 лют. – 5 берез. (№ 16/17). – С. 3–4 ; Освіта України. – 1997. – 14 берез. (№ 12). – С. 3–4.

1119. Концепція створення засобів навчання нового покоління для середніх закладів освіти України (проект) // ЦДАВО України. – Ф. 166. Оп. 18. – Спр. 208 (Протоколи №№ 19, 20 засідань колегії та документи до них 24 вересня – 29 жовтня 1997 р.). – Арк. 145–154.

1120. Концепція фізичного виховання в системі освіти України : дод. до рішення колегії М-ва освіти України від 23.04.1997 р. № 7/6–18 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 13. – С. 4–14.

1121. Кочіна, Л. Державний стандарт початкової ланки освіти : математика / Лідія Кочіна, Наталія Листопад, Григорій Литвиненко // Початкова шк. – 1997. – № 7. – С. 18–20.

- 1122. Кульчицький, С.** Державний освітній стандарт з історії / С. Кульчицький, К. Криlach // Освіта України. – 1997. – 26 груд. (№ 52). – С. 8.
- 1123. Курас, І.** «Ставити запитання легше, ніж відповідати» : виступ першого віце-прем'єр-міністра України [на розширеному засіданні Колегії М-ва освіти України, що відбулося 19 лют. 1997 р.] / Іван Курас // Освіта України. – 1997. – 28 лют. (№ 10). – С. 1, 3.
- 1124. Лазаренко, П.** Уряд володіє ситуацією у повному обсязі : [доп. Прем'єр-міністра України на розширеній Колегії М-ва освіти України] / Павло Лазаренко // Освіта України. – 1997. – Січ. (№ 4/5). – С. 1, 2.
- 1125. Мартиненко, В.** Державний стандарт початкової ланки освіти : словесність (читання) / Валентина Мартиненко // Початкова шк. – 1997. – № 7. – С. 9–11.
- 1126. Методичні** рекомендації та тести психолого-педагогічного обстеження дітей з підвищеним рівнем здібностей / М-во освіти України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України // Початкова шк. – 1997. – № 2. – С. 49–53 ; № 3. – С. 58–59.
- 1127. Наровлянський, О.** Закон для школи чи школа для Закону? / Олександр Наровлянський // Освіта. – 1997. – 15–22 жовт. (№ 70/71). – С. 2–3.
- 1128. Науменко, Г.** Про деякі аспекти реформування освіти України / Г. Науменко // Шлях освіти. – 1997. – № 1. – С. 2–6.
- 1129. Науменко, І.** Чи існує територіальна нація? : проблеми виховання укр. нац. ідеї в шк. / Ігор Науменко // Освіта. – 1997. – 26 лют. – 5 берез. (№ 16/17). – С. 5.
- 1130. Ніколаєнко, С.** Як вижити освіті / Станіслав Ніколаєнко // Освіта. – 1997. – 22–29 січ. (№ 6/7). – С. 2.
- 1131. Обґрунтування** Концепції освіти з безпеки життя і діяльності людини / авт. кол.: Володимир Кузнецов, Віктор Лук'янчиков, Наталія Малишева [та ін.] // Освіта України. – 1997. – 12 груд. (№ 50). – С. 6–8.

- 1132. Погрібний, А.** Державо- і націєтворче покликання освіти в Україні : доп. голови Всеукр. Пед. Т-ва ім. Г. Ващенка, акад. АН ВШ України, професора А. Погрібного на відкритті загальноукр. пед. конф. «Демократизація освіти в Україні» / Анатолій Погрібний // Освіта. – 1997. – 5–12 лют. (№ 10/11). – С. 2 ; 12–19 лют. (№ 12/13). – С. 3.
- 1133. Погрібний, А.** Рятівні шляхи національного відродження : звіт. доп. голови правління Всеукр. Пед. Т-ва ім. Гр. Ващенка, професора Анатолія Погрібного [на Другому Конгресі Всеукр. пед. т-ва ім. Гр. Ващенка] / Анатолій Погрібний // Освіта. – 1997. – 12–19 листоп. (№ 78/79). – С. 2–3.
- 1134. Положення** про класного керівника середнього закладу освіти : проект // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 8. – С. 25–27.
- 1135. Положення** про середній заклад освіти : проект // Освіта України. – 1997. – 18 лип. (№ 29). – С. 7– 10.
- 1136. Про введення** єдиних регіональних планів комплектування навчальних закладів щодо отримання повної загальної середньої освіти випускниками 9-х класів : наказ М-ва освіти України від 19.03.1997 р. № 74 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 10. – С. 3–4.
- 1137. Про затвердження** Переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами : постанова Кабінету Міністрів України від 20 січ. 1997 р. № 38 // Освіта. – 1997. – 19–26 лют. (№ 14/15). – С. 2.
- 1138. Про невідповідність** проекту державних освітніх стандартів проблемам українського державотворення : заява Всеукр. Пед. Т-ва ім. Гр. Ващенка // Освіта. – 1997. – 17–24 верес. (№ 63/64). – С. 1.
- 1139. Про нормативи** граничної наповнюваності класів, груп, гуртків та нормативи поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у середніх закладах освіти : наказ М-ва освіти України від 10.09.1997 р. № 341 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 22. – С. 24–28.
- 1140. Проект** Державного освітнього стандарту з української мови і його оцінка педагогічною громадськістю / від імені співробітників лаб. методики

укр. мови Ін-ту педагогіки АПН України Леонід Скуратівський // Освіта України. – 1997. – 31 жовт. (№ 44). – С. 9.

1141. Рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в середніх закладах освіти, які працюють у зонах радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС : лист М-ва освіти України від 28.08.1997 р. № 1/9–316 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 19. – С. 19–22.

1142. Роль директора у розбудові сучасної української школи / підгот. Тетяна Міщенко // Освіта України. – 1997. – 11 квіт (№ 16). – С. 4–5.

1143. Савченко, О. Я. Державні стандарти – основа реформування змісту загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Пед. газета. – 1997. – № 1. – С. 1–2.

1144. Савченко, О. Я. Олександра Савченко: «Державні освітні стандарти – важіль управління якістю освіти» : [бесіда із заст. міністра освіти України О. Я. Савченко про впровадження держ. стандартів загальноосвіт. підгот. / записала Тетяна Міщенко] // Освіта України. – 1997. – 18 квіт. (№ 17). – С. 1, 2.

1145. Савченко, О. Я. Освіта має стати загальнодержавним пріоритетом / Олександра Савченко // Початкова шк. – 1997. – № 8. – С. 1–3.

1146. Савченко, О. Я. Проблеми розробки Державних стандартів загальної середньої освіти в Україні : доп. заст. міністра освіти України [на заг. зборах АПН України, 28–29 січ. 1997 р.] / Олександра Савченко // Початкова шк. – 1997. – № 7. – С. 1–5.

1147. Савченко, О. Я. Стратегічні цілі : із виступу заст. міністра освіти України Олександри Савченко на оперативній нараді з начальниками упр. освіти облдержадмін. / Олександра Савченко ; підгот. Ніна Міщенко // Освіта України. – 1997. – Січ. (№ 2/3). – С. 4.

1148. Самодрін, А. Про деякі проблеми реформування регіональної освіти / А. Самодрін // Шлях освіти. – 1997. – № 4. – С. 33–34.

- 1149. Сікорський, П.** Диференційоване навчання і проблеми реформування освітньої системи / П. Сікорський // Шлях освіти. – 1997. – № 1. – С. 7–12.
- 1150. Стан** системи освіти України : довідкові матеріали // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 200 (Протоколи №№ 1, 2 засідань колегії та документи до них (14 січня – 19 лютого 1997 р.). – Арк. 35–42.
- 1151. Степанишин, Б.** Демократизація українського шкільництва (організаційний аспект) : [виступ професора Рівнен. педінституту, лауреата Держ. премії України в галузі науки Бориса Степанишина на загальноукр. пед. конф. «Демократизація освіти в Україні»] / Борис Степанишин // Освіта. – 1997. – 5–12 лют. (№ 10/11). – С. 3.
- 1152. Тименко, В.** Державний стандарт початкової ланки освіти : технології / Володимир Тименко // Початкова шк. – 1997. – № 7. – С. 21–23.
- 1153. Тименко, В.** Програма інтегрованого курсу «Художня праця» (1–4 класи) / В. Тименко // Початкова шк. – 1997. – № 8. – С. 45–51 ; № 9. – С. 28–34.
- 1154. Тимчасове** положення про класного керівника середнього закладу освіти : затв. наказом М-ва освіти України від 01.07.1997 р. № 239 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 19. – С. 9–11.
- 1155. Тхоржевський, Д.** Стандарт освітньої галузі «Технології» / Д. Тхоржевський // Освіта України. – 1997. – 14 листоп. (№ 45/46). – С. 10.
- 1156. Хорошковська, О.** Державний стандарт початкової ланки освіти : українська мова як державна / Ольга Хорошковська // Початкова шк. – 1997. – № 7. – С. 6–8.
- 1157. Цільова** комплексна програма «Вчитель» : затв. рішенням колегії М-ва освіти України і президії АПН України від 29.10.1997 р. № 20/6–5, № 1-7/10–103 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1997. – № 11. – С. 14–25.
- Те саме* // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 208.
- 1158. Шкіль, М.** Про проект – Державний стандарт з математики / Микола Шкіль, Зінаїда Слєпкань // Освіта України. – 1997. – 5 груд. (№ 49). – С. 10.

1159. Шульман, Л. Коментар до проектів законодавчих актів про науку, техніку та інноваційну діяльність / Леонід Шульман // Освіта. – 1997. – 17–24 груд. (№ 88/89). – С. 8–9 ; 24–31 груд. (№ 90/91). – С. 8–9.

1160. Щербань, П. Спочатку хліб, а потім школа?.. / Петро Щербань // Освіта. – 1997. – 15–22 січ. (№ 4/5). – С. 8–9.

1998

1161. Базовий навчальний план середніх закладів освіти України : затв. рішенням колегії М-ва освіти України від 24.12.1997 р. № 22/6–3 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 5. – С. 4–10.

1162. Громовий, В. Глобальна освіта й українська школа / В. Громовий // Шлях освіти. – 1998. – № 1. – С. 13–20.

1163. Гуменюк, С. Усе визначить суть реформ / С. Гуменюк // Директор шк. – 1998. – № 33. – С. 1–3.

1164. Доповідна записка про стан виконання постанови КМ України від 03.11.93 р. № 89 «Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття)» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 259 (Протоколи №№ 16, 17 засідань колегії та доповідні до них, 25 листопада – 23 грудня 1998 р.). – Арк. 30–45.

1165. Доповідна записка про стан та перспективи розвитку загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 258 (Протоколи №№ 14, 15 засідань колегії та документи до них, 28 жовтня – 6 листопада 1998 р.). – Арк. 41–46.

1166. Концепція створення засобів навчання нового покоління для середніх закладів освіти України : погоджено рішенням колегії М-ва освіти України від 29.10.1997 р. № 20/4–18 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 1. – С. 10–19.

1167. Корсак, К. Підстави і напрями реформування середньої школи України: структура і стандарти змісту / К. Корсак // Освіта і упр. – 1998. – № 4. – С. 31–39.

- 1168. Ляшенко, О.** Державний стандарт середньої освіти: концептуальні засади та підходи до його створення / О. Ляшенко // Шлях освіти. – 1998. – № 2. – С. 5–9.
- 1169. Планування** виховної роботи в середніх закладах освіти : метод. рек. : лист М-ва освіти України від 30.06.1998 р. № 119–264 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 14. – С. 14–18.
- 1170. Положення** про історико-географічну експедицію учнівської молоді «Сто чудес України» : затв. міністром освіти України 20.05.1998 р. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 14. – С. 19–23.
- 1171. Положення** про навчально-реабілітаційний Центр : затв. наказом М-ва освіти України від 28.08.1997 р. № 325 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 5. – С. 19–27.
- 1172. Положення** про порядок підготовки, експертизи, апробації підручників, навчальних та навчально-методичних посібників : затв. наказом М-ва освіти України від 02.06.1997 р. № 170 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 2. – С. 19–23.
- 1173. Про** дальше впровадження міжнародного проекту «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю в Україні» : наказ М-ва охорони здоров'я і М-ва освіти України від 20.07.1998 р. № 206/272 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 23. – С. 3–18.
- 1174. Про заходи** щодо поліпшення функціонування та розвитку загальної середньої освіти : указ Президента України від 2 черв. 1998 р. № 580/98 // Освіта. – 1998. – 3–10 черв. (№ 39/40). – С. 1.
- 1175. Про поступовий** перехід з 1 січня 1999 року на вільний продаж підручників і навчальних посібників для учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів : постанова Кабінету Міністрів України від 22 лип. 1998 р. № 1128 // Освіта України. – 1998. – 5 серп. (№ 32). – С. 5.

1176. Проект Базового навчального плану середніх закладів освіти України : затв. рішенням колегії М-ва освіти України від 24.12.1997 р. № 22/6–3 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1998. – № 5. – С. 3–10.

1177. Проскура, О. Про проект державного стандарту освіти для початкової школи (з погляду психолога) / Олена Проскура // Початкова шк. – 1998. – № 5. – С. 1–3.

1178. Савченко, О. Я. Основні напрями реформування шкільної освіти / О. Савченко // Шлях освіти. – 1998. – № 1. – С. 2–6.

1179. Ступарик, Б. Українська школа в умовах трансформації суспільного устрою / Б. Ступарик // Шлях освіти. – 1998. – № 3. – С. 6–10.

1999

1180. Бідненко Н. Чи приживеться у нас дванадцятирічка? / Наталія Бідненко // Учитель. – 1999. – № 9/10. – С. 65–66.

1181. Варіанти навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів з вивченням інтегрованого курсу «Довкілля» : лист М-ва освіти України від 02.07.1999 р. № 3/1–259 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 17. – С. 2–6.

1182. Гончаренко, С. У. Проблеми гуманітаризації змісту шкільної освіти / С. У. Гончаренко // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 17–25.

1183. Гуз, К. «Довкілля» як предмет загальноосвітньої школи / Костянтин Гуз // Початкова шк. – 1999. – № 10. – С. 57–58.

1184. Дзюба, Л. П. Початкова школа в умовах реформування шкільної освіти / Л. П. Дзюба, О. В. Савельєва // Постметодика. – 1999. – № 2/4. – С. 123–124. – Бібліогр.: 23 назви.

1185. Зайчук, В. Про стан та перспективи розвитку освіти України на зламі століть : доп. міністра освіти України на розширеному засіданні підсумкової Колегії Міносвіти / В. Зайчук // Освіта України. – 1999. – 24 берез. (№ 12). – С. 4–6.

1186. Клокар, Н. До концепції особистісно орієнтованої школи / Н. Клокар // Світло. – 1999. – № 3. – С. 17–19.

- 1187. Колегія** МО України. Доповідна записка про проект «Комплексного плану заходів розвитку загальної середньої освіти на 1991–2012 роки» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 297 (Протоколи, рішення колегії та документи до них №№ 1, 2, 10–27 січня 1999 р.). – Арк. 41–44.
- 1188. Колегія** Міністерства освіти України. Доповідна записка про розвиток сільської загальноосвітньої школи // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 301 (Протоколи рішення колегії та документи до них № 7, 4–23 червня 1999 р.). – Арк. 57–60.
- 1189. Комплексний** план заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999–2012 роках : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.1999 р. № 348 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 9. – С. 12–25.
- 1190. Коновець, С.** Мистецтво : експерим. інтегр. програма з образотвор. мистецтва, 1–4 кл. (для загальноосвіт. шк.) / Світлана Коновець // Початкова шк. – 1999. – № 9. – Вкладка. – С. 1–24.
- 1191. Концепція** державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами : затв. рішенням колегії М-ва освіти України від 23.06.1999 р. № 7/5–7 та Президії Акад. пед. наук України від 16.06.1999 р. № 1–7/6–8 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 19. – С. 12–27.
- 1192. Кремень, В. Г.** Сучасна освіта в контексті реформування / В. Кремень // Освіта України. – 1999. – 29 верес. (№ 40). – С. 6 ; Учитель. – 1999. – № 11/12. – С. 18–21.
- 1193. Лікарчук, І.** Закон України про загальну середню освіту і перспективи її функціонування / І. Лікарчук // Світло. – 1999. – № 3. – С. 13–16.
- 1194. Мелешко, В.** Перспективи розвитку сільської школи / В. Мелешко // Початкова шк. – 1999. – № 12. – С. 1–3.
- 1195. Положення** про Всеукраїнський конкурс «Класний керівник: крок у XXI століття» : затв. наказом М-ва освіти України від 21.06.1999 р. № 208 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 12. – С. 12–15.

- 1196. Положення** про Всеукраїнський конкурс на створення підручників, навчально-наочних посібників та навчально-методичних посібників з екології : затв. М-вом освіти України, М-вом охорони навколиш. середовища та ядер. безпеки України, Благодійним екол. фондом // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 21. – С. 7–12.
- 1197. Про запровадження** Закону України «Про загальну середню освіту» : наказ М-ва освіти України від 12.08.1999 р. № 292 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 20. – С. 3–9.
- 1198. Про затвердження** комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999–2012 роках : постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.1999 р. № 348 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 9. – С. 11.
- 1199. Про організацію** індивідуального навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : лист М-ва освіти України від 20.09.1999 р. № 1/9–371 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 19. – С. 27–28.
- 1200. Про організацію** навчально-виховного процесу у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладах : лист М-ва освіти України від 21.04.1999 р. № 1/9–171 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 11. – С. 20–25 ; Початкова шк. – 1999. – № 6. – С. 1–3.
- 1201. Про основні** напрямки розвитку міжнародного співробітництва у галузі середньої освіти : рішення колегії М-ва освіти України від 27.10.1999 р. № 12/1–10 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 24. – С. 3–7.
- 1202. Про розвиток** сільської загальноосвітньої школи : постанова Кабінету Міністрів України від 20 лип. 1999 р. № 1305 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 18. – С. 16–18.
- 1203. Про розвиток** сільської загальноосвітньої школи : рішення колегії М-ва освіти України від 23.06.1999 р. № 7/7–3 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 18. – С. 10–12.

- 1204. Про стан** виконання постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.93 р. № 896 «Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття)» : рішення колегії М-ва освіти України від 28.11.1998 р. № 16/8–3 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 6. – С. 3–26.
- 1205. Про стан** освіти в Україні та головні напрями її розвитку на зламі століть : рішення колегії М-ва освіти України від 17.03.1999 р. № 4/1–4 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 10. – С. 2–11.
- 1206. Про стан** та перспективи розвитку загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості : рішення колегії М-ва освіти України від 28.10.1998 р. № 14/8–3 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 1. – С. 3–16.
- 1207. Про тривалість** уроків у початкових класах : лист М-ва освіти України від 27.10.1999 р. № 1/9–419 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 23. – С. 27 ; Початкова шк. – 1999. – № 12. – С. 3.
- 1208. Програма** з основ безпеки життєдіяльності для загальноосвітніх навчальних закладів України : дод. до листа М-ва освіти України від 29.09.1999 р. № 1/9–383 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 22. – С. 3–30.
- 1209. Савченко, О. Я.** Закон про загальну середню освіту – нові умови її стабільного розвитку / Олександра Савченко // Початкова шк. – 1999. – № 8. – С. 12–16.
- 1210. Савченко, О. Я.** Про організацію навчально-виховного процесу у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів / Олександра Савченко // Початкова шк. – 1999. – № 6. – С. 1–3.
- 1211. Савченко, О. Я.** Про стан та перспективи розвитку загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості / Олександра Савченко // Початкова шк. – 1999. – № 1. – С. 1–3.
- 1212. Савченко, О. Я.** Стан і завдання реформування змісту загальної шкільної освіти / О. Я. Савченко // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 6–17.

1213. Стельмахович, М. Г. Християнська етика в початковій школі / Мирослава Стельмахович // Початкова шк. – 1999. – № 4. – С. 56–58.

2000

1214. Береговий, Я. А. Післямова головного редактора [до матеріалів підсумкової Колегії МОН України, присвяченої реформуванню школи] / Я. В. Береговий // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 18–31.

1215. Буркова, Л. Дванадцятирічна освіта: реалії і перспективи / Людмила Буркова // Рідна шк. – 2000. – № 11. – С. 3–6.

1216. Вашуленко, М. С. Входячи в період розбудови 12-річної середньої школи, треба все зробити, аби не втратити попередніх надбань / М. Вашуленко // Освіта України. – 2000. – 29 серп. (№ 35). – С. 7.

1217. Вашуленко, М. С. Нові підходи до шкільної початкової освіти / М. С. Вашуленко // Пед. газета. – 2000. – Жовт. (№ 10). – С. 4

1218. Волощук, І. С. Освітня реформа в Україні: півкроку зроблено / І. С. Волощук, В. У. Хільковець // Пед. пошук. – 2000. – № 2. – С. 53–56.

1219. Державний стандарт початкової загальної освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16 листоп. 2000 р. № 1717 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 47. – Ст. 2033 ; Освіта України. – 2000. – 13 груд. (№ 50). – С. 5–12. – Текст доступний в Інтернеті: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-826e86a17b4c> (дата звернення: 12.12.2018).

1220. Десятов, Т. Тенденції розвитку сільської школи в аспекті вимог закону України «Про загальну середню освіту» / Т. Десятов // Початкова шк. – 2000. – № 10. – С. 5–7.

1221. Дробноход, М. Реформа : зміна форми чи змісту? / М. Доброход // Директор шк. – 2000. – № 44. – С. 6.

1222. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти : затв. наказом М-ва освіти і науки України та Акад. пед. наук України від 04.09.2000 р. № 428/48 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 19. – С. 29–32.

- 1223. Зязюн, І.** Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу / І. Зязюн // Рідна шк. – 2000. – № 8. – С. 8–12.
- 1224. Козіна, І. П.** Хто може заперечувати проти змін в освіті? / І. П. Козіна // Обдар. дитина. – 2000. – № 2. – С. 3–9.
- 1225. Концепція** громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності / наук. творчий колектив: О. В. Сухомлинська, М. Й. Боришевський, К. І. Чорна [та ін.] // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 7–13 ; Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 22. – С. 7–21.
- 1226. Концепція** 12-річної загальної середньої освіти : проект // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 21. – С. 10–31.
- 1227. Концепція** інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризація сільських шкіл : проект : дод. до рішення колегії М-ва освіти і науки України від 17.08.2000 р. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 23. – С. 3–18.
- 1228. Корсак, К.** Перспективи успіху реформи середньої школи в Україні / К. Корсак // Освіта і упр. – 2000 (2001). – Т. 4, № 1/2. – С. 7–16.
- 1229. Кремень, В. Г.** Віддаючи пріоритет освіті й науці : [розмова з міністром освіти і науки України В. Г. Кременем про актуал. проблеми освіти і науки в Україні / провела Ірина Корчевна] // Світло. – 2000. – № 3. – С. 3–5.
- 1230. Кремень, В. Г.** Ключові проблеми розвитку загальної середньої, дошкільної, позашкільної та професійно-технічної освіти / В. Кремень // Освіта. – 2000. – 22 серп. (№ 34). – С. 4–12 ; Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 4–12.
- 1231. Кремень, В. Г.** Реформа освіти – запорука майбутнього держави / Василь Кремень // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2000. – № 1. – С. 6–9.
- 1232. Лікарчук, І. Л.** Крок уперед чи тупцювання на місці : [точка зору д-ра пед. наук., начальника упр. освіти Київ. облдержадмін. щодо затв. Кабінетом Міністрів України Положення про загальноосвітній навчальний заклад (14.06.2000 р.)] / Ігор Лікарчук // Світло. – 2000. – Число 3. – С. 15–19.

1233. Лікарчук, І. Л. Сучасна сільська школа та проблеми її реформування в контексті нових соціально-економічних умов / І. Л. Лікарчук // Освітня система сільського регіону: проблеми та перспективи розвитку : зб. наук. пр. / АПН України, Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. – Київ, 2000. – С. 7–11.

1234. Мадзігон, В. М. Закон України «Про загальну середню освіту» – це крок уперед / Василь Мадзігон // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2000. – № 1. – С. 20–21.

1235. Мороз, Т. Г. Питання реформування сільської школи відповідно до закону України «Про загальну середню освіту» / Т. Г. Мороз // Пед. скарбниця Донеччини. – 2000. – № 1/2. – С. 46–47.

1236. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 06.09.2000 р. № 434 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 22. – С. 3–7.

Те саме // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григоращ]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 65–68.

1237. Положення про ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.1999 р. № 717 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 9. – С. 21–31.

1238. Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти : наказ М-ва освіти і науки України та Акад. пед. науки України від 04.09.2000 р. № 428/48 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 19. – С. 28–29.

1239. Про ключові проблеми розвитку загальної середньої, дошкільної, позашкільної та професійно-технічної освіти в контексті послання Президента України до Верховної Ради України «Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000–2004 роки», програми діяльності Кабінету Міністрів України «Реформи заради

добробуту» : рішення колегії М-ва освіти і науки України від. 17.08.2000 р. № 2/1–2 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 21. – С. 3–10.

1240. Про організаційно-методичні заходи щодо впровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальноосвітньої середньої освіти : наказ М-ва освіти і науки України від 06.09.2000 р. // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2000. – № 19. – С. 27–28. – Текст наказу доступний в Інтернеті: <http://ua-info.biz/legal/baseap/ua-zmthxr.htm> (дата звернення: 12.12.2018).

1241. Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання : постанова Кабінету Міністрів України від 16 листоп. 2000 р. № 1717 // Освіта України. – 2000. – 22 листоп. (№ 47). – С. 1–2. – Текст постанови доступний в Інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1717-2000-%D0%BF> (дата звернення: 12.12.2018).

1242. Про позашкільну освіту : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1841-III // Голос України. – 2000. – 1 серп. (№ 137). – С. 4–6 ; Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 46. – Ст. 393 ; Освіта України. – 2000. – 2 серп. (№ 31). – С. 6–8.

1243. Про реалізацію Комплексного плану заходів щодо розвитку загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості в 1999–2005 роках : наказ М-ва освіти і науки України від 17.05.2000 р. № 141 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 11. – С. 7–8.

1244. Програма «Моя економіка» для 8–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів : лист М-ва освіти і науки України від 21.07.2000 р. № 1/9–306 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 17. – С. 13–23.

1245. Просандєєва, Л. Нова школа нової України: перспективи розвитку / Л. Просандєєва // Вісн. Кн. палати. – 2000. – № 12. – С. 27–29.

1246. Рекомендації щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України : дод. 4 до рішення колегії М-ва освіти і науки

України від 17.08.2000 р. // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 22. – С. 28–30.

1247. Руденко, О. Сутність і структура освіти та її реформи / О. Руденко // Освіта і упр. – 2000 (2001). – Т. 4, № 1/2. – С. 17–29. – Бібліогр.: 6 назв.

1248. Сбруєва, А. А. Оновлена парадигма базової освіти на порозі третього тисячоліття (соціально-педагогічний аспект) / А. А. Сбруєва // Вісн. Житомир. пед. ун-ту. – 2000. – № 6. – С. 39–43.

1249. Стратегія освітніх реформ: перспективи та ризики // Початкова освіта. – 2000. – № 40. – С. 2.

1250. Тимчасове положення про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти : дод. 9 до наказу М-ва освіти і науки України від 05.09.2000 р. № 430 // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 2000. – № 22. – С. 22–28.

1251. Шпак, Б. Як нам радикально реформувати освіту / Б. Шпак // Рідна шк. – 2000. – № 4. – С. 3–5.

2001

1252. Андрущенко, В. П. Національна доктрина розвитку освіти в Україні: проблеми формування / В. П. Андрущенко // Як нам упорядкувати нашу вищу школу : 8 міжнар. студент. наук. конф., Харків, 21 квіт. 2001 р. / АПН України [та ін.]. – Харків, 2001. – С. 19.

1253. Бродський, Я. Проект доктрини: враження позитивне / Я. Бродський, О. Павлов // Освіта. – 2001. – 26 верес. – 3 жовт. (№ 54/55). – С. 1.

1254. Гончаренко, С. У. Доктрина має прокладати «дорогу до храму» / С. Гончаренко // Освіта України. – 2001. – 22–23 серп. (№ 45/46). – С. 12.

1255. Гринь, Т. Школа майбутнього – яка вона?: роздуми вчителів і дітей / Т. Гринь, О. Шагро // Початкова освіта. – 2001. – Верес. (№ 33). – С. 2–3.

1256. Гуржій, А. Навчальний підручник для 12-річної загальноосвітньої школи / Андрій Гуржій, Михайло Бурда, Володимир Волинський // Освіта України. – 2001. – 30 трав. (№ 22). – С. 10.

- 1257. Дедович, В.** Вчитель вчить, але навчити може лише тих, що вчаться : до проекту концепції 12-річної школи / В. Дедович // Освіта. – 2001. – 4–11 квіт. (№ 21/22). – С. 3.
- 1258. Доктрина:** аналітичні дослідження експертів // Рідна шк. – 2001. – № 10. – С. 7–10.
- 1259. Жерносек, І.** Новий етап у розвитку освіти : Закон України «Про загальну середню освіту» та проблеми вдосконалення науково-методичної роботи з педкадрами / І. Жерносек // Упр. освітою. – 2001. – Верес. (№ 18). – С. 6–7 ; Жовт. (№ 19). – С. 14.
- 1260. З приводу** Національної доктрини розвитку освіти України : заява П. Мовчана, А. Погрібного, В. Яворівського [та ін.] // Літ. Україна. – 2001. – № 43/44. – С. 1.
- 1261. Завдання** державної підсумкової атестації для 11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів : [підгот. М-вом освіти і науки України відповідно до інстр. листа М-ва освіти і науки України від 30.01.2001 р. № 1/9–32 «Про закінчення 2000/2001 навчального року та проведення державної підсумкової атестації у загальноосвітніх навчальних закладах»] // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 3/4. – С. 5–58.
- 1262. Завдання** державної підсумкової атестації за курс основної школи : [підгот. М-вом освіти і науки України відповідно до інстр. листа М-ва освіти і науки України від 30.01.2001 р. № 1/9–32 «Про закінчення 2000/2001 навчального року та проведення державної підсумкової атестації у загальноосвітніх навчальних закладах»] // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 5. – С. 3–25.
- 1263. Клепко, С.** Гра в доктрину правої руки з лівою, або про формування національної доктрини освіти / С. Клепко // Екон. часопис. – 2001. – № 9. – С. 43–48. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://soskin.info/ea/2001/9/20010978.html> (дата звернення: 12.12.2018).
- 1264. Колісник, В.** Національна доктрина освіти: планування розвитку чи його імітація? / В. Колісник // Дзеркало тижня. – 2001. – 15 верес. (№ 36). –

С. 12. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/natsionalna_doktrina_osviti_planuvannya_rozvitku_chi_yogo_imitatsiya.html (дата звернення: 12.12.2018).

1265. Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл : затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 27.04.2001 р. № 5/8-21 // Інформ. зб М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 13. – С. 3–10.

Te same // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григоращ]. – Харків, 2004. – Ч. 2 : Концепції та положення з окремих питань управління. – С. 140–157.

1266. Корсак, К. 12-річна середня школа – не розкіш, а засіб... // Упр. освітою. – 2001. – № 19. – С. 6–7.

1267. Корсак, К. Доктрина і нове бачення ролі освіти / К. Корсак // Директор шк. – 2001. – № 37. – С. 4.

1268. Кремень, В. Г. Василь Кремень: Зберегти в освіті все те добре, що маємо, і разом з тим досягти якісно нового її стану : [розмова з міністром освіти і науки України В. Г. Кременем про хід реформ в освіті, підготовку до освіт. форуму, розвиток системи освіти в Україні / записала Марія Корюненко] // Укр. мова й літ. в серед. шк., гімназіях та колегіумах. – 2001. – № 4. – С. 19–23.

1269. Кремень, В. Г. Ключові завдання: утвердження пріоритетності і модернізація освіти : з доп. міністра освіти і науки України В. Г. Кременя / [В. Г. Кремень] // Дошк. виховання. – 2001. – № 11. – С. 5–9.

1270. Кремень, В. Г. Ресурси освітніх змін / В. Кремень // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2001. – № 4. – С. 6–11.

1271. Кулікова, Л. Б. Нова якість історичної освіти, або з якими підручниками ми входимо в ХХІ ст. / Л. Б. Кулікова // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 3/4. – С. 151–157.

1272. Кутуманова, Д. Реформа образования в Украине: проблемы и перспективы / Д. Кутуманова // Як нам упорядкувати нашу вищу школу :

8 міжнар. студент. наук. конф., Харків, 21 квіт. 2001 р. / АПН України [та ін.]. – Харків, 2001. – С. 23–24.

1273. Лавриченко, Н. Доктрина: наміри чи керівництво до дії? / Н. Лавриченко // Директор шк. – 2001. – № 37. – С. 1–2.

1274. Левшин, М. М. Програма з інформатики для 1–4 класів чотирирічної початкової школи / Микола Левшин // Початкова шк. – 2001. – № 3. – С. 61–64 ; № 4. – С. 48–49.

1275. Михальченко, М. Освіта і наука: пошуки нових парадигм модернізації / М. Михальченко // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 14–23.

1276. Нечаєва, А. Управління процесом реформування сільської школи / А. Нечаєва // Рідна шк. – 2001. – № 9. – С. 31–33.

1277. Огнев'юк, В. Шкільна реформа – це не тільки «дванадцятибалка»: [розмова із заст. міністра освіти і науки України Віктором Огнев'юком про реформування серед. шк. / записала Павлина Семиволос] // Дзеркало тижня. – 2001. – 5 січ. (№ 1). – С. 12. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/shkilna_reforma___tse_ne_tilki_dvanadtsyatibalka.html (дата звернення: 05.12.2018).

1278. Омельченко, О. П. Основні напрямки модернізації загальної середньої освіти Луганщини / О. П. Омельченко // Освіта на Луганщині. – 2001. – № 2. – С. 11–17.

1279. Організація навчально-виховного процесу у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/02 навчальний рік : лист М-ва освіти і науки України від 01.08.2001 р. № 1/9–271 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 19. – С. 23–32 ; № 20. – С. 25–31.

1280. Орієнтовні вимоги до виконання письмових робіт і перевірки зошитів з природничо-математичних дисциплін у 5–11 класах : лист М-ва освіти і науки України 27.12.2000 р. № 1/9–529 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 2. – С. 21–22.

1281. Освіта України : норм.-прав. док. : до II Всеукр. з'їзду працівників освіти / МОН України ; [голова редкол.: В. Г. Кремень]. – Київ : Міленіум, 2001. – 472 с.

1282. Освіта України за роки незалежності: стан, факти, події / за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Вища шк., 2001. – 159 с.

1283. Паламарчук, В. Дванадцятибальна система: оцінювання знань, умінь і навичок учнів / Володимир Паламарчук // Рідна шк. – 2001. – № 1. – С. 3–6.

1284. Перелік навчально-наочних посібників та лабораторного обладнання, рекомендованого Міністерством освіти і науки України для використання у середніх загальноосвітніх навчальних закладах : лист М-ва освіти і науки України від 19.12.2000 р. № 1/11–3471 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 10. – С. 13–30.

1285. Положення про Всеукраїнський конкурс навчальних програм та підручників відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 29.05.2001 р. № 426 // Початкова шк. – 2001. – № 7. – С. 5–7.

1286. Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 14.12.2000 р. № 588 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 1. – С. 3–12.

Те саме // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 5–14.

1287. Предборська, І. М. Теоретико-методологічні проблеми трансформації української освіти / І. М. Предборська // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Київ, 2001. – Ч. 1. – С. 116–120.

1288. Про атестацію учнів, які навчалися за кордоном : лист М-ва освіти і науки України від 22.03.2001 р. № 1/9–124 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 10. – С. 30.

1289. Про затвердження Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001–2003 роки [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 6 трав. 2001 р. № 436 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2001. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-2001-%D0%BF> (дата звернення: 11.12.2018). – Назва з екрана.

1290. Про організацію навчально-виховного процесу у 1 класі : лист М-ва освіти і науки України від 24.07.2001 р. № 1/9–266 // Початкова шк. – 2001. – № 8. – С. 6–7.

1291. Про організацію навчання учнів 1 класу на базі дошкільного навчального закладу : лист М-ва освіти і науки України від 18.06.2001 р. № 1/9–231 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 13. – С. 24–26.

1292. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142 ; Директор шк. – 2002. – № 8. – С. 7–10.

Те саме // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григоращ]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 32–51.

1293. Про підведення підсумків експерименту з апробації освітньої програми «Довкілля» : наказ М-ва освіти і науки України від 13.11.2000 р. № 529 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 2. – С. 8–20.

1294. Про підготовку та проведення Всеукраїнського з'їзду працівників освіти : указ Президента України від 31 лип. 2000 р. № 933/2000 // Освіта. – 2001. – 14–21 лют. (№ 11). – С. 1. – Текст указу станом на 24.07.2001 р. доступний в Інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/933/2000> (дата звернення: 11.12.2018).

1295. Про прийом дітей до 1 класу загальноосвітніх навчальних закладів : наказ М-ва освіти і науки України від 06.05.2001 р. № 365 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 11. – С. 29–30.

1296. Про програмне та навчально-методичне забезпечення початкової школи в період переходу на нову структуру та зміст навчання : рішення колегії М-ва освіти і науки України України від 12.04.2001 р. № 4/6–19 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 13. – С. 11–17.

1297. Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні / матеріали надано М-вом освіти і науки України // Директор шк. – 2001. – Квіт. (№ 15). – С. 2–3.

1298. Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні : постанова Верхов. Ради України від 21 черв. 2001 р. № 2551-III // Освіта України. – 2001. – 18 лип. (№ 29). – С. 10. – Текст постанови доступний в Інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2551-iii> (дата звернення: 11.12.2018).

1299. Про хід виконання Комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999–2012 роках, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 1999 року № 348 : наказ М-ва освіти і науки України від 03.04.2001 р. № 171 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 11. – С. 17–26.

1300. «Проблеми переходу початкової школи на нову структуру і зміст навчання» : [про роботу Всеукр. наук.-практ. конф., яка відбулася в м. Донецьку 2–3 листоп. 2000 р., та Рекомендації заходу] // Початкова шк. – 2001. – № 2. – С. 1–2.

1301. Програми для середньої загальноосвітньої школи : розроб. відповідно до вимог Держ. стандарту початкової заг. освіти : рек. М-вом освіти і науки України // Початкова шк. – 2001. – № 7. – С. 9–49 ; № 8. – С. 72–76 ; № 9. – С. 14–35.

1302. Романенко, Ю. Реформа освіти: міф чи реальність? / Ю. Романенко, М. Олійник // Рідна шк. – 2001. – № 7. – С. 16–18.

1303. Руденко, Ю. Стратегія освіти: виховання особистості... без відповідальності і обов'язків? (обговорення проекту Національної доктрини

розвитку освіти України) / Ю. Руденко // Укр. слово. – 2001. – Число 38. – С. 11.

1304. Савченко, О. Я. Новий етап розвитку 4-річної початкової школи / Олександра Савченко // Початкова шк. – 2001. – № 1. – С. 6–10.

1305. Савченко, О. Я. Освіта повинна бути не тільки доступною, а й якісною / Олександра Савченко // Початкова шк. – 2001. – № 10. – С. 1–5.

1306. Савченко, О. Я. Реформування шкільної освіти і реалізація її оздоровчої функції / Олександра Савченко // Шлях освіти. – 2001. – № 4. – С. 2–7.

1307. Савченко, О. Я. Сконсолідувати українську націю навколо проблем освіти / Олександра Савченко // Дошк. виховання. – 2001. – № 9. – С. 8–9.

1308. Савченко, О. Я. Якість і варіативність шкільних підручників як умова запровадження державних стандартів початкової освіти / Олександра Савченко // Початкова шк. – 2001. – № 8. – С. 10–12.

1309. Саприкін, В. Організаційно-педагогічні основи ефективності реформування школи / В. Саприкін // Рідна шк. – 2001. – № 9. – С. 23–25.

1310. Семиволос, П. Ударимо новою Доктриною по старій освіті! / П. Семиволос, О. Суржик // Дзеркало тижня. – 2001. – 13–19 жовт. (№ 40). – С. 1, 13. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/udarimo_novoyu_doktrinoyu_po_stariy_osviti.html (дата звернення: 12.12.2018).

1311. Сидоренко, О. Проблеми гуманізації та гуманітаризації в освітній реформі в Україні / О. Сидоренко // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 63–67.

1312. Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи : проект метод. рек. / підгот. авт. кол.: Байбара Т. М., Бібік Н. М., Вашуленко М. С. [та ін.]; упоряд. Заїка А. М.; відп. за вип. Полянський П. Б. // Початкова шк. – 2001. – № 10. – С. 11–69.

- 1313. Сікорський, П.** До проблеми переходу на 12-бальну систему оцінювання / Петро Сікорський // Рідна шк. – 2001. – № 2. – С. 3–6. – Бібліогр.: 3 назви.
- 1314. Скірко, Г. З.** З шести років до школи: проблеми, знахідки / Г. З. Скірко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки психології проф. освіти [та ін.]. – Київ ; Запоріжжя, 2001. – Вип. 21. – С. 121–123.
- 1315. Соф'янц, Е.** Варіативний компонент як засіб гуманізації навчально-виховного процесу 4-річної початкової школи : доп. на Всеукр. конф. з проблем переходу початкової шк. на нову структуру і зміст навчання, 2–3 листоп. 2000 р. / Едуард Соф'янц // Початкова шк. – 2001. – № 1. – С. 18–21.
- 1316. Співаковський, В.** Чи є в Доктрини освіти бізнес-план? / В. Співаковський // Упр. освітою. – 2001. – Жовт. (№ 20). – С. 10–11.
- 1317. Стан і перспективи реформування освіти в Україні** / Ю. Луковенко, О. Коловіцькова, В. Нікітін, В. Якушик // Постметодика. – 2001. – № 3. – С. 6–18 ; № 4. – С. 13–23.
- 1318. Тесленко, В.** Перехід початкової школи на нову структуру і зміст освіти як передумова активізації розвитку здібностей молодших школярів / Валентин Тесленко // Початкова шк. – 2001. – № 1. – С. 15–18.
- 1319. Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/2002–2004/2005 навчальні роки** : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 25.04.2001 р. № 342 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 9. – С. 17–32.
- 1320. Типові навчальні плани початкової школи з українською мовою та мовами навчання національних меншин** : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 28.02.2001 р. № 96 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 6. – С. 20–30.
- 1321. Типові навчальні плани спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов та предметів художньо-естетичного циклу** : затв.

наказом М-ва освіти і науки України від 16.07.2001 р. № 516 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2001. – № 21. – С. 17–31.

1322. Щербань, П. Зробити освіту пріоритетом держави : пропозиції до проекту Концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи / П. Щербань // Освіта України. – 2001. – 24 січ. (№ 4). – С. 5.

2002

1323. Батліна, Л. В. Проблеми реформування освіти: нетрадиційний підхід / Л. В. Батліна // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України [та ін.]. – Київ ; Запоріжжя, 2002. – Вип. 22. – С. 3–7.

1324. Болюбаш, Я. Державна програма «Вчитель» – поступ назустріч учителю / Ярослав Болюбаш // Рідна шк. – 2002. – № 10. – С. 3–7 ; № 12. – С. 3–6.

1325. Державна програма «Вчитель» : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28 берез. 2002 р. № 379 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 10. – С. 3–32.

Те саме // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григоращ]. – Харків, 2004. – Ч. 2 : Концепції та положення з окремих питань управління. – С. 5–34.

1326. Загальноосвітня школа України за роки незалежності (1991–2001) : рек. бібліогр. показч. / АПН України, ДНПБ України, Укр. бібл. асоц. ; [упоряд.: Ніколюк Лідія Іванівна, Смелік Ігор Михайлович, Черняєва Галина Костянтинівна]. – Київ, 2002. – 111 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/idex_3_1.pdf (дата звернення: 11.12.2018).

1327. Концепція екологічної освіти в Україні : затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 20.12.2001 № 13/6–19 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 7. – С. 3–23.

1328. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) : затв. постановою спільного засідання колегії М-ва освіти і науки України і

Президії Акад. пед. наук України від 22 листоп. 2001 р. № 12/5-2 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 2. – С. 2–22.

Te same // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григоращ]. – Харків, 2004. – Ч. 1 : Доктрина, закони, концепції. – С. 108–128.

1329. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи : дод. до наказу М-ва освіти і науки України від 12.07.2002 р. № 401/52 // Початкова шк. – 2002. – № 8. – С. 3–39.

1330. Ламбуцька, Ж. А. Етапи реформування освіти та визначення рівня психофізіологічного забезпечення навчання в сучасних навчальних закладах / Ж. А. Ламбуцька // Актуальні проблеми психології : збірник / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Київ, 2002. – Т. 5, ч. 1 : Психофізіологія. Медична психологія. Генетична психологія. – С. 83–88.

1331. Лукашевич, М. П. Концепція гуманітарної освіти – закономірний крок на шлях у реформування освіти в Україні / Лукашевич М. П. // Культурологічний вісник : наук.-теорет. щорічник Нижньої Наддніпряни / Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – Вип. 8. – С. 91–95. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Kultv_2002_8_14.pdf (дата звернення: 11.12.2018).

1332. Медвідь, Л. Національна освіта незалежної України XXI століття: тенденції, проблеми / Л. Медвідь // Початкова шк. – 2002. – № 1. – С. 1–4.

1333. Мусатов, С. О. Просоціальні засади розбудови загальноосвітньої школи / С. О. Мусатов // Актуальні проблеми сучасної української психології : наук. зап. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Київ, 2002. – Вип. 22. – С. 230–241.

1334. Національна доктрина розвитку освіти : затв. указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта України. – 2002. – 23 квіт. (№ 33). – С. 4–6.

1335. Омельченко, О. П. Модернізація освітньої галузі та її особливості на регіональному рівні / О. П. Омельченко // Науково-методичний супровід

модернізації початкової освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 3–4 груд. 2002 р. / Луган. ін-т післядиплом. пед. освіти [та ін.]. – Луганськ, 2002. – С. 6–16.

1336. Осадчий, І. Г. Особливості програм модернізації освітніх систем / І. Г. Осадчий // Нова пед. думка. – 2002. – № 3/4. – С. 48–54.

1337. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 7 листоп. 2000 р. № 522 // Дошк. виховання. – 2002. – № 3. – С. 24–28.

Те саме // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 17–33.

1338. Порядок державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів : наказ М-ва освіти і науки України від 24 лип. 2001 р. № 553 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 1. – С. 3–8.

Те саме // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 147–152.

1339. Примірний статут загальноосвітнього навчального закладу : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 29.04.2002 р. № 284 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 23. – С. 12–32.

1340. Про внесення змін і доповнень до Інструкції про порядок плати за користування підручниками в загальноосвітніх школах : наказ М-ва освіти і науки України від 08.01.2002 р. № 4 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 5/6. – С. 59–60.

1341. Про застосування Закону України «Про загальну середню освіту» щодо розширення мережі та організації навчально-виховного процесу у гімназіях, ліцеях, колегіумах : лист М-ва освіти і науки України від 28.10.2002 р. № 1/9–472 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 24. – С. 15–23.

- 1342. Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин :** лист М-ва освіти і науки України від 27.06.2002 р. № 1/9–315 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 15/16. – С. 20–21.
- 1343. Про обсяг і характер домашніх завдань для учнів початкової школи :** лист М-ва освіти і науки України від 29.12.2001 р. № 1/9–468 // Інформ зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 5/6. – С. 61–63 ; Початкова шк. – 2002. – № 2. – С. 6–7.
- 1344. Про стан і перспективи розвитку міжнародного співробітництва в галузі освіти і науки :** рішення колегії М-ва освіти і науки України // Директор шк. – 2002. – № 39/40. – С. 57–62.
- 1345. Програма розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002–2008 роки :** затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28 берез. 2002 р. № 378 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 11. – С. 3–13.
- 1346. Програми для середньої загальноосвітньої школи : 3–4 кл. :** розроб. відповідно до вимог Держ. стандарту початкової заг. освіти : рек. М-вом освіти і науки України // Початкова шк. – 2002. – № 12. – С. 5–59.
- 1347. Пушкарьова, Т.** Програма розвитку дітей «Росток» – комплексний педагогічний експеримент з розробки змісту, методів і технологій навчання / Тамара Пушкарьова // Початкова шк. – 2002. – № 5. – С. 9–11.
- 1348. Стан і перспективи реформування освіти в Україні //** Директор шк. – 2002. – № 21/22. – С. 3–63.
- 1349. Трубачева, С. Е.** Дидактичні засади реформування змісту шкільної освіти / С. Е. Трубачева // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т. – Київ, 2002. – Вип. 1. – С. 31–35.
- 1350. Холін, Ю. В.** Завтрашній українець: розумник чи неук? : пріоритети реформування середньої освіти / Ю. В. Холін // Университеты. – 2002. – № 4. – С. 4–13.

2003

- 1351. Боровская, О.** Украинская школа эпохи перемен / О. Боровская, О. Демин // *Практ. журн. для учителя и администрации шк.* – 2003. – № 7. – С. 48–51.
- 1352.** «Концепція профільного навчання в старшій школі» з коментарями та запитаннями оптимістичного песиміста, або реаліста // *Підруч. для директора.* – 2003. – № 11/12. – С. 4–20.
- 1353. Корсак, К.** Чи можна модернізувати освіту на основі старих стандартів змісту? / К. Корсак // *Управління шк.* – 2003. – № 32. – С. 10–13.
- 1354. Красняков, Є.** Державна освітня політика та її законодавче забезпечення / Євген Красняков // *Рідна шк.* – 2003. – № 7. – С. 3–7. – *Бібліогр.: 15 назв.*
- 1355. Кремень, В. Г.** Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави / В. Г. Кремень // *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / АПН України, Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут».* – Харків, 2003. – Вип. 1. – С. 3–9.
- 1356. Кремень, В. Г.** Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави : [доп. на наук.-практ. конф. «Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України»] / В. Кремень // *Освіта України.* – 2003. – 13 трав. (№ 34). – С. 2.
- 1357. Кремень, В. Г.** Освіта і наука України. Шляхи модернізації: факти, роздуми, перспективи / Василь Кремень. – Київ : Грамота, 2003. – 216 с.
- 1358. Кремень, В. Г.** Шукати шляхи модернізації освіти. Це повинні робити всі: і керівники навчальних закладів, і підприємці : доп. на Всеукр. нараді ВНЗ I–II рівнів акредитації / В. Кремень // *Освіта України.* – 2003. – 19 груд. (№ 95). – С. 4–5.
- 1359. Левківський, К. М.** Проблеми і шляхи реформування загальної освіти в Україні / К. М. Левківський // *Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / Наук.-метод. центр вищої освіти.* – Київ, 2003. – Вип. 32. – С. 3–9.

1360. Ніколаєнко, С. Трансформація педагогічних ідей В. О. Сухомлинського в законодавстві про освіту / Станіслав Ніколаєнко // Рідна шк. – 2003. – № 12. – С. 3–5. – Бібліогр.: 8 назв.

1361. Обговорюємо Концепцію профільного навчання : комент. до Концепції // Підруч. для директора. – 2003. – № 11/12. – С. 28–31.

1362. Павленко, О. Старшокласник у профіль : нотатки на полях «Концепції профільного навчання в старшій школі» / О. Павленко // Дзеркало тижня. – 2003. – 20–26 груд. (№ 49). – С. 15.

1363. Про підсумки парламентських слухань «Про виконання законодавства щодо розвитку загальної середньої освіти в Україні» : постанова Верхов. Ради України від 24 жовт. 2002 р. № 210-IV // Директор шк. – 2003. – Лют. (№ 5). – С. 26–31 ; Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 47. – Ст. 356. – Текст постанови доступний в Інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.u/laws/show/210-15> (дата звернення: 12.12.2018).

1364. Сбруєва, А. А. Ідеології освітніх реформ кінця ХХ – початку ХХІ ст.: конвергентні тенденції / А. А. Сбруєва // Гуманітар. науки. – 2003. – № 2. – С. 11–16.

1365. Сікорський, П. Структурна перебудова освіти України – необхідна умова переходу на 12-річний термін навчання / Петро Сікорський // Шлях освіти. – 2003. – № 3. – С. 6–9.

2004

1366. Законодавчі акти України з питань освіти : за станом на 1 квіт. 2004 р. : офіц. вид. / Верхов. Рада України, Комітет з питань науки і освіти ; [голова редкол. С. М. Ніколаєнко ; члени редкол., упоряд.: І. Р. Юхновський, С. І. Дорогунцов, В. І. Кафарський, О. А. Устенко, М. К. Родіонов, М. Й. Бауер, К. М. Ситник, П. П. Толочко, Т. С. Прошкуратова, О. М. Царенко, Б. Г. Чижевський, І. Б. Жилиєв, О. О. Домаранський, Л. М. Баран, О. М. Пшенична, М. М. Шевченко, В. Д. Шпильовий, Н. Л. Грек, С. А. Гарбуза, О. О. Тимошук, О. В. Ткаченко]. – Київ : Парлам. вид-во, 2004. – 404 с. – *Зі змісту*: Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р.

№ 1060-XII. – С. 21–52 ; Про загальну середню освіту : Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV. – С. 78–105 ; Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. – С. 106–128 ; Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. – С. 222–240 ; Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні : постанова Верхов. Ради України від 21.06.2001 р. № 2551-III. – С. 249–253 ; Про підсумки парламентських слухань «Про виконання законодавства щодо розвитку загальної середньої освіти в Україні» : постанова Верхов. Ради України від 24.10.2002 р. № 210-IV. – С. 254–262 ; Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні : указ Президента України від 09.10.2001 р. № 941/2001. – С. 275–278 ; Про національну доктрину розвитку освіти : указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. – С. 279–294 ; Про заходи щодо поліпшення функціонування та розвитку загальної середньої освіти : указ Президента України від 02.06.1998 р. № 580/98. – С. 295–296 ; Про Програму роботи з обдарованною молоддю на 2001–2005 роки : указ Президента України від 08.02.2001 р. № 78/2001. – С. 297–302 ; Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень постанов Кабінету Міністрів України «Про встановлення плати за користування підручниками в загальноосвітніх школах», «Про внесення доповнення до постанови Кабінету Міністрів України від 31 серпня 1996 р. № 1031» та пункту 5 постанови Кабінету Міністрів України «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 1998 р. № 1128» (справа про безоплатне користування шкільними підручниками) : рішення Конституційного Суду України від 21.11.2002 р. № 18-рп/2002. – С. 327–334 ; Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та

використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) : рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 р. № 10-рп/99. – С. 342–354 ; Конвенція про права дитини : ратифікована постановою Верхов. Ради України від 27.02.1991 р., дата підписання Україною: 21 лют. 1990 р., набуття чинності для України: 27 верес. 1991 р. – С. 367–386.

1367. Концепція екологічної освіти України : затв. рішенням Колегії МОН України від 20.12.2001 р. № 13/6-19 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 2 : Концепції та положення з окремих питань управління. – С. 117–138.

1368. Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15 верес. 1999 р. № 1697 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 2 : Концепції та положення з окремих питань управління. – С. 53–87.

1369. Положення про бібліотеку загальноосвітнього навчального закладу : затв. наказом Міносвіти України від 14 квіт. 1999 р. № 139 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 99–105.

1370. Положення про допризовну підготовку : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 листоп. 2000 р. № 1770 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 71–78.

1371. Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 114 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 37–48.

1372. Положення про загальноосвітній навчальний заклад : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14 черв. 2000 р. № 964 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 1 : Доктрина, закони, концепції. – С. 89–106.

1373. Положення про золоту медаль «За високі досягнення у навчанні» та срібну медаль «За досягнення у навчанні» : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 13 груд. 2000 р. № 584 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 161–163.

1374. Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 20.12.2002 р. № 732 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 119–123.

1375. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 05.02.2001 р. № 45 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 59–62.

1376. Положення про похвальний лист «За високі досягнення у навчанні» та похвальну грамоту «За особливі досягнення у вивченні окремих предметів» : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 11 груд. 2000 р. № 579 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 168.

1377. Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти : затв. наказом Міносвіти і науки України від 19.10.2001 р. № 691 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків,

2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 92–96.

1378. Положення про психологічну службу системи освіти України : затв. наказом М-ва освіти України від 03.05.1999 р. № 127, зі змінами відповідно до наказу М-ва освіти і науки України від 07.06.2001 р. № 439 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 81–89.

1379. Примірне положення про раду загальноосвітнього навчального закладу : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 27 берез. 2001 р. № 159 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 51–55.

1380. Примірний Статут загальноосвітнього навчального закладу : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 29.04.2002 р. № 284 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 68–91.

1381. Про загальну середню освіту : Закон України від 13 трав. 1999 р. № 651-XIV // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 1 : Доктрина, закони, концепції. – С. 60–86.

1382. Про запровадження шкільної форми для учнів середніх закладів освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серп. 1996 р. № 1004 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 63–66.

1383. Про затвердження рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України : наказ М-ва освіти і науки України від 07.09.2000 р. № 439 // Нормативно-правове забезпечення

освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 56–59.

1384. Про недоцільність збирання оперативної інформації про середній бал навчальних досягнень учнів : лист М-ва освіти і науки України від 16.04.2002 р. № 1/9-195 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 173.

1385. Про організацію харчування : лист М-ва освіти і науки від 04.09.2002 р. № 1/9-397 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 170–171.

1386. Про освіту : Закон України від 23 берез. 1996 р. № 100/96-ВР : [станом на 14.10.1998 р.] // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 1 : Доктрина, закони, концепції. – С. 26–58.

1387. Про порядок проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів загальноосвітніх навчальних закладів : лист М-ва освіти і науки України від 07.03.2001 р. № 1/9-97 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 140–144.

1388. Про шкільну форму для учнів : указ Президента України від 12 черв. 1996 р. № 417/96 / Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 62.

1389. Програма роботи з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки : затв. указом Президента України від 8 лют. 2001 р. № 78/2001 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 2 : Концепції та положення з окремих питань управління. – С. 91–97.

1390. Типове положення про атестацію педагогічних працівників України : затв. наказом М-ва освіти України від 20.08.1993 р. № 310 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 3 : Інструкції та положення з окремих питань управління. – С. 189–204.

1391. Типові правила внутрішнього розпорядку для працівників навчально-виховних закладів України : затв. наказом міністра освіти України від 20 груд. 1993 р. № 455 // Нормативно-правове забезпечення освіти : [у 4 ч. / голов. ред. В. В. Григораш]. – Харків, 2004. – Ч. 4 : Інструктивно-методичні листи МОН України. – С. 117–127.

2005

1392. Craddock, A. W. Notes from the Classroom / Alden W. Craddock // Insights on Law & Society. – 2005. – Vol. 5, Iss. 3. – P. 24–30. – URL: https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/insights_law_society/notes_Insightsspring05.authcheckdam.pdf (дата зверення: 11.12.2018).

2006

1393. Смірнова, Л. Л. Передумови виникнення освітньої реформи в Україні [на початку 90-х років ХХ століття] / Ліна Смірнова // Наук. зап. / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2006. – Вип. 71 : Серія: Педагогічні науки. – С. 260–263. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: https://www.cuspu.edu.ua/download/nauk_zapiski/2006_vipusk_71_zamovlennya_4725.pdf#page=258 (дата зверення: 11.12.2018).

2007

1394. Raver, S. A. Inclusion of School-Age Children With Disabilities in Ukraine / Raver Sharon A., Kolchenko Kateryna // Childhood Education. International Focus Issue. – 2007. – Vol. 83, Iss. 6. – P. 370–373. – <https://doi.org/10.1080/00094056.2007.10522953>.

2009

1395. Біденко, Н. Розвиток загальної середньої освіти в Україні в період незалежності / Наталія Біденко // Наук. зап. Серія: Історичні науки / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2009. – Вип. 12. – С. 213–225. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_i_2009_12_26 (дата звернення: 22.01.2019).

1396. Біла книга : сили змін та вектори руху до нової освіти України : проект (вноситься на обговорення Міжнародного освітнього Форуму «Артеківські діалоги» – 2009) / [упоряд. Віктор Громовий ; авт.: Тетяна Вороніна, Тетяна Науменко, Марія Балашова, Віктор Громовий, Володимир Звиняцьковський, Оксана Філенко, Олег Гірний, Юрій Шукевич, Таміла Гладка, Іван Осадчий, Сергій Клепко, Ганна Сазоненко, Леся Пушня, Олександр Афонін, Людмила Паращенко, Олександр Кохан, Валерій Редько, Володимир Белий, Олена Біла, Анатолій Сологуб, Тетяна Дрожина, Олександр Остапчук, Олексій Чернишов, Ірина Мосякова, Ірина Первушевська, Сергій Квіт, Тетяна Волобуєва, Інна Орлова, Григорій Ключек]. – Київ : Міжнар. благод. фонд «Україна – 3000», 2009. – 156 с.

1397. Красняков, Є. В. Перспективи освітянського законодавства України [Електронний ресурс] / Красняков Є. В. // Державне управління: теорія та практика : електрон. наук. фах. вид. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Текст. дані. – Київ, 2009. – № 2. – Бібліогр.: 8 назв. – Режим доступу: http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Krasniakov.pdf (дата звернення: 19.12.2018). – Назва з екрана.

2010

1398. Біла книга національної освіти України / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя ; [Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл та ін. ; голов. ред. В. Г. Кремень ; заст. голов. ред.: В. І. Луговий, В. М. Мадзігон, О. Я. Савченко ; редкол.: М. І. Бурда та ін.]. – Київ : Інформ. Системи, 2010. – 340 с. – Бібліогр.: с. 315–333.

1399. Гладка, Т. І. Законодавче та нормативно-правове забезпечення інноваційного розвитку освіти в Україні / Т. І. Гладка // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. – Харків, 2010. – № 1. – С. 235–243. – Бібліогр.: 18 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2010_1_34 (дата звернення: 22.01.2019).

1400. Махінко, А. І. Освітні реформи в сучасній українській школі: стан, проблеми, перспективи / А. І. Махінко // Сторінки історії : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут». – Київ, 2010. – Вип. 31. – С. 214–220. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/3610/1/Mahinko.pdf> (дата звернення: 22.01.2019).

2011

1401. Березівська, Л. Д. Реформування шкільної освіти України в умовах державотворення (початок 90-х років ХХ ст.) / Лариса Березівська // Молодь і ринок. – 2011. – № 6. – С. 17–21. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_6_5 (дата звернення: 14.12.2018).

1402. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), В. М. Мадзігон (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови), М. І. Бурда, М. Б. Євтух, О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, О. В. Сухомлинська]. – Київ : Пед. думка, 2011. – 301 с. – Бібліогр.: с. 138–154. – До 20-річчя незалежності України.

2012

1403. Зеркаль, М. М. Етнічна система освіти України: особливості відродження та функціонування у 1990–2000-ті роки (на прикладі середніх та спеціальних навчальних закладів) / М. М. Зеркаль // Чорномор. літопис. – 2012. – Вип. 6. – С. 125–131. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chl_2012_6_20 (дата звернення: 12.12.2018).

1404. Зеркаль, М. М. Розвиток політики вищих органів державної влади України стосовно освіти етносів (1990–2000 роки) / М. М. Зеркаль // Інтелігенція і влада. Серія: Історія : громад.-політ. наук. зб. / Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2012. – Вип. 26. – С. 90–100. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2012_26_11 (дата звернення: 11.12.2018).

1405. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за заг. ред. Н. Г. Протасової ; [авт. кол.: Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова та ін.]. – Київ ; Львів : НАДУ, 2012. – 456 с.

1406. Шліхта, Н. В. «Деідеологізація» освіти в роки перебудови: причини, напрями реформи, суперечності / Н. В. Шліхта // Наук. зап. НаУКМА. Історичні науки / : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». – Київ, 2012. – Т. 130. – С. 37–42. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAi_2012_130_9 (дата звернення: 11.12.2018).

2013

1407. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання : зб. законодав. актів : станом на 1 лют. 2013 р. : офіц. вид. / Верхов. Рада України, Комітет з питань науки і освіти ; [голова редкол. Л. М. Гриневич ; упоряд.: Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко]. – Київ : Парлам. вид-во, 2013. – 376 с.

1408. Зеркаль, М. М. Дискурс трансформації політики Міністерства освіти, науки, молоді і спорту України щодо проблеми освіти етносів (1990–2000-і роки) / М. М. Зеркаль // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2013. – Вип. 3.34. – С. 31–37. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmd_u_2013_3 (дата звернення: 14.12.2018).

2014

1409. Галах, В. В. Специфіка реформування середньої освіти в незалежній Україні / Галах В. В. // Таврійський вісн. освіти. – 2014. – № 4. – С. 274–281. – Бібліогр.: 27 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_4_46 (дата звернення: 22.01.2019).

1410. Зеркаль, М. М. Політика вищих органів державної влади України стосовно освіти етносів: історичний нарис (1990–2000-і роки) / М. М. Зеркаль // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2014. – Вип. 3.37. – С. 17–22. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2014_3 (дата звернення: 11.12.2018).

2015

1411. Зубко, Н. Ринок навчальної книги в Україні: тенденції розвитку в роки незалежності / Надія Зубко // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. ст. / НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2015. – Вип. 20. – С. 140–158. – Бібліогр. у підряд. посиланнях. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://resource.history.org.ua/publ/Uxxs_2015_20_14 (дата звернення: 11.12.2018).

1412. Камишин, В. В. Модернізація змісту середньої освіти в Україні у 90-х роках ХХ століття, спрямована на розвиток обдарованих учнів / Володимир Вікторович Камишин, Ніна Федорівна Федорова, Богдан Олександрович Піонтковський-Вихватень // Освіта та розвиток обдар. особистості. – 2015. – № 11. – С. 5–15 : табл. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_11_3 (дата звернення: 11.12.2018).

1413. Книшик, С. І. Особливості реформування системи державного управління загальною середньою освітою в Україні: європейський досвід / С. І. Книшик // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Львів, 2015. – Вип. 43. – С. 74–80. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті

доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_43_11 (дата звернення: 22.01.2019).

2016

1414. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови), О. В. Сухомлинська, С. Д. Максименко, О. І. Ляшенко, Н. Г. Ничкало, М. Б. Євтух]. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.: с. 193–214. – До 25-річчя незалежності України.

1415. Прокопенко, І. Ф. Технологічні уклади та сучасна освіта / Іван Прокопенко // Рідна шк. – 2016. – № 4. – С. 14–18 : табл. – Бібліогр.: 14 назв.

1416. Стражнікова, І. В. Система освіти України в перші роки незалежності / І. В. Стражнікова // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1. – С. 539–542. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12 (дата звернення: 11.12.2018).

1417. Morris, J. Informal health and education sector payments in Russian and Ukrainian cities: Structuring welfare from below / Morris Jeremy, Polese Abel // European Urban and Regional Studies. – 2016. – Vol. 23, № 3. – P. 481–496. – DOI:10.1177/0969776414522081.

2017

1418. Гарашук, К. В. Значення британського досвіду структурного реформування системи загальної середньої освіти для українського шкільництва / К. В. Гарашук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 3. – С. 67–72. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2017_3_14 (дата звернення: 11.12.2018).

1419. Грищук, Г. І. Розвиток початкової освіти в Україні за роки незалежності [Електронний ресурс] / Г. І. Грищук // Освітологічний дискурс : електрон. наук. фах. вид. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Текст. дані. – Київ, 2017. – № 1/2. – С. 227–234. – Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2017_1-2_20 (дата звернення: 11.12.2018). – Назва з екрана.

1420. Кантор, Н. Нормативно-правове регулювання відносин у сфері освіти: загальні риси та особливості / Наталія Кантор // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка, Рада молодих вчен. – Дрогобиц, 2017. – Вип. 17. – С. 282–289. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/argnd_2017_17_41 (дата звернення: 22.01.2019).

1421. Нежива, О. М. Формування освітньої політики України в перші роки незалежності / О. М. Нежива // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2017. – Вип. 1. – С. 211–217. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2017_1_28 (дата звернення: 11.12.2018).

1422. Свйонтик, О. Аналіз текстів шкільних підручників для молодших школярів (90-ті рр. ХХ ст.) щодо формування почуття відповідальності / Олександра Свйонтик // Гірська шк. Укр. Карпат. – 2017. – № 16. – С. 150–155. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://mountainschool.pu.if.ua/sites/default/files/newspaper/pdf//139_16_girska-shkola01-208.compressed.pdf (дата звернення: 11.12.2018).

2018

1423. Березівська, Л. Д. Журнал «Рідна школа» як джерело історії реформування загальної середньої освіти в Україні: концепції і проекти (1991–2002) / Березівська Л. Д. // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2018. – Вип. 81, Т. 1. – С. 9–15. – Бібліогр.: 19 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_81/part_1/3.pdf (дата звернення: 11.12.2018).

1424. Березівська, Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в перше десятиліття незалежної України : нормат.-прав. док. (1991–2002) / Березівська Л. Д. // Modernization of educational system: world trends and

national peculiarities : International scientific conference, february 23rd, 2018 / Vytautas Magnus University. – Kaunas, 2018. – P. 122–125. – Бібліогр.: 7 назв.

1425. Бойко, С. Радянський та пострадянський світогляди: подолання конфліктних ситуацій в освітньому просторі незалежної України / Світлана Бойко // Українознавство. – 2018. – № 4. – С. 108–121. – Бібліогр.: 35 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://journal.ndiu.org.ua/article/view/153568/154611> (дата звернення: 21.02.2019).

1426. Джерела та історіографія про трансформаційні процеси в освітньому просторі України (1991–2017) : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару, 16 трав. 2018 р. / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2018. – 66 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/Sources_and_historiography_transformational_processes_2018.pdf (дата звернення: 11.12.2018).

Див. також №№ 136, 139, 141, 144, 146, 149, 150, 154, 161, 164, 165, 167, 169–172, 179, 185, 830, 836, 841, 847, 856, 857, 868, 869, 872, 875, 894, 895, 900, 906, 907.

Іменний покажчик

А

А. Л. 76
А-вич С. 66
А-ский К. В. 38
Абакумов А. А. 263, 684
(упоряд.)
Авдієнко М. О. 412, 422
Аверін М. О. 955
Аверіна Т. А. 955
Адаменко О. В. 496, 840, 841, 867
Алексєєнко Т. Ф. 1398
Алексюк А. М. 1112; 798 (підгот.)
Альберштейн 437
Анастасьєв А. 98
Андрієвський І. С. 4
Андрущенко В. П. 1081, 1252
Аніщенко В. М. 1398
Анкета Р. Ш. 736
Анреп В. К. 49; 52 (перс.)
Антонець М. Я. 506, 831
Антонець Н. Б. 182
Антонюк Т. 473
Ареф'єв В. Г. 984
Арешонков В. 497
Артемова Л. В. 1024
Арцішевський Р. А. 1082; 1042
(упоряд.); 1094 (підгот.)
Атаманенко С. І. 958
Афонін О. 1396

Б

Бабанський Ю. К. 702
Бабич М. Ф. 639
Бабич С. В. 642 (упоряд.)
Бабкіна О. В. 1095 (керівник
робочої групи)
Багно Ю. 467
Байбара Т. М. 1312
Балашова М. 1396
Балл Г. О. 1398
Баран Л. М. 1366 (упоряд., ред.)
Батліна Л. В. 1323
Батьщев В. И. 716, 722 (упоряд.)
Бауер М. Й. 1366 (упоряд., ред.)
Баханов К. О. 326
Белоусенко О. 110
Береговий Я. А. 1214
Березівська Л. Д. 148, 151–153,
155–159, 162, 165–167, 171, 174,

179, 180, 182, 186, 280, 282–285,
287, 289, 291, 295–299, 311, 327,
331–333, 339, 346, 475, 477–481,
483, 493, 506, 834, 837, 842, 844–
846, 849–851, 854, 862, 874, 881,
890, 908, 912, 1401, 1423, 1424; 476
(упоряд.); 476, 1426 (ред.)
Березняк Є. С. (Е. С.) 636, 700
(упоряд.); 698 (ред.)
Бех І. Д. 811
Бех П. О. 980 (підгот.)
Белий В. 1396
Биков В. Ю. 981
Биркун Л. В. 980 (підгот.)
Бистрицька О. Б. 459
Бібік Н. М. 918, 1008, 1022, 1082,
1312; 1094 (підгот.)
Біденко Н. І. 1395
Бідненко Н. 1180
Біла О. 1396
Біленька Г. В. 1059
Білецький Л. 265, 456
Білодід І. К. 620, 640
Білокінь О. І. 142
Блонський П. П. 111
Бобрицька Г. 183
Бовиків Б. О. 1022
Боголепов М. П. 122, 151 (перс.)
Богомолова М. Ю. 345, 517–521
Бойко А. М. 947
Бойко М. Ф. 639
Бойко О. Д. 135
Бойко С. 1425
Бойченко Т. Є. 985 (розроб.);
1003 (упоряд.)
Болотін Ю. П. 955
Болюбаш Я. Я. 1048, 1324
Бондар А. Г. 261
Бондар А. Д. 262, 661
Бондар Л. С. 182
Бондаренко Н. В. 1009
Борисов В. Л. 468
Боришевський М. Й. 1225
Боровик А. М. 290
Боровская О. 1351
Брайон О. В. 1023
Бродський Я. 1253
Бубнов А. С. 442
Булавіна С. 502
Булавко В. 1084

Бурганський Н. 525
Бурда М. І. 1256; 1064 (розроб.);
1398, 1402 (ред.)
Буринська Н. М. 1022
Буркова Л. 1215
Бурячок А. А. 1010
Бутко Л. 340
Бухало С. М. 565, 571
Бык І. С. 716, 722 (упоряд.)

В

Вадзюк Н. 985 (розроб.)
Ванновський П. С. 152 (перс.)
Василенко Д. П. 340, 882, 891
Васильєв В. І. 595
Васильчук Г. М. 487
Васькович Г. 130
Вашуленко М. С. 1085, 1216,
1217, 1312
Ващенко Г. 123, 456
Ващенко Л. 1087
Верещагіна А. 1026 (розроб.)
Верстюк В. Ф. 268, 288, 307
Ветрова М. Л. 839
Вирениус В. 5
Вихрущ А. 923 (розроб.)
Вишневський О. І. 753, 786, 1086,
1112
Вікторов В. О. 642 (упоряд.)
Вовк О. 1080
Вовк Я. І. 981
Возняк С. С. 1042 (упоряд.)
Войко В. І. 698 (ред.)
Волинський В. 1256
Волобуєва Т. 1396
Волошина Н. Й. 982
Волощук І. С. 1218
Вороніна Т. 1396

Г

Г. Р. 56
Гавриленко Т. Л. 498, 508, 868,
869, 875, 883, 884, 892
Гадзінський В. 378 (ред.)
Гаєвська Л. А. 163
Галах В. В. 1409
Гандзюк В. 334
Ганжа О. І. 1024
Гаращук К. В. 1418
Гарбуза С. А. 1366 (упоряд., ред.)
Гартвіг А. Ф. 50
Герасименко В. 1026 (розроб.)

Герасимович І. 265
Гергель Ольга 970, 974
(інтерв'юер)
Гергель Олена 1097 (підгот.)
Гетьманчук Я. 59
Гільбух Ю. З. 755
Гірний О. 1396
Гладка Т. І. 1396, 1399
Глейзер М. А. 413
Глобін О. І. 1028 (ред.)
Гнатюк В. 1049
Голиш Г. М. 488
Головінов В. П. 1407 (упоряд.)
Гольдін Ф. Л. 596
Гончаренко В. 801 (інтерв'юер)
Гончаренко С. У. 715, 756, 787,
816, 948, 949, 1011, 1012, 1087,
1182, 1254; 126 (ред.)
Горинь Г. Й. 1116
Грабовська Г. М. 293
Грек Н. Л. 1366 (упоряд., ред.)
Грибенко О. 341
Григораш В. В. 1236, 1265, 1286,
1292, 1325, 1328, 1337, 1338, 1367–
1391 (ред.)
Гриневич Л. М. 1407 (ред.)
Гринь Т. 1255
Гринько Г. 376; 471, 483, 510
(перс.)
Грицайова О. С. 863
Грищенко М. С. 124, 260
Грищенко М. М. 259, 450, 594,
619
Грищук Г. І. 1419
Громовий В. 1088, 1162, 1396;
1396 (упоряд.)
Грушевський М. С. 271, 288; 288
(перс.)
Губко О. Т. 1059
Гуз К. 1183
Гузик М. П. 1110 (перс.)
Гуменюк С. 1163
Гупан Н. М. 146, 182, 308, 311,
461, 506
Гуревич Я. 1, 2
Гуржій А. М. 1256; 1414 (ред.)
Гуцол А. 855
Гушулей М. 923 (розроб.)

Д

Данилевська О. 300
Даниленко В. М. 454

Данилова О. В. 1023
Дедович В. 1257
Демин О. 1351
Демков М. 57
Дем'яненко Н. М. 276
Дем'янюк О. 335
Денисов В. Н. 1043 (упоряд.)
Дербак А. П. 328
Десятов Т. М. 1220
Дзвінчук Д. І. 835
Дзевєрін О. Г. 261
Дзюба І. 951
Дзюба Л. П. 1184
Дитюк С. Ю. 553 (перс.)
Дічек Н. П. 182, 506, 908; 908
(ред.)
Дмитриев Н. 29
Домаранський О. О. 1366
(упоряд., ред.)
Дорогунцов С. І. 1366 (упоряд.,
ред.)
Дорошенко Д. 456
Дорошкевич О. 196
Дояр Л. В. 474
Драч І. Ф. 1021
Дробноход М. 1221
Дрожина Т. 1396
Друганова О. М. 168
Дубасенюк О. А. 136 (ред.)
Дудка Т. 513
Дурдуківський В. Ф. 321 (перс.)

Е

Езерский Н. 6
Ельницький А. 26
Ефимов Е. 112
Ефремов С. див. Єфремов С.

Є

Євтух М. Б. 1402; 1414 (ред.)
Єрмак Ю. І. 342
Єрмаков І. Г. 1050
Єрмоленко С. Я. 1014
Єфремов С. 30, 60

Ж

Жабенко О. 833, 836
Жалдак М. І. 981
Жванко Л. М. 312
Желваков Н. А. 122; (упоряд.)
Жерносек І. 1259
Жиляєв І. Б. 1366 (упоряд., ред.)

Житецкий И. 7
Жовнір-Коструба С. С. 1116
Жолковський К. Е. 989 (упоряд.)
Жорова І. 189
Жосан О. Є. 503
Жофчак З. З. 1015
Жулинський М. 951

З

Завальнюк О. М. 313
Заволока С. П. 636, 642 (упоряд.);
698 (ред.)
Заїка А. М. 1312 (упоряд.)
Зайченко І. В. 140, 147
Зайчук В. 1185
Закович М. М. 1095 (керівник
робочої групи)
Залужний О. 518 (перс.)
Запорожець М. 378 (ред.)
Затонський В. П. 539, 546; 540,
544, 545, 548–551 (перс.)
Захаренко О. А. 951, 952
Захарченко М. В. 489
Звиняцьковський В. 1396
Звягинцев Е. 31, 52, 61, 79
Згуровський М. З. 1018–1020,
1102–1108
Зеленський 423
Зелений П. А. 23 (перс.)
Зенгер Г. Е. 12 (перс.)
Зеркаль М. М. 1403, 1404, 1408,
1410
Зінченко А. 336
Зубалій М. Д. 984
Зубко Н. 1411
Зязюн І. А. 723, 792, 1223; 1031
(упоряд.)

И

Иванова Л. В. 452 (ред.)
Игнатъев П. Н. 92, 114, 155, 156,
158, 166 (перс.)
Иолли Л. 7

І

Іванов Ю. 526
Іванюк Г. І. 847, 893
Ігнатенко Н. 160
Ігнатенко П. 802; 747 (підгот.)
Ігнатъев П. М. див.
Ігнатъев П. Н.
Ільченко Ж. Д. 131

К

К. М. 424
Калабська В. 499
Калакура О. І. 1024
Калашникова А. Г. 444 (ред.)
Калениченко Н. П. 131; 126 (ред.)
Калініченко Н. А. 161
Камишин В. В. 894, 1412
Кантор Н. 1420
Капелюшна М. В. 314
Каптерев П. Ф. 80
Карлін М. І. 1013 (упоряд.)
Карпенко О. 446
Кассо Л. А. 103 (перс.)
Касьянов Г. В. 454, 895
Кафарський В. І. 1366 (упоряд., ред.)
Каюков В. 793
Квіт С. 1396
Кемінь В. П. 274
Кемінь Г. М. 274
Ким М. П. 452 (ред.)
Кириченко О. І. 570 (перс.)
Киричук О. В. 814, 978
Кирлан О. В. 876
Кислий П. 951
Кір'янова О. 500
Клепко С. 1263, 1396
Клименко В. В. 958
Клокар Н. 1186
Клочек Г. 1396
Клочко Н. Л. 169
Клюжев И. 62
Книшик С. І. 1413
Кобельський Д. В. 337
Кобзар Б. С. 261, 663
Коваленко В. О. 458
Коваленко О. 173
Коваль Н. 1087
Кодлюк Я. П. 838
Кожина А. 514
Козаков Е. А. 716
Козіна І. П. 1224
Колесник І. О. 181, 509
Колісник В. 1264
Колмакова М. Н. 453, 764 (ред.)
Коловіцькова О. 1317
Коляска І. В. 451
Кондратик Л. Й. 1042 (упоряд.)
Коновець С. 1190

Кононенко П. П. 1007; 1058 (розроб.)
Копиленко Н. Б. 131, 133
Коробова Л. О. 504
Корсак К. В. 1167, 1228, 1266, 1267, 1353
Корчевна І. 1229 (інтерв'юер)
Корюненко М. 1268 (інтерв'юер)
Косіор С. В. 533
Костюк Г. С. 547
Костюченко А. 425
Кохан О. 1396
Кохановська О. В. 187
Кочіна Л. 1121
Кошель О. М. 448, 529 (упоряд.)
Кравченко Л. 68
Кравченко М. 426
Кравчук Л. М. 953 (перс.)
Крайнік Р. М. 877, 878
Красножон Н. Г. 832
Красняков Є. В. 864, 1354, 1397; 1407 (упоряд.)
Кремень В. Г. 1192, 1229–1231, 1268–1270, 1355–1358; 164, 179, 1281, 1282, 1398, 1402, 1414 (ред.)
Крик Н. В. 322
Крилич К. 1122
Крилов І. 258
Крупа М. П. 818
Кузин Н. П. 263 (упоряд.); 453 (ред.)
Кузнецов В. О. 1114, 1131
Кузнецова Л. В. 830
Кукурудзяк М. Г. 269
Кулікова Л. Б. 1271
Куліш Т. І. 506
Кульчицький С. В. 454, 1122; 1091 (керівник робочої групи); 1094 (підгот.)
Купинская Е. В. 137
Купрійчук В. 315
Курас І. 1123
Курило В. С. 139, 171, 867
Кутуманова Д. 1272
Кучернюк М. Ф. 775
Кучма Л. Д. 1065; 1052 (перс.)
Кушнір В. М. 185, 896
Куюков Д. Ф. 639

Л

Лавриченко Н. 1273
Лазаренко П. 1124

Ламбуцька Ж. А. 1330
Ланге М. 173 (перс.)
Лапаєнко С. В. 1426 (ред.)
Лебединцев К. 247
Лебідь І. Ю. 301, 885
Левківський М. В. 136 (ред.)
Левківський К. М. 1359
Лєвовицький Т. 179 (ред.)
Лєвшин М. М. 986, 1030, 1274
Липинський В. В. 460, 465, 466
Лисенко М. М. 586
Лисенко С. І. 989 (упоряд.)
Лисица В. В. 693 (ред.)
Листопад Н. 1121
Литвиненко Г. М. 1121; 1064
(розроб.)
Литвинов Л. Ф. 263 (упоряд.)
Литньова Т. 856
Литовський Д. В. 302
Литовченко О. В. 344 (упоряд.)
Лихоносова Л. 951
Лікарчук І. Л. 281, 857, 1193,
1233
Лобода С. М. 170
Логвин В. 792 (інтерв'юер)
Лопух В. 923 (розроб.)
Лотоцький А. 32, 113
Лубенец Т. І. 69
Луговий В. І. 801, 1405; 1398,
1402, 1414 (ред.)
Лукашевич М. П. 1331
Луковенко Ю. 1317
Лук'яничков В. 1131
Любар О. О. 149; 149 (ред.)
Ляшенко О. І. 1168; 1402, 1402,
1414 (ред.)

М

Мадзігон В. М. 1234; 1398, 1402
(ред.)
Майборода В. К. 264
Майборода С. В. 264
Максименко С. Д. 1402, 1414
(ред.)
Малишева Н. Р. 1114, 1131
Мальований Ю. І. 787, 949, 1011
Мамонтов Я. А. 93
Маньківська Т. О. 303, 309
Маринич О. М. 690
Марков В. І. 427
Марочко В. І. 469
Мартиненко В. 1125

Марчук М. В. 323
Марчук О. А. 897, 904
Матвеев В. Ф. 724
Матвієнко Н. 316
Махінько А. І. 1400
Мацько Л. І. 1014
Машевський О. П. 270
Медвідь Л. 1332
Мелешко В. 1194
Мелещенко А. А. 190
Мельник Е. М. 324
Минко Я. 957
Мисан В. О. 879
Михальченко М. 1275
Мищак І. М. 330
Мітюров Б. Н. 600
Міщенко М. 1066
Міщенко Н. 1048, 1074
(інтерв'юер); 1147 (підгот.)
Міщенко Н. І. 160
Міщенко Т. 1142 (підгот.); 1144
(інтерв'юер)
Мовчан П. 1021, 1260
Мовчанюк В. 985 (розроб.)
Молчанова Ю. О. 1405
Моляко В. О. 819
Мороз Т. Г. 1235
Морозов К. 1021
Мосійчук Т. 515
Москалик Г. 865
Мосякова І. 1396
Музиченко О. Ф. (А. Ф.) 41, 225,
226; 329 (перс.)
Мусатов С. О. 1333
Мусієнко М. М. 1023
Мушка О. В. 490–492

Н

Наровлянський О. 1127
Науменко А. М. 1114
Науменко В. 116
Науменко Г. 1128
Науменко І. 1129
Науменко Т. 1396
Нежива О. М. 1421
Немошкаленко В. В. 1101
Нечаєва А. 1276
Никон, єпископ 77 (перс.)
Ничкало Н. Г. 763; 1402, 1414
(ред.)
Нікітін В. 1317

Ніколаєнко С. М. 1032, 1130,
1360; 1366 (ред.)
Ніколенко О. С. 1033
Ніколов Т. М. 639
Ніколюк Л. І. 1326 (упоряд.)
Новицька О. В. 494
Новосельський В. Ф. 816

О

Овчинников А. В. 462
Огнев`юк В. 150, 1277; 179 (ред.)
Олійник Г. 470
Олійник М. 1302
Олійник О. 1090 (підгот.)
Омельченко О. П. 1278, 1335
Онищук Л. А. 1033
Орач О. 1034
Оржехівська В. М. 816
Орлова І. 1396
Осадченко 428
Осадчий І. Г. 1336, 1396
Осмоловський Ю. П. 603
Остапчук О. 1396
Остапчук С. С. 188
Осьмук Н. Г. 495, 510

П

Павленко О. 1362
Павлов О. 1253
Паламарчук В. Ф. 727, 1283
Панасюк Л. В. 886
Паначин Ф. Г. 764 (ред.)
Панькова С. 277
Паращенко Л. 1396
Пасічник Є. А. 982
Патинко Г. 554
Первушевська І. 1396
Перетятко О. В. 138, 143
Петлюра С. В. 256 (перс.)
Петренко О. Б. 172, 304
Пижик А. М. 272
Пилипенко О. С. 505
Пироженко Л. В. 843, 848, 852,
858, 870, 871, 880, 887, 888, 898,
899
Писанський О. 1080
Писаренко С. 429
Підкова І. 277 (ред.)
Піонтковський-Вихватень Б. О.
894, 1412
Пісоцька М. Е. 905
Плечова З. Н. 1041 (упоряд.)

Плохий В. С. 746 (ред.)
Плужник В. П. 463
Погрібний А. Г. 1021, 1112, 1132,
1133, 1260; 798 (підгот.)
Полоцький О. 527
Полянський П. Б. 1312 (відп. за
вип.)
Пометун Е. И. 129
Попова О. В. 144, 464
Постернак С. 121, 254
Потапова Л. В. 273, 278
Предборська І. М. 1287
Приліпко В. А. 1008
Присяжнюк К. Ф. 655
Прокопенко І. Ф. 1415; 1090
(підгот.)
Прокопів Л. 900
Прокоф`єв М. О. 699
Просандєєва Л. 1245
Проскура О. 1177
Протасова Н. Г. 1405; 1405 (ред.)
Прошкуратова Т. С. 1366
(упоряд., ред.)
Пугач В. 767
Пузырев Ф. И. 263 (упоряд.)
Пустовіт Н. А. 1041 (упоряд.)
Пушкарьова Т. 1347
Пушня Л. 1396
Пшенична О. М. 1366 (упоряд.,
ред.)

Р

Р. Г. 99
Рабінович П. М. 1043 (упоряд.)
Равкин З. И. 764 (ред.)
Радіонова І. Ф. 1095 (керівник
робочої групи)
Редько В. 1396
Редько Ф. А. 557, 564
Раєвський Р. Т. 984
Решетняк О. 1090 (підгот.)
Римаренко Ю. 1044, 1071, 1072
Рисіна М. Ю. 141
Родіонов М. К. 1366 (упоряд.,
ред.)
Родников В. 233
Роєнко С. О. 175, 184
Рождественский С. В. 14
Розгін І. 456
Розенберг М. Й. 598
Розсоха А. 173
Роман С. В. 1073

Романенко Ю. 1302
Романько І. І. 343
Ротар Н. Ю. 267
Руденко О. 1247
Руденко Ю. Д. 802, 1059, 1303;
1063 (розроб.)
Русова С. Ф. 34, 35, 53, 83, 132,
140, 212, 391; 140, 287, 317, 331
(перс.)
Ряпшо Я. П. 399, 406, 407, 420,
421, 444; 413 (ред.); 505 (перс.)

С

С. З. 102
С. Р. 84
Савельєва О. В. 1184
Савченко О. Я. 808, 917, 1004,
1074–1076, 1143–1147, 1178, 1209–
1212, 1304–1308; 1398, 1402, 1414
(ред.)
Садовский В. 71
Сазоненко Г. 1396
Самандас Н. В. 279
Самодрін А. 1148
Самоплавська Т. О. 133, 457, 471
Санин А. 7 (перс.)
Саприкін В. 1309
Сафонова Н. В. 484
Сачков Л. 951
Сбруєва А. А. 141, 1248, 1364
Свйонтик О. 1422
Семашко О. М. 1031 (упоряд.)
Семенов В. С. 1043 (упоряд.)
Семеновська Л. 859, 860, 866, 889
Семиволос П. 1310; 1277
(інтерв'юер)
Серополко С. О. див.
Сірополко С. О.
Сивачук Н. 485
Сивець О. Г. 645; 449 (упоряд.)
Сидоренко Н. В. 522, 523
Сидоренко О. 1311
Симоненко П. 1034 (перс.)
Синицкий Е. 20
Сисоєва С. О. 1033; 179 (ред.)
Ситник К. М. 1366 (упоряд., ред.)
Сичевська З. В. 601
Сікорський П. 1149, 1313, 1365
Сірополко С. О. 103, 145, 256,
318; 313, 319 (перс.)
Скиба В. Й. 1095 (керівник
робочої групи)

Скірко Г. З. 1314
Скопенко В. В. 1045
Скоропадський П. П. 270, 284,
291, 312, 341 (перс.)
Скрипник М. О. 445, 447, 982;
430 (перс.)
Скрипченко Н. Ф. 982
Скульський Р. П. 800
Скуратівський Д. 436, 441
Скуратівський Л. В. 1140
Слепкань З. І. див. Слепкань З. І.
Слепкань З. І. 1158; 1064 (розроб.)
Смелік І. М. 1326 (упоряд.)
Смірнова Л. Л. 1393
Собчинська М. М. 269
Соколянський І. О. 399
Сокульський Д. 257
Сологуб А. 1396
Сорочан Н. А. 305
Соф'янц Е. 1315
Співаковський В. 1316
Спудка І. М. 901
Стельмахівська В. П. 486
Стельмахович М. Г. 149, 802,
1005, 1006, 1078, 1213
Степанишин Б. 1151
Степанов С. 45
Стешенко І. М. 204 (перс.)
Столяров Н. 773 (інтерв'юер)
Стражнікова І. В. 906, 910, 1415
Стрижак Є. М. 511
Стрілько В. В. 798 (підгот.)
Стрільчук Л. 911
Струнка М. Л. 918
Ступарик Б. М. 134, 1179
Субтельний О. 128
Сургай О. 482
Суржик О. 1310
Сухомлинский В. А. див.
Сухомлинський В. О.
Сухомлинська О. В. 133, 171,
457, 506, 908, 1225; 131, 133, 154,
266, 457, 1402, 1414, 1426 (ред.)
Сухомлинський В. О. 694–697,
768, 769; 831, 834, 837, 842, 1360
(перс.)
Сыромятников А. И. 63 (упоряд.,
вид.)
Сявавко Є. І. 1116

Т

Т-ъ 21

- Таланчук П. М. 970–974
Тараненко В. Е. 746, 750 (ред.)
Тарнавська С. В. 1426 (ред.)
Твердохліб Т. С. 176
Телячий Ю. В. 275, 319
Терещук Г. 923 (розроб.)
Тесленко В. 1318
Тесленко І. Ф. 600
Тименко В. П. 937, 1152, 1153
Тимошик М. 516
Тимощук О. О. 1366 (упоряд., ред.)
Ткаченко І. Г. 859 (перс.)
Ткаченко О. В. 1366 (упоряд., ред.)
Товканець Г. 501
Толочко П. П. 1101; 1366 (упоряд., ред.)
Томаченко О. В. 872
Томашенко В. 833
Трубачева С. Е. 1349
Турчина Л. В. 901
Тхоржевський Д. 956, 1155; 923 (розроб.)
Тютюнник Л. В. 455
- У**
Удовиченко П. П. 665
Усатенко Т. П. 1007; 1003, 1366 (упоряд.); 1058 (ведуча проекту); 1366 (ред.)
Усенко В. В. 716, 722 (упоряд.); 746, 750 (ред.)
Устенко О. А. 1366 (ред., упоряд.)
Ушкало М. К. 601
- Ф**
Федоренко Д. Т. 149
Федорова Н. Ф. 894, 1412
Фізеші О. Й. 907
Філенко О. 1396
Філімонова Т. В. 506
Філіпов О. В. 573 (перс.)
Філоненко С. М. 133, 266, 457
Флит Н. В. 127
Фоменко М. В. 722, 734, 750, 771
Фомська С. 306
Фурман А. В. 946, 958; 1107 (інтерв'юер)
- Х**
- Харитонеску М. 378 (ред.)
Хвиль М. М. 602
Хіллїг Г. 469
Хільковець В. У. 1218
Хлопячий М. А. 636 (упоряд.)
Ходосов К. О. 602
Холін Ю. В. 1350
Хоменко Г. С. 558
Хорошковська О. 1156
Хропко П. П. 982
Хрущев Н. С. див. Хрущов М. С.
Хрущов М. С. 638; 604, 768 (перс.)
- Ц**
Царенко А. Б. 1003 (упоряд.)
Царенко О. М. 1366 (упоряд., ред.)
Цедик О. І. 958
Цепков Д. О. 310, 507, 512
- Ч**
Чавдаров С. Х. 538, 594, 619
Чарнолуський В. І. 51, 55, 72, 73
Чепелик С. В. 1007
Чепіга (Зеленкевич) Я. Ф. 65, 74, 85–90, 235–237, 398, 476; 320, 517 (перс.)
Черкасенко С. 75, 91
Черненко К. У. 713
Чернишов О. 1396
Чернов Б. О. 338
Чернявська С. М. 472
Черняєва Г. К. 1326 (упоряд.)
Черченко Ю. Г. 448, 529 (упоряд.)
Чехов Н. В. 37
Чижевський Б. Г. 1366, 1407 (упоряд.); 1366 (ред.)
Чорна К. І. 1225
Чухрій Н. Е. 735 (упоряд.)
- Ш**
Шагро О. 1255
Шаповал М. М. 603
Шаравара Т. О. 177
Шаронова Ф. І. 452 (ред.)
Шаталов В. Ф. 773
Шашло Т. М. 646
Швидун В. М. 292
Шевченко В. 325

Шевченко М. М. 1366, 1407
(упоряд.); 1366 (ред.)
Шевченко С. М. 506
Шевчук Г. 178
Шевчук Ю. І. 128 (пер.)
Шерех Ю. 456
Шибко В. 1046
Шитий С. І. 294
Шкіль М. 1158
Шліхта Н. В. 873, 1406
Шпак Б. 1251
Шпилька Т. 1080
Шпильовий В. Д. 1366 (упоряд.,
ред.)
Шукевич Ю. 1396
Шукшунов В. Е. 788 (перс.)
Шульман Л. 1159
Шуст Р. 277 (ред.)

Щ

Щербаков В. 784
Щербань П. 1160, 1322
Щербицький В. В. 752

Ю

Юхновський І. 951; 1366
(упоряд., ред.)
Ющишин І. 213

Я

Яворівський В. 1260
Ягодин А. Г. 785
Якушик В. 1317
Янченко Т. В. 902, 903
Ярмаченко М. Д. 714, 951, 1101;
126, 147 (ред.); 140 (передм.)

Ястржембський В. 437

В

Berezivska L. D. див. Березівська
Л. Д.

С

Craddock A. W. 1392

Е

Efimova O. V. 191

Ј

Janmaat J. G. 853

І

Ignatieff M. 125

К

Kestere I. 524
Kolchenko K. 1394

М

Matthew D. P. 524 (перс.)
Morris J. 1417

Р

Polese A. 861, 1417

R

Raver S. A. 1394

S

Senex 25

**Перелік використаних для формування покажчика
основних періодичних та продовжуваних видань**

А

Актуальні питання гуманітарних наук
Актуальні проблеми державного управління

Б

Бюлетень Народного комісаріату освіти

В

Вестник воспитания
Вестник Европы
Вестник знания
Виробнича думка : тижневий додаток до газети «Народний учитель»
Відомості Верховної Ради України
Вільна українська школа
Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Серія:
Право та державне управління
Вісти з Української Центральної Ради
Вістник Генерального Секретаріату Української Народної Республіки
Вістник Державних Законів для всіх земель Української Народної Республіки
Вістник педагогічно-професійного з'їзду
Вістник Української Народної Республіки
Віче

Д

Державне управління: теорія та практика
Директор школи
Директор школи, ліцею, гімназії

Е

Ефективність державного управління

Ж

Журнал Міністерства народного просвещения

З

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи
Збірник наказів Народного комісаріату освіти
Збірник наказів Народного комісаріату освіти УРСР
Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР
Збірник наказів та розпоряджень Народного комісаріату освіти УСРР
Збірник наукових праць [НДІ українознавства]
Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України

І

Інформаційний збірник Міністерства народної освіти УРСР
Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України
Інформаційний збірник Міністерства освіти України
Історико-педагогічний альманах

К

Киевская старина

Н

Наука і освіта

О

Обдарована дитина
Обрії
Освіта
Освіта і управління
Освіта на Луганщині
Освіта, наука і культура на Поділлі
Освіта та розвиток обдарованої особистості
Освіта України
Освітній простір України
Освітологічний дискурс
Офіційний вісник України

П

Пам'ять століть
Педагогіка
Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України
Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки
Педагогіка та психологія
Педагогіка толерантності
Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах
Педагогічна газета
Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка
Педагогічна скарбниця Донеччини
Педагогічний альманах
Педагогічний дискурс
Педагогічний пошук
Педагогічні науки
Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології
Підручник для директора
Порадник по соціальному вихованню дітей
Постметодика
Початкова освіта
Початкова школа
Практический журнал для учителя и администрации школы
Проблеми виховання й навчання в світлі науки й практики
Проблеми освіти

Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія
Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти
Пролетарська освіта
Психолого-педагогічні проблеми сільської школи
Путь просвещения

Р

Радянська освіта
Радянська школа
Рідна справа. Вісті з Думи
Рідна школа
Русская школа

С

Світло
Сіверянський літопис
Советская педагогика
Сторінки історії

Т

Таврійський вісник освіти
Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики
Теоретичні питання освіти та виховання
Теорія та методика навчання та виховання

У

Украинская жизнь
Украинский вестник
Украинский язык в школе
Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика
Україна у світовій історії
Українознавство
Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах
Українське слово
Український історичний журнал
Український селянин
Управління освітою
Управління школою
Учитель
Учительская газета

Ш

Школа и жизнь
Школа першого ступеня: теорія і практика
Шлях освіти

С

Childhood Education. International Focus Issue

Comparative Education

E
European Urban and Regional Studies

H
History of Education Researcher

I
Insights on Law & Society

P
Paedagogica Historica

S
Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology

V
Virtus

Наукове видання

Л. Д. Березівська

**Реформування загальної середньої освіти
в Україні у ХХ столітті крізь призму
джерелознавства**

Науково-допоміжний бібліографічний покажчик

Бібліографічний редактор

Самчук Лариса Іванівна

Літературний редактор

Дервянко Тетяна Михайлівна

Підписано до друку 30.05.19.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Гарнітура Times New Roman.
Авт. арк. 12. Обл.-вид. арк. 11,04
Наклад 100 прим. Зам. № 4999

Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д. Ю.

Видавець ТОВ «Твори»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.
21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Тел.: (0432) 69–67–69, 603–000.